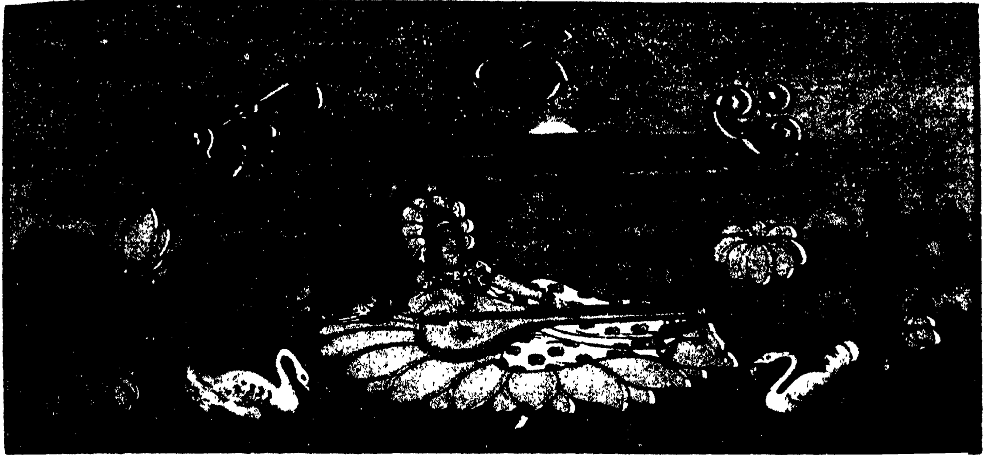

చెన్నపట్టణము, ఏప్రిల్ ౧౯౨౯

సంపుటము ౬ శుక్ల సంవత్సరము చైత్రమాసము ... సంఖ్య ౪

మంగిపూడి వేంకటశర్మగారు

సానుభూతి

మండు వేసవి మట్టమధ్యాహ్న మయ్యాది నాఁడు ప్రొద్దుటినుండి వేఁడి వెలుఁగు
తనదు నామమును సార్థకముఁ గావించుచు మలమల జగమెల్ల మాఁడ్చుచుండె
నెత్తికి తిన్నఁగా నిలిచెను సూర్యుండు నీడ లుండియు లేనిజాడ నుండె
నప్పు డొక్కగృహస్థుఁ డందందు పనిమీఁదఁ దిరిగి యాకట డస్సి మరలి యింటి
కేఁగి యిల్లాలిఁ గని యున్న మిడు మటంచుఁ - బలికి మడి గట్టుకొనుచుండె పసినిసుంగు
కంచమును బెట్టుకొని భుజియించు కోర్కెఁ - గూరుచుండెను వడ్డనఁ గొనియె గృహిణి.

వండుకొన్నదేల వడ్డించు కొన్నదే - తిన్నదాఁక లేదు దేహులకును
మరుక్షణంబునందె మాయగా చేటంత - మబ్బు పట్టి మిగుల నబ్బురముగ.

చిటచిటమని చినుకులు పడి - యట నటఁ బడసాగె పురిని నంతట నరులొ
క్కట వాన వాన యనుచును - త్రుటిలో వెలుపలికి వచ్చి త్రొక్కట పడుచున్.

వాకిళ్లలో నారవైచిన బట్టలు తడియకుండఁగ దీయఁ గడఁగువారు
ఎండఁబోసిన ధాన్య మొత్తంగ తట్టలు బుట్టలు గొని వేగఁ బోవువారు
దారి నేఁగెడు బాటసారు లెందే తలల్ దాఁచుకో తలలెత్తి చూచువారు
ఎండవాన యటంచు నెలమిఁ బాడుచు పిల్ల లాట లాడఁగ వీథి కరుగువారు
లేదు మబ్బేమి తొందర లే దటంచు - చిన్నపెద్దలు కొందరు చెప్పువారు
నగుచు నెట్లున్న మానవు లట్లె యుండ - జోరుజోరునఁ గురిసెను కారువాన.

కనుకట్టో గారడో యన - కను మూసుక విప్పులోన గాలి విసరునన్
మిను నిండ కారుమబ్బులు - ఘనమై కార్కమ్మి యిరులు గ్రమ్మెన్ దిశలన్.

ఉరుములు మెరుములు పిడుగులు - నురుతరగతి జీవకోటు లులికిపడ, కనుల్
మిరుమిట్లు చెందఁగా హా - త్సరసిజములు తల్లడిల్ల సందడి చేసెన్.

ఆకసంబెల్ల చిల్లులైనట్టి రీతి - నాగుపాములు వ్రేలాడులాగు ధార
లెడతెరపి లేక యొకపెట్ట పుడమియెల్ల - కడలి యగుదాఁక కురిసె నక్కాడిఁదివాన.

ఆ యకాలవర్ష మత్యంతకష్టంబు - నష్ట మొదవఁజేసె నరులకెల్ల
ఖగమృగాళినెల్ల గాసిల్లఁగాఁ జేసె - సూక్ష్మజీవకోటి సురుఁగఁ జేసె.

సూర్యచంద్రులు పగలు రేల్ చొచ్చి చూచి - పోదురు గృహస్థు ని ల్లింటిమీఁద పడ్డ
చినుకు లివతలికిని రావు జీర్ణపర్ణ - శాలఁబోలును సంసారి పూరియిల్లు.

ఆతండు పండితుఁడు కవి - జాతీయగ్రంథకర్త సదమలగ్రంథ
వ్రాతములు వేలకొలఁదిగ - ప్రీతి నినిచె దేవదారు పెట్టెలలోనన్.

వస్తువు లన్నియు పోనీ - పస్తుండఁగ వచ్చుఁ గాని ప్రాణపదములౌ
పుస్తకములు తడియఁగఁ గని - వాస్తవవాస్తవ్యుఁడగు నెవండు సహించున్.

పుడకలు పిడకలు తడిసిన - కడు కష్టము వంట యనుచు గందరగోళం
పడకు, మరి యుప్పు పప్పుల - గొడవపడకు, ఎట్లో గడుపుకోవచ్చు సుమీ!

బట్టలు పాఁతలు తట్టలు - బుట్టలు తడిసినను చెడవు పొలియవు చినుకుల్
పెట్టెలలోనికి దిగినన్ - వట్ట మగును గాన కప్పవలె దట్టముగన్.
అని యెచ్చరించె గృహిణిని - తను చెప్పిన యట్లె యామె తత్తరపడుచున్
చని పుస్తకాల పెట్టియ - లను కావఁగ శాయశక్తులను పాటుపడెన్.

తాతతండ్రులనాఁటి ప్రాఁతశాలువలెల్ల విప్పి చెంగులు జార కప్పికప్పి
చిరిఁగి జీర్ణంబులై చెరిమూల చేరిన కంబళ్లరసి తెచ్చి కప్పికప్పి

తాటాకుచాఁప లీఁతాకు చాఁపలు గోనె పట్టాల గుడ్డలు పరచి పరచి
తన చీరెలును భర్తధరియించు దోవతుల్ పరిపూర్తిగా తెచ్చి పరచి పరచి
పీఁటచేటలు కొనితెచ్చి మాటి మాటికి - తట్టబుట్టలు బోర్లించి తడియకుండ
గ్రంథముల కాఁపుదలచేసెఁ గాని యితర - వస్తువుల జోలితలఁప దాగేస్తురాలు.

తలదాఁచుకొనఁగ నించుక - తలమైననులేక వానఁదడిసెడు పసి బి
డ్డలఁజేర్చి చిన్ని తిన్నియు - నిలిచి విధివిలాసమునకు నివ్వెరపడుచున్.

నకనకమను తా నాఁకట-నోకనిసుఁగు బుజాన నిద్రనొందె, పెనఁగు బు
వ్వకు పోరువెట్టి యొకశిశు.విఁక నా గృహపతి యవస్థ నేమనవచ్చున్.

దీనుల కుమ్మ్యాలించెడు - దీనదయాపరుఁడు దేవదేవుఁడు తనకున్
లేనేలేఁడని తోఁచెడు - దీనికి త-ప్పేమిచేసితినో యని వగచున్.

ఆఁకొని జాలిగ నేడ్చెడు - నీకూనకు చిన్నమన్న మిడలేని జడుం
డీకూళ యీ యభాగ్యం - డీకులమునందు పుట్టు టేక నెందుకొకో!

ప్రేమతో తనుఁ జూచు పెండ్లాము బిడ్డలకైన నన్నము పెట్టలేనివాఁడు
ముమ్మరముగ వాన ముంపకుండఁగ కొంప గట్టి చేయింప లేనట్టివాఁడు
కడుపున పుట్టిన గారాముబిడ్డల విద్దెబుద్ధులజోలి విడుచువాఁడు
తనదారపుత్రులు ధరియింప మరియాదమైన దుస్తులను తేలేనివాఁడు
పెండ్లియాడె నేల పిల్లల కన నేల - కూడు గుడ్డ కొంప గోడిలేక
దారపుత్రు లేడ్వ తా నేడ్వఁగా నేల - పుట్ట నేల యిట్టి వట్టివాఁడు.

తాఁ జేసినట్టి గ్రంథా లెల్ల కోరికల్ కొనసాగ ముద్రించు కొనఁగనైన
నచ్చువేయించిన యాపుస్తకములైన కొల్లగా ప్రచురించుకొనఁగనైన
తనకోశముల నెల్ల నునుపఁగా నలమరుల్ పెనుబీరువాలును కొనఁగనైన
తనపాత్రకంబులుంచిన బీరువాల్ దాచుకొను మిద్దెటిలు కట్టుకొనఁగనైన
కలము గైకొని కైతలు గిలుకువేళ - నుప్పుపప్పులు లే వప్పుసప్పుచేయఁ
జాలనని భార్య గొణఁగుచు సణఁగకుండ - కాసు తేలేని వానికి కైత లేల?

అగ్నిహోత్రభయము లెండమనికాలాన - వానకాలమందు వానభయము
సీతుబీతు మిగులశీతకాలమునందు-లేదు సౌఖ్య మింటి పేదలకును.

శీలపరులకును గౌరవ-మాలోచనచేయు నరుల కతికష్టంబై
కాలము గడనదు; దుష్టుల-కాలంబము లబ్బు నేమికాలమహిమయో!

అని యీశ్వరేశ్వరుని తన - మనమున నిడి భక్తి రస నిమగ్నుం డగుచున్
కనుదోయి మొగిచి నమితా - ననుఁడై దీనుఁడయి ప్రార్థనం బొనరించెన్.

నిను నమ్మి యున్నవారము - ఘనమగు నీకరుణ గోరి కరయుగములు మో
డ్చినవారము శరణార్థుల-మనఘా! మా యార్తి మాన్పవయ్య మహాత్మా!

అన్నార్తు లగుచు శిశువులు - కన్నీరోడంగ నేడ్వఁగాఁ జూడఁగ మా
కన్నీరు ధార లగుచును-మున్నీరుగ నిండి జగము ముంచె మహాత్మా!

ఆపన్నశరణ్యుఁడవు ద-యాపారీణుఁడవు నత జనావన నిత్య
వ్యాపారుఁడవు ప్రసన్నుఁడ - వై పాలింపఁ గదె వర్ష మాఁపంగదవే!

ఇంటిలోని నీటి నేతమెత్తిన రీతి - పెద్ద గిన్నెతోడ వేగిరముగ
తోడి పారఁబోయఁ దొడఁగె నాయిల్లాలు-విరతిలేక మదిని విసుగులేక.

ఎంత కష్టపడిన నేమిలాభములేక - యెంత నీరు తోఁడె నంత నీరు
తోరమగుచు తోడుతో నిండుచుండెను - తెరపిలేక వాన కురియుకతన.

అప్పు డామె యే యుపాయంబుఁ గానక - గరిటెతోడ నింటి గడప క్రింద
పెద్దకన్న మిడియె పిల్లకాల్వ యనంగ - వాకిటికిని వెడలె వాననీరు.

లోకనాటకరంగంబు లోనితెరలు - సూత్రధారుండు మార్చుచు చిత్రమైన
దృశ్యములు చూపుచున్నట్టి తెరఁగు తోఁప-భువిని దివిని చెలంగె నబ్బురపు మార్పు.

కుంభవృష్టి వడిగ కురియు చున్నప్పుడే -వానబాధ యింక మాను నన్న
సన్న గన్న పులుఁగు సంతోసమున కుల్కి - కిలకిలారవముల కెరలి కూసె.

వడిగఁ బారు మెయిలుబండి హఠాత్తుగా-నిలిచినట్లు వాన వెలిసిపోయె
ఇంద్ర ధనువుతోఁప నిఁక వాన వలదంచు - శాసనంబుచేయు చందమునను.

ఒంటిచినుకు పడిన నొట్టయ్యె గగనంబు - నిండియున్న మబ్బుపిండు విచ్చె
వెలుఁగు వచ్చె ద్యుమణి వెలుఁగంగఁ జొచ్చెను - జనులకెల్ల సంతసంబు హెచ్చె.

వారివారి పనులఁ జేరిరి నరులెల్ల - పిల్లకాయలెల్ల వీథిలోని
కరుగుదెంచి యాటలాడంగఁ గడఁగిరి - మనములందు వేడ్క లినుమడింప.

కాలికంచాల నిసుకలో కట్టికట్టి - వానకాలువలకు గట్లు వైచివైచి
పడవలను చేసి నీటిలో విడిచివిడిచి - చాలవేడుక తెప్పల తేలి రపుడు.

ఎప్పుడు పుట్టినవో మరి - యెప్పుడు పెరిఁగినవో మండుటెండ దినములన్
అప్పప్ప! వానతో చిరు - కప్పలు కుప్పలుగ నిండి గంతులువేసెన్.

ఈనే లప్పటికప్పుడె - యీనుచునున్నదో యనంగ నెచ్చట కనినన్
భూనాగంబులు వెలువడె - నానలువ విచిత్రసృష్టి కంతము గలదే?

భాను నిండుప్రకాశంబు లేనికతన - జలమయంబయి జగమెల్ల వెలయుకతన
జీవకోటులు వలిబాధ చెందుకతన - నేఁడిగాడ్పులు నిగిడించు భీష్మగ్రీష్మ
[కాల మానాడు నడి వానకాల మయ్యె.

ఎందు కీవాన యని కుంది యేడ్చినారు - కాఁపురంబులు నసిలేక క్రాఁగువారు
చిను కమృతబిందువుగ సంతసించినారు - నారు లలరారు వాగు సానందులగుచు.

వాడియున్న పైరుపచ్చలు గలరైతు-లందు హర్షమునకు హద్దు లేదు
కుతుకలెందు వానకోయిల పిండులు-పడెడు హర్షమునకు పద్దు లేదు.

ప్రాయిమీఁదికి ప్రాయిలోనికి-భయ మెఱుఁగనివారు మంచి వసతి గలిగి యా
మయ మెఱుఁగనివారును ని-ర్భయులై నిశ్చింతులైరి వర్షమువేళన్.

ఈ నీటిబుగ్గ లట్లే జగంబున జీవకోటులెల్ల క్షణిక భంగురము లనుచు
ఈ దుమారంబులట్లే దురాత్ముల దుర్మద మడంగు ఘనులచే తప్ప దనుచు
ఈమేఘమాలలట్లే కూడి విడుచుండు సంసారమను మాయసంత యనుచు
ఈవాన యోగమట్లే యదృష్టము పండు నరులకు సిరులు చేకురు నటనుచు
ఈ మహాగంగయట్లే యనేకగతుల-చపలయగు లక్ష్మి యెడఁబాయు జనుల ననుచు
కొంద రీవానఁ గని నేర్చుకొనిరి నీతి-ప్రకృతియే శాస్త్ర మగుకాదె ప్రాజ్ఞతతికి.

వాన తెరపి చూపి వడి మించి యిల్లాలు - నిల్లు శుభ్రపరచి వల్లభునకు
పిల్లలకును బువ్వ పెట్టి తాను భుజించె - నుల్లసిల్లె వారి యుల్లములును.

ఏలాటి వారికైనను - నీలాటి యవస్థ వలదు ఈశ్వర యని యా
యాలుమగలు భయ సంభ్రమ - లోల మతిన్ మ్రొక్కి-రపుడు లోకేశునకున్.

కద కంచికి మన మింటికి - నిది యేమి కవిత్వ మనక యీజాలికతన్
మది నిలిపి సానుభూతిని - సదయతఁ జూపింపరయ్య చదువరులారా!

శారదాకాంచిక షష్ఠకింకిణి—ఆంధ్రవ్యాకరణసర్వస్వతత్త్వము

కళాప్రపూర్ణ, మహోపాధ్యాయ, వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి గారు

సంజ్ఞ

౧. "భాష యనఁగా జనులు తమ యభిప్రాయముల నితరులకుం దెలుప నుపయోగించు పదసముదాయము." అని ప్రథమసూత్రము.—'ఇతరులకు' అనఁగా ఎవరికి? 'జనులు కానివారికి' అని వాక్యవిశేషమున అర్థమగుచున్నది. జనులు అజనులతో భాషించుట కలదా? జనులు ఒండొరులతో భాషించువాక్కు భాష కాదా? అయజనులు (అనఁగా జనేతరులు) ఎవరె? 'తమయభిప్రాయములు'—అన్యుల యభిప్రాయములను చెప్పిన అది భాష కాదా? 'ఇతరులకు' అన నేల? తమలో తామే అనుకొనిన అది భాష కాదా? 'సముదాయము'—సర్వపదసముదాయమా, కతిపయపదసముదాయమా? మఱి సముదాయమే భాష గాని ఏకైకపదములు భాష కావా? కావేని నిఘంటువులు, శబ్దమంజరులు, వెలపట్టికలు ఇత్యాదులగతియేమి? (౧) రాముఁడా, (౨) ఓరీ, (౩) వచ్చితివా, (౪) సామీ, (౫) వచ్చితిని-అని పరస్పరసంబంధము లేక పలికినచో ఈమాటలు భాష కావా? 'పద'—బాలురకు ప్రాయికముగా పదశబ్దమునకన్న భాషాశబ్దమే తెలిసినదిగా నుండును. "సుప్తిఙన్తం పదమ్" అని పాణినీయసూత్రము. ఈసూత్రమునం జెప్పిన విషయము తెలియక పదశబ్దార్థ మెట్లు తెలియును? మూఁడవతరగతి బాలునికి పాణినీయ శాస్త్రపాండిత్య మెట్లలవడును? ప్రథమసూత్రమందే సుబంత మన నేమో, తిఙంత మన నేమో తెలియవలసి యున్నది. 'ఉపయోగించు' ఈపదమునకు బదులుగా ప్రాయికముగా 'ప్రయోగించు' అనియేని, 'ఆడు' అనియేని, 'వాడు' అనియేని వ్యవహరింతురు.

మఱియు నిట ఆంధ్రభాష యనఁగా ఆంధ్రదేశమువారాడుభాష యని వివరణ మున్నది. ఇచట అడుగఁదగిన దొకటి కలదు. ఏమన, భాషవలన దేశమునకుం బేరు వచ్చినదా? దేశమువలన భాషకుం బేరు వచ్చినదా? ఆంధ్రభాష యన నేమో తెలియకముందే ఆంధ్రదేశమన నేమో ౩వ తరగతి బాలునికిం దెలియునా? ఇందును తెలిసియున్న దానిని తెలియని దానిచేత వివరించుటగా నున్నది. ఈ చిన్నిసూత్రము ఆంధ్రబాలురం గూర్చినదే గావున 'మనము వాడుమాటలు ఆంధ్రభాష' యనినం జాలును. బాలురకును సులువుగా తెలియును. మఱియు, ఆంధ్రదేశమువా రాడు భాషయఁటగదా ఆంధ్రము! వారు ఇంగ్లీషు, అఱవము, కన్నడము భాషింపరా?

౨. 'భాషయందలి పదములను నిర్దోషముగ సవరింప నుపయోగించు గ్రంథము వ్యాకరణము.' అని ద్వితీయసూత్రము. పదములు భాషయందలివి గాకయునుండునా? 'భాషయందలి' అని నిర్దేశించుట వ్యర్థము. 'నిర్దోషముగ సవరించుట' అని యున్నది. సదోషముగా సవరించుటయుం గలదా? సవరించుట యనఁగా నిర్దోషము సేయుట గాదా? వ్యాకరణము సవరించుటకు మాత్రమా? వ్యవహరించుటకుఁ గాదా? ఇది లేనిచో ఆసాధుత ఎక్కడిది? ఇట్లు సేయుట దొంగిలింపించి శిక్షించుటగా నున్నది. వ్యాకరణము చదువని వాఁడో, చదివియు గ్రామ్యము వచించువాఁడో భాషించునెడల తదీయశ్రోత వ్యాకరణము చదివినవాఁడు, వ్యాకరణము వానికడనే నేర్చినవాఁడే అయినను, వానిపదములను దిద్ది అనువదించుచుండ వలయునా? లేక, వానితప్పులు దిద్దక వానికి తాను చెప్పు నుత్తరావాక్యములో నిర్దోషముగా వ్యవహరింపవలయునా? మఱి-అభిప్రాయము తెలియవలయునే గాని భాషయెట్లున్న నేమి అని సమయము చేసికొన్నచో దోషమనునదియే యుండదు. అంతట ఈశాస్త్రమే అక్కఱలేదు. అట్లుండఁగా ఈశాస్త్రము దోషకల్పనకా ఏర్పడుట? సవరించుకొననిచో ఏమిచెట్ట? నరకమేని, ఆకా

ణము నే పురస్కరించుకొని తన్నివారణార్థము వ్యాకరణమని ప్రయోజనము వచింపవలయును. దోషత్వజ్ఞానము లేక సవరణకై యుద్యమము ఎక్కడిది? కావున ఈనిర్వచనముచే ఈశాస్త్రము అప్రస్తుతమును, అప్రయోజకమును ఐనది. భాష్యకారులవారు 'రక్షోహాగమలఘ్వసందేహములు శబ్దానుశాసనమునకుం బ్రయోజనము' అని యనుశాసించినారు. మఱి యీ నిర్దోషసంస్కారము పదములకేగాని వాక్యములకు వలదా? వాక్యగతపదముల క్రమము వ్యత్యాసపడినచో దానిని దిద్దవలదా? పదముల సవరణచే వాక్యముల సవరణ సిద్ధమేని వర్ణముల సంస్కారముచే పదముల సంస్కారము సిద్ధింపదా? వర్ణసంస్కారమే చాలదా?

౩. "సంస్కృతప్రాకృత పదములును ఆంధ్రమునం జేరుచున్నవి. కావున ఆ రెండు భాషలనుం గూర్చి ముందుగఁ దెలియవలెను." అని వాక్యము. ఈక్రమము పెండ్లికి బజంత్రీలను వత్తురు గావున పిల్లను కుదుర్చుకొనకముందే బజంత్రీలకు బాఁపలుసంపాదించుటగానున్నది. ఇందువలన ఏయేభాషలపదములు ఆంధ్రమునం జేరునో ఆయాభాషలంగూర్చి ముందుగ దెలియంగవలెనని యొక న్యాయము పుట్టినట్లున్నది. దానింబట్టి, యీవ్యాకరణమును చదివెడు బాలురకు ఇంగ్లీషు, హిందీ, అఱవము, కన్నడము లోనగు భాషలను గూర్చియు ముందుగానే తెలుపవలదా? మఱి తెలుపమి యేల? ఇందు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు చేరుట వానింగూర్చి ముందు చెప్పుటకు కారణము కానేకాదు. అట్టికారణము వలయునేని వానికి ఇది పెల్లుగా వికృతియగుట కారణమని చెప్పుట కొంత యొప్పును. ఇదియునుంగాక ఆరెంటి తత్త్వమును ముందు చెప్ప నక్కఱలేనేలేదు. ఆంధ్రస్వరూపమునే ముందు చెప్పవచ్చును. ఆప్రకృతులను ఆనుషంగికముగా అనంతరము వలసినయట్లు చెప్పవచ్చును. నిశ్చయముగా వాని స్వరూపమును ముందుగాఁ జెప్పుట విద్యార్థులకు పీడాకరము. మఱియు 'ఆంధ్రభాషయందలి పదములలో సంస్కృతప్రాకృత పదములు చేరుచున్నవి' అని సర్వస్వవాక్యము. పదములలో పదములు చేరుట యననేమి? "పినాకినిలో" అనుచో "పినా (సం) రామస్య (లేక ప్రా. రామస్స) కినిలో" = "పినాకి (సం) రామస్య (లేక రామస్స) నిలో" = "పిరామస్య (లేక-రామస్స) నాకినిలో" అను నిట్టి ప్రకారంబులం బదములోఁ బదము చొచ్చుటయా? లేక "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్స) మూట మునిఁగిపోయినది" అను తీరున ఈపదములచెంత ఆపదములు వచ్చుటయా? లేక "రామస్య (లేక రామస్స) అనెను" అనుప్రకారమున అనుధాతుయోగ మొంది ప్రయోగింపఁబడుటయా? ఆపక్షమున సకల భాషల పదములును సకల భాషలయందును అనుకృతివశంబున ప్రయోగమును బొందును. కావున సకల భాషలనుం జెప్పక సంస్కృత ప్రాకృతములను మాత్రము చెప్పుట యేమి? అనుకృతియు నిచ్చట వివక్షితస్థానము గాదు. కావున "ఆంధ్రశబ్దము లెన్నియో సంస్కృత ప్రాకృత శబ్దములకు వైకృతములు" అన్నచో వివక్షితార్థము సుబోధమగును.

మఱియు, "పినాకినిలో రామస్య (లేక రామస్స) మూట" ఇత్యాది వాక్యములో "పినాకినిలో" అను పదము ఈసూత్రముప్రకారము సంస్కృతప్రాకృత పదములుకాని యాంధ్రమా, లేక అదియే సూత్రోద్దిష్టమయిన సంస్కృతపదమా? ఇట సూత్రమందు ఆంధ్రభాష యనఁగా తత్సమతద్భవదేశ్యగ్రామ్యాత్మకమైన తెలుఁగు భాషయా? ఒండె తత్సమతద్భవ భిన్నమైన తెలుంగా? అనఁగా దేశ్యగ్రామ్యాత్మకమైన తెలుంగా? కాక దేశ్యముమాత్రమా? గ్రామ్యముమాత్రమా? స్పష్టముగా వ్యాసకర్తగారు చెప్పలేదు.

౪. "సర్వస్వ"మని సంజ్ఞితమైన యీవ్యాకరణములో అచ్చులు, హల్లులు ఇత్యాది సంజ్ఞలు ఏల కలిగెనో తెలియకయేయున్నది. 'సర్వస్వ' మన 'లేశ' మని తలంచిరా? మఱి "వర్ణములు ౫౧" అనిసూత్రము. ఏవి అవి? ఎక్కడ దాఁగియున్నవి? "అచ్చులు ౧౬." అఁట. ఏవీ అవి? ఏల యీదాఁపరికము? బాలురకు తెలియఁగూడదా? ఇదా పూర్వవైయాకరణులకుం దెలియని క్రమము? "హల్లులు ౩౪" అని సూత్రము. ఏవో

అవి? ఏమి చిత్రక్రమమిది! ఎట్టకేలకు మరల అచ్చులకు 'అ, ఇ, ఉ, ఋ, ౡ' అని యొక పంక్తి. ఇందు ౧౬టికిని ౫టిని ఇప్పటికి చెప్పినారు. తదితరములను ౧౧టిని ఎప్పుడో వెల్లడింతురు!

౫. "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు" అని సూత్రము. దానికి వృత్తిగా "స్వతంత్రోచ్చారణ యనఁగా తమయంతట పలుకఁదగినవి." అని యొక యనన్వితవాక్యము కలదు. 'ఉచ్చార్యము'లన పలుకఁదగినవి గాని 'ఉచ్చారణ'మన పలుకఁదగినవి కావు. 'ఉచ్చారణ'యనం బలుకుట. పదునాఱు అచ్చులకును ఇంగువలన స్వతంత్రోచ్చారణ చెప్పఁబడినది. ఆపదునాఱింటికిని వీరిలెక్క— హ్రస్వములు ౫, దీర్ఘములు ౯, అనుస్వారవిసర్గములు ౨ అని-అనుస్వారవిసర్గములు అచ్చు లగునేని, అవి స్వతంత్రోచ్చారణ గలవి యగునా? అవి హ్రస్వములా దీర్ఘములా? ఆభేదము వీనికి లేదేని "అచ్చులు స్వతంత్రోచ్చారణ గలవర్ణములు: హ్రస్వములు, దీర్ఘములు అని రెండువిధములు"అని అచ్చులకెల్ల ఆభేదములను చెప్పుట సరిగాదు. ఈరెండును స్వతంత్రోచ్చారణ కలవియే యన్న వాదమేని, వీనిని 'అం' 'అః' అని అకారప్రాగ్వముగా నిర్దేశింప నేల? 'స్వతంత్రోచ్చారణ' యనఁగా మనుష్యునితో పనిలేకయే, వాగింద్రియములో పనిలేకయే శబ్దించుచుండుటయా?

౬. "రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఒకదీర్ఘమగును." ద్విత్వాచ్చులు, త్రిత్వాచ్చులు అగుననుటయా? ద్విత్వహల్లులవలెనా? అపక్షమున వేఱువేఱుగా చెప్ప నేల? క్క, గ్గ ఇత్యాది వేఱువేఱుగా హల్లులలో చెప్పినారా? చెప్పవలయునా? మఱచినారా? వేఱువేఱుగా నున్న స్వరములు కూడినప్పుడు నడుమ యడాగమాదికము రావలదా? అ + అ = 'అయ' కాదా? సంధిప్రకరణము ౨, ౩, సూత్రముల యుదాహరణంబులందుంబోలె— (హరి + అతఁడు=హరియతఁడు; మా + అమ్మ=మాయమ్మ)— ఇటనుం గావలదా? 'మేనయత్త' వలె అత్తవలదా? ఏల యత్తదు? "అఆఇఈ ఇత్యాది వర్ణసమామ్నాయోపదేశములో యడాగమాదికము రాలేదేమి?" అని యాక్షేపింతురు గావలయు. అచటకూడుట లేదు గావున రాలేదు. మఱి ౧౧వ సూత్రములో కంఠ్యవర్ణపరిగణనములో 'ఆ'ను పఠింప నేల? అకారము చాలదా? మఱియు, ఈప్రక్రియంబట్టి గోడ + ఉన్నది=గోడోన్నది, చెట్టు + ఉన్నది= చెట్టూన్నది, గోడ + అయినది = గోడాయినది, హరి + ఇతఁడు = హరీతఁడు అని యేర్పడవలదా? రెండుమూఁడు హ్రస్వములు గూడి దీర్ఘ మగునఁటగదా. అట్లగుటలో ఆహ్రస్వములక్రమము ప్రయోజకమా, కాదా? అ + ఇ= ఏ కాదా? ఇ + అ=ఏ అగునా? కాదని సూత్రమునకు అర్థ మెట్లు కలుగును? కూడికమాత్రమే ప్రయోజకము గాదు, క్రమముకూడ చేరవలసియున్నది. ఈధోరణిలో 'ఇ + ఆ' కూడ 'ఏ' అగును. "దీర్ఘాంతములగు సంస్కృతపదములు తత్సమంబున హ్రస్వాంతము లగును." అని శబ్దప్రకరణములో ౧౬వ సూత్రము. దీనింబట్టి రామా, హరీ, గురూ, ఇత్యాదులు తత్సమమున రామ, రామి, రాము, రామృ, రామ్లు, హర, హరి, హరు, హరృ, హర్లు, గర, గరి, గురు, గురృ, గుర్లు ఇట్టి రూపములం దాల్చి ఇద్దఱు రాములు ఇత్యాద్యర్థములం బొరయును. ఇది భాషాభివృద్ధి గాదా! ఈసంజ్ఞాసూత్రము తోడ్పాటున రమా గౌరీ శబ్దములు రమ, రమి, రము, రమృ, రమ్లు అనియు, గౌర, గౌరి, గౌరు, గౌరృ, గౌర్లు అనియు తత్సమంబున రూపంబులం దాల్చును. "సంస్కృతశబ్దములు తొంటి ప్రత్యయములం గోల్పోయి, తెనుంగునం దమకు తగిన ప్రత్యయములం దాల్చి తత్సమములగును." అనుసూత్రము ఈప్రక్రియకు బాధకము గాదా యందురేని, దీర్ఘాచ్చును త్యజించుటయే తొంటిప్రత్యయమును విడుచుటయు, హ్రస్వమును దాల్చుటయే తెనుఁగునఁ దమకుం దగినప్రత్యయముం గొనుటయు నని వ్యాఖ్యానము. ఈసంజ్ఞాసూత్రముచేత, ఏవో రెండుమూఁడు హ్రస్వములు కూడి ఏదో దీర్ఘమగును అని అనుశాసించినందున, అనఁగా దీనికి ఇది హ్రస్వము, దీనికి ఇది దీర్ఘము అని ఏకాచ్చునకు హ్రస్వదీర్ఘతాభేదములు విధింపనందున, పైయసందర్భము కలిగినది. మఱియు నీ ౬వ సూత్రములో కూడిన మొత్తము తూనికయో, కొలతయో సరిపోవుటయే చెప్పఁబడినది గాని సంబంధాపేక్ష ఉక్తముగాదు. అందుల ప్రభావము

ఇంకనుం జూడుఁడు: "కాలము"=క్ + అ + అ + ల్ + అ + మ్ + ఉ అనియేని, క్ + అ + అ + అ + ల్ + అ + మ్ + ఉ అని యుండె, "కాను"=క్ + అ + అ + ఉ + న్ + ఉ అనియేని, క్ + అ + అ + అ + ఉ + న్ + ఉ అని యుండె, రెండేసి తెలుంగుల వర్ణక్రమము ఎచింపవలయును. మఱియు ఈఫక్కిచే ఒ + ఒ = ఓ అని నేర్పలేదేమి? ఆంధ్రమున ఒకారము గలదుగదా? 'మేము చెప్పిన యో (ఓ)కారము సంస్కృతవర్ణము, సంస్కృతమున ఒకారము లేదు, కావున ఓకారమును ఒకారద్వయసంకలన జాతముగా చెప్పమైతిమి' అందురా? అపక్షమున సంస్కృతమున అ + ఉ = ఓ అనియు, దేశ్యమందు ఒకారద్వయసంకలనజాతముగాను చెప్పెదరా? అట్లయిన అజాదిసంజ్ఞలు కేవలాంధ్రవర్ణములకు చెల్లునా? ఇట్లే ఎకారతత్త్వముం గూర్చియు చర్చింపవలయు. మఱి యింత సర్వస్వములో ప్లుత మెట్లు కలుగునో చెప్పలేదేమి? అది అసంబద్ధమా?

మఱియు నొకసందేహము. ఈఫక్కికవలన పెద్దదీర్ఘము, చిన్నదీర్ఘము అని దీర్ఘమునకు ద్వైవిధ్యముకలదా? ఒండె మూఁటి ముత్తపుదీర్ఘములోని హ్రస్వము చిన్నది; రెంటి ముత్తపుదీర్ఘములోని హ్రస్వము పెద్దది- అని హ్రస్వద్వైవిధ్యము కలదా? లేదేని గణితము సరిపడవలదా? మఱియు ఎ ఒ లు అనునవి అ + ఇ, అ + ఉ చేరి అయిననేని దీర్ఘములు గావలదా? ఇట్లు గణితము సరిపడుటకై అర్ధహ్రస్వకల్పన సేయవలయునా? ఇఁకను ఈ కల్పనలచేత ఛందస్సులో ఎన్ని వింతలు కావింపవలసివచ్చునో ఊహించుకొనుఁడు. గ్రంథవిస్తరభయముచే విరామము.

మఱియు ౫, ౬, సూత్రములను ఇట్లు మార్చి చమత్కారము సేయనచ్చును. ౫వ సూత్రముగా ముందు దీర్ఘములనే ఉపదేశించి, ౬వ సూత్రముగా అనంతరము "ఒక్కదీర్ఘము భిన్నమయి రెండుమూడు హ్రస్వములగును" అని సూత్రింపవచ్చును.

మఱి ప్లుతమునకు గణిత మెట్లు? మీరు దానిని విడిచిపెట్టినారు. పాణిన్యాదులు ఉచ్చారణ కాలపరిమాణముంబట్టె హ్రస్వదీర్ఘప్లుతసంజ్ఞల నేర్పరచినారు. "ఊకాలోఽజ్ఝ్రస్వదీర్ఘప్లుతః" అని అష్టాధ్యాయీసూత్రము. సర్వస్వమున కాలసంబంధముం జెప్పక వర్ణసంకలనప్రక్రియం బూనుకొన్నారు. ఇందువలన పెద్దలగ్రంథంబులం దుంబోలె "దానికి ఇది దీర్ఘము, దీనికి అది హ్రస్వము" అను వ్యవహారము సరిపడకపోయినది. "సంబుద్ధియందు నామము తుదిహ్రస్వమునకు దీర్ఘమగును." "నామంబుల తుదిదీర్ఘమునకు హ్రస్వము వచ్చును." ఇత్యాది వ్యవహారము కుదురదు. అందువలన రమాశబ్దమునకు హ్రస్వము వచ్చిన రమి, రము, రమృ కావచ్చును. మఱి ప్లుతము కథ యేమి?

"ఆ. ఏకమాత్ర హ్రస్వ మినుమడింపఁగ దీర్ఘ
మయ్యె మూఁడుమాత్ర లైనఁ బ్లుతము."

అని అప్పకవి యానతి సర్వస్వమతమునకు జెడిసియున్నది. 'మూఁడుమాత్రల దీర్ఘమఁట!' మూఁడు మాత్రా సంకలనమయిన కతంబున ఐ ఔ లు ప్లుతములు [illegible] యును.

౭. "ఒంటిబిందువు పూర్ణానుస్వారము; జంటబిందువులు విసర్గము." అని సూత్రము. ౧౦౮-ఇందలి సున్న పూర్ణానుస్వారమా? 108-ఇందలి యింగ్లీషు సున్నయుం బూర్ణానుస్వారమే యగునా? ౧౦౦౮— ఇందలి రెండుసున్నలు విసర్గమా? ఇట సున్నప్రక్కన సున్నయా? సున్నక్రింద సున్నయా? అసమగ్రలక్షణము అసమర్థము. ఇట "జంటబిందువులు" అనుచో బహువచన మేల? 'ఒంటిబిందువులు పూర్ణానుస్వారములు; జంటబిందువులు విసర్గలు' అనియుం జెప్పనొప్పునా? జంట యనఁగా రెండు. అటుపైని బిందువులు అని బహువచనమును ఘటించిన బిందువులు ౪ గాని, అంతకన్న నెక్కుడుగాని కావలయును. ఇందువలన 'రామః' అనుటకు "రామః:" అనియేని, "రామః ః" అని ఇత్యాది రూపమున నేని వ్రాయవలయుంగదా. సమామ్నాతములైన యనుస్వారవిసర్గములకు వ్రాఁతలో ఒంటి బిందువును, ఒకదానిక్రింద నొకటిగా రెండు బిందువులను చిహ్నములుగా లోకులు కావించికొనిరి. మీరు ఆగీఁతలను చూచి వానికే ఈపేరులను కావించికొన్నారు. వ్రాయు విధ

మును లక్షణముగా చెప్పుట మందము. ఈవిపరీతమార్గమున కుందోడుగా ౧౧వ సూత్రమునం బేర్కొన్న జిహ్వామూలీ యోపధ్మానీయములకు అర్ధవిసర్గసదృశ చిహ్నములను జ్ఞాపక విసర్గ చిహ్నములనే చూపినారు. నిందు విసర్గ కును, అర్ధవిసర్గకును భేదము లేదా! అచ్చు (ముద్రణము) లోను, వ్రాతలోను ఆలస్యముచేత అర్ధములను చూప కున్నను శాస్త్రములోను ఆలస్యమా? ప్రాచీనులు ఈ రెండు సంజ్ఞలను ఉపదేశించిరి గాని ఆంధ్రమున బాల వ్యాకరణకారుఁడు సయితము వీనిని చెప్పలేదు. వీరి కివి యేల వలసి వచ్చినవి?

౭వ సూత్రముపై యభ్యాసము:— 'హ్రస్వమున నేమి? అవి యెవ్వి?' అని ప్రశ్నద్వయము కలదు. అవి యను సర్వనామము హ్రస్వమునకు పరామర్శకముగా నున్నది. 'అది యెద్ది?' అని యేకవచనముగా నుండ వలదా? లేదా, 'హ్రస్వములన నేవి?' అని ప్రథమ ప్రశ్న మును బహువచనముతోనే వ్రాసికోరాదా? మరల, "వానిలో నచ్చు లెన్ని? హల్లు లెన్ని? ఈరెంటికి భేద మేమి?" ఇవి రెండా? అచ్చులును, హల్లులును గలసి ఏఁబదిగదా? ఏఁబదింటిని "ఈరెంటికి" అని పరామర్శిం చుట యెట్లు సాధువు? 'అచ్చులకును, హల్లులకును భేద మేమి?' అని వాక్యము రచించుకొనవలయును.

౮. 'అచ్చులు కానివర్ణములు హల్లులు' అని అచ్చులతత్త్వమం జెప్పుట. ఈవిధమున 'హల్లులు కాని వర్ణములు అచ్చులు' అని హల్లులను నిర్వచింపవచ్చును. ఇప్పటికి వీరు వర్ణములనన్నింటిని చెప్పలేదు. అచ్చులు కానివర్ణము లేవో యెట్లు తెలియును? అది తెలియక హల్లు లివి యని యెఱుంగు టెట్లు? "అచ్చులు కానివర్ణ ములు హల్లులు. ఇవి అచ్చులతోడ్పాటున (తోట్పాటున అని వారిపాఠము) నుచ్చరింపఁబడునవి." అని నిందు సూ త్రము. అట్లేని— కకారమును క కా కి కీ అని అ ఆ ఇ ఈ ల సంగతిచే నుచ్చరింపఁగలిగితిమి. అట్లే బిందు విసర్గలతోడ్పాటున ఉచ్చరింపఁగలమా? కం, కః అను వీనిని ఎట్లు ఉచ్చరించుట? అటయిన అనుస్వార విసర్జ నీయములు అచ్చులుకావా? 'అన్నియచ్చుల తోడ్పా టున' అని చెప్పితిరా?' అని యడుగుదురు గావలయు. అటయిన ఏవి తోడ్పడకో చెప్పవలదా? మఱి తోడ్పడు నన్నమాట ఏమి కాను?

ఈసర్వస్వమంను (అర్ధబిందువు) ౧౫వ సూత్రము లో నుపదేశింపఁబడినది. నిలువుగా తఱిగినను అర్ధమే, అడ్డుగా తఱిగినను అర్ధమే. ఎట్లుతఱుగవలయునో చెప్ప కుండఁగా వర్ణస్వరూపము ఎట్లు నిశ్చయపడును? వ్రాత లోని కొలఁదిం బట్టి అరసున్న యనుపేరు ఊహించుకో వలసియున్న దేగాని, అట్లయినను అది ఆచార్యోపదిష్టము గాదు. మఱి దానియుచ్చారణ యెట్లు? రూపసాదృశ్య ముచేత నిరూపించుకోవలయునా? అట్టి సాదృశ్యము ర ఱ లకును, ల ళ లకును గలదా? బిందు వనఁగా బొట్టు. సంస్కృతములో దేవనాగరలిపిలో అనుస్వారమును బొట్టుచేతఁ దెలుపుదురు గాని తెలుఁగులో అట్లుగాదు. తెలుఁగులో కడియమువంటి గీఁతచేత (వలయముచేత) తెలుపుదురు. అరసున్నను అర్ధకటకమువలె వ్రాయుదురు. ఇందువలన దాని యుచ్చారణ యెట్లు తెలియును?

ఈసూత్రములో "తోట్పాటుచే" అని ప్రయో గ మున్నది. తెనుఁగులో అట్టిశబ్దము లేదు. "తోడ్పాటు" అనిన తెలుఁగగును.

౯. 'కకారముతోఁ గూడిన ఐదువర్ణములు కవర్గము' అని సూత్రము. "కందు", "క్రీడ"— ఈ రెండును కవర్గ ములా? ఈరెంటియందును అయిదేసివర్ణము లున్నవి. "పెద్ద లుపదేశించిన వర్ణసమామ్నాయములో" అని భావమా? 'మెగ్గడు' తెలియని పెద్దల వర్ణసమామ్నాయ మే కిరణమైనది! ఈగ్రంథములో వర్ణసమామ్నాయమును ఎటనుం జెప్పలేదు. ఇది ౯వ సూత్రము. ౧౧వ సూత్ర మున వర్ణములను కంఠ్యాదిక్రమమున ౯, ౯, ౯, ౯, ౮, ౧, ౧, ౫, ౨, ౨, ౧ అక్షరముల రాసులుగా పఠించి నారు. ఏకవాక్యముగా నియతక్రమమున లేవు. అట్లయి నను ఆ ౧౧వ సూత్రమం జదివినపిమ్మటఁ గదా పైఁ జెప్పిన వర్గాక్షరములం గనుంగొనుట? ఇట్టి కష్టములు పూర్వులు పెట్టలేదు. ఆ ౧౧వ సూత్రమువలననేని వర్గా క్షరము లివి యని స్పష్టపడునా? అందు ఆరాసులలో

The Bengal Insurance & Real Property Ltd.

CULCUTTA.

ది బెంగాల్ ఇన్స్యూరెన్సు అండు రియల్ ప్రాపర్టీ కంపెని,

నెం. 8, డల్హౌసీస్క్వేర్, కలకత్తా.

ఢిల్లీ ఎసంబ్లీసభలో కాంగ్రెసుపక్ష ప్రధాననాయకుడు శ్రీయుత సత్యేంద్రచంద్రమిత్ర, యం. ఏ. బి. యల్., యం. యల్. ఏ. గారును, వారి శక్తిసామర్థ్యములు గల, శ్రీయుత మనోరంజనగుప్త, బి. ఏ., (అఖిలభారత కాంగ్రెసు సంఘసభ్యులు) మొదలుగాగల వారి త్యాగము, న్యాయబుద్ధి, నిర్దుష్టజీవితము గలవారిచే నిర్వహింపఁబడుచున్నది.

సంపూర్ణముగా భారతీయుల పెట్టుబడిచేత నిర్వహింపబడుచున్న భీమాకంపెనీలో భీమాచేయించుకొని, అకాలమృత్యువు, అపాయము, వార్థక్యమునుండి మీ ప్రియమైన దారాపుత్రాదులకు, జీవితాధారము కలుగజేయుడు.

ముఖ్యగమనిక:— శాశ్వత అసమర్థత; రెట్టింపుసొమ్ము తక్కువ ప్రీమియమునకే యిచ్చుట; పూర్తి యగు హామీ కలదు. పాలసీలకు సకాలమునకే, ఎట్టి కష్టము లేకుండనే సొమ్ము యివ్వబడును.

చెన్నపురి రాజధానిలో, ముఖ్యపట్టణములలోను, తదితరప్రదేశములందును, అనుభవము, శక్తి, సామర్థ్యము, పలుకుబడిగలవారు ఏజెన్సీకొఱకు యీ దిగువ విలాసమునకు వ్రాయుడు:—

శ్రీయుత, దుర్భ వేంకటాద్రి, మైలాపూరు, చెన్నపురి.

,, టి. జయరాము మొదలియారు, 2, సుందరం పిల్లై వీధి, పరుసువాకం.

,, యన్. సి. షా అండు కంపెనీ, 28, బీచ్ మొదటివీధి, చెన్నపురి.

,, కోపల్లె కృష్ణారావు, కొత్తపేట, బెజవాడ.

,, ద్రోణంరాజు చిన్నకామేశ్వరరావు, ఇన్నీసుపేట, రాజమండ్రి.

,, వల్లూరి గోపాలరావు, సూర్యారావుపేట, కాకినాడ.

,, హెచ్. యన్. బోసు, యూనియన్ మోటారువర్క్సు, విశాఖపట్టణము.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్ర వ్యాధులకును శెగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యౌషధము.

గనోకిల్లర్ (రిజిష్టర్డు)

ఈ యౌషధము శ్రేష్ఠతమము. ఇంగ్లీషువందులను దేశీయములగు నౌషధములను పుచ్చుకొనినను గుణము కలుగనియెడలను, ఇంజక్షనుల వలనను వాక్సినులవలననుగూడ లాభములేక పోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కు యేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శెగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గనోకిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మూత్రము ఝారీగా వెడలును. మూత్రము పోవుచున్నపుడును కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రశాళము నందలి వాపుతీసిపోవును. శెగవ్యాధి (గనోరోకము)వలన మూత్రము బొట్లుగా పడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండి పోవుతెలుపు, యూరెత్రిటిసు, ప్రొస్టాటిటిసు, సిస్టిటిసు, ల్యుకోరియా, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సెమను) పోవుట, స్త్రీలు గర్భవతులుగా నున్నపుడు కలుగు మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. 50 మాత్రలుగల సీసా ఖరీదు రు.3-0-0 వి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము. ఒక్కసారి 3 సీసాలు తెప్పించుకొనిన వి. పి. ఛార్జీ మేమే భరించెదము.

దొరకును:—డాక్టర్ డి. యన్. జస్సాని, 137 కికావీధి, గులాల్‌వాడి, బొంబాయి 4.

Tel. Add. "GONOKILLER" Dr. D. N. JASANI, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bombay, 4.

మద్రాసు సిటీ ఏజెంట్లు దాదా అండు కంపెనీ, 260 చైనాబజారురోడ్డు.

చిలుకూరి నారాయణరావు

ఎమ్. ఏ. ఎల్. టీ. గారి

గ్రంథములు

కురాను షరీఫు (తెనుగు)	4-0-0
అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు (మూలము)	2-0-0
సంస్కృత లోకోక్తులు (1500) తెనుగు వివరణముతో	1-0-0
ప్రాచీన హైందవ ప్రజాస్వామిక ప్రభుత్వము	0-12-0
ఉపనిషత్తులు(ఈశ, కేన, కఠ, ఐతరేయ) చక్కని తెనుగుపద్యములు	0-6-0

వలయువారు:

సాధన బుక్కుడిపో, అనంతపురము

కాలమునకు తగుమైనవి

దోమ తెరలు

అమిత తక్కువ ధరలు

చలువచేసిన తెల్లని నూలు అల్లికతో గట్టిగా నుండునట్లు తయారొనర్పబడినది. మూలలు బాగుగా అమర్చబడినవి. మడుచుటకు చక్కగా వీలగును.

అన్ని సైజులు — వివిధ రకములు

పొడుగు. వెడల్పు. ఎత్తు.	చదరపుఅల్లిక. 1-కి ధర.	గుండ్రపుఅల్లిక. 1-కి ధర.
6' × 3' × 4½'	5-8-0	6-6-0
6' × 4' × 4½'	6-8-0	7-2-0
7' × 3½' × 5'	7-10-0	8-6-0
7' × 5' × 5'	8-4-0	9-8-0

ప్యాకింగు ఉచితం. పోస్టేజి ప్రత్యేకం.

ఏ సైజు కావలసినను ఆర్డరిచ్చిన పంపెదము.

వర్తకులకు ప్రత్యేక కమీషను ఇవ్వబడును.

Union Trading Co.,

166, Harrison Road (L/1) Calcutta.

నుండి యియిదేసి వర్ణములను ఏఱుకోనలయును. అవి యేవుదు? ఆయేనింటిలో ఈ కాదులు ఎన్నవవి? మఱియు నివి అచ్చులా? హల్లులా? మిశ్రమా? నవ సూత్రము "కకారముతోఁగూడిన ౫ వర్ణములు కవర్గము" అని వర్గనామోపదేశము. ఏరాశిలో నేని కాదులు ఒకమాఱు గాక హెచ్చుగా నున్నచో అందు ఏవర్ణమును ఈవర్గనిర్ణయమునకై ఆన్యక్షరముగాఁ గొనవలయును? ఉ ఊ ప ఫ బ భ మ 'ఱప' ఈరాశిలో 'ఱప' అని యొకటేవర్ణమా? ఇట పాఠము చెప్పనొజ్జకు "హింటు" కావలయును. హింటు లేదేని రెండవపకారము మొదలు గ్రహింపఁడా? అవలి యక్షరములు ఆపంక్తిలో లేవేని పంక్తి మొదటికిరాఁడా? వరుస ఏలయని యేవర్ణములనైనను గ్రహింపఁడా? లేక అవలి పంక్తిలోని వర్ణములం గైకోఁడా? మఱి యీవర్గాక్షరములు అన్నియు హల్లులా, అచ్చులు గూడనా? ఆసందేహము పెట్టనేల? ౫ వర్ణము లనుటకు బదులు ౫ హల్లులు అనరాదా?

ఈసూత్రము కడపటిభాగము— "ళ-ఇది లకారమునకు రూపాంతరము." అని యున్నది. ఇది కడునద్భుతము. ఇందువలన "కొళకుళలో పళ కలువపువ్వులు వికసిల్లును; తల్లులు పిల్లలకు పాలిత్తురు." ఇత్యాది పిశాచోచ్చాటనమంత్రములు తండోపతండ మగును.

'వర్గములయిదునుం గూడి స్పర్శము లనఁబడును.' 'గూడి'అననేమి? ఏతత్సంయోగములకే ఈ నామమా? వీనికన్నిటికిని ఒకటే సంయోగమా? ప్రత్యేకము వీనికి స్పర్శసంజ్ఞ లేదా?

౧౦. "౫ వర్గముల మొదటియక్షరములు పరుషములు." అని సూత్రము. ఇప్పటికి ఆవర్గాక్షరము లేవో చూపలేదు. వర్గములు అయిదే అని యిప్పటికి రూఢి కాలేదు. మొదటి యనుటచే మెథడ్డు తెలియని పూర్వవ్యాకర్తల వ్యాకరణమును ప్రక్కను బెట్టుకొని దీనిని చదువవలయును. ఈ సూత్రములయర్థమును ఎక్కడికక్కడ అందులో చూచుకొనవలయును.

ఇట "ఒజ్జకొఱకు సూచనలు" అనునర్థముగా ఇంగ్లీషువాక్య మొకటి కలదు—"Hints to the Teacher." దానిని తెనుఁగులోనే వ్రాయరాదా? ఈ వ్యాకరణమును బాలురకు నేర్పువాఁడు ఆపాటియేని తెలుఁగు తెలియనివాఁడుగా నుండవలయునా? వాఁడేమి పచ్చిదొరయా? ఒండె ఓట్టకప్పల్ దొరయా? ఈ హెచ్చరికలు ఈయన చెప్పక యుపాధ్యాయునికి తెలియవా? తాను పండితుఁడైన నగుఁగాక, దీనిం బాఠము చెప్పు నుపాధ్యాయులయందు ఇంత ప్రజ్ఞాదారిద్ర్యమును భావించుట న్యాయ్యము గాదు. విద్యార్థుల పూర్వపుణ్యపరిపాకవశంబున ఇంపలి యసంఖ్యేయదోషములను దిద్ది పాఠము చెప్పువాఁడే దీనియుపాధ్యాయుఁడు గానేర్చును గాని, ఒకపాటి పండితుఁడు దీనిం జెప్పలేఁడు.

మఱి యీసూచనలలోని విషయములు ఉపాధ్యాయునికే గాని విద్యార్థికి సాక్షాత్తుగా పనికిరావా? పోనీ, ఎవనికైనను పనికి వచ్చునా? మాతము.—

"స్పర్శములన్న ముట్టివచ్చుటచే ఈ పేరుగ [illegible]" ఈవాక్యమున రచన ఎంత యథార్థమ్ముగ నున్నదో పరికింపుఁడు. "స్పర్శములకు" అని షష్ఠిగా మార్చిన ఇది వాక్య మగును.

"అంతస్థములు"— "నోటినడుమ నిలిచి పలుకఁబడునవి." అని యాచార్యవాక్యము. పలుకఁబడుటకు ముందే నిలిచినవా? నిలుచుట వేఱు, పలుకఁబడుట వేఱువా? నిలిచిన యనంతరము పలుకఁబడుట యన నర్థము గలదా? మఱి 'నడుమ' అనుటకు "అంత" శబ్దమును, నిలుచుటకు "స్థా" ధాతువును ఈపదమందు వీరు ముద్రించిన వర్ణక్రమముప్రకారము కలవు. చీమతలకాయ యంతయేని పోనీకుండ వివరించినారు సరియే,—కాని "అంత" మనఁగా నడుమా? తుది గాదా? నడుమునకు వాచకము అంతఃశబ్దము గాని అంతశబ్దము గాదు. సంధివశమున విసర్గలోపపక్షము నవలంబించుటకన్న "అంతఃస్థ" అనియే వచించిన, స్పష్టముగాను, అదుష్టముగాను, విద్యార్థితారకముగాను నుండును. "స్పర్శోష్మణోర న్తర్మధ్యే తిష్ఠ న్తీతి తదర్థః" అని శబ్దేందుశేఖరము. "అన్తర్మధ్యే" అని యున్నది గాని "అన్తే మధ్యే" అని లేదు. "లౌకికవ్యవహారేష్వపి శసాదీనాం వర్గ్యాణాంచ మధ్యస్థితత్వేనచాన్తః

స్థాశబ్దవాచ్యతా" అని శబ్దార్థరత్నము. "నోటినడుమ" ననుట వీనికే కాదు, ఇంకనెన్నిటికో అన్వయించును; దీని తర్వాతిసూత్రమును చూడుఁడు: "నడుమ ననుట" యేని దీనికిమాత్రమే అన్వయించునా? అది వేనికి అన్వయించి నను మానినను వీనికి మాత్ర మన్వయింపఁదు. అదే వింత. వీనికి అనఁగా యరలవలకు, తాలు మూర్ధదంతోష్ఠములు ఉత్పత్తిస్థానములు. ఇంకొకటియు మన్యము గాదు. వీరు విసర్జనీయసంజ్ఞను వివరింపక, విసర్జనీయమే గదా యని గానలయు, విసర్జించినారు.

"ఊష్మములు"—"గట్టిగాఁ బలుకఁబడునవట—గట్టి యేమి? "ఊష్మాణ ఇతి ఊష్మావాయుః, తత్ప్రధానా ఇత్యర్థః. ఏవం 'సోష్మాణ ఇత్యస్య వాయునాసహ వర్తన్తే ఇత్యర్థ' ఇతి ప్రాతిశాఖ్యభాష్యే స్పష్టమ్."అని శబ్దేందుశేఖరము. [ఊష్మమనఁగా వాయువు; అది ప్రధానముగాఁగలవి ఊష్మములు. ఇట్లు 'సోష్మములు అనుదానికి వాయువుతోఁ గూడియుండునవి అని యర్థము' అని ప్రాతిశాఖ్యభాష్యమందు స్పష్టము." అని శబ్దేందు శేఖరము.]

"పరుషములు—పట్టుదలగాఁ బలుకఁబడునవి." అని సర్వస్వము. పట్టుదల యేమి?

"సరళములు—విసగుగాఁ బలుకునవి." విస రేమి? విసరుగాఁ బలికిన బాలుని ఒజ్జగారు దండింపరా?

"సంజ్ఞాప్రకరణము—ఈగ్రంథమందు వచ్చుగుర్తులను దెలుపుసూత్రముల సమూహము." అని యున్నది. చిన్నయసూరి లోనగు పూర్వవ్యాకర్తలు తమ యాయాగ్రంథములలో అనంతరము వ్యవహృతము లేవో ఆ సంజ్ఞలనుమాత్రమే ప్రాయికముగా సంజ్ఞాపరిచ్ఛేదమందు చెప్పినారు. వీరు అప్రసక్తములను అనఁగా సర్వస్వములో నెటను పిమ్మట రానిసంజ్ఞలను వృథాగా వింత వింత వివరణములతో నుపన్యసించినారు. అందులకు ఈ యూష్మాంతస్థా సంజ్ఞలు నిదర్శనములు. ఇట్టివే ౧౧వ సూత్రమునఁ జెప్పిన జిహ్వామూలీయంబును, చెప్పని యుపధ్మానీయంబును. బాలవ్యాకరణకర్త దానిని ఉపదేశింపలేదు.

౧౧-వ సూత్రము తుదిని "సంస్కృతమునుండి మార్పును జెంది మగధ మొదలగు దేశములయందు వాడఁబడు భాష ప్రాకృతము." అని వీరివాక్యము. ఈసూత్రము చదువునిసుఁగు మగధదేశమును, ప్రాచీనాధునిక మగధభాషలను ఎఱుంగునా? ఆమగధభాష (రెండో, ఒకటియో) సంస్కృతమునుండి వచ్చినట్లు తెలిసికొనుటకు సంస్కృతమును సమగ్రకల్పముగా నేని యెఱుంగనలదా? మఱియు సంస్కృతము తెలిసినమాత్రమున దానికిని, మాగధ్యాదులకునుం గల ప్రకృతి వికృతి సంబంధము ఆ నిసుఁగునకుం దెలియునా? పైఁగా ఆనిసుఁగునకు ఈవ్యాకర్త శబ్దములను గేర్పువిధము వింతగా నున్నది. "'మగధ' మొదలగు దేశములయందు." అని వీరిప్రయోగము. దేశమునకు 'మగధము' అని పేరా, 'మగధ' అని పేరా? ఇట్లే 'అంగ'యందు, 'వంగ'యందు, 'బంగాళ'యందు అని వ్యవహరింపనగునా? ఇది హూణమర్యాదయేని 'మ్యగడ' (Magada) అని కదా యుండవలయును?

మఱియొక విశేషము — సంస్కృతము మాఱి మాగధ్యాది ప్రాకృతమయినదఁట."ఇచ్ఛామాత్రం ప్రభోః సృష్టిః!" ఈక్రింది పంక్తులం దిలకింపుఁడు—

"ప్రాకృత సంస్కృత మాగధ
పిశాచభాషాః శౌరసేనీచ,
షష్ఠోఽత్ర భూరిభేదో
దేశవిశేషా దపభ్రంశః" రుద్రటుఁడు.

"సకలజగజ్జన్తూనాం వ్యాకరణాదిభి రనాహితసంస్కారః సహజో వచనవ్యాపారః ప్రకృతిః; తత్రభవం సైవవా ప్రాకృతమ్. 'ఆరిసవయణే సిద్ధమ్ దేవాణం అద్ధమాగహావాణీ' ఇత్యాది వచనాత్ ప్రాక్ పూర్వం కృతం ప్రాకృతమ్ బాలమహిళాదిసుబోధం సకలభాషానిబన్ధనభూతం వచన ముచ్యతే, మేఘనిర్ముక్తజలమివ ఏకస్వరూపమ్. తదేవచ దేశవిశేషాత్ సంస్కారకరణాచ్చ సమాసాదితవిశేషం సత్ సంస్కృతా దుత్తరవిభేదానాప్నోతి. పాణిన్యాది వ్యాకరణోదిత శబ్దలక్షణేన సంస్కరణాత్ సంస్కృతముచ్యతే-తథావ ప్రాకృత భాషైవ కించి ద్విశేషలక్షణా న్మాగధికాభణ్యతే......తథా

ప్రాకృతమేవ కిఞ్చిద్విశేషా త్త్రైకాలికమ్....... శూరసే న్యపి ప్రాకృతభాషైవ....... తథాహి ప్రాకృతమేవాపభ్రంశః స ఏవాస్యై రుపనాగరాభీరగ్రామ్యత్వ భేదేన త్రిధోక్తః తన్నిరాసార్థముక్తం భూరిభేద ఇతి. కుతః? దేశవిశేషాత్ కారణాత్. తస్య లక్షణం లోకాదేవ సమ్యగవసేయమ్." ఇట్లు ప్రాకృతమే మార్పు చెంది సంస్కృతి మాయెనని పెద్దలు చెప్పియున్నారు. వీరు తద్విరుద్ధార్థముగాఁ జెప్పుట సహజమే.

అక్షరముల యుత్పత్తిస్థానములను జెప్పుటలో వీరు ఇ ఈ చ ఛ జ ఝ ఞ య శ లకు ఉత్పత్తిస్థానముగా తాలువును జెప్పి, అంతటితో తనియక—"తాలువు అనఁగా చెంప"యని అర్థము వ్రాసినారు. తాలు వనఁగా నోరయొక్క—లోపలివైపు, చెంప యనఁగా వెలుపలివైపు. వెలుపలివైపున అక్షరము నుచ్చరించుట అసాధ్యము. అదియే సాధ్యమేని, ఆహా, ఏమి పుణ్యము! నోరు తెఱవకయే మాటలాడవచ్చును.

'ఓష్ఠము (పెదవులు)' అని యనుగ్రహించినారు. ఈ యేకవచనమునకే బహువచన మునర్థమా? సంతోషమున్నట్లే 'పెదవి' అని యేల అనఁగూడదు?

'ఏ ఐ...కంఠము, చెంప' అని. మరల చెంపలో వర్ణోత్పత్తి.

'ᳵక జిహ్వామూలీయము'. ఇంతదాఁక ఉత్పత్తిస్థానములను చెప్పుచువచ్చి, ఇట ఉత్పన్నవర్ణసంజ్ఞనే స్థానమునకు బదులుగాఁ జెప్పినారు. భావార్థమును తెలుపరైరి. జిహ్వామూలీయమే జిహ్వామూలమని స్వార్థమును భావించినారా? ఈజెడపలో విద్యార్థులగతి యేమి? "హింట్లు" గొనువాఁడు చెప్పఁగలఁడా?

౧౨. 'ప్రాకృతభాషకు వర్ణములు ౪౧.' ఏవి అవి? ఏల గోపనము? 'అచ్చులు ౧౦.' ఏవి అవి? 'సంస్కృతమునందలి ఋ ౠ ఌ ౡ ఐ ఔ లు మాత్రమిందుఁ గలుగవు.' అనువ్రాఁతచే కడమ పదియచ్చులను ఊహించుకొనవలసినదా? అట్లు చేయుటకైనను సంస్కృతాచ్చులన్నియు ఒక్క—చోటం గలవా? అంతటను పూర్వవ్యాకర్తల సూత్రములను ఈసూత్రములకు టీకగా నుంచుకోవలయును.

౧౩-వ సూత్రముపై యభ్యాసములో—'కంఠ్యము లెవ్వి?' 'ఓష్ఠ్యము లెవ్వి?' 'కంఠోష్ఠ్యము లెవ్వి?' అను నిట్టివి-భవార్థకములు-ఉత్పత్తిస్థానాక్షేపకములయిన ప్రశ్నములు కలవు. వీరు ఈకంఠ్యాది భవార్థకసంజ్ఞలను ఎక్కడను చెప్పలేదు. వివరింపను లేదు. ఇవి బాలురకెట్లు తెలియును? వింతలో వింత—"ᳵక ᳶప—వీనిపేరేమి?" అని ప్రశ్న కలదు. ᳵక వు పేరయిన జిహ్వామూలీయశబ్దమును తదుత్పత్తిస్థానము పేరుగానైనను జెప్పినారు గాని, ᳶపకు అట్టిపేరయినను వీరు చెప్పలేదు. ఏల గొడవ యనియే మానినారా? వేఱుకారణమున మానినారా? ఉపధ్మానీయమని బాలుఁడు ఉత్తరము చెప్పవలయును. వానికి ఈయనుపదిష్ట మెట్లు తెలియును? వానియొజ్జకైనం దెలియునా? హింట్లులేక అతని కెట్లు తెలియును? 'నాసికయందుఁ బుట్టిన వెవ్వి?'—దీనిచిత్ర మూహింపుఁడు 'పుట్టినవర్ణములు' అనరాదా? ముదిరిన బాలుఁడు 'వెంద్రుకలు' అని చెప్పిన, వానిని దండించి యొక్కించుట న్యాయ్యమా?

౧౪. 'సంస్కృతప్రాకృతములవలనం బుట్టిన యీ తెనుంగుభాష వికృతిభాష యనంబడును' అని సూత్రము. ఇట 'పుట్టిన' అని భవార్థకధాతు ప్రయోగము చేయుటవలన తద్భవములు మాత్రమే ఉద్దిష్టములుగాఁ గనఁబడుచున్నవి. మఱి ప్రాకృతసమములు వికృతిలో చేరినవి కావా? అయినచో 'పుట్టిన' అనుట యెట్లు? ౧౫,౧౬, సూత్రములందు వక్ష్యమాణములగు నక్షరములు తద్భవమునకు మాత్రమా? అగునేని 'తెనుఁగునకు' అని వానిని చెప్పుట యెట్లు? మఱియు, ఆభాషాభాగమును చెప్పుటకు 'తద్భవము' అను పేరు చాలదా? 'వికృతి' యని యీ సంజ్ఞను కల్పింపనేల? [చూడుము ౨౩-అభ్యాసము] మఱియు ఆపక్షమందు దేశ్యమునకు వేఱుగా అక్షరపరిగణనము చేయలేదేమి? 'తద్భవ' మాత్రమును 'వికృతిభాష' (౧౪ సూ.)—'ఈతెనుంగుభాష' (౧౫ సూ.)—'ఈభాష' (౧౬ సూ.) అని ఇన్నివిధములు నిర్దేశించుటకన్న 'తద్భవము' అన్న నెంతి సులువుగా నుండును! మఱి "కలిసియున్నవి" (౧౫సూ.) అనుటచే ఎటనుండియో వచ్చినట్లు తోఁచుచున్నది.

ఎటనుండి వచ్చినవి? వృథాకాంక్షలు చెఱుపుసేయవా? 'ఉన్నవి' అన్న నిర్బాధము. అట్లే అనంతర సూత్రమున 'చేరియున్నవి' అను పదము 'ఎటనుండి వచ్చి చేరినవి?' అను నాకాంక్షం గలిగించుచున్నది.

మఱియు ౭-వ సూత్రములో సంస్కృత వర్ణోపదేశములో బిందువునకు అనుస్వారసంజ్ఞ యనుగ్రహింపఁబడినది. ఇందును ౬-వ సూత్రమునందుంబోలె 'రెండు అనుస్వారములుకూడి ఒకవిసర్గ. ఒక యనుస్వారము అర్ధవిసర్గ. అర్ధబిందు వనఁగా పాతికవిసర్గ. నాల్గు అరసున్నలు ఒకవిసర్గ.' అని లెక్క ఏమయినం గలదా? మఱియొక ప్రశ్న — ఈ ౧౫-వసూత్రములో వికృతిభాషకు ఁ [అరసున్న], ఱ [శకటరేఫము], ఎ, ఒ, అను వర్ణములు ఎక్కువగాఁ జెప్పఁబడినవి. అందలి యరసున్నకును ఉత్పత్తిస్థానము నాసికయే యగునా? అది యెట్లు? [సంస్]కృతవర్ణములకే గదా ఉత్పత్తిస్థానములు చెప్పఁబడి[నవి] (సూ. ౧౧ సూ.) ఆస్థానములు సంస్కృతవర్ణములు కాని వీని కెట్లు సరిపడును? మఱి వీనికి ప్రత్యేకముగా ఉత్పత్తిస్థానములను చెప్పలేదేమి? ఁ [అరసున్న] నిండుసున్న కాదే. నిండుసున్నకు చెప్పిన యుత్పత్తిస్థానము అరసున్న కెట్లు ఒప్పును? రూపసామ్యముం బట్టియు, నామసామ్యముం బట్టియు సగముసున్నకు సగము ముక్కు ఉత్పత్తిస్థానమని లెక్క వైచికొందమా? అట్లే, ఎ ఒ అనునవి-అర య (అ) కారము + అర యి (ఇ) కారము [అరయనఁగా అర్ధమాత్ర], అట్లే అర య(అ)కారము + అర యు (ఉ) కారమును కూడి నిష్పన్నము లయినవని లెక్కయా? శకటరేఫమునకును మూర్ధమే ఉత్పత్తిస్థానమా? ఇది సంస్కృతవర్ణమైన రేఫము గాదుకదా, దానికి చెప్పినది దీని కెట్లు చెల్లును?

౧౬. చ జ లు మున్ను తాలవ్యములలో నుపదిష్టములుగావే. మఱి అవి తాలవ్యములెట్లు? వీని కన్నిటికిని గతియేమి? మఱి వీనికి అజ్ఝల్సంజ్ఞలెట్లు? ప్రత్యాహారములో ఇవి కలవా? ఈ విషయములో తూష్ణీంభావముద్రయే మెఘడ్డా? వర్గములలో చ జ లు చేరినవా? తాకు అంతఃస్థాసంజ్ఞ గలదా? చ జ లు చాది పంచకములోపల లేవే? ఇవి చేరిన ఏడగునే? అయిదేపి అని గదా అట నిర్వాహము! ఇంత దూర మాలోచించి చిన్నయసూరి 'దంత్యతాలవ్యంబులయిన చజలు సవర్ణంబులు' అని సూత్రించినాఁడు. అది మెఘడ్డు తెలియమిగా భావించి సర్వస్వకారుఁడు "గప్చిప్". అతఁడు (చిన్నయసూరి) తాను ప్రత్యేకము తెనుఁగు వర్ణసమామ్నాయములో పఠింపలేదు. 'యరలవ' అని మాత్రమే పఠించినాఁడు. కావున అతని వ్యాకరణములో పై ప్రశ్నలకు అవకాశము లేక పోయినది.

౧౭. 'తత్సమశాఖయందునుం జేరి యాంధ్రంబునం గలియుచున్నవి'- ఇందులకు ఉదాహరణము వలదా? అద్భుతమయిన శాఖాశబ్దము దొరకిన సంతోషమే చాలునా? ౧౭-వ సూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— ఇందలి ప్రశ్నలలో— 'సంస్కృతమున నుండియుఁ దెనుంగునకు రాని వర్ణము లెన్ని? ఇవి తెనుంగున నెట్లు చేరుచున్నవి?'— ఇందు, 'దానివర్ణములు ఎట్లు చేరును?' అని ప్రశ్న. దీనికి అర్థమేమి? చేరుచునే యున్నవా అన నేల? వర్ణములు ఒక భాషనుండి మఱియొక భాషకు పయనములు సేయుచుండునా? భాష నుండి భాషకు పోవుట యనఁగా నర్థమేమి?

౧౮. 'విడచి':— దీని వంటిదే సమాస ప్రకరణములో ౧౧-వ సూత్రములోని 'నిలచు'. ఆపాటి యీపాటి పండితులయినను, 'విడిచి' 'నిలుచు' అందురు. రస్తామరమ్మ్రతు భాగవతకవులు 'విడచి', 'నిలచు' అని వ్రాయుదురు. వీరు దానిని మెచ్చి సర్వస్వము 47-పుటలో. 15, 16 వ పంక్తులలో 'విడచిన'చో అని మరలను ప్రయోగించియున్నారు.

౧౭ వ సూత్రములో తత్సమము లెట్లు నిష్పన్నములగునో చెప్పఁబడి యున్నది. 'సంస్కృతపదములు తమ భాషయందుఁ దమకుఁగల ప్రత్యయములను విడ(డి)చి తెనుంగునఁ దమకుఁ దగిన ప్రత్యయములను బొంది తెనుంగున వాడంబడుచో నవి తత్సమము లనంబడును.' —ఇదియొక గంధర్వకోలాహలము (గందరగోళము) గానున్నది. 'సంస్కృతప్రాతిపదికమే ఇందు ప్రాతి

పదకమై ఆంధ్రవిభక్తులం జెందిె తత్సమములగును.' అన్న ఆంధ్రవాక్యము సొంపారును. ఇందులకు 'లక్ష్మీః-లక్ష్మి' అనియుదాహరణము. 'ప్రత్యయములను విడిచి' - అన్నారు గదా. ప్రత్యయ మన నేమో ఇప్పటికి ఈశాస్త్రమునం జెప్పలేదు. ఏప్రత్యయములను? సుప్పులను, తిఙ్ఙులను గావలయును. ఏలయన- 'సుప్తిఙన్తంపదమ్.' కృత్తద్ధితములను సైతమా? ఈతత్త్వము తెలియక ప్రత్యయములను విడుచుటయెట్లు? ఇట్లు అబోధముగా గ్రంథము రచించి, "ఇతరులకు మెఘద్దు తెలియదు. తమకే తెలియును." అని యేమి ఆడంబరము చేసినారోర! విసర్గ సుప్పునకు వచ్చినది. విసర్గలోపమే సంస్కృతవిభక్తి లోపించుట. అందువలన 'లక్ష్మి' అని యేర్పడినది. మఱి ఏప్రత్యయము వచ్చి 'లక్ష్మి' అను రూపము వచ్చినది? ఈకారమునకు బదులుగా ఇకారము వచ్చినది. ఈకారము తనభాషయందు తనకుంగలిగి తాను విడిచిన ప్రత్యయమా? ఇకారము తెనుంగున తనకుఁ దగిన ప్రత్యయముగా వచ్చినదా? మఱి, 'హరి' అన్నచోట ఏప్రత్యయము వచ్చినది? అని ప్రశ్న. అందులకు దానినే "తనకు తగిన-" అని తెలిపితి మందురా? అతగ వెట్లు ఏర్పడును? 'తనకు విహితమయిన' అనవలయును. హరి శబ్దమునకు ఏమి విహితము? అది యెప్పుడు తెలియును? ఇంతకన్న సులువైన ప్రక్రియ కుదురదా? మఱియు, ఇందు సంస్కృత పదములను మాత్రమే తత్సమములుగా వీరు చెప్పినారు. ప్రాకృత సమములనుంగూడ పూర్వులు చెప్పినారు. ఏమి చెప్పినను భేదము లేదా? అగ్గి, ఓలి, జడ, జముఁడు, సిరి- ఇవి ప్రాకృతసమములు. అగ్గీ, ఓలీ, జడా, జమో, సిరీ-అని ప్రాకృతమున ప్రథమైకవచ నాంతములు. ఈభాషాభాగము ఈసర్వస్వములో నష్టమైనది. "సంస్కృతపదములు తమ భాషలో తమకుఁగల ప్రత్యయములను విడిచి" అను కొండవీటి సీమ చేఁతాటిని చుట్టి చుట్టిన "సంస్కృత ప్రాతిపదికములు" అగును. "తమకుఁ గల ప్రత్యయములను"— ఏ విభక్తి? తెనుఁగు పదమున ఏ విభక్తియో, ఆవిభక్తియే అగునా? రామమ్, రామేణ, రామాయ, రామాత్-అనునవి రామునిన్, రామునిచేన్, రామునికొఱకున్, రామునివలనన్-అనియు; రామాన్, రామైః, రామేభ్యః, రామేభ్యః-అనునవి రాములన్-రాములచేన్, రాములకొఱకున్, రాములవలనన్-అనియువాడంబడునా? "తమ తమ ప్రత్యయములను" — ఈ కొలుకూడనా?

౧౯. 'తద్భవము' లనుబడు సంస్కృత ప్రాకృత పదములు తమ ప్రత్యయములను విడువవలదా? వలయునేని తత్సమములకుం జెప్పినట్లు వీనికి చెప్పలేదేమి?

౨౦. తొలుత మఱి యేభాషతోను సంబంధము లేని యాంధ్రదేశపదములనుగా-పాలు, పెరుఁగు, తల్లి, తండ్రి అను వాని నుదాహరించినారు. 'పాలు'—దీనికి అఱవము 'పాల్'; కన్నడము 'హాలు'. 'తల్లి'కి అఱవము 'తాయి'; 'తండ్రి'కి అఱవము 'తంద్రై'. సంబంధము లేదా? క్షీరవాచకమయిన 'పాలు' శబ్దము నైకృతమని శబ్దరత్నాకరము. ఇట్టి యుదాహరణమును భాగవ... కముగాఁ గొనరాదా? యనిన, అట్లు చెప్పరాదా? భాషల పదములకు అర్థస్వరూపములంగుం గల పోలిక ఆభాషలసంబంధము గాదేని, ఆపదములు స్వతంత్రోత్పన్నములే అని వాదమేని, తద్భవములే యుండవు. భాష నుండి భాషాంతరమునకు పదములు తొంటివిభక్తులతోనే ప్రవేశింపవుగదా. మఱి యర్థస్వరూపములచేఁ గాక యెుండువగ నెట్లు భాషాసంబంధ మేర్పడును? "పాలు" అను నాంధ్రశబ్దమే అకర్ణాటాది భాషలలో ప్రవేశించినది. అంతకు ముందు ఆభాషలలో క్షీరవాచకశబ్దములు లేవు. ఆభాషలను బలుకు జనులు పాలనే రుచుంగక యుండిరి." అని వాదింతురా? ఆవిషయమే సిద్ధాంతీకరింపరాదా?

౨౧. 'అన్యదేశ్యము లనఁగా, ఈ దేశ్యభాష యందు కలిసి వాడంబడు నితర దేశభాషా పదములు' అని సూత్రార్థము. ఈ యితర దేశభాషా పదములు దేశ్యమందే కలియును యేమి? తత్సమ తద్భవములలో కలియవా?

"క. అసురులధాకకు నోర్వక
పస చెడి దివిషదులు తావు వదలిరి; మహిళల్

ఖునీ నుజ్జగించి ఘనోపా
వనమున నిలయంబులందు వర్తించి రయా."

అని యుదాహరణార్థము కల్పితము మదీయము. ఇట్లు ఏకవాక్యమందు అన్యదేశ్యము తత్సమాది మిశ్రం బయ్యేనేని ఆయన్యదేశ్యము అన్యదేశ్యము కాకపోవుఁగా? ఇచట 'ఈదేశ్య భాషయందు' అని సంకోచించుట కర మసమంజసము.

౨౨. గ్రామ్యమును 'ఆంధ్రదేశమున వాడం బడు వ్యాకరణవిరుద్ధపదము'గా వీరు నిర్వచించినారు. తంజావూరు, మధుర లోనగుతావుల వాడంబడు వ్యాక రణవిరుద్ధాంధ్రములు గ్రామ్యములు గావా? 'ఇందు గ్రామ్యములు' అనుటలో 'ఇందు' అన నక్కఱలేదు. వ్యాకరణ విరుద్ధమని తెలియుట సర్వస్వాధ్యయనమును శాంతి చేసిన తర్వాతఁ గదా? ఇటు నుదాహరణములుగా ప్రదర్శితము లయిన పదములు 'వస్తాఁడు, తెస్తాఁడు, [illegible]ఁడు' అను నవి గ్రామ్యములని బాలునికి బోధ పఱుచు నుద్యమ మేమియుఁ గనఁ బడ లేదు. గ్రామ్య ములో అర్ధానుస్వారము కలుగు నా? అది లేనిచో గ్రా మ్యత్వహాని కలుగునా?

౨౩. 'మహాకవుల చే తమగ్రంథములయందు వాడం బడిన......పదములు' అని వీరిసూత్రము. మహాకవులు తమ గ్రంథములలోఁగాక ఒరుల గ్రంథములలో వాడు దురా? ఇది వ్యాకరణమా? కీకై పురాణమా?

౨౪. 'దేశ్యపదములలో సున్న పరుష సరళ ములకు ముందే యుండును.' అని సూత్ర పూర్వభాగము. 'ఇతర హల్లులకు ముందుండదు' అని సూత్రోత్తర భాగము. ఉత్తరభాగము 'పరుష సరళములకు ముందే' అనుదానికి టీక. 'పరుష సరళములకే ముందు' అనుట సరి. కాని ఈనియమము దేశ్యపదములకు మాత్రమా? తద్భవములకు చెల్లదా? చెల్లు ననియే చదివిన పండితుల మతము. అట్లే 'సంస్కృత సమేతరములైన తెలుఁగు శబ్దములయందు' అని బాలవ్యాకరణమున చిన్నయసూరి. మఱి యట్టి దేశ్యపదములకు ఉదాహరణముగా వీరు 'అఱఁకువ', 'అందము' ఇత్యాదుల ననుగ్రహించి నారు. కాని, ఇందు 'అందము' (సామవాచకమేని దేశ్యము కాదని చదివిన పండితులకెల్ల శిఖామణులయిన శ్రీమాన్ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల వారు వైకృతదీపికలో తెలిపి యున్నారు. ఎట్లన,

"అందము=నక్కఁదనము-అన్తః."

'త్వయ్యాసన్నే పరిణత ఫలశ్యామజమ్బూవనాన్తాః'
మేఘసందేశము.

'శ్యామానియాని జమ్బూవనాని తై రన్తాః రమ్యాః'

అని మల్లినాథుని టీక. 'అనుచము' అనుక్రియా పదమునకు రూపాంతరముగా వాడింపరా? వాడింతురు గాక. ఏమి వాడించినను ఈనియమము ప్రాకృతసమ తద్భవములకునుం దప్పదు. మఱియు నిది సిద్ధానుస్వార మునకే ఉద్దిష్టమని తలంచితిమి. అనుస్వారమెల్ల నుద్దిష్టము యేని 'కాంధూళులు' ఇత్యాదులయందు గతి కల్పన సేయనువచ్చును. పాఠము సరికావచవచ్చును. ఉపాయము లుండవా? తద్భవాదులకు ఉదాహరణములను వైకృత దీపికలో చూచుకొననచ్చును. వాన నొకకొన్ని.—అంకు సము, అంకణము, అంక, జంకు, అంగుటము, ఇంగలము, అత్తిమిల్లు, అతకరించు. కావున 'వికృతిలో' (లేక అచ్చులో) బిందువు స్థిరమునకు ముందుండదు- అని సూత్రించుట శ్రేయముగాఁ గనఁబడుచున్నది.

౨౫. 'యవువూవోలు తెనుఁగున పదాది నుండవు.' అని సూత్రము. వొకారము పదాదినుండునా? వొకఁడు, వొకటి అన వచ్చునా? అన వచ్చునని దీని వలన భ్రమ కలుగును. కావున ఇట వొకారమును గూడ చెప్పవలయును. 'కావున వ్యుత్పత్తి, వ్యూహము, వ్యో మము మొదలగునవి తత్సమములు'- ఒక విశేషము:— ఈసూత్రమువలన తత్సమము తెలుఁగు కాదని యేర్పడు చున్నది. విద్యాధికారులారా, ఈవింతల నరయుఁడు. మఱి వీరు తత్సమములని సాధించిన యామూఁడు పదము లలోను ఒకటియేని సూత్రోక్తార్థము కాదు. వ్రాఁతలో ముందు వచ్చిన మాత్రాన అదిగతి వువూవో లకు ఇవి యుదాహరణములా? వ్యాకర్తకు వర్ణక్రమమును నను తెలియవలదా? ఇంత పండితుఁడు వ్యాకరణము

వ్రాయుట, తదభిమానులు దానిని బాలురకు చదువ నియమించుట! శారదా దేవీ, ఏమి చేయుచున్నావు? ఏమయితివి?

వృ వ్యూ వ్యో అనునవి సంయోగములు. సూత్రమున ఈసంయోగములు ఉక్తములు గావు. వృ వ్యూ వ్యో లకును, వు వూ వో లకును అభేదమా? వృత్పత్తి, వ్యూహము, వ్యోమము అని వీనికి రూపాంతరములా? చిన్నయసూరి వోఢృ వోఢవ్య శబ్దములను వెంటనే చెప్పెను. వీరు ఆయనను మించువారై హెచ్చుగాఁ జెప్పుటలో తమ వర్ణజ్ఞానమునే వెల్లడించికొన్నారు. వ్యక్రము మయినను తెలియదే?

మఱి శకారము పదాది నుండునా? దానిం జెప్పమి యేమి? ఇచట పూర్వపండితులు ఎంత చక్కఁగాఁ జెప్పిరో పరికింపుఁడు.—

'...పదాదిని ణకార యకార శకారంబులును ఋ ౠ ఐ ఔ లం గూడిన నకారంబును నుండవు' అని వెంకయ్య. 'యకారంబును, వు వూ లును తెనుఁగు మాటలను మొదట లేవు.' అని చిన్నయ సూరి.

ణకారము చెప్పుట సర్వస్వములో ఒకరి కన్న హెచ్చే అయినను, వోకారము చెప్పమి ఇరువుర కన్నను కుందే.

౨౭. 'ప్ర-పర-ప్రతి-పరి-అతి-అధి-అభి-అవ-అను-ఉప-సం-సు-అప-ని-వి-నిస్-నిర్-దుస్-దుర్-ఉత్-అపి-ఆ ఇవి యుపసర్గము లనంబడును వీనిని తెనుంగున (ఇరి) ముందుగల పదములుతత్సమము లనంబడును.' అని సూత్రము. ఇందు ప్రపరాదులు (ఉపసర్గలు) చెప్పఁబడినవి. ఈసూత్రమువలన ప్రక్క, పరఁగు, ప్రతిన, పరికిణీ, అతివ, అభిని, అనదగాకి, అవఘళము, అనుము, ఉపమరి, సందు, సులువు, అపరంజి, నిలువు, విసుగు, నిసుఁగు, నిరుడు, దుసికిలు, దురద, ఉత్తి, ఆన ఇత్యాది పదములు తత్సమములు గావలయును.

ఈ రెండు సూత్రములును తత్సమములం గనిపట్టుటకై మూఁడవతరగతి బాలురకొఱకు ఉద్దేశింపఁబడినవి. కాని తత్సమములనఁగా సంస్కృతసమములా? ప్రాకృత సమములా? ఉభయమా? వీని నిర్వచన ప్రకారము (మూ. రావ సూ.)తత్సమములనఁగా సంస్కృత సమములే గాని ప్రాకృతసమములు గావు. కావున నిర్వచనము లెట్లున్నను సంస్కృతసమములుగా నుండుననుట శ్రేయము. మఱియు 'తత్సమము లనంబడును.' అను వాక్యము శైలిచే తత్సమనిర్వచనముగా విలసిల్లుచున్నది. ఇది ౨౭వ సూత్రము. తత్సమ నిర్వచన సూత్రము పదునెనిమిదవది మఱియొకటి కలదు. ఒక సంజ్ఞకు రెండు నిర్వచనము లేల?

౨౮. '........ చజలు తెలుఁగునందుఁ బుట్టినవైనను తెనుంగున అ ఆ ఉ ఊ ఓ ఔ లంగూడి నప్పుడు దంత్యము లగుచున్నవి' అని సూత్రము. ఇందు ఒకారమును మానిన కిటుకేమో? మఱి, 'తెనుంగున' - ౨౭-వ సూత్రమున 'తెనుంగునఁ దత్సమపదము లనఁబడున్' అను ప్రయోగముచే తత్సమముగూడ తెనుఁగులో నంతర్భూతమే యనియు తలంపవలసియున్నది. దానిం బట్టి, ఈసూత్రముప్రకారము తత్సమ పదములందు సయితము చజలు దంత్యములు గావలయును. చక్రము, చాపము, చూర్ణము, చోదన, జట, జాతి, జుగుప్స, జోత్రి ఇత్యాదులందు చజలు దంత్యములే గావలయును. 'తెనుంగున' అని ఈ౨౮వ సూత్రమున నిర్దేశించినందున ఈయుని ష్టము కలిగినది. ఆమాటం జెప్పకున్న ఈ రెండు తెలుఁగుల చజలు సంస్కృతసమేతరములు నాంధ్రమునకే గటన సూత్రములో చెప్పఁబడినవి గావున అందులో నేయనియు, సంస్కృత సమమునం గావనియు స్పష్టముగానే తెలియును. ఇట్లు ఈరెండు సూత్రములును సంస్కృత సమ విషయమున ఒండొంటిని విరోధించుచున్నవి.

మఱియొక విరోధము—౨౮వ సూత్రము క్రింద ఒజ్జకు వ్యాకర్తగా రాసంగిన హెచ్చరికలలో "తెనుంగునఁ బరుష సరళములకు ముందే బిందు వుండు ననుటచే సిరములకు ముందు బిందువుగల పదములు తత్సమములు." అనునది యొకటి. ఇది ౨౮వ సూత్రమునకు అనువాదము. ఆసూత్ర మిట్లున్నది: "దేశ్య పదములలో బిందువు (సున్న) పరుష సరళములకు ముందే యుండును, ఇతర

హల్లులకు ముందుండదు" అని. పై అనువాదములో 'తెనుంగున' అనుపదము వలన 'తెనుంగు' 'తత్సమము' కాదని యేర్పడుచున్నది. ఇట అనూక్తములో 'దేశ్యపదములలో' అన్నందువలన 'దేశ్యమే' తెనుఁగు— 'తెనుఁగే' 'దేశ్యము' అని ప్రాప్తించుచున్నది. ఇందువలన దేశ్యేతర మెల్ల తత్సమమని యేర్పడుచున్నది. వీరిమతమున ప్రాకృతసమము తత్సమము కాదు. ౨౮-వ సూత్రము వలనను, దాని యనువాదము చేతను ప్రాకృతసమము కూడ తత్సమమే అని యేర్పడుచున్నది.

౨౮-వ సూత్రమున తెప్పఁబడుటందును, సిద్ధములకు ముందు బిందు వుండు నని తెలుపఁబడినది. పైయనువాదమున అం దుండదని చెప్పఁబడినది. ఇదంతేయు పూర్వులను ధిక్కరించి చేయుచున్న స్వతంత్ర సృష్టి.

౨౯-వ సూత్రము తర్వాతి యభ్యాసము:— ౪ 'సంస్కృతోపసర్గలు' అనుటచే, ప్రాకృతోపసర్గలు,' 'ఆంధ్రోపసర్గలు' నని వేర్వేఱు ఉపసర్గలు కలవా? అనియడుగనలసి యున్నది. 'సంస్కృత' అననేల?

౩౦. "'రామ, కృష్ణ'...ఇవి ప్రాతిపదికములు (నామములు)" అని యుపదేశము. 'ఇవి' అనుటచే ఈ రెండే అని అర్థమగును. 'ఇట్టివి' అనినం గొంత మేలు. ఇట్లే ఇంకను రెండు ఉపదేశముల యందు ఎఱుంగునది. ఆరెండిటనుం గూడ 'ఇత్యాదులు' అన్న మేలే.

'నకారము ద్రుతము. వచ్చెన్, వానిన్, వనమందున్, చూచెను.' ఉదాహృతములలో మూఁటికి తుదను ద్రుతమున్నది. నాలవదానికి తుదను నుకారమున్నది. నకార నుకారములకు అభేదమా? ఈ ద్రుతాంతరూపములు ఈవ్యాకరణమున సిద్ధింపవు. (i) 'వానన్', (ii) 'వనమందున్' అను పదములలో (i) లో రెండునకారములు, (ii) లో రెండునకారములుం గలవు. ఇందు ఏ నకారము ద్రుతము? నాల్గును ద్రుతములా?

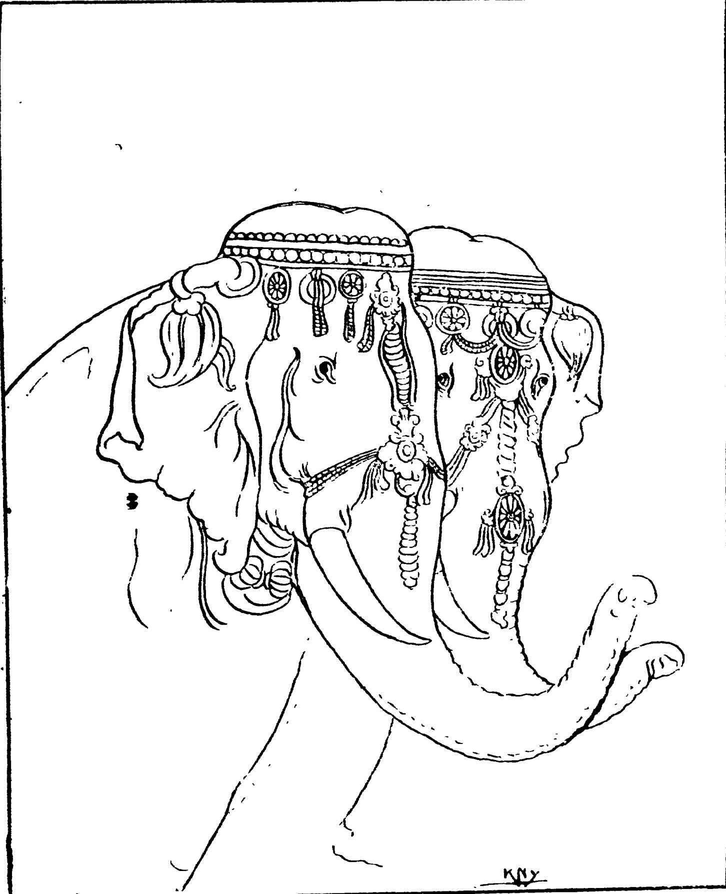
3౨. 'బిందువు పూర్ణము, ఖండము నని యిరుదెఱంగులు.' అని సూత్రార్థము. ౨౮-వ సూత్రమున బిందువు ప్రస్తుతము. అట ఇరుదెఱంగులును ఉదాహృతములు. అట్లు అట గతార్థమయిన దానికి ఈ సూత్ర మేల?

33. 'వచ్చెన్ + కోమలి' వచ్చెన్ అను రూపము ఈ వ్యాకరణమున సిద్ధింపదు. (చూ. క్రియా. ౧౦ సూ.) 'వండెను', 'వచ్చెను', అని మాత్రమే ఈపక్కికలో నిష్పన్నమగును. కావున దీనితో సంబంధించిన సూత్రము పొల్లే యగును.

'ద్రుతమునకు సంధిలో ఆదేశముగా వచ్చిన బిందువులు సాధ్యబిందువులు అనఁబడును'. అని (33) సూత్రార్థము. ఈసూత్రమువలన హ్రస్వముమీఁది యరసున్నకు మాఱుగ ౨౫-వ సూత్రమువలన వచ్చిన నిండుసున్న సాధ్యబిందువు కాదని ఫలించుచున్నది. ఇది యునుంగాక, రాముఁడు, వాఁడు, వేఁడు, చేయుఁడు ఇత్యాదులయందలి యరసున్నయు, వేయేల, ద్రుతాదేశములయిన బిందువులు తప్ప కడమబిందువు లన్నియు సాధ్యములు కావని సమకూడుచున్నది. అందువలన నివి యెల్ల సిద్ధము లనవలసి యున్నది. రాముండు, పడంతి ఇత్యాదుల యందలి నిండుసున్నయు సిద్ధమే యనవలసి యున్నది. ఇది శాస్త్రహృదయము కాదు. బాలవ్యాకరణములో (సంజ్ఞ ౧౪, ౧౫ సూ) 'దీర్ఘముమీఁద సాధ్యపూర్ణము లేదు.' అని సూత్రము. 'వీఁడు'–'రేఁగులు'–'గోఁగులు' అని యుదాహరించినందువలన పైయర్థము లభించుచున్నది.

34. మఱి యీసూత్రముచే శబ్దముతోనే పుట్టిన బిందువుసిద్ధమని తెలియుచున్నది. అందువలన ప్రత్యయము యొక్క ఔత్త్వాదికముచేత వచ్చిన బిందువులు సిద్ధములు గావని యేర్పడుచున్నది. ఇట్లు ఈ రెండు (33–34) సూత్రములకును పరస్పరవిరుద్ధార్థము లూహ్యము లగుచున్నవి. ఇది బాలురను సిలుగులం బెట్టుటగా నున్నది.

ఇంత కష్టపెట్టియు ఇంతకష్టపడియు ఈసిద్ధసాధ్యసంజ్ఞలను, (3౫) రాఁగల లఘ్వలఘుసంజ్ఞలను జెప్పినందులకు ఈవ్యాకరణమున ప్రయోజన మేమియు లేదు. సులువుగా దొరకినందున పాండిత్యప్రకర్షకై ఇవి వైచికొనఁబడినవి కాని బోధచేసికొనక వైచికొన్నందున పీడాకరము లయినవి.

౧. ఏనుగులు బుద్ధునికి స్వాగత మొసగుట

ఏనుగులు బహువిధాలంకార సమేతములు

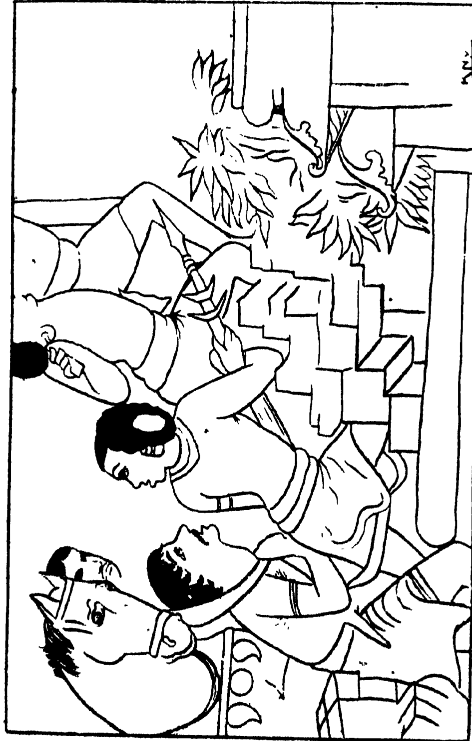
౨. మావటీడు

సింహళద్వీప విజయయాత్రకు పోయిన సైన్యములో జేరినవాడు.

౪. సేవకుడు

పుష్ప సువాసనానుభవానందమున దేలుచున్నాడు

3. విశ్వంతరుని పరివారము

విశ్వంతరుడు రాజ్యమును విడచిపోవునపుడు కూడవెడలిన స్వల్పపరివారము

౩౫. సంధి వశమున వచ్చిన యకారము లఘువు; శబ్దమున స్వతస్సిద్ధయకారము అలఘువు-అని యీగందరగోళమున కర్థము.

౩౬. 'అరుసు, బురద-ఈపదములరేఫము లఘువు' అని సూత్రము. దీనికి న్యాయ్యమయిన యర్థముచే హరి, గిరి లోనగు నితరపదములయందలి రేఫము లఘువగునో కాదో తెలియదు. కాదనియే అనవలసినదిగా తోఁచును. అట్లే, సూత్రోత్తర భాగముచేత ఎఱుక మఱుచు లందలిది తప్ప గుఱ్ఱము, కఱ్ఱ, చెఱపు లోనగు పదములందలి శకటరేఫము లఘువో అలఘువో తెలియదు. అయినను అలఘువు కాదు, లఘువే అనవలసినది గానే తోఁచును. పూర్వ వ్యాకర్తలు ఈచెట్ట నవలికి నెట్టుటకై 'ఇత్యాదులయందు' అని ప్రయోగించిరి. అట్లు చేయుట పాండిత్య ప్రకటనకొఱకు అని వీరు వారిని వెక్కిరించిరి.

౩౭-వ సూత్రముచే కలఁత వలసలలోని లకారము లఘువని తెలియుచున్నదేగాని 'చిలుక పలుకు' లయందలి లకారము లఘువో అలఘువో తెలియరాదు.

౩౮. 'ఏలు-ఏళ్లు; త్రాడు-త్రాళ్లు— బహువచనము పరమగునో అలడ అనువర్ణములకు మాఱుగ వచ్చిన ళకారము లఘువు'. ఈసూత్రములో (i)అ,(ii)ల, (iii) డ-అని మూఁడు వర్ణములు చెప్పినారు. ఉదాహరణములు రెండువర్ణములకే యిచ్చినారు. ఏల ఈభేదము?

మఱియు విశేషము కలదు- ళకారము ఉ-ల-డ లందు హల్లునకు మాత్రమే ఆదేశమా? లు-లు-డు అను నంతిమ వర్ణము లందలి ఉత్తునకుం గూడ నాదేశమా? అనఁగా లు-లు-డు అను మొత్తములకే ఆదేశమా? తొలి పక్షము న్యాయ్యము. అందు,

ఏలు + లు = ఏళ్ + ఉ + లు = ఏళులు.

త్రాడు + లు = త్రాళ్ + ఉ + లు = త్రాళులు.

అగును. ఏళులు త్రాళులు అనియే పూర్వవ్యాకర్తలు ఉదాహరించినారు. రెండవ పక్షమునందు,

ఏలు + లు = ఏళ్ + లు = ఏళ్లు.

త్రాడు + లు = త్రాళ్ + లు = త్రాళ్లు.

అని రూపములు సిద్ధించును. కాని మొత్తములకే ఆదేశము అను నీరెండవయర్థము అనూత్రవాక్యమునకు ఘటిల్లదు. ఆవాక్యమున హల్లులకుమాత్రమే ఆదేశమనెడి యర్థమే వచ్చును. ఇట్లుండ ఘటించెడియర్థమునకు ప్రాసంగనట్టి రూపమును 'ఏళులు-త్రాళులు' అనువానినిమాని, ఘటింపని యర్థమునకు ప్రాసంగునట్టివానిని 'ఏళ్లు-త్రాళ్లు' అను రూపములను చూపుట పీడాకరముగానున్నది; వింతయునగును.

౩౯. ఈ సూత్రవాక్యమునకు 'ప్రథమ మీఁది పొఱ ఆదేశముగు వా లఘువు, ఒండు వా అలఘువు.' అని యర్థము. ఇందువలన ప్రథమేతర స్థలంబుల పొఱ వచ్చిన వా అలఘువు కావలయును. బాలవ్యాకరణమున 'అతఁడు వలికె నిత్యాములయందున్న పాదేశవకారము లఘువు-తక్కిన వకార మలఘు'వని యున్నది. అంతియగాని 'ప్రథమ మీఁది' అన్నమాట లేదు. కావున ఇందువలన ప్రథమేతర స్థలములందలి యిట్టి వాదేశము లఘువే కాఁదగును. ఆపెద్దలయందు భక్తి కుదిరి వారి యుత్కృష్ట పద్ధతి బోధపడియుండిన ఈదోసంగు సొసంగదు గదా. ఇందు 'హరి + పలికె = హరి వలికె' అని ఉదాహరణమున్నది. 'వలికె' అనురూపము ఈ వ్యాకరణముచే సిద్ధింపదు; దీనిచే 'వలికెను' అని సిద్ధించును. (చూ. క్రి. 'వండెను.')

౪౦. ఈ సూత్రముచే తెనుంగున వాడంబడం దగని వానిని చెప్పుచున్నారు. అవి యెవ్వియన:— సూ. 'సుబంతములను, సంస్కృతి నామములను, తిజన్తములను, క్రియలను; తుమున్నంతములు, క్త్వాంతములు నను నవ్యయములను'— అని విస్తరము.

ఇటం బ్రష్టవ్యము ఇంచుక కలదు.—

సుబంతములు కాని సంస్కృతినామములుకలవా? తిజంతములు కాని క్రియలు (సంస్కృతమున) కలవా? [ఇచట సర్వస్వములో 'తిజన్తములు' అను పదములో నా క్రింద తొయొత్తు పెట్టినారే? అట్లే 'సుబంతములు' అను పదములో పెట్టలేదేమి? ఏ వర్ణక్రమము సరి? వ్యవస్థ లేదా?] సుబంత సంస్కృత నామ

ములు పనికిరాని యెడల ప్రాకృతనామములు పనికి వచ్చునా? ప్రాకృతక్రియలు పనికివచ్చునా? 'జమో' వచ్చేన్ (యముఁడు వచ్చెను.) 'సరిఆ' ఉన్నది (సరిత్తు ఉన్నది.) అని ప్రయోగింపవచ్చునా? క్త్వా తుమున్నం తావ్యయములు గూడని యెడల ఇతర సంస్కృతావ్యయములు కూడునా? 'విహస్య (నవ్వి)' పోయినాఁడు, 'విధాయ (చేసి)' కూర్చున్నాఁడు, 'ఇదానీమ్ (ఇప్పుడు)' నడిచినాఁడు- ఇట్టి ప్రయోగములకు ఆక్షేపము లేదా!

౪౧. 'సుబంతతిఙంతక్త్వాంతములను అనుకరణంబునం బ్రయోగింపవచ్చు' నని యీసూత్రము. అనుకరణంబున ఎల్లశబ్దములను ప్రయోగింపవచ్చును. అందులో ఈనియమ మేల? 'విధాయ' అనియెను, 'జమో' యనియెను, 'జావురే' అనియెను- ఇత్యాది.

మఱియు ఈసూత్రమునకు వారొసంగిన యుదాహరణములలో 'అనియె' అని ముమ్మాఱు ప్రయోగమున్నది. ఈ వ్యాకరణముచేత 'అనియెను' అను రూపమే కలుగును గాని, 'అనియె' అనురూపము కలుగదు. (చూ. క్రి. ౪౦ వ సూ.) 'అనియెను' అనుపదమునకే 'అనియె'-'అనియెన్' అని రూపాంతరములు' వాక్యముకడ ద్రుతమునకు లోపము వికల్పముగవగును [సంధి, ౨౭] అనుసూత్రముచేత వచ్చును అని విజృంభణమేని,ఇందులకు ఒసంగఁబడిన యుదాహరణములం గనుఁడు:— 'వాఁడు వచ్చెను, వచ్చేన్, వచ్చె' అని. ఇందు 'వచ్చెను' అనురూపము క్రియా ప్రకరణము చేత సిద్ధము. దాని ద్రుతమునకు లోపముపై సంధి ౨౭-వ సూత్రమున విహితము. అందు ద్రుత మేది? ద్రుతము నకారముగదా? (౭౯) ఇందును నుకారములో నకారము లేదా యందురా? అది కడపట లేదే? సంధి ఆసూత్రములో 'కడపటి' యను శబ్దమువలె ఇందలి కడ శబ్దముకూడ ఉపధకుం జేరగునేని, అపక్షమున 'అనియె-ఉ' అని మిగులును. 'అనియెయు' అను నద్భుత రూపము లభించును. ఈ లోపమునకు విధి యెక్కడ? పైగా, ఇది వాక్యాంతకార్యము; అవాక్యాంతస్థలములయందు 'కనియెన్', 'కనియె' అనురూపములకు సిద్ధి యెట్లు?— లేదు. కావున, సంధి ౨౭వ సూత్రము వాక్యాంతముల కిన్- కన్-వలనన్-అందున్-అను నిట్టి ప్రత్యేకద్రుతాంతములకుండప్ప మఱేనికిని పనికిరాదు.

(సశేషము)

అమూల్యము

కొడాలి ఆంజనేయులుగారు

౧

పరమ నిర్భాగ్యురా లను భావమునను - చిన్నచూపుల చూపకు చెలిమికాడ!
ప్రేమబాష్ప ముక్తాబిందు దామములను - కౌగిలింపింతు నీదివ్యకంఠసీమ.

౨

అనుదినము నాదు నిరుపేదతనము జూచి - జాలిపడి పోను వేమోయి సఖుడ, నీకు
మవ్వపున్ సంజ నీరెండ మాకుటీర - సీమ స్వర్ణాభిషేకమ్ము సేయగలను.

తెనుఁగున ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ఎట్లు పుట్టినది?

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

శ్రీహాదనకరతామ్రశాసన లిపి పఠనమును గూర్చి జరగుచున్న చర్చలో నేను నా వాదమునకు ప్రబలసాధనము లయిన విషయములను బెక్కింటిని శాసనలిపి స్వరూపోదాహరణాదులతో ప్రకటింపవలసి యున్నాను. అతికుతూహలము గొల్పు కార్యాంతరమునం దావిష్టుఁడనై యుండి, కొన్ని శాసనముల ప్రతిబింబముల నింకను సంపాదింపఁజాలక సోదాహరణముగాఁ బ్రకటింపఁ దలపెట్టుకొన్న నా వ్యాసము నింతదాఁక బ్రకటింపఁ జాలకుంటిని. నా వ్యాసమున 'తెలుఁగున ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ఎట్లు పుట్టినది?' అన్న శీర్షికతో కొంత పరిశీలనము నా వాదసాధనములలో నొకటిగాఁ గలదు. దానిని మాత్రమే యిప్పుడు వేఱుపఱిచి కొంత వివరించి ప్రకటించుచున్నాను. *

తెలుఁగుభాషలో నేఁడు ప్రాయికముగా మహద్వాచకము లయిన శబ్దముల తుద ప్రథమావిభక్తి ప్రత్యయముగా 'ండు' గలదు. ఇది దీర్ఘపూర్వ మగునేని యరసున్నగా మాఱును. హ్రస్వపూర్వ మగునేని యరసున్నగాఁ గూడ మాఱును. మఱియుఁ బ్రాయికముగా ప్రాతిపదిక మది తత్సమమో, తద్భవమో యగునేని 'ండు'కుఁ బూర్వమున్న హ్రస్వాకారమునకు ఉకారముగూడ వచ్చును. వాఁడు, మగండు, మగఁడు, రాముండు, రాముఁడు అనునవి యుదాహరణములు. కాని యీరూపము లర్వాచీనకాలము నాఁటివి. ప్రాచీనకాలమున నివి 'వాణ్డు, మగణ్డు, రాముణ్డు' అను విధమున నుండెడివి. లిపి యిట్లే యున్నను ధ్వనిశైథిల్యముచే నివి తేలఁబలుకఁబడుచుఁ గూడ నుండెడివి.

ఇఁక నీనిలో 'ణ్డు' ఎట్లు వచ్చినదో కనుఁగొనఁ బ్రయత్నింతును. ప్రాయికముగా తెలుఁగుపదములు పెక్కులు ప్రథమావిభక్తి బహువచన రూపములను ముందు పడసి

* ఇట్లేల యిప్పుడు వేఱుపఱిచి ప్రకటించుచుంటి ననఁగా, ఈ మార్చినెల 30-వ తేదిని గోదావరీ మండలమున జరగబోవు నాంధ్రసాహిత్యపరిషద్వార్షికోత్సవసభలో బ్రహ్మశ్రీ, మ-రా-రా-శ్రీ, జయంతి రామయ్య పంతులుగారు "ప్రథమావిభక్తిప్రత్యయ మగుఁ డున్నకము పూర్వరూపము" అనుపేర నొక వ్యాసము పఠింతురని తత్సభాహ్వానపత్రికలోఁ గలదు. ఆ యాహ్వానపత్రిక నాకు నేఁడే (19-3-29) వచ్చినది. శ్రీరామయ్య పంతులుగారును నేనును అన్యోన్య సహకారము లేకుండ జరపికొనిన పరిశీలనములు రెండు నొక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండినను నుండవచ్చును; భిన్నప్రక్రియల నిరూపించునవిగా నుండినను నుండవచ్చును. ఒక్క ప్రక్రియనే నిరూపించునవిగా నుండునేని ఆప్రక్రియకు బల మెక్కుడగును. అది పరస్పరము మాకుఁ బరితోషమును గొల్పును. భిన్నప్రక్రియ లగునేని మేము పరస్పరము యుక్తమును గ్రహించి, సరియయిన ప్రక్రియకు వత్తుము. ఈవిధముగా సమకాలముననే మావ్యాసములు వేర్వేఱుగా వ్యక్తము లగుటలో విశేషము గలదు. ఈ భావముతోనే నేను పై శీర్షికగల నా వ్యాసైకదేశము నిప్పుడు ప్రకటించుచున్నాను. శ్రీరామయ్య పంతులుగారు వార్షికోత్సవసభలో వ్యాసము చదువునాఁటి కింకను బూర్వమే నా వ్యాసము మద్రాసులో ముద్రిత మగును. వారు వ్యాసము చదివిన తర్వాత నొకవారమునకు భారతిలో బయల్పడును. కాన ఒకరి వ్యాసము నింకొక రెఱుఁగుట తటస్థింపదు.

వాని ననుసరించి తర్వాత నేకవచన రూపములు బడయుట కాననగును. ఈఁగలు, చిలుకలు, అడుగులు, చెఱువులు ఇత్యాది బహువచనరూపములు ముందు పుట్టిన పిదప వీని ననుసరించి ఈఁగ, చిలుక, అడుగు, చెఱువు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములుతర్వాత పుట్టినవి.

ద్రావిడభాషా కుటుంబమున ప్రథమ నిష్పన్నమైన యఱవమున అవన్, మగన్; రామన్ అనునవి ప్రథమావిభక్త్యంతపదములు. అఱవము తర్వాత పుట్టిన తెనుఁగున కిపూర్వభాషలోని ప్రథమావిభక్త్యంత పదములే ప్రాతిపదికము లయినవి. ఇట్లగు టసంగతమే. ఇట్లు అవన్, మగన్, రామన్ అని యున్న ప్రాతిపదికములకు బహువచన ప్రత్యయ మగు, 'ఌ' (ఇది బండి ఱ గా ప్రాచీన శాసనలిపి గలదు.) పరము కాఁగా అవన్లు, మగన్లు రామన్లు అను రూపము లేర్పడవలసి యుండెను. కాని యేకపదమున 'న'కార 'ఱ' కారములకు సంయుక్తత, అఱవమున నే కాని తెలుఁగున నెక్కడను లేదు. తెలుఁగుభాషా స్వభావమువ కట్టి యుచ్చారము విరుద్ధము. అట్లగుటచేఁ దెలుఁగున నకార ఱకారములు సంయుక్తములుగా నేర్పడవలసినచోట్ల నకార ఱకారములకు నడుమ, బహుప్రాచీనకాలమునఁ దెలుఁగున లిపియు నుచ్చారమును గలిగినట్టియు, క్రమముగా నాలిపియు నుచ్చారమును 'డ'గా మాఱిపోయినట్టియు నొక వింత హల్లు ఆగమమై వచ్చుచుండెను. అది యే నేను, అహదనకరశాసనము, సత్యాదిత్య చోడమహారాజు శాసనము మొదలగువాని లో క్రొత్తగా గుర్తించిన వింత లిపిగల హల్లు. అది బండి ఱ కాదు. ధ కాదు. (ఇట్లను టకుఁ ప్రబల సాధనాంతరములను మిగుల వ్యాసమున సోదాహరణముగ వెల్లడింతును.) ఆవింత లిపియొక్క ప్రాచీనకాలోచ్చారము కొంత టవర్గాక్షరముల యుచ్చారమునకుఁ జేరికగలదై యుండవచ్చును. అది పెక్కు చోట్ల 'డ'గా మాఱినది. కొన్నిచోట్ల 'ట'గాఁ గూడ మాఱియుండునట్లు నే ననుమానించుచున్నాను.

ఇప్పుడు 'న'కారము, 'వింతహల్లు,' 'ఌ' సంయుక్తమైన యక్షరముతో శబ్దరూపము లేర్పడఁగా, బహువచన ప్రత్యయమగు 'ఌ' లోపింపఁగా హలంతము లయిన పదముల చివర 'ఉ' చేరఁగా, నేకవచనమున, అవన్రు, మగన్రు, రామన్రు (న క్రింద నున్నదే వింతలిపి గల వింతహల్లు.) ఇత్యాదిరూపములు కలిగెను. ఈ హాల్ రూపములే సత్యాదిత్య చోళమహారాజాదుల శాసనములందు లెక్కలేనన్నియున్నవి. క్రమముగా నీవింతహల్లు 'డ' గామాఱఁగా, 'డ'కుఁ బూర్వముననున్న 'న' 'ణ' గా మాఱఁగా, 'అవణ్డ్లు, మగణ్డ్లు, రామణ్డ్లు' ఇత్యాదులు బహువచనరూపములును, అవణ్డు, మగణ్డు, రామణ్డు ఇత్యాద్యేకవచనరూపములును నేర్పడినవి. ఉరల్ రోలుగా మాఱినట్లు, 'అవణ్డు' వాణ్డుగా మాఱినది. తర్వాత, వాణ్డు వాఁడుగాను, మగణ్డు మగఁడుగాను, అర్వాచీనభాషలో మాఱినవి. ఇట్లే నేటి ప్రథమావిభక్తి 'ండు' ప్రత్యయములకెల్ల సమన్వయము గుదురును.

తెలుఁగుబాసలో నకార ఱకారములకు సంయుక్తత ప్రసక్తించునపుడు, నడుమ వింత హ లాదేశము వచ్చుననుటకు 'పణ్డ్లు' ఎను

బణ్ణు, ఇత్యాది పదములఁ గూడ నుదాహరణ ముగాఁ జూచుకోవచ్చును. తెలుఁగున, పది పఙ్ అయి ఇరండు, రెండు అయి సంధి యేర్పడినది. అఱవమునఁగూడ పత్తు, పఙ్ అయి ఇరండుతో సంధింపఁగా పన్నిరండు, అని రూప మేర్పడినది. తెలుఁగున పఙ్ + రెండులో నడుమ వింతహల్లు వచ్చి, అది డగా మాఱి 'న' 'ణ' అయి 'పన్డ్రెణ్డు' అను రూప మేర్పడినది. కాని 'పన్డ్రెన్డు' అను రూపము తెలుఁగున నెన్నఁడు నున్నట్టు కానరాదు. నాణ్డు (ణ్ డ్ ఉ) పన్డ్రెణు (ణ్ డ్ ఉ) అను పదములలోని రెండవ సంయుక్తాక్షరములలో రెండవ యక్షరము డకారము, డకారపుఁ బూర్వరూప మగు వింతహల్లు కాఁదగునే కాని బండిఱ యెన్నఁటికిని గానేరదు. ఏలనఁగా మూఁడుహల్లుల సంయోగములో రెండు బండిఱ లుండవు. అట్టి యుచ్చార ముండదు.

సరికాని యింతవఱకును జెప్పిన ప్రక్రియ చొప్పున రామణ్డు, రామఁడు, కొణ్డణ్డు, కొండఁడు, ఇత్యాది రూపములు సిద్ధించును గాని, రాముణ్డు, రాముఁడు, పుత్త్రుణ్డు, పుత్త్రుఁడు, చందురుణ్డు ఇత్యాదివిధములు రామ, పుత్త్ర, చందురేత్యాది ప్రాతిపదికముల తుది యకారమునకు ఉకారాదేశము కలదుగదా ఇది యెట్లు సమర్థిత మగును? అను ప్రశ్న యున్నది. దీని కిట్లు బదులు:—

సంస్కృతభాషలో అకారము రెండు తెఱఁగులు గలది. 'అ అ' అను సూత్రమున పాణిన్యాచార్యులు సంవృతము, వివృతము అని అకారము రెండువిధము లనియు, ప్రక్రియా దశలోని అకారము వివృతమనియు, ప్రయోగ దశలోని అకారము సంవృత మనియు జెప్పిరి. తెఱపినోటితో నుచ్చరించిన అకారము వివృతము. ఆంధ్రద్రవిడకర్ణాటదేశములందు అకారము ప్రయోగదశలోఁగూడ నిట్లు తెఱపి నోటితో వివృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడుచున్నది. ఈయుచ్చార మపాణినీయము. ఆంధ్ర ద్రవిడ కర్ణాటభాషల సంప్రదాయము సంస్కృతప్రాకృతభాషల సంప్రదాయమునకంటె వేరయినదనుట కిదియు నొక సాధనము. ఓఢ్రదేశము మొదలగు నుత్తరదేశములందు హ్రస్వాకారము సంవృతముగానే ఉచ్చరింపఁబడును. వారు నోరిని గొంత ముడిచియే అకారోచ్చారము జరుపుదురు. ఆసంవృతోచ్చారము మనకు ఉకారమునకు, ఒకారమునకు నడిమిదిగా వినవచ్చుచుండును.

సంస్కృత ప్రాకృతసమములు, తద్భవములు నగు పదములతుది హ్రస్వాకారము, ఇక్ష్వాకులు మొదలగు నౌత్తరాహ రాజుల శాస్త్రీయసంవృతోచ్చారణరీతి ననుకరించుటలోఁ దెలుఁగున కారీతి యపరిచిత మగుటచే ఉత్వముగా మార్పుచెందినది. ఈ కారణముచేతనే విభక్తి 'ండు'కు పూర్వమున నున్న అకారమునకుఉకారాదేశము వచ్చుట ప్రాయికముగా సంస్కృతప్రాకృతసమభవ శబ్దములకే కానవచ్చుచున్నది. దేశి తెలుఁగుశబ్దముల కట్టు లేదు. కొండఁడు, తిక్కఁడు, మారఁడు, రేచఁడు ఇత్యాదిశబ్దముల కుత్వము రాలేదు గదా? ఇది ద్రావిడభాషాకుటుంబసంప్రదాయోచ్చారముగల శబ్దము లగుటచే వీనికి సంవృతోచ్చారము లేదయ్యెను. ఉకారాదేశము రాదయ్యెను.

*ఆశ్చర్యచూడామణి-వాల్మీకిరామాయణము

కిళాంబి రాఘవాచార్యులు గారు

సంస్కృత వాఙ్మయమున వాల్మీకిరామాయణము ననుసరించి మహావీరచరితము మొదలగు నాటకము లనేకము రచియింపఁబడినవి. అందు శక్తిభద్ర కృతమగు ఆశ్చర్యచూడామణి యను నాటక మొకటి నూతనముగఁ బ్రకటింపఁబడినది. శక్తిభద్రమహాకవి దక్షిణదేశస్థుఁడని ప్రస్తావనయందలి 'ఆకాశం ప్రసూతే పుష్పం; సికతాః తైలముత్పాదయంతి; యది దక్షిణస్యాదిశః ఆగతం నాటక నిబంధన' మ్మను నటీవాక్యమువలనఁ దెలియుచున్నది. ఇతఁడు క్రీ. శ. 8, 9 శతాబ్దములయందుండెననియు, జగద్గురు శ్రీశంకరాచార్యుల శిష్యుఁడనియుఁ గీర్తిశేషులగు మహామహోపాధ్యాయ గణపతిశాస్త్రిగారిచే భాసునివని ప్రకటింపఁబడిన నాటకముల నితఁడే రచియించి యుండవచ్చుననియుఁ బీఠికయందు కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారిచే వ్రాయఁబడినది. ఇది విమర్శనీయము.

వాల్మీకి రామాయణమునందు శూర్పణఖా వృత్తాంతము మొదలు యుద్ధకాండాంతము వరకు గల కథాభాగమును గైకొని కవి యీనాటకమును రచించియున్నాఁడు. ప్రథమ ద్వితీయాంకముల శూర్పణఖావృత్తాంతమును, చతుర్థాంకమున జటాయువధయుఁ, బంచమాంకమున సీతతో రావణుఁ డశోకవనమున భాషించుటయు, షష్ఠాంకమున హనుమంతుఁడు సీతను జూచుటయు, సప్తమాంకమున రావణవధయు, సీతయగ్నిప్రవేశమును వర్ణింపఁబడినవి. కాని శక్తిభద్ర మహాకవి రామాయణము నందలి కథను మార్చియున్నాఁడు. ఈ మార్పులను గూర్చి కుప్పుస్వామిశాస్త్రిగారు తమ యుపోద్ఘాతమున

'Where the author deviates from Valmiki's original in the construction of the plot, he shows sound judgment.'

అని వ్రాసియున్నారు. వాల్మీకి రామాయణకథయందుఁ గవిచేసిన మార్పులు పాత్రౌచిత్యమున ననుసరించుచున్నవా లేదా యను విషయముమాత్ర మిటఁ జర్చింపఁబడును.

౧. ప్రథమ ద్వితీయాంకములు : శూర్పణఖా వృత్తాంతము—

అరణ్యకాండమున ౧౭–౧౮ సర్గలలో వివరింపఁబడిన శూర్పణఖావృత్తాంత మిట మార్పబడినది. రామాయణమునందు శూర్పణఖ తన రాక్షసరూపముతో రామునిఁ జూచి మోహించి యతని వరింపు మన, రాముఁడు లక్ష్మణుని యొద్దకామెను బంపుటయు, లక్ష్మణుఁ డామెతోఁ బరిహాసోక్తుల నాడి శ్రీరామునే వరింపు మన,

* "శక్తిభద్రవిరచితమగు ఆశ్చర్యచూడామణి" చెన్నపురి 'బాలమనోరమా' ముద్రాశాలయందు ముద్రితము.

శూర్పణఖ రాముని జేరవచ్చి సీతను మ్రింగఁ బోవుటయు, లక్ష్మణుఁడు రామాజ్ఞచే శూర్పణఖ కర్ణనాసములు ఛేదించుటయు గలదు.

ఆశ్చర్యచూడామణియందు శూర్పణఖ తననైజ స్వరూపమునువిడిచి సుందరాకృతితో లక్ష్మణుని వర్ణింపఁబోయినది. పర్ణశాలానిర్మాణ మొనరించి తనసోదరునికిఁ దెలుపుదమని గోదావరీతీరమునకుఁ జనుచు, లక్ష్మణు డామెసౌందర్యమును గాంచి,

> 'అస్యాతిమాత్రాయతలోచనస్య
> నత్రభుణః క్రుపమోధరస్య,
> ఆశ్చర్యరత్నస్యవిలాసయోనేః
> కి మాకరో ద్యోర్ను వసుంధరా ను.'

అని తర్కింపుచుఁ జిత్తవికారమును బొందెను. రామాజ్ఞచేఁ దాను వచ్చితిననియుఁ, దన్ను వివాహ మాడు మనియు శూర్పణఖ యాతని వేఁడుకొన,

> 'వాసో వల్కల మాస్పదం విటపినో సర్వం శరీర స్థితిః,
> శయ్యా దర్భలతా ప్రసాధన మపాంవస్ని జటానాంభరః;
> బాలే కింబహునా వనేచన మృగన్యాయస్య వత్వంపదం,
> సారంగాక్షితపోభృతః క్వతపసాం శత్రుఃక్వసంకల్పజః.'

అని యామెను మరల్ప యత్నించి విఫలుఁడై పర్ణశాలాసమీపమున నామెను, దనకై వేచి యుండుమని చెప్పెను శూర్పణఖ లక్ష్మణునికై వేచియుండి యాతఁడు రాకపోవుటచేఁ దిరిగి రాముని సమీపింప, రాముఁ డామెను లక్ష్మణునియొద్దకు మరలఁ బంపెను. లక్ష్మణుఁ డామెను వరింప నిష్టపడకపోవుటచే శూర్పణఖ తన స్వస్వరూపముతో నాతని నాకాశమార్గమునఁ గొనిపోవుచుండ, లక్ష్మణు డామెకర్ణనాసికముల ఛేదించెను.

అగ్నిసాక్షిగఁ బరిణయము నొందిన భార్యనుసైత మయోధ్యయందు విడిచి శ్రీరాముని పరిచర్యకై యరణ్యములఁ గ్రుమ్మరుచు,

> 'నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే,
> నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్.'

అను శ్లోకమున వాల్మీకి వర్ణించినట్లు పరస్త్రీవైముఖ్యముచే నలరారు లక్ష్మణుఁడు వివాహితయో యవివాహితయో తెలిసికొనకపూర్వమే సుందర స్వరూపధారిణియగు శూర్పణఖను గాంచి చిత్తవికారమునుఁ బొందెననుటయాతని పాత్రమున కెట్టియాధిక్యమును గలిగించుట లేదు. ఇంద్రియలోలుఁడగు సామాన్య మానవునివలె లక్ష్మణుఁడు చిత్రింపఁబడియున్నాఁడు. రామాయణమందు మనకుఁ గల గౌరవమునకుఁ బ్రథమకారణ మందలి ముఖ్యపాత్రములగు సీతారామలక్ష్మణుల గుణాతిశయమే. చూడామణి నాటకమునఁ బ్రథమాంకముననే 'ప్రథమ కబళే మక్షికాపాతః' యనునటులు లక్ష్మణుని యుదారస్వభావమునకుఁ గొఱఁత వాటిల్లినది.

౨. తృతీయ చతుర్థాంకము లందు మాయా సీతావృత్తాంతము, సీతాపహరణమును, జటాయువధయు వర్ణింపఁబడినవి. ఖరదూషణాదుల వధచే నుద్ధృతకంటకమగు జనస్థానమును గాంచి సంతోషముచే మునులు సీతారాముల కాశ్చర్యచూడామణ్యంగుళీయకములఁ గానుకగా నొసఁగుదురు. వాని

ప్రభావమును గవి యీవిధముగ వర్ణించి యున్నాఁడు :

'మణి మంశుకే సరిత మంగుళీయకం
కలధౌతసిద్ధ మపి ధారయంతి యే;
సమవాప్య తా నవశే మాశు మాయినః
ప్రకృతిం వ్రజంతి సహసా తుపాసురాః.'

ఇచటనే చూడామణి నాటకమందు బీజన్యాస మొనరింపఁబడినది. మాయామృగము ననుస రించి రాముఁడు చనుటయు, 'హాలక్ష్మణా, హా సీతా'యని మాయామృగము పలవించుటయు, రావణుఁడు పర్ణశాలఁ జేరుటయు మూలము నందువలెనే వర్ణింపఁబడినవి. కాని రావణుఁడు రాముని వేషమును ధరించి సీతతో భాషిం చిన యనంతరము సూతుఁడు లక్ష్మణుని వేష మును ధరించి, భరతునికిఁ బరరాష్ట్రభయము సంభవించిన దని మునులు జ్ఞానదృష్టిచే గ్రహించి రథమును బంపిరని విన్నవింప, సీత తో రావణుఁడు రథ మారోహించి బయలు దేఱును. రాముఁడు మాయామృగమును జంపి పర్ణశాలకు వచ్చుచుండ శూర్పణఖ సీత వేషమును ధరించి యాతని సమీపించినది. రాముఁడు శూర్పణఖను సీతగనే భావించెను. కాని రాముఁడు శూర్పణఖయొక్కయు, సీత రావణుని యొక్కయు నైజస్వరూపములను గుర్తించు టెట్లు? శూర్పణఖ సీతవేషమును ధరించినను మారీచుఁడు హతుఁడైనట్లు వినిన తోడనే దుఃఖించును. రాముఁడు

'దేవి కి మద్యాపి శోకం న ముంచసి'

యని యామె కనులఁ దుడువ నాశ్చ ర్యాంగుళీయకప్రభావమున శూర్పణఖస్వరూప మును దాల్చును.

రావణుఁడు రాముని వేషమును ధరించి పుష్పకారూఢుఁడై చనుచు సీతాస్పర్శ సుఖ మనుభవింపఁగఁగోరి

దేవి!

'నియమాభిషేకజటిలం తపోవనే
వనవల్లరీకుసుమమాత్రమండనం;
రచయామి దేవి రథయానవేగతః
శిరోరుహానిబంధనం తవ.'

యని యామె శిరోరుహములను ముడి వైవ యత్నింప,

'ణం కుమారో ఆసణ్ణో'

యని సీత యాతని హస్తము నంటి వా రించినది. రావణుఁ డాశ్చర్యచూడామణి ప్ర భావముచే రాక్షసరూపమును దాల్చును.

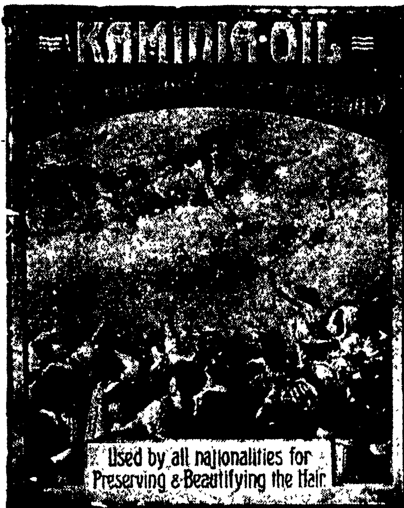
'ఆర్యపుత్ర! సౌమిత్రే! పరిత్రాయస్వ పరిత్రా యస్వ'

యని శోకించును. జటాయు వామెను రక్షింపవచ్చి నిహతుఁడగును.

ఈ కథావిధాన మెంత రమణీయముగ నున్నను సీతారాములపాత్రముల కెట్టిశోభను గలిగించుటలేదు. జననమాది పరస్త్రీ పర పురుషవిముఖులగు సీతారాములకు క్షణ మాత్రమైనను మాయాసీతారామ వేషధారు లగు శూర్పణఖారావణులపై యనురాగాతి శయమును జూపింపఁజేయుట విరసముగఁ గాన్పించుచున్నది. మరియు, సీతారాములు

ఏల మీరు కామినియా తైలమునుమాత్రమే వాడవలెను?

(రిజిస్టరు చేయబడినది)

ఎందుకనగా:

కామినియా తైలము వెంట్రుకలకు చాలలాభకరమైనది

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు ఊడిపోవుటను ఆపును.

కామినియా తైలము వెంట్రుకలు పొడవుగాను, దళముగాను కాంతిగాను పెరుగుటకు తోడ్పడును.

కామినియా తైలము సువాసనతైలము మాత్రమే కాదు. అయితే వెంట్రుకలు పెరుగుటకు కావలసిన ఓషధులు ఇందులో గలవు.

కామినియా తైలము పుర్రెకు చల్లదనమును గలిగించి మెదడుకు విశ్రాంతి నిచ్చును.

చదువుడు, ఆలోచింపుడు, ఆర్డరును పంపుడు.

కలకత్తాలోనున్న ఫార్వర్డుపత్రిక తెలిపినది:—"ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీవారిచే పంపబడిన అత్తరులు, వాసనతైలములు విభజింపబడి, పరీక్షచేయబడుటవలన అందులో హానికరమైన వస్తువులు లేదని రుజావుపరచబడినది. కామినీయా వాసనతైలమునందు మనోహరమైన అత్తరు చేర్చబడినది. మెదడుకు చలువను గలిగించును."

సి. యు. ఆర్. కార్వాల్లో, ఎస్. ఏ. సర్జను, పెరా ద్వీపమునుండి వ్రాసినది:— "కామినియా తైలము మిక్కిలి మంచిదనియు, తృప్తికరమైనదని నిస్సందేహముగా కనుగొంటిని. ప్రత్యేకముగా చుండుకు, పుర్రెకు త్వరలో గుణమును గలిగించును. ప్రస్తుతము వాడుచున్న నా రోగులకందరికిని దీనిని శిపార్సుచేసితిని."

బుడ్డి 1 కి ధర రూ. 1—0—0   వి. పి. ఖర్చులు రూ. 0—6—0

బుడ్లు 3 కి ధర రూ. 2—10—0   ,, ,, ,, 0—12—0

హెచ్చరిక:—ప్రతిపట్టణమునందును, గ్రామమునందును యున్న సుప్రసిద్ధమైన దుకాణములందు కామినియా తైలము విక్రయించబడుచున్నది. మీరు అడుగునట్టి దుకాణమునందు దొరకనిచో అతని పేరును మాకు తెలుపుచూ, ఆర్డరును మాకు నేరుగా పంపుడు. కొందరు వర్తకులు ఎక్కువలాభమునకై ఆశపడి పేరులేని కృత్రిమగుణములు గలవి, తక్కువరకముది "శ్రేష్ఠమైనదని" తెలుపుదురు. గనుక అట్టి తంత్రములను నమ్మి మోసపోకుడు. ఎల్లప్పుడును కామినియా తైలమునే పట్టుపట్టి తెప్పించి వాడుడు. ఇతరమైనవాటిని తెప్పించవద్దు.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

కలలోన నైనను, బ్రమాదవశమున నైనను అన్య యువతీపురుషుల ముట్టియుండలేదని రామాయణమువలనఁ దెలియుచున్నది. వివశయై యనన్యగతికయైనపుడు రావణుఁ డామెను బలవంతముగ రథముపైఁ జేర్చి లంకకుఁ గొనిపోయెను. అందువలనే హనుమంతుఁడు తన వీఁపుపైఁ గూర్చుండి రాముని సమీపమునకు రమ్మని యడిగినను, సీత యతని మాటలకు సమ్మతింపక, వేర్వేరు కారణముల నిర్వచింపుచు,

'భర్తృభక్తిం పురస్కృత్య రామా దన్యస్య వానర,
న స్పృశామి శరీరంతు పుంసో వానరపుంగవ!
యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య బలాద్గతా,
అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వివశా సతీ.'

అని వారించినది. అట్టిలోకోత్తరగుణసంపన్నులగు సీతారాములకుఁ బ్రమాదవశమున నైనను బరస్త్రీపురుష సంస్పర్శమును గలిగించుట పాత్రౌచిత్యభంగకరమని నాతలంపు. కాని శూర్పణఖారావణులచే మాయాసీతారాముల వేషముల ధరింపఁజేసిన శక్తిభద్రమహాకవికి మరియొకమార్గము స్ఫురింపలేదు. మూలమునలేని కల్పన మొనర్చి కవి సీతారాముల పాత్రౌచిత్యమును బోషించియుండలేదు.

3. సప్తమాంకమున రావణసంహారానంతరము సీత యగ్నిప్రవేశము వర్ణింపఁబడినది. సీతను దనయొద్దకుఁ దీసికొనిరమ్మని శ్రీరాముఁడు

'హత్వా వాలిన మర్ణవే గిరిశతై రాబధ్య సేతుం క్రమాత్,
లంకామేత్యసహాయబంధుసహితం కృత్వాహతం రావణమ్;
యామద్య ప్రతిపాలయామి వచనప్రామాణ్యతో మారుతేః,
సంవాసాదపి నామ సా నృపసుతా నస్యా దవాప్తాస్పదమ్.'

అని వితర్కింప, లక్ష్మణుఁడు

'సుఖాభిలాషీ స్త్రీభావో దుర్వినీతాశ్చ రాక్షసాః,
దూరే వయ మతో దేవ్యాః పరీక్షా భావసుద్ధతా.'

అని వచించును. ఇందు రామలక్ష్మణులకు సీతా పాతివ్రత్యము విషయమై సందేహము జనించిన దనుమాట నిజము.

సీత రాముని సమీపింపక పూర్వము ధూళి ధూసరితగాత్రయు, నేకవేణీధరయు నైనప్పటికి ననసూయవరమువలన రాముని సన్నిధిని మనోహరరూపమును దాల్చినది. రాముఁ డామెను గాంచి సుగ్రీవునితో

'సుగ్రీవ! పశ్య ఇదానీం త్వయా దృష్టపూర్వం విరహచారిత్రమ్.'

'హరిచందనప్రణయినౌ పయోధరౌ,
కుసుమాచితం సురభి కేశబంధనమ్;
అరుణప్రభాతిశయచోర మంబరమ్,
విరహవ్రతాయ మహతే పతివ్రతా'

యని పల్కును. హనుమంతుఁడును సీతను గాంచి,

'దేవ! లంకాయా మన్యా మయా దృష్టా-సాంప్రత మియ మన్యా'

యనును. సీత రామునితో నేదియో వచింపఁబోవ, రాముఁడు

'మమ తే రూపమేవ కథయతి'

యని యామెను నిరసించును. లక్ష్మణ పవనపుత్రులును సీతను గాంచి,

'తవ వచనశ్రవణస్య ఫలమేతత్'

అనియు,

'గతోఽభూత్సకాలః'

యనియు నామెను నిరసింతురు. అంత రాముఁడు కఠోరభాషణముతో

'ఇదానీమపి మమ పురతః తిష్ఠతి.
రజనీచరయూథ సత్రిభిః,
కృతసంకేతనయా దినేదినే;
ఋజుభావజడా స్త్వయా వయం,
ఛలితాః పుంశ్చలి దండకే వనే'

యని యామె చారిత్రదూషణ మొనర్చెను. సుగ్రీవుఁడు

'నిర్వాస్యతాం ఏషా స్వామిపదయాత్'

అనియు, లక్ష్మణుఁడు

'నైషా శరీరేణ గంతు మర్హతి'

అనియు, హనుమంతుఁడు

'శాధి దేవ యథార్హం దండ మస్యాః'

అనియుఁ బల్కుదురు.

చూడామణినాటకమం దిట్టి కథాప్రసంగముచే రామ లక్ష్మణ సుగ్రీవ పవనపుత్రులకు గొప్ప కళంకము వాటిల్లినది. వాల్మీకిరామాయణమునందు (అయో. సర్గ. 119, శ్లో. 18-20) సీత కనసూయ దివ్యమాల్య వస్త్రాభరణముల నొసఁగుచు,

'శోభయిష్యసి భర్తారం యథా శ్రీ ర్విష్ణు మవ్యయమ్'

అని దీవించును. సీతయు రాముని కీ వృత్తాంతమునంతయు నివేదించినది. రావణ వధానంతరము రామునియాజ్ఞచే సీత స్నాన మొనరించి, దివ్యమాల్యాంబరముల ధరించి యాతని సమీపించినది. హనుమంతుఁడు

'సాహి శోకసమావిష్టా బాష్పపర్యాకులేక్షణా,
మైథిలీ విజయం శ్రుత్వా తవ హర్ష ముపాగమత్.
పూర్వకాత్ప్రత్యయాచ్చాహ ముక్తో విశ్వస్తయా తయా,
భర్తారం ద్రష్టు మిచ్ఛామి కృతార్థం సహలక్ష్మణమ్.'

అని సీత చెప్పినటులు రామునితో విన్నవించెను. రామునికి సీతచారిత్రమునం దెట్టి శంకయు లేదు. అందుచనే హనుమంతుఁ డటు పల్కఁగనే,

'ఏవముక్తో హనుమతా రామో ధర్మభృతాం వరః,
అగచ్ఛ త్సహసా ధ్యాన మీషద్బాష్పపరిప్లుతః.'

అని రామాయణమునందుఁ జెలుపఁబడినటుల లోకాపవాదభయముచే నిట్టూర్పు విడిచి సీతను దీసికొనిరమ్మని విభీషణునితోఁ జెప్పెను.

విభీషణుఁడు సీతను రాముని సమీపమునకుఁ దీసికొనివచ్చుటకై యచటి రాక్షసులను, వానరులనుఁ దొలఁగింపుచుండ రాముఁడు క్రోధము నభినయించి,

'న గృహాణి నవస్త్రాణి
న ప్రాకారా స్తిరస్క్రియాః;
నేదృశా రాజసత్కారా
వృత్తమావరణం స్త్రియః;
సీతా పశ్యతా మా మేషా
సుహృద్గణావృతం స్థిరం.'

అని పరుషోక్తుల నాడఁగనే లక్ష్మణసుగ్రీవ పవనాత్మజులు మిగుల దుఃఖించిరి.

సీతయందు భక్తి గలిగి యామె పాతివ్రత్యమును నమ్మిన లక్ష్మణాదులచే నాశ్చర్య చూడామణియందు సీతనునిరసింపఁ జేయుటచే

గవి వారిపాత్రములకుఁ గళంకము నంటఁగట్టినాఁడనవలసియున్నది. రామునికి సైతము సీత పాతివ్రత్యము విషయమై శంక పొడమినది. నారదుఁడు సీత పరమపతివ్రత యని ఘోషించినను రాముఁడు లక్ష్మణునిఁ జూచి,

‘కా నా మాత్ర ప్రతిపత్తిః’

అని పల్కెను. రామాయణమునందు (యుద్ధకాండము: సర్గ 121, శ్లో. 13-14) రాముఁ డగ్ని దేవునితో సీతను బరిశోధించుటకుఁ గారణమును స్పష్టముగఁ దెలిసియున్నాఁడు.

‘అవశ్యం త్రిషు లోకేషు న సీతా పాప మర్హతి,
దీర్ఘ కాలోషితా హీయం రావణాంతఃపురే శుభా.
బాలిశః ఖలు కామాత్మా రామో దశరథాత్మజః,
ఇతి వక్ష్యంతి మాం సంతో జానకీ మవిశోధ్య హి.’

పైన వివరించిన విషయములవలన చూడామణి రచయితయగు శక్తిభద్ర మహాకవి వాల్మీకి రామాయణము ననుసరించి రమణీయమగు నాటకమును రచించినను, భిన్నముగ కథాసంవిధానము నొనర్చిన తావుల సీతారామలక్ష్మణాదుల పాత్రపోషణమును సరిగ నొనర్చియుండ లేదనియు, కుప్పుస్వామి శాస్త్రిగారి విమర్శనము సమంజసము కాదనియు విన్నవించుచున్నాను.

మల్లికా మారుతము

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు గారు

నవ్యకుంకుమపంకవర్ణంబు మేను ; - రమ్యనీలాబ్జపత్రదీర్ఘములు కనులు ;
చాన మొగమన్నఁ, బున్నమచందమామ;-యందు జాతినకందు నూఁగారు చెలికి.

నీరదమున సౌదామని-తీరున మణి యొకటి మెఱయుఁ దెఱవశిరమునన్ ;
హారము కుచకుంభాలం-కారము డిండీర మాను కాంతిలహరికిన్.

కొలఁకుల్ రాజమరాళసంకులములున్, గుంజద్ద్విరేఫంబులౌ
జలజాతానిలముల్, లతల్ వికచపుష్పవ్రాతముల్, వెన్నెలల్,
కలితానల్పమృణాళి తల్పములునుం గావయ్యె నయ్యింతిపైఁ
దలఁపుం జేరుచువాని మాన్మథరుజాతాపంబునే పాపఁగన్.

ఆణిముత్యాలవలెఁ దెల్లనైన కనులు - తూండ్లు గఱచిన యెఱ్ఱని త్రోటిపుటులు
గలిగి హిమరుగ్వళక్ష పక్షముల మింట-నరుగు రాయంచ బారు నవ్విరహి గాంచె.

అందు నొకహంస బిసకాండ మనెడు భ్రాంతి-నెట్టటో ముక్కునను బట్టి
యెగురుచుండ

జాఱిపడె దారి రయమునఁ జంద్రకిరణ-ధవళ మొకహార మాతని తలిమమునను.

ఔర! స్పృశించుమాత్రన, మదంగకముల్ పులకింపఁ జేయు; నీ
హారము స్వప్నదృష్ట యగు న మ్మదిరాక్షి ధరించినట్టి దే;
చారుసితేతరాంశుకము సంగతి, నా లలితాంగి తుంగవ
క్షోరుహపాళిఁ గప్పు, నిదిగో; సరమందు మసార మానవాల్.

తరళహారచ్ఛవిచ్ఛటాచ్ఛురితగగన-తలుని, రాకాహిమాంశు సుందరుని,సమగ
తరుణులాశ్చర్యనిశ్చలు తార కేక్షణముల నీక్షించి రతని, నానందగరిమ.

సంతతనిమజ్జదమరయోషా స్తనోరు - శాతకుంభకుంభస్థలస్ఖలన జర్జ
రితమహోర్మిమాలను, సప్తఋషిని షేవి-తప్రతీర, స్వర్ణదిఁ గం చతండు చనియె.

చలనమునఁ సమస్తసుమసౌరభ మెల్లెడ వెల్లిగొల్పున
మ్మలయమరుత్తు పుత్రకుని, మన్మథమోహనుఁ జూచి యాసతుల్,
దళముగ డెందమం దలరి నందనదేవత సక్రమ మైన త
ద్దళమునఁ దేనె చిందు విరిదామము నవ్వుచు వెట్టఁ బ్రేముడిన్.

దానినెత్తావి శేఁగి యంతటను మునుపు-భసలతతి యమునాఝరీభ్రాంతి గొలుప
నతఁడుగంధర్వగీతమోహితకురంగ-సముదయముఁ జేరె మిన్నందుహిమనగంబు.

అగ్రసన్నద్ధ లిఖితసింహాంకచీన - పటసముత్తుంగకాంచన ధ్వజవిరాజి,
యంబికాలయ సౌధ, ముదాత్తకీర్తి - కనియెఁ గైలాసకూటసంకాశ మతఁడు.

ఇడకుఁ బింగళకును నడిమి దౌ నాడి పర్వ శ్రేణి గూఢమై పరఁగుదాని
విమల మహా హృదయారవిందంబునందు సువ్యక్తమై తెలియంగఁ బడెడుదాని
నంతరాయోపసర్గానుపహతములై నియమ స్థిరత్వముల్ నెగడుబుద్ధి
స్వాత్మ నీక్షించుచు, నానందవారాశిమగ్నయై పూర్ణసమాధియందు
నున్నవర్ణినిఁ బులకసంఛన్న దేహ-శాంతగంభీర వేష విస్మయయుతాత్ముఁ
డగుచు నొకసిద్ధయోగ,నత్యంతవినయ-వినమితశిరస్కుఁడై యటఁగనియెనతఁడు.

చామరకలాప వీటీవ్యజనమణీక-లాచిభృంగారశుకదుకూలములు కేలఁ
దాల్చి యాత్మావలోకోత్క-ధావితాక్షు-లైన పరివారనాయుల నరిగి కాంచె.

కను మటు నేత్రపర్వ మనఁగాఁ దను వర్ణిని, భూషణధ్వనుల్
వినఁబడు నద్దెసం గనులు వే మరలన్, సుషమాసుధారసం
బును గురియించునత్తరుణిఁ బూఁబొదరింట నవీననీరదం
బునను మెఱుంగుదీవియనుఁబోలె, నతం డెలమిం గనుంగొనెన్.

వదన మదే నయనము లవె-యదె భ్రూ [illegible] గళము నదియె యరుణాధర మ
య్యదియే కుచకుంభయుగం-బదె జఘనం బవ్వె పదము లమ్మదిత యిదే.

ఝుళఝుళత్కంకణతనుసంచలితకుచతఁ-జపలనయనోత్పలతఁ జలాచలచికురత
స్రస్తకర్ణావతంసత శ్రమజలాళి-కను సడుచు నింతి నామదిఁ గాదు బంతి.

రూపముఁ దాల్చి వచ్చినమరుండో మధుండో యనంగఁ జాలునా
రూపసిఁ, గందుకం బెటులు ద్రుళ్లిన నట్లు భ్రమించు బెళ్కునుం
జూపులతో సవిభ్రమతఁ జూడకె చూచుచు, వాలుఁగంటి దే
వీపరిచర్యగాఁ జలుపువేడుక క్రీడ ముగించెఁ గోవెలన్.

కందుకకేళిఁ జెక్కులను గ్రమ్మిన చెమ్మట నంటె వ్రేల్కురుల్
చందొవ[illegible]కువంటి తన చేకొన వ్రేలను బైకిఁ ద్రోయుచున్
సుందరి వానిఁ గన్గొనలఁ జూచెఁ జరాళికనీనికంబులన్,
మందసమీర సంచలిత మంజులతం దలఁపించె నత్తఱిన్.

కూరిచి యింద్రనీలములు, గ్రుచ్చినముత్తెపుఁ జేరులుం బలెం,
దోరపు లోనికందురుచితో దిగువెన్నెలనిగ్గులుం బలెన్,
సూరసుతాప్రవాహ మెడఁ జొచ్చిన గాంగఝరంబులుం బలెన్,
వారిరుహాక్షి నీలసిత భవ్యకటాక్షము లల్లె వానిపై.

(సశేషము)

శృంగారకావ్యములు: శృంగార రాధామాధవసంవాదము

పారనంది జగన్నాథస్వామి గారు

౧

అన్ని సారస్వతములలోనూ శృంగారభావ ప్రదర్శనమునకు చాలా ముఖ్యస్థానము గలదు. శృంగారము ప్రధానరసముగా గల కావ్యాలు సాధారణముగా నూటికి ఎనభై తొంభై వంతున ప్రతిసారస్వతములోనూ ఉంటవని చెప్పవచ్చును. ఈ భావాలలో దీనికే ఇంత ప్రాముఖ్యము ఎందుకు వచ్చిందో గదా అన్ని రసములకంటె! ఇది ఎక్కువ ఆనంద జనకమనా? దీనంత మెత్తగాను, దీనంత సులభముగాను మరేరసమూ చదువరులను ఆకర్షించదనా? అందరి హృదయాల లోనూ దీనంత ప్రాయముగా మరేదిన్నీ వ్యక్తమవుతూ ఉండదనా? కవులు ఇతివృత్తముల కొరకు మానవహృదయాన్ని పరీక్షించునపుడు వారి దృష్టికి గోచరమయే సామాన్యభావము ఇదే అనా? ఈ హేతువులలో ఏదైనా కావచ్చును; లేక అన్నీ కలిసి కావచ్చును. కాని శృంగారరసవర్ణనము సమంజసముగా ఉండడానికి మాత్రము సామాన్యకవి హృదయము చాలదని నొక్కి చెప్పవచ్చును. అది ఎంత సుగమమో, ఎంత సాధారణమో, అందుచేతనే ఎంత హృదయతలగతమో, అంతసూక్ష్మమైనది కూడా. అవిచ్ఛిన్నప్రవాహము ఎట్లు అందరికి సులభమైనా ఎక్కడనో కొన్ని కొన్ని స్థలములందే పుణ్యతీర్థ మవుతుందో, అలాగే ఈరసముకూడా ఎంత విస్తృతముగా ఉన్నా, అక్కడక్కడ మాత్రమే ఉన్నతకవులకు ఆశ్రయ మవుతుంది. సూక్ష్మగ్రాహులైన సహృదయులకే ఆరసము చక్కగా సాధ్యమై, వారి కవనములోనే ఒప్పారుతూ, వారి కావ్యములు శాశ్వతము లౌనట్లు సాధన మవుతుంది. ఇట్టి కారణముచేతనే సుకావ్యములు చాలా తక్కువగా ఉంటవని వేరే చెప్ప నక్కరలేదు. ఏది "శృంగార కావ్యములు" మెండుగా బయలువెడలుటకు కారణ మయిందో అదే అల్పసంఖ్యాకములు తప్ప తక్కినవన్నీ ఉత్కృష్టకావ్యములు కాకపోవుటకు కూడా కారణ మయింది.

శృంగారభావము సాక్షాత్తుగా సంభోగేచ్ఛావాసనపై ఆధారపడి యున్నది. ఈ వాసన మనోనిర్మాణములో చాలా శక్తిమంతమైనది. దానికి అందుచేతనే అనేకవ్యాపారాలలో ప్రసక్తి ఉంటూ ఉంటుంది. అది సాక్షాత్తుగా కాకుండా ప్రకారాంతరముగా వక్రగతిని అవలంబించిన్నీ ప్రభవిస్తూ ఉంటుంది. ఒకానొక తత్త్వజ్ఞుని అభిప్రాయము ప్రకారము దీని సంబంధము లేని ముఖ్యవ్యాపారమే లేదు.

అంగా ఆశక్తియొక్క వినియోగము ఏమాత్రమైనా లేకుండా ఉండే మనోవ్యాపారాలు చాలా తక్కువని సమన్వయము చేయగలము. ఈ ఇచ్ఛ, ఈశక్తి సంభోగేతరవ్యాపారాలలో ఖర్చు అవుతూ ఉంటుంది. స్త్రీపురుషుల అన్యోన్యవిలాసాలను, సంతానసంరక్షణను కూడా ఈవాసనయొక్క సాక్షాత్కృత్యముల క్రిందనే పరిగణించినా, ఇంకా ఎన్నో ప్రకారాంతరకృత్యములలో ఆశక్తి వినియోగమవుతుంది. వాటిలోకెల్ల ఎక్కువ సాక్షాత్తుగా ఉండేది శృంగారకావ్యముల రచనపఠనాలు. ఈకావ్యాలద్వారా ఆ భావసంతుష్టి పొందుట బుద్ధిపూర్వకముగా జరుగుతుందని పరిశోధకులు చెప్పరు కాని ఈసూత్రాన్ని అనుసరించి చాలామంది మనోవృత్తులను సూటిగా సమన్వయించుట సాధ్యమని నిరూపిస్తారు.

ఈసంతుష్టి సున్నితముగాను, పచ్చిగాను ఉండవచ్చును. అది ఆభావోద్రేకము ఇంద్రియగతమా, లేక హృదయగతమా అనే విభజనను పట్టి ఉంటుంది. కేవల ఇంద్రియసుఖాన్ని సంపాదించేది ఉన్నంతే పచ్చిగా మనోగతమైనది ఉండదుగదా! దీనిని బట్టే సభ్యాసభ్య శృంగారవర్ణనలను నిర్ణయించ వీలుంటుంది. సాధారణముగా మహాకావ్యాలని చెప్పుతూ ఉండే మన ఉద్గ్రంథాలలో సహితమూ ఇంద్రియసంబంధశృంగారవర్ణనలు కనబడక మానవు. కుమారసంభవాదికావ్యాలలోను, వసుచరిత్రాదిప్రబంధాలలోనుకూడా ఇట్టి వర్ణనలు లేవని అనము కాని మొత్తముమీద వాటిలో వర్ణితమైన శృంగారరసమునకున్ను, బిల్హణీయము మొదలైనవాటిలో వర్ణితమైన దానికిన్ని కావలసినంత భేదము ఉన్నది. అది సంఖ్యలోనే కాకుండా జాతిరూపాలలోకూడా అని సద్విమర్శకు లందరు ఒప్పుకొనక తీరదు. ఆ అంశము స్పష్టపరిచే ఉద్దేశముతో ఒకవిధమైన వర్ణనలను సూచిస్తాను. అవి కేవల శారీరకసంభోగవిషయికవర్ణనలు. శృంగారమన్న దివ్యరసానికి పశుసమమైన ఈ కామప్రవృత్తిగా అధఃపతనము కలిగింది. ఇది నింద్యమనిన్ని, అవినీతి అనిన్నీ నేను వాదించలేదు. రెండింటికీ గల ముఖ్యభేదమును చూపిస్తూ ఒకటి ఎట్లు మనుజునిలో ఉత్కృష్టమైన ఆత్మకు ఆనందకరమో, ఒకటి ఎట్లు అనిత్యమైన శరీరమునకు సుఖకరమో నిరూపిస్తున్నాను. ఇట్టి నియమముల ననుసరించే గదా శిల్పములో ఎక్కువ తక్కువలను నిర్ధారణ చేయగలము.

ఈ తక్కువ స్థానమునే ఆక్రమించగలిగిన శృంగారప్రబంధములు కొన్ని ఆంధ్రసారస్వతములో బయలుదేరినవి. సంస్కృతసారస్వతములో ఇందుకు పోలికలు లేకపోలేదు. వాటి కన్నిటికీ కామశాస్త్రసంప్రదాయదోషము తగిలిందని చెప్పవలసి యుంటుంది. కామశాస్త్రమని ఒకటి మన దేశములో చాలాకాలము క్రిందటనే వర్ధిల్లినది. అందులో శాస్త్రదృష్ట్యా కామకళలు, కామవిధానములు మొదలైనసంగతు లనేకములు వర్ణనీయములు. వాటి చర్చ పూర్తిగా బుద్ధితర్కగతము. ఆవర్ణనలు

చర్చలు; అంతేకాని భావముల ఉద్రేకము ఫలముగా గల కావ్యరచనలు కావు. శాస్త్ర మునకూ, కావ్యమునకూ గల శాశ్వతభేద మును మనస్సున ఉంచుకొంటే 'కామశాస్త్ర మం' దున్న సంభోగవర్ణనలకు తల ఊపే విమ ర్శకులు ఆవర్ణనలతో నిండిపోయే కావ్యము లకు కూడా ఆదరము చూపినట్లు కాదని స్పష్టమవుతుంది. తెలుగులో కూడా ఈకామ శాస్త్రగ్రంథాలు బయలువెడలిన తరువాతనే ఈశృంగారప్రబంధాలకు ఆధారము దొరికింది. శాస్త్ర మనే పేరుతో చేసిన చర్చలను పద్య రూపముగా నాయికానాయకుల నోళ్లలో ఉంచినంతమాత్రాన అనౌచిత్యము వాటిల్లు నని ఎవ రనగలరు అనే పొరపాటు కొంతవర కు ఈకావ్యముల రచనకు ప్రోద్బలకము అయి యుంటుందని నా ఊహ. ఎఱ్ఱన అనే మధ్యకవి, సుమారు 1560 సం.నాటి వాడు, కొక్కోక మును తెనిగించి కేవలము ఇంద్రియసుఖప్రియు లైనవారికి చవిచూపాడు. ఒకవిధముగా ఆ తరువాతనే బయలుదేరినవి ఈప్రబంధాలన్నీ. భావవికారములకు తావు ఇవ్వని కొక్కో కాంశములను భావోద్రేకము లవునట్లు కావ్య సరణిని వేంకటకవి మొదలుగా గల శృంగార కవులు లోకములో విరజల్ల ప్రారంభించారు. కాని ఈవెద యెప్పుడూకూడా గొప్పపంటపండి నట్లు రుజువులేదు. ఏకొద్ది కాముకబృందముల లోనోతీవ్రప్రచారముకలిగియుండి, ఏకొద్దియో చనదివసములలోనో ఏ రాజిల్లి చెదపుట్టలవలె తగ్గిపోతున్నట్లు సారస్వతచరిత్రకారులు ఊహి స్తున్నారు.

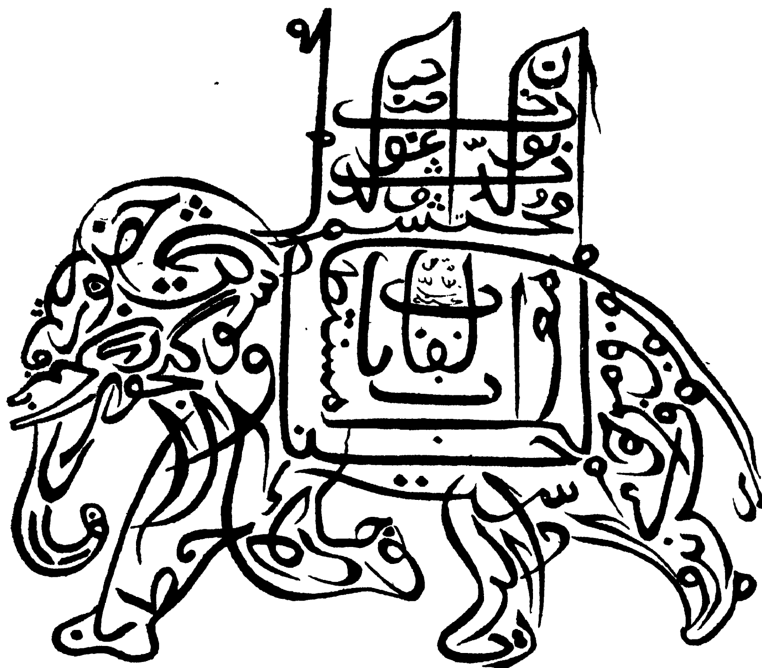
ఈ ఊహకు మరొక బలమైన నిదర్శనము కలదు. ఇట్టి ప్రబంధాల "కృతిపతు" లందరూ —పతు లనండి, భర్త లనండి, ఏమన్నా సరే; సహృదయముగా లేదని నామనవి—మధుర తంజాపురీ నాయకులే. అవును, వారిలో చాలా మంది ఆంధ్రసారస్వత వృద్ధికరులే; అయినా వారి పురుషార్థములు మాత్రము ఆద్యంతే తరములు. ఐహిక సంపదలతో విర్రవీగుతూ ఉండి, శరీరమే సర్వమని దృఢముగా నమ్మి యుండి, మధుసమమైన మదముతో ప్రమ త్తులై యుండిన ఈ బుద్బుదప్రాయ ప్రభువుల కామసంతుష్టికి ప్రవర్తించిన కావ్యాలు ఇవి. వారిచ్చిన "పడుపుకూటి" కొరకు ఈమధ్యమ కవులు వ్రాసిన కావ్యాలు ఇవి. అట్టివారు వాస్తవముగా మధ్యములే గదా.

మున్న మొన్నటివరకు ఇట్టి కావ్యాలు సొగసైన అచ్చుకూర్పులో బయలువెడలలేదు. ఏబజారుప్రతో అశృంగారముగా, హేయ ముగా, తప్పులతడకగా దొరికేది. బహుశః విమర్శకులు విధించిన కఠినదండమునకు పాత్ర ములై ఇట్టి ప్రచురణలు బహిష్కారములో పడిపోయి యుండిపోయినవి కాబోలు. కాని యిప్పుడు అన్ని గ్రంథాలతోపాటు వీటికి గూడా ఉద్ధరణ ప్రాప్తించింది. చక్కని అచ్చులో, ముద్దులు ఒలికే బొమ్మలతో ఈగ్రం థాలుకూడా ఇప్పుడు దొరుకుతున్నవి.

౫. గంధర్వలోకము

గంధర్వులు, కిన్నరులు, అప్సరులు

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

౨

రాధామాధవసంవాదము అనే పేరు వల్ల రాధామాధవులు వ్యక్తులవలె సూచింపబడ్డా, ఈగ్రంథములో చెప్పిన కథనుబట్టి చూసినా, ఈదేశములో అనాదిగా వస్తూ ఉన్న సంప్రదాయాన్నిపట్టి చూసినా, వారు ఒకవిధమైన శాశ్వతభావానికి ప్రతిబింబములుగా నిలిచియున్నారని సూచితమవుతూ ఉంటుంది. శృంగారానికి, దాని ఫలమైన ప్రీతిలోంతాన్వానికి, దాని తుదిసోపానమైన ఐక్యానికి వీరిద్దరినీ సంజ్ఞామాత్రులుగా ఈ దేశస్థులు పరిగణిస్తున్నారు. ఆధ్యాత్మికవిచారణపరిణామములో భక్తికిన్నీ, ఆభక్తియొక్క సవిశేష కల్పనమైన ప్రీతికిన్నీ అగ్రస్థానము ఉత్తర దేశమందు విజృంభించిన వైష్ణవసంప్రదాయ మతములో ప్రాప్తించింది. ఆశాఖలలో ఒకటి రాధాకృష్ణశాఖ. ఆప్రీతికి రాధాకృష్ణులు అనే నామరూపములు కల్పించి ఆ మతప్రవర్తకులు వర్ణించారు. ఈ పురాణపురుషుల అసాధారణ ప్రీతైక్యమును సిద్ధాంతమందు ప్రతిపాదితమైన జీవబ్రహ్మల యైక్యమునకు ప్రతిబింబముగా భావించి సాధకుల సాధనకు సాధనముగా వర్ణించారు. ప్రీతిసంబంధములలోకెల్ల అసమానమైనదీ, అత్యుత్కృష్టమైనదీ తల్లిపిల్లలదా, లేక భార్యాభర్తలదా అని నిర్ణయించవలసినప్పుడు రెండోదానికి ఆధిక్యము చాలామంది విచక్షణులు స్థిరపరిచారు. ఒంటరులను ప్రయత్నపూర్వకముగా ప్రీతిరూపమున అన్యోన్యము ఆకర్షించుకొంటూ ప్రీతిసాధనమున ఐక్యము పొందగలరు. ఇట్టి సంబంధము మరొకటి లేదు. అదిన్నీ కేవల సాంప్రదాయిక దంపతులలో కనబడే దానికంటె కాముకులలో ఎక్కువ స్ఫుటముగా వ్యక్తమవుతుంది. అన్యోన్యాకర్షణతో కూడుకొన్న ఆవలపును ప్రదర్శించుటకు కాముకుల చేష్టలు కావలసియున్నా, అది కేవలశారీరికభోగముక్రింద దిగిపోకుండా ఉండేటట్లు పురాణ పురుషులై అమానుష శక్తిమంతులని ప్రసిద్ధికెక్కియున్న ఆరాధామాధవులను ఆ అసాధారణ ప్రీతివిగ్రహులుగా నిర్మించి, సవిశేషభక్తిసాధనకు బింబములుగా ఆ రాధాకృష్ణ మతస్థాపకులు ప్రవర్తింపజేసినట్లు మనము సూటిగా ఊహించవచ్చును. రాధే కృష్ణుని వలచి మోహమును మప్పి తుదకు ప్రసాదింపబడినదని గదా గాథ. అలాగే జీవుడే బ్రహ్మను వలచి, బ్రహ్మను తన భక్తిమోహముచేత వశపరచుకొంటే తుదకు బ్రహ్మ ప్రీతిని పొందగలడని సూచన. కేవల బ్రహ్మప్రసాదము వల్లనే కలిగే ఫలము కంటె జీవుడు తన ప్రీతిచేత ఆకర్షించిన బ్రహ్మప్రసాదము శాశ్వతతరమని అభిప్రాయము. ఈ ఉన్నతాశయములను వ్యక్తపరచుటకు కల్పించిన భాగవత తత్వములలోకెల్ల ఈరాధాలీల అగమ్యమై సంతృప్త్యవధి లేనిదై విరాజిల్లుతుంది. రాధ స్వతంత్రురాలై, ఎవరి ప్రేరణా లేకుండా, చక్కని లోకజ్ఞానము గల ప్రౌఢగానుండి, ప్రీతి అనగా యెట్టిదో చవిచూపి, చవిచూసిన్నీ, ప్రయత్న పూర్వకముగా ఆప్రీతి

సాగరుని పొంద నిశ్చయించుకొన్నది. కాబట్టే ఆనావికుడు తన ఆప్రీతినావపై ఆమెను అనన్య లభ్యమైన స్థానమునకు తీసుకోపోయేడు.

ఇట్టి గాథను ఆధ్యాత్మికావేశంతో ఎంత వర్ణించినా వర్ణించేవారికి గాని, వినేవారికి గాని విసుగు రాదు. కాని క్రమముగా అసులభమైన ఆధ్యాత్మికతత్త్వచ్ఛాయ తగ్గి తగ్గి, వారి సంబంధములో మిలితమైయున్న కాముకుల శృంగారచ్ఛాయ ఎక్కువవుతూ, దేశములో విరుద్ధోపయోగమునకు సాధనముగా మారింది. శృంగారచేష్టల వర్ణనలను వినగోరువారికిన్నీ, అట్టి వర్ణనలను చేయగోరువారికిన్నీ ఈ రాధామాధవగాథ సుకరమైన ఆశ్రయమైనది. ఎంత బూతు పెట్టినా, ఎట్టి అశ్లీలము వర్ణించినా, ఎంత అసభ్యము ఆపాదించినా, భగవన్నామస్మరణ అనిన్నీ, అందుకు పురాణ ప్రామాణ్యమున్నదనిన్నీ, దేవాంశసంభూతులైనవారి చర్యలు వినీత్యవినీత్యాతీతములనిన్నీ, మనుష్యులకు ఉదాహరణము లెన్నటికీ కాలేవనిన్నీ తమ్ముతాము సమాధానపర్చుకొంటూ, కవులూ, కాముకస్వభావపరులూ వారి శృంగారభావోద్రేకశాంతికి ఈ రాధామాధవులను సంజ్ఞలుగా ఉపయోగించ ప్రారంభించారు.

3

అట్టి కావ్యాలలోనిది ఈ రాధామాధవ సంవాదము. దీనిని మహాకావ్యమనిన్నీ తద్గ్రంథకర్త వెలిదండ్ల వేంకటపతి మహాకవి అనిన్నీ చెప్పేవారు ఉండవచ్చు. ఈ కవి కాలము విషయమై భేదాభిప్రాయాలు ఉన్నవి. వీరేశలింగం పంతులు వారు నిర్ణయించిన కాలముకంటె నూరు సంవత్సరాలు పూర్వునిగా మరికొందరు విమర్శకులు నిరూపించారు. ఈ కావ్యకృతి "భర్త" (భర్తా!) తంజావూరు అమాత్యులలో ఒకడు. జనకమహారాజు శుకయోగిని "చనవున వేడె కృష్ణుకథ" "పాపములు వాయగ" కృష్ణుని మొక్కి ఇట్లనె :

> జనకరాజేంద్ర వినవయ్య సావధాన
> మతిని గృష్ణుని చరితము ల్మహిని విందు
> మవి రుచింపవు మాకు మా యనుభవంబు
> చెలగు శృంగారరూపమో జిహ్మగింపు.

ఈ అవతారిక మిషతో కవి కృష్ణుని మోహము, రాధ విరహము వర్ణింప ప్రారంభించాడు. కాని ఈ జనకశుకుల శృంగారరుచికల్పనకు ఎట్టిసందర్భశుచిఉన్నట్లు కానరాదు. జనకమహారాజునాటికి కృష్ణావతారము అసందర్భము కాకపోయినా, ఏపురాణములోనో, ఏమూలనో జనకునివద్దకు శుకయోగి వచ్చి సకలావతారముల పుణ్యకథల చెప్పినట్లు ఉన్నా, శాశ్వత బ్రహ్మచారి అనిన్నీ, ఆబాల్యవైరాగి అనిన్నీ ప్రసిద్ధివడసియున్న శుకయోగికి మహిని అందరూ వినే కృష్ణకథలు రుచింపక శృంగారకథలే ఆతని అనుభవానికి నచ్చినట్లు చెప్పుట చాలా అసంబద్ధముగా కనుపిస్తుంది. కొంపదీసి ఎక్కడైనా శుకయోగి శృంగారపురుషుడని ఉందో ఏమిటో, పండితవర్యులు

సాధింతురుగాక. లేదా, శృంగారముయొక్క ప్రాబల్యము రుజువుచేయడానికి శుకయోగి శ్లోంగుబాటు కూడా నిదర్శనముగా కావలసి వచ్చిందా ఏమిటి? కాని ఈ రాధామాధవ కథలో క్రొత్త నా కేదీ కానరాలేదు.

కథ పాతదే. రాధ కృష్ణుని మేనత్త. బాలకృష్ణుని పెంచి ఉగ్గుపెట్టి ఉయ్యెలలో ఆడించి ఆనందించేది. అంత చిన్న పిల్లకాయను చూచే మోహపరవశయై, ఆనాడే బాలునికి తెలియని శృంగారచేష్టలు చేస్తూ ఆనందం పొందేది. ఆతరువాత కథంతా సులభముగా ఊహ్యాము. రెండువిధాల ప్రబంధశృంగారము, ఆ రెండురకాల చేష్టలు, కట్టుకథలలోని చిలుకమాతిక, అన్నీ పాతవే. వర్ణనలన్నీ సంప్రదాయసిద్ధమైనవే. కవి పూర్వుల షక్కీని అనుసరించాడు. I-48లో తారాశశాంకాదులు ఉటంకింపబడ్డారు కూడా. పాత శృంగారప్రబంధాలలోని పద్యాలు కొన్ని కవి తన కావ్యములో కూర్చినట్లు కనబడుతుంది. శిల్పములో ఏ క్రొత్త సంగతి కానరాదు. సవతులందరూ సంధిజేసికొని కృష్ణుని వంతులు వేసుకొన్నారు; ఇది మాత్రము కొత్తసంగతి కాబోలు.

రాధామాధవులను కేవల శరీరసుఖభోగులైన కాముకులవలె కవి భావనచేసినట్లు కనిపిస్తుంది. వర్ణనలలోనే కాకుండా వాచ్యముగా కూడా ఆపదము ఉచ్చరింపబడి యున్నది. తుదకు కృష్ణుడు దక్షిణనాయకుడు అయినాడు. (III-159.)

రాధతోడిదే......
లోకముగాంగ నుండె నిక
లోకులు కాముకు డంను నెంచరే.
—[III-125.

ఈభావనే కావ్యాన్ని మొత్తముమీద ఆవరించుకొనియున్న భావనయైనా, వారు ఆధ్యాత్మికతత్త్వసూత్రాల బింబము లన్న మాటకు సూచన లేకపోలేదు. బాలకృష్ణుని పరుండబెట్టుతూ, "నాదేవుడ" అని జోకొట్టేది. దేవుడు=భర్త అని నిర్వచనము చేస్తారేమో. "సర్వజ్ఞమూర్తి వీవు" అని ఉంది. ఇంకా చూడండి—

II-6. 'పదిరెండేంట్లగు ప్రాయమందు......
......రుక్మిణ్యాదులౌ కన్యలన్
పదియాఱ్వేల వివాహమై సగుణరూ
పబ్రహ్మమై కన్నవి
స్నదగా మహిమం బటంచు......'

తిరిగి III-24. లో

'...నిర్వికారు డనినన్
నిర్మోహియో నిర్జితేం
ద్రియుడో నన్నను దాటియుండె.'

ఆఖరున శుకయోగికూడా కృష్ణుని శృంగారచర్యలద్వారా అతని మహత్వమును జనకునికి నచ్చచెప్పాడట—

'కృష్ణదేవుడె మఱి దేవు లేకను గలరె!'

అని. కాని ఈ ఉత్కృష్టభావన చదువరుల హృదయమున బాగా నాటేటట్లు గ్రంథరచన ఉండనందున, గ్రంథప్రయోజనము ఇది కాద

నిన్నీ, ఇదే అయితే ఏమీ నెరవేరలేదనిన్నీ చెప్పక తీరదు. ఇదే కాని ప్రయోజనము కాకపోతే ఈ గ్రంథములో శాశ్వతముగా ఉండవలసిన సంగతి ఏదీ ఉండదు.

అందరిలోకీ రుక్మిణి ఎక్కువ ఉదారస్వభావురాలివలె కనిపిస్తుంది. III-143-147 అందుకొరకు చదవవలెను. కాని అక్కడ కూడా శరీరభోగమే నొక్కి చెప్పియుండకపోతే ఎక్కువ సమంజసముగా ఉండునేమో. ఏలాగైనా ఉన్న స్థలములకంటె ఇక్కడ కవి యొక్క హృదయము లోతు తెలియడానికి ఎక్కువ అవకాశము లున్నవి. ఇంకా ఎక్కువ చక్కగా చిత్రింప సాధ్యముకూడా.

ఈ ప్రబంధముయొక్క గొప్పంతా దాని శైలి. దాని చర్చకు తగిన ఉదాహరణములు ఇవ్వాలంటే ఒకచిక్కు వస్తుంది. కొంచెము శృంగారము ఎక్కువగా గల పద్యాలే ఎంచవలసి వస్తుంది. అదేమో కాని, కవితాధారయొక్క జోరు అంతా అట్టిచోట్ల లోనే ఇమిడియుంది. వీరేశలింగం పంతులు వారు చెప్పినట్లు శృంగారప్రబంధాలలో మాటల మాధుర్యము ఎక్కువగా ఉండి చదువరులను గుంపులుగా ఆకర్షిస్తుంది. ఈవర్ణనలు పచ్చిగా ఉండడము కలదు. అవి నీతిభంగకరములు అగునా కావా అనేది నాకు అప్రస్తుతము. శిల్పి ఎట్లు ఉన్నది అనేదే నాకు ప్రస్తుతము. సాధారణముగా ప్రబంధాలలో ఉండే పదక్లిష్టత, వక్రగతార్థములు, శ్లేషగతరచనలు ఈ కావ్యములో లేకపోయినందుకూ, అందరికీ ఎక్కువఅందుబడిలో ఉన్నందుకూ నీతిపరులు దీనినిబహిష్కరిస్తారా, శిల్పపరిశీలకులు మెచ్చుకొంటారా? మరొక విశేషము. దీనిలో గ్రాంథికభాషావాదమునకు కుదరని ప్రయోగాలు చాలా చాలా ఉన్నవి. ఉదాహరణములుగా:

చందాన	ద్రోహానకు
ముద్దయితే	నీవల్ల
వల్లను	అలిగేవేమయ్యా
అడిగేవని	అనుకోరాదని
చర్చసేయగబోతే	మళ్లీ
జూడగలిగుందును	లోకాన
వచ్చేనన్నాడా	భోజనానికి
పోయేదుగాని	పోకురావోయి
యాచకొమాళ్లు	ప్రార్థించినకొద్ది
నగర్లోనికి	దినాల
మంచితెనానకు	ఇందుకోసమె
అడిగేవారో	కూడా
మరచేవు	దిద్దుకోరారంటే

ఇవి చాలవా? వీటిని పరీక్షిస్తే గ్రాంథికభాషావాదుల రెండు యుక్తులకు ఆధారము లేనట్లు తోస్తుంది. నిజమైన తెలుగు సంప్రదాయము ప్రకారము ఈవ్యావహారికరూపాలు ప్రబంధాలలో కూడా ప్రయోగార్హ్మములు. ఏకవి చక్కని భాషను హాయిగా ఉండేటట్టు వాడ నిశ్చయించుకొంటాడో, అతడు ఈ వ్యావహారికపదాలు వాడి తీరుతాడు. రెండోది, మాండలీకాల గురించి చేసే తగాయిదాకు కూడా

ఆధారము లేదు. ఈ వెలిదండ్ల వెంకటపతి దక్షిణదేశపు కవి. తంజాపురీనాయకుని కొరకు వ్రాసిన కావ్యము ఇది. కాని కావ్యములో మాండలీకాల చిక్కు ఏమీ కానరాదు. చక్కగా అర్థమవుతూ ఉంటుంది గదా. పాత బజారుప్రతిలో ఉన్న వాటిని ఆధునికసంస్కర్తలు తమ వాదానికి అనుగుణముగా దిద్ద ప్రయత్నిస్తూ, దిద్దలేనివాటిని ఉంచివేసి, దిద్ద వీలున్న వాటిని మార్చివేస్తూ ఉండడము చాలా శోచనీయము. ఆలాగు చేయుటకు ఎవరికీ అధికారము లేదు. చదువరులు, విమర్శకులు, సంపాదకులు అట్టి విపరీతసంస్కరణమును ఆమోదించకూడ దని నా అభిప్రాయము. కవి వ్యాకరణబాధ అంతగా పెట్టుకోక, లోకములో ఉండే ప్రయోగలను ఉపయోగించేసంప్రదాయాన్ని అవలంబించాడు. "నిత్యపెండ్లికొడుకు", "సిరామరక్ష", "ఇహా మున్నహి పర మున్నహి మైతే"—ఇట్టి లోకసిద్ధోక్తులను ధైర్యముగా ప్రయోగించిన కవి ధన్యుడు గదా.

ఈ భాషావిశేషముకొరకు, రాధామాధవుల ఆధ్యాత్మిక వినియోగముకొరకు, సారస్వతమందు ఇట్టి శృంగారమునకు గల స్థానముకొరకు ఈవిమర్శనము వ్రాయదలచి వ్రాశాను.

దురదృష్టము

నాదెళ్ల వెంకట్రావుగారు, బి. ఏ.

జీవితపథాన నడుచుచుఁ బోవుచుండి - త్రోవ రెండుగఁ జీలిన తావునందు
దైవవశమున నేఁ దప్పుదారిఁ బట్టి-బయలు దేఱినచోటికే వచ్చిపడితి.

బ్రతుకనెడి యలవైకుంఠపాళియందుఁ - బెక్కుమెట్టుల నెక్కియుఁ బెద్దపాము
నోటఁ బడిపోవుచును బొరపాటువలన - జఱ్ఱుమని తొలిమెట్టుకు జాఱిపడితి.

జాఱిపడి లేవఁబోక విచారపడుచు - సోలి నసిమాలి పసఁదూలి కూలియుండ
జాలిఁగొని హెచ్చరించె విజ్ఞాని నన్ను - నమృతధారారసం బొల్కునట్టినుడుల.

"జీవయాత్రాపథంబునఁ బోవునపుడు - కాలు జాఱక యుంటలో ఘనత లేదు
జాఱి పడినన్నిసారులు సత్వరముగ - మగుడ లేచినవాఁడె పో మహిని ఘనుఁడు".

వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు

౧

తిరుమలాచార్యులు గుంటూరు కాలేజిలో తప్పి కలకత్తా-బ్రహ్మసమాజ-కాలేజిలో ప్రవేశించెను. వెంటనే తిరుమలరాయ్ అని పేరు మార్చివేసెను.

దీనికి రెండు హేతువులు: ఒకటి—కలకత్తాలో అందఱు రాయిలే; రెండవ హేతువు కొంచెము లోఁతు—ఆంధ్రవైష్ణవులలో చాలమంది నియోగులే [వైదికులును లేకపోలేదు.] తనది వైష్ణవము పుచ్చికొన్న నియోగికుటుంబము; ఆమూల మన్వేషించి 'ఆచార్యులు' తీసి 'రాయి' పెట్టుకొనెను. రాయి రావులు ఏకోదరములు; లేక రావే రాయి.

కలకత్తాలో తిరుమలరాయి పొట్టిపేరు రాయి. ఇంటికడ ఆచార్లు.

వాదములందు అతఁడు ఇష్టసాహసుఁడు. సహాధ్యాయుల సమ్మేళనములందు రాయి ఆస్తికులతోపాటు నాస్తికులనూ ఖండించెను. క్రీస్తుమతమును ఏకి బ్రాహ్మమతమును సాకలేదు. మత మనునది అతనిపాలిట మూఢవిశ్వాసము. దానిగుఱించి యెంత వాదించినను వాగ్వ్యయము కాదు. అతఁడు సేశ్వరవాదియో, నిరీశ్వరవాదియో, ఆగ్నాస్టో (Agnosto) ఇంతవఱకు ఎవరికిని తెలియలేదు.

అతఁ డపుడపుడు సాంఘికధర్మముల గుఱించి సెనజట్టునకు చెప్పుచు వచ్చెను. 'వివాహవిధి మనుష్యుఁడు విధించుకొనిన క్రూరనరకము. ప్రేమ చలము; ఏకమాత్రనిష్ఠము కాదు' అని.

అతనివాదముల కబ్బురపడి చాలమంది అనుయాయులై అతనిని తమకు నాయకునిగా అంగీకరించిరి. కొందఱు అతఁ డిరువదవ శతాబ్దికి మూలపురుషుఁడును, మతకర్తయును కాఁగలఁడని తమ దూరదృష్టితో చూచిరి.

అతఁడు వాదములలో శరప్రయోగము చేసెనా లక్ష్యమును వేధించి తీఱును. అతఁడు జ్ఞానివలె తలయెత్తుకొని తిరిగెను రాజువలె ఆత్మగౌరవము రక్షించుకొనెను. దేశనాయకునివలె పలుమందిని చెప్పు చేతలలో ఆకట్టును. అన్నిఁటికంటెను తనకు ప్రకృతమైన చదువులో మొదటివాఁడుగా నిలుచుండెను.

సెలవులలో రాయి స్వగ్రామమునకు వచ్చి ఆచార్లుగా మాఱెను. వారిగ్రామ మంతి

పల్లియగాదు; బస్తీయుఁ గాదు. హోటలు లేదు కాని కాఫిహోటలు కలదు. స్కూలు ఫైనలు తప్పినవారు దానికింది క్లాసులు తప్పిన వారితోపాటు పలువురు; బ్రాందిషాపుతో పాటు సోడాషాపు. రోడ్డు ఊరినడుము లేదు కాని అంటుకొని పోవును. కోర్టు లేదు కాని పంచాయతీకోర్టు. తగవులతోపాటు తీర్పులు హెచ్చు. దినుసుల వెల యిబ్బడి. అలికిజనము మిక్కుటము. క్రొత్తగా వెలసి పాడుపడిన వస్త్ర మరల రేకుపాకలు. దాపున కాలువ. ఇట్టి ఈగ్రామమునకు ఆచార్లు టెన్నిసుకోర్టుతో ఒక క్రొత్తశోభ కలిగించెను. చుట్టుపక్కల యిండ్ల ఆడువారు ఆడువారిని పాటలు కూడ మానుకొని చూచుచుండిరి. వారిలో ముఖ్యముగా ఆబంగాళా బాబును.

ఆచార్లతల్లి మూఁడుకాళ్ల ముసలి. ఆమె తనకొడుకు ఇంచుమించుగా ఇండియా నేలు ననుకొనును. అతని కెదురాడదు. సాహస చెప్పుటకుఁగూడ జంకును. అన్నమునకు తొందరపెట్టదు. ఒకనాఁడతఁడు టెన్నిసు సన్నాహముమీఁద నుండఁగా ఆతొందరలో తన అధికారము బయటఁబడ దనుకొని—నాయనా, నీపెండ్లి కనులారఁ జూచుకొని మరి మరణింపవలెనని నాకోరిక అనెను.

‘అమ్మా! నాపొట్ట పోసికొనుట నేను నేర్చికొననిదే ఇంకొక పొట్టనుగూడ నేల తెచ్చి కొనవలయును?’

‘ఏమినాయనా, రంగనాథుని అనుగ్రహమువల్ల గ్రాసవాసోదైన్యము లేదు. నీవు ఉద్యోగము చేయఁదలఁచినచో గానేరుకావా? నాకన్ను లున్నందులకు ఏమిఃఫలము?’

‘అమ్మా, గవర్నరే? పొరపాటు పొరపాటు. ఈకాలమున రెవిన్యూ ఇన్‌స్పెక్టరు కూడ కాలేను. దేవుని డబ్బు తినుటకా యిఁక? ఆఁడుది కూర్చుండి తినలేదా? పరీక్షలు నెలలో తేలును. వెంటనే కోడలిని నీకు చూపింతును.’

‘మానాయన మానాయన! కాసి తొందరగా కాసీ!’

౨

టెన్నిసు

టెన్నిసు ఆడువా రందఱు ఆచార్లక్రింద తయారయి ఆచార్యుని మించినవారే.

నాఁడు బంతి అందించు బాలసేవకులు రాలేదు. ఆటతమకమున ఎవరిబంతి వారే తెచ్చికొనుచుండిరి.

ఆబంతులలో ఒకబంతియందు ఆచార్లకు కడుఁ బ్రీతి. అది మాయామృగమువలె చెంగు చెంగున దుమికి పక్క గుడిసెకడఁ బడెను. మెఱుపువలె మెఱసి ఒకమనిషి* దానిఁ దీసి లోని కేఁగెను.

ఆచార్లు రెం డడుగులు వైచి తల యెత్తి చూచి వెనుదిరిగెను. మఱియొకబంతితో ఆట సాగెను.

అటుతరువాత ఆచార్లే ప్రతియాటయు ఓడెను. తనమీఁదఁ బడకుండ కొన్నిబంతులను చేతితోఁ గొట్టి తప్పించుకొనెను. మీఁదఁ బడిన కొన్నిబంతుల నెఱుఁగనే యెఱుఁగఁడు.

సూర్యుఁడను బంతి విధిచే నేలకుఁ గొట్టఁబడెను. అది అస్త్రాద్రి గుహాగృహము దూరెను.

వల, బంతులు, బాటులు జాగ్రత్తపెట్టించుటకు ఆచార్లు క్రీడాక్షేత్రముననుండెను. మిగిలినవా రందఱు విసిరికొట్టిన బంతులవలె పాఱిపోయిరి.

ఆచార్లు గుడిసెవైపునకు అడుగులు వైచుచుండెను. మెఱుఁగుఁ దీఁగవంటి యొక జవ్వని తొంగితొంగి చూచి లోపలికి లోపలి కొక్కొక్కఅడుగే వేయుచుండెను. ఆచార్లు గుమ్మము చుట్టుపక్కల చూచెను. ఎవరును లేరు. చేతులు ద్వారమునకు ఆనించి మోము లోపలఁ బెట్టి చూచెను. ఎవరును లేరు. లోపలికి వెళ్లెను. మగ్గము దారపుఁగండెలు తక్క నెవరును లేరు. గదిగుమ్మములో తలపెట్టి చూచెను. ఎవరునులేరు. లోనికివెళ్లెను. మూల ఒక జీవత్ప్రతిమ నిలువఁబడియుండెను. అతఁడు 'నాబంతి యేది?' అని అడిగెను.

ఆజీవత్ ప్రతిమ 'నా కేమి తెలియును?' అని పైఁట సవరించుకొనెను. సవరణయొక్క ఉద్దేశము నెఱవేఱెను.

ఆచార్లు నాబంతి నా కిమ్మనెను. అది యీయఁబడలేదుకాని మరికొంచె మెక్కువ భద్రపఱుపఁబడెను.

* మగ-యాఁడు-భేదము తెలియని వ్యక్తికి వాచిగా ఈపదము వాడుకలో నున్నది.

ఆచార్లు కొంచెమునే పదేపనిగా చూచెను. నమీపించి పైఁటలోని బంతిని మృదువు మృదువుగా లాఁగికొనెను. పైఁట క్రమ్మఱఁ గ్రమ్మఱ సవరించుకొనఁబడుటచే కిందఁ బడునట్లు కానిపించియు లోనికే పోయెను. అతఁడు నేర్పుగా తీయఁజూచెను. తీయఁబడు లోపుగా అది ఆకాశమున కెగిరి అటకమీఁద అటికలో కూర్చుండెను దానితో ఒక క్రొత్త బంతియాట మొదలాయెను.

దానిపేరు రంగి. రంగిని రంగమ్మ యనియో రంగనాయిక యనియో వ్యవహరించుచో దానికి క్రొత్త లావణ్యము రాదు. పేరులో ఏమున్నదని షేక్స్పియరుకూడ అన్నాఁడు. కాని రంగికి బదులు రంగనాయిక యన్నచో పదమునకు ఉన్న లావణ్య మూఁడదు. కవి నిరంకుశుఁడై తన్నెక్కడ దుర్వినియోగము చేసిపోవునో యని ఒకానొకపుడు పదములు కూడ భయపడుట కలదు.

లోకులు దాని రంగి యందురుగాక! ఇచట రంగనాయిక. అసలు దానిపే రదియే నేమో! నామకరణము సుబ్బమ్మ. వాడుకలో సుబ్బి.

ఆచార్లు 'నీ పేరేమి?' అని అడిగెను. రంగనాయిక 'నాపేరు రంగి—నాపేరు-రంగ' అనఁబోవుచుండఁగా అతఁడు-'కాదు, నేనొకపేరు పెట్టుదును, 'కందుకావతి' అని, 'కందుకావతీ!' అని పిలిచెను. 'ఏమి?' అని ప్రత్యుత్తరము వచ్చెను. ఇరువురును నవ్వుకొనిరి.

కందుకావతి 'నీ కొక పేరు నేనును పెట్టెద'ననెను. ఆచార్లు 'ఏమిపే'రని అడిగెను. కందుకావతి-'రంగనాథుఁడు' అనెను. ఆచార్లు 'నీ వీ పేరు పెట్టినందులకు బదులు నేను ముద్దు పెట్టెద' ననెను.

కందుకావతి వెనుక వెనుక కొదిగి తల్పమున కానుకొనఁగా ఆచార్లు ముందు ముందులకుఁ జని కవ్వించి ముద్దాడెను.

వాకిట దగ్గు.

విని రంగనాథుఁడు త్రుళ్లిపడెను. కందుకావతి లోలోన నవ్వుకొనుచుండఁగా రంగనాథుఁడు వెలుపలికి వెళ్లెను. జబ్బుతో తీసికొనుచున్న నరసింహులు — 'ఏమి బాబూ, మాయిల్లు పుణ్యక్షేత్రము చేసితిరి!' అనఁగా

ఆచార్లు—'నాబంతి మీయింటఁ బడినది, అందులకు వచ్చితిని' అనెను.

'దొరికినదా? ఏదీ?'

'లేదు. అటకమీఁద పడినదఁట.'

'ఓసీ బాబుగారికి తీసియిమ్ము'

'ఇపుడు పనిమీఁద ఉన్నాను; రేపు తీసి యిచ్చెదను.'

3

మఱునాఁడు బంతికొఱకు ఆచార్లు కందుకావతి యింట నుండెను.

'పెండ్లి యాడనని ప్రతిజ్ఞ చేయుము.'

'అంకు సాగుచో పెండ్లి యేల?'

'జాగ్రత్త జాగ్రత్త! అంకా? అాకా? నామాట బొంకని తోఁచుచో నిన్నటి ముద్దులతోనే ఆఖరు. ఐనను నీవు నాకు పతివి-పరిత్యక్త పతివి. మరల వినుము. నాఁటికి నా తలిదండ్రులు చచ్చి నెల. నరసింహులు నా మేనత్తకొడుకు. త్రాగుబోతు. నే నొకనాఁడు నిద్రపోవుచుంటిని. కలలోవలె కొంత యేమో వినఁబడెను. లేచి చూఁచితిని. ప్రక్కన పురోహితుఁడు. నామీఁద పసపు బట్ట. మెడలో తాళి. తాళి తెంపి పురోహితుని కాళ్లకు కట్టితిని. నన్ను పట్టుకొని పలువురు మరల కట్టిరి. తెంపిపోసి మన్యములలోనికి పాఱిపోతిని. పాము నరసింహులు వెదుకుచు వచ్చెను. వచ్చిననాఁడే జ్వరమునకు బలి యాయెను. నేఁటికిని అదియే జ్వరము. పాపఫలము వెంటనే కానిపించెను. వాఁ డిపుడు నా పోషణలో ఉన్నాఁడు. వింటివా? దాన జేసియే నాకు వాఁడన్న భీతిలేదు. ప్రత్యుత నేనన్నవానికి భీతి. నిన్న నీవు తొట్రిలి వాకిటికి పరువెత్తితివి. నీకు వెనుకగూడ కన్నులు కలుగుచో అపుడు నా నవ్వు చూచియుందువు. వింటివా? పోనీ నరసింహులనే అడిగిచూడుము. లేక నేనే నీముందు దడిగెదను.'

ఆచార్లు ఆలోచించి ఆలోచించి పలుమాఱులు సమాధానము చెప్పవచ్చియు ఆఁగిపోయెను.

కందుకావతి—'తొందర లేదు. ఆలోచించుకొనుము' అనెను.

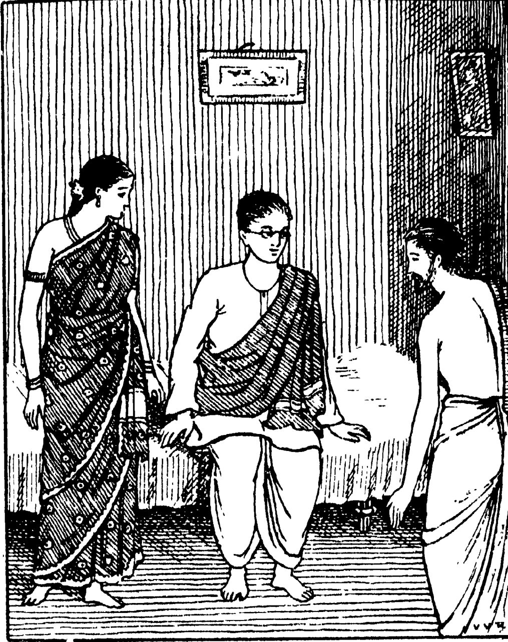
'నాకొంప తవ్వుటకు ఎవరా యాలోచన?' అని వాకిలి పలికెను.

ఆచార్లు లేచెను కందుకావతి నవ్వెను. నవ్వి చేయి పట్టుకొని కూర్చుండఁబెట్టెను. నరసింహులు లోనికి వచ్చి—'తమరా బాబయ్యా! ఎఱుఁగక అంటిని. అయ్యా! తమబంతి యింకను దొరకలేదా? అవును దొరకదు; అవును దొరక' దనెను.

కందుకావతి నరసింహులకేసి ఒకచూపు చూచెను. జ్వరమునకుఁగూడ నతఁ డంత కంపింపలేదు.

ఆచార్లు అటక యెక్కి బంతి తీసి క్రిందఁ బడవైచెను. కందుకావతి చేకొనెను. ఆచార్లు దిగి రాఁగనే బంతిచూపి కందుకావతి మరల దాని నటకమీఁద వైచెను.

ఆచార్లు చేగడియారమున నాలుగు గంటలు చూచి వెన్నిసురంగమున సహచరుల కెదురు చూచెను.

"కందుకావతి నరసింహులకేసి......అత డెంత కంపింప లేదు."

నాడుకూడ ప్రతిమాటయు తానే ఓడె ను. ఆచార్యు లనాచార్యులాయెనని సహచరులు గేలిచేసిరి. నవ్వుచు అతఁ డింటికేఁగెను. క్రమక్రమముగా అంధకార మావరించెను.

నడికిరేయి అనుకోకుండ కందుకావతికి కన్నులపండు వాయెను. కందుకావతి ఆచార్లను కూర్చుండఁ బెట్టెను.

'ఆలోచన అంతమాయెనా?'

'ఆహా!'

'నీపేరు.'

'రంగనాథుఁడు.'

'నిక్కమే?'

'ముమ్మాటికి.'

కందుకావతి మగ్గమునుండి మూఁడుతంతువులు తెచ్చి పసుపురాచి అతని మెడలో వైచెను. రంగనాథుఁడు పసుపు కొమ్మొకటి వెదకి తెచ్చి దారమునకుఁ గట్టి కందుకావతి మెడలోఁ గట్టెను. కట్టినతరువాత 'లోఁగడ నామాటయు ఇప్పటి ఈ చేఁతయు సరిగాలే' వనుకొనెను. కందుకావతి తలుపులు మూసెను.

౪

తిరునాంచారమ్మ పను లన్నియు తీర్చుకొని తీరికగా కూర్చుండెను. ఆమె వీథిలోనికి వెళ్లనున్న కుమారునితో 'నాయనా! పెండ్లిమాట యేమి?' అనెను.

'ఉండవమ్మా! ఇఁక నెలలో పరీక్షలు తేలును. తేలిన నేనువెంటనే నీకాలిముందు కోడలు.'

'కాదు నాయనా! నేను మంచిసంబంధము విచారించితిని. వారు నిరుపేదలు. పిల్లను చిదిమి దీపము పెట్టవచ్చును. చదువుల సరస్వతి. నేనిఁక పనిపాటలకు పనికిరాను. మగఁడు లేని ఆపిల్ల అక్కయు, తల్లియు నా చేతి కక్కఱకువత్తురు.

'ఏమీ? ఆపిల్లఅక్కా? ఆహా! నే నెఱుఁగుదును. సరిలే. ఆలోచింపుము.'

'వేయేండ్లు వర్ధిల్లు నాయనా వేయేండ్లు వర్ధిల్లు! బెండకాయ ముదిరినా బ్రహ్మచారి ముదిరినా పనికిరారు.'

ఆచార్లు లోలోపల 'అక్కా? అక్కా? అనుకొనుచు అతిపనిమీఁద వెళ్లిపోయెను. తిరునాంచారమ్మ తొండరడిప్పొడియాళ్వారు పాట పాడుకొనుచు గుమ్మములో కూరుచుండెను. పొరుగింటి కోయిలకుంట పున్నయ్య తిరునాంచారమ్మతో కాలక్షేపమునకువచ్చెను.

'ఏమి నాయనా! భోజనము లయినవా?'

'అయినవి కాని ఏమిపాట' అది?

'తొండరడిప్పొడియాళ్వారుపాట.'

'అబ్బ! మధ్య వైష్ణవమునకు నామములు పెద్ద! విప్రనారాయణచరిత్ర మనరాదూ?'

'పోనీ! ఔను నాయనా!'

'తగినదే పాట!'

'ఏమి నాయనా?'

'తగినదే అంటినిగా తగినదే.'

'అనఁగా?'

'మనవాఁడూ ....మనవాఁడు — ఇపుడు విప్రనారాయణుఁడే. పోనీ! మీ అతివ మాటలో ఏదీ? ఆపొడి! ముక్కుపొడి! తొండరడిప్పొడి!'

'అదియేమి నాయనా? మావాఁడు పరీక్ష తేలఁగనే పెండ్లాడును. పిల్ల తెలియునా?'

'అంతు సాగుచో పెండ్లి ఎందులకవ్వా?'

'మానాయన అనినచో గిట్టనివాళ్లు అట్లు చెప్పుదురు.'

'అతనికి పెండ్లి, శోభనము ఒకపర్యాయమే అయిపోయినవి.'

'కాలేదు నాయనా, గిట్టనివా ళ్లెవరు చెప్పిరి నీకు?'

'అవ్వా, ఈకాలపువారి పెండ్లిం డ్లిఁక ఈ విధముగనే జరుగును. కులగోత్రములతో పనిలేదు. బాజాబజంత్రీలు వలదు. మంగళ సూత్రముల మాట లేదు. కోర్టులలో పేరులు రిజస్టరు అగును. తీఱిపోవును.'

'కాదు నాయనా, ఏలోకపుమాట లివి? మా నాయనకు ముహూర్తము కూడ పెట్టించితిని. అద్వైతులకుఁగూడ విందు లేర్పాటు చేసితిని. నీవు రావలయుఁ జుమీ! గిట్టనిమాట లెందుకు?'

'గిట్టనిమాట లేమిటమ్మా! నేను నా కనులతో చూడఁగా?'

'నీకనుల కేదో జబ్బు! రెండురోజులు చనుబాలు పోయించుకో! మానాయన అటువంటివాఁడు కాఁడు. కాఁడంటే కాఁడు.నమ్ము.'

ఇటులు వారు మాటలాడుకొనుచుండఁగా ప్రతివాదిభయంకరం రంగాచార్యులు ఉబుసుపోక అవ్వతో నవ్వవచ్చెను.

పున్నయ్య—'అవ్వా! నామాట నమ్మనిచో మీ రంగణ్ణి అడుగుము!' అనెను.

రంగ—'ఏమది ?'

తిరు—'ఏమిలేదు ఏమిలేదు ఎందుకు వేళాకోళము ?'

పున్న—'మన తిరుమలయ్యా ముచ్చట.'

రంగ—'అవ్వా ! ధన్యురాలవు ! అటు పైన కర్చులేక అఁటెయ్యయంత కోడలు. మీారిఁక బట్టలు కొన నక్కఱ లేదు. శుద్ధ స్వదేశీ-స్వగ్రామ-స్వచేతి-ముతకగుడ్డలు.'

తిరు—'ఏమిటి బాబూ ! మీా వంటివి గిట్టనిమాటలు ! మీారెన్నియేని అనుఁడు. మా వాఁడటువంటివాఁడు మాత్రము కాఁడు.' అని లోనికిఁ బోయి తలుపులు మూసికొనెను.

'అగుచో మీావాఁ డిపు డేచట' అని బయటినుండి వినఁబడెను.

'ఏమో ! ఏపనిమీాఁద బయటికి వెళ్లినాఁడో ! గిట్టని మాటలు నాకేల ?' అనుకొనుచు ఆమె పాశరములు పాడఁదొడఁగెను.

✗

(౧)

ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షలలో జయము నొందినవారి పేరులు ప్రకటింపఁబడెను. తిరుమలరాయ్ పేరు మునిమొదట.

ఆచార్లు టెన్నిసు సహచరులకును, ఇతరులకును ఫలాహారము లొసఁగెను. అందఱును చదువులో అప్రతిముఁడ వని అతని కీర్తించిరి. టెన్నిసు సహచరులు 'కందుకప్రియు' 'టెన్నిసురంగనాథ' అనుబిరుదు లిచ్చిరి.

నాఁడు అతనితల్లి పులిహోర,వడలు,ఇడ్లు లోనగు పిండివంటకములును, తంగళి కరియా మధు లోనగు పచ్చళ్లను చేసెను. తిరువారాధన చేయించెను.

సాయంకాలమున చాటుగా వచ్చి నరసింహులు పదిరూకలుబహుమతి గొనిపోయెను.

నాఁడు క్రీడాక్షేత్ర మంతయు విజయవీర నాదములచే మాఱు మ్రోఁగెను. జయమందు పట్టుదల యెవరికిని లేదు. ఎవరియిష్టము చొప్పున వా రాడిరి. ఒకఁ డాకాశమునకు, ఒకఁడు నేలకు, ఒకఁడు దిగంతములకు బంతిని కొట్టెను. ఆచార్లు తనకు చిక్కిన బంతుల నన్నింటిని నేర్పుతో కందుకావళి యింటిలోనికే కొట్టెను. అందఱును—'దీనిభావమేమి తిరుమలేశ?' అని పాడిరి. పాడిన ప్రతివానిమీాఁదను 'దీనిభావ మిదు' అని బంతిచే ఆచార్లు సమాధానము చెప్పించెను. చీకటిపడెను.

(౨)

ఆచార్లు తనయింట బంతులు వైచుట కెంత యుల్లాసము చెందెనో కందుకావళి అంతచింత జెందెను. 'ప్రేమ ఔచితి నెఱుఁగదా ? లేక పాత్రనుబట్టి ఔచిత్యమా ? ఔను. పెండ్లియాడిన దానితో ఎవఁడేని యిట్టి సరసము చేయునా ? చేసినను దాని యందము వేఱు' అనుకొని ముకుళించెను.

నరసింహులు పదిరూపాయలతో కుబేరుఁడై కల్లంగడికి పోయెను. తాఁగెను, తాగించెను. తినెను, తినిపించెను.

బ్రాంది షాపునకు వెళ్లెను. తాగెను తాగినంత పోయించెను. ఒకసీసా బట్టచాటున బెట్టుకొని ఇంటికి వచ్చెను. మంచము మీఁద కూర్చుండి సంగీతములు తీసెను. 'రంగీ' యని పలుమాఱు లఱచెను. 'రంగీ! ఏల దుఃఖము? ఏల కన్నీరు? జగతియంతయు ఆనందము. ఆనందింపుము, సుఖింపుము, క్రీడింపుము!' అని యని మగతలో పడెను. పోయెను నరకమునకో లేక స్వర్గమునకో!

(3)

రాత్రి పదిగంటలకు కందుకావతి తలుపు మీఁద చప్పుడు. విని కందుకావతి ఊరకుండెను. నరసింహులు లేచి—'ఏల ఊరకున్నది? మతిమాలెనా?' అనుకొని మరలకునికిపాటులు పడెను.

తలుపుమీఁద మరల మ్రోఁత. కందుకావతి తలుపుతీసెను. ఆచార్లు గదిలోనికి వెళ్లెను. కందుకావతియు.

ఆచార్లు 'ఇవిగో నీకు కానుకలు!' అని కొన్ని ఆభరణములను వలువలను దీసి బల్లపైఁ బెట్టెను.

కందుకావతి—'తమరు పరీక్షలో మొదట జయమందుటయే నాకు అన్ని కానుకలును. నాకేమి ఈ బహుమతు లేమి? కన్నవారును విన్నవారును నవ్వరా?' అనెను.

'నీవు వీని నిపుడు ధరింపవలెను.'

'అటులనవలదు. నాకొక ప్రతిజ్ఞ కలదు. అది చెల్లువఱకు తాల్పను. కానిచో మీ దయచే లోఁగడనే బంగారుపిచ్చుకను గానా?'

'ఏ మా ప్రతిజ్ఞ?'

చెప్పెను.

'పోనీ తీసి దాఁచికొనుము.'

'మాయిల్లు మీ రెఱుఁగనిది కాదు. పొరుగింట దాఁచిరానా?'

'మంచిది.'

కందుకావతి తిరునాంచారమ్మను లేపెను. 'మీ అబ్బాయికి సంబంధము కుదిరెనా?' అని అడిగెను. 'కుదిరె' నను ప్రత్యుత్తరము విని—'తమకొడుకు పెల్లకు నగలు చేయించెను; మీ కిమ్మని నాచే పంపెను' అని యిచ్చెను. తీసికొని తిరునాంచారమ్మ తలుపులు మూసికొనెను.

ఆచార్లు ఆనందముతో శయ్య సవరించుకొని పడుకొని దిగి మరల సవరించుకొని పడుకొనెను. తల యెత్తి దిండ్లు సరిగా పెట్టుకొనెను. లేచి మరల దిండ్లను సరిచేసికొని శయనించెను.

కందుకావతి తలుపులు మూసెను. ఆచార్లది దొంగనిద్ర కాదు. ఊరకయే కనులు మూసికొనెను.

'అపుడే నిదురయా?'

'ఈరేయి యంతయు లేదు నిదుర.'

ఈమాట విని నరసింహులు లేచి కూర్చుండెను. అతనికిని లేదు నిదుర.

సుఖపారవశ్యముచే కొందఱకు నిదుర రాదు. దుఃఖపారవశ్యముచే కొందఱకు రాదు. కర్మకు సుఖదుఃఖములే కందుకక్రీడ.

లోపల పరిహాసములు పాటలు; బయట బండబూతులు రోదనములు. లోపల వలపు పలుకులు వాటపు ముద్దులు; బయట తల యూఁపులు దంతనిష్పీడనములు. లోపల పరిమళ నిశ్వాసములు ప్రేమశపథములు; బయట వేఁడి యూర్పులు కోపశపథములు. లోపల కాలజ్ఞానము లేదు; బయటను లేదు.

కొక్కొ-రోకో. నరసింహులు త్రుళ్లిపడి బ్రాందిసీసా యెత్తి గడగడ తాగెను. కఱ్ఱతీసి కొని గదిగుమ్మము కాచెను.

(౪)

కొంతవడికి తలుపులు విడివడెను. చెట్టాపట్టాలు పట్టుకొని ఇరువురును వచ్చిరి. ఆచార్లు తలపై మృత్యుదండమువలె నరసింహులు దండము పడెను. కందుకావతి ఆచార్లు తలవంచి తనతల అడ్డుపెట్టెను. తల పక్కున పగిలెను. మరల ఎత్తిన కఱ్ఱ వెంట రక్తము కాఱి నరసింహులు తల తడిసెను. కందుకావతి మరల ఆచార్లు తలమీఁదఁ బడనున్న కఱ్ఱను లాగుకొనెను.

ఆచార్లు తెల్లబోయెను. నరసింహుల నొక త్రోపు త్రోసెను. అతఁడు గోడపైఁబడెను. ఆచార్లు గొంతుక పిసుకఁబోయెను.

'కందుకావతి—చంపకుము.'

'ఛీ చంపెదను.'

'చంపకుము. ఇది ఆజ్ఞ'

'ఆజ్ఞయా? నీయాజ్ఞ! చంపెదను.'

'చంపఁదలచిన నేను చంపలేక పోతినా? చంపకుము. చంపితివా?'

'ఏమి? చంపిన? నీవు చూచుచుండఁగా చంపిన? ఏమి చేయుదువు?'

'ఛీ చంపకు! నాకు స్మృతి పోవుచున్నది లేకున్న నిన్ను నెట్టివైచియుందును.'

ఆచార్లు నరసింహులను మరల త్రోసెను. మరొకగోడపై బడెను. మరల త్రోసెను. కందుకావతి కూలఁబడి వారించెను. వారించిన కొలఁది త్రోసెను. అతఁడు మంచముపైఁ బడెను. తల మంచపు కోడుమీఁద. ఆచార్లు రెండుచేతు లెత్తికొట్టెను. రక్తము చూచి వదలెను.

కందుకావతి 'నీవిచట ఒక నిమిషమేని ఉండవలదు పొమ్ము పొ' మ్మనెను. ఆచార్లు 'వెళ్లె' ననెను.

'ఇఁక నా మొగము చూడఁజాలవు.'

యూజించి ఆచార్లు వెళ్లిపోయెను.

(౫)

క్రమముగా కందుకావతి ఎఱుక బాసెను. రెండుతలలనుండి రక్తము మాత్రము జాగరిల్లెను.

వారును వీరును పోగయిరి. శాంతిని భంగింప పోలీసులు వచ్చిరి. ఆసుపత్రి డాక్టరు. అతనితో నరసింహులుకు ప్రకృతము పని లేకపోయెను. కందుకావతికి క్రమముగా తెలివి కలిగెను. పోలీసుల ఆర్భాటము హెచ్చెను. కందుకావతి అచట వారి కేమి చెప్పను తిరస్కరించెను.

పోలీసు కేసు. నరసింహులు తప్ప తాగి వచ్చి తనను కర్రతో మోదె ననియు, తాను త్రోయఁగా మంచపుకోటికి వానితల కొట్టుకొనె ననియు, పిదప స్మృతితప్పి పడిపోతిననియు కందుకావతి చెప్పెను. ప్లీడరు ఆచార్లమాట తేఁగా 'స్త్రీలమర్యాద కోర్టువారు కాఁపాడవలె' ననెను.

పోలీసువారు ఆచార్లవద్ద పదివేలుమాత్రము వదిలించిరి.

ప్రమాదవశమున ఈనేరము జరిగెననియు, తనప్రాణరక్షణకు కందుకావతి తోసెననియు, 'దాని తల అనుషంగికముగా కోటికి కొట్టుకొనె ననియు' దానిని పోస్టుమార్టమ్ నిర్ధారించెననియు, శిక్షతగ్గించి రంగనాయికకు మూఁడేండ్లు ఆరునెలల విడికైదు కోర్టువారు విధించిరి.

౬

కందుకావతికి కోర్టు శిక్ష విధించెను. సంఘము ఆచార్లను వెలివేసెను.

న్యాయదండమునకు లోకుల అనుకంప కలదు. తన శోకవిధముగా మనశ్శాంతియు కలదు.

వెలి సంఘము విధించిన దండము. వెలియను ఉచ్చును ఎవరును జాఱనీయరు; ప్రత్యూత బిగింతురు. అది మశూచి మచ్చ; అంటురోగము; శిరోజాడ్యము.

కందుకావతి ఆచార్లకు బదులు తాను శిక్ష పడెను. నీరవముగా భరించెను. ఆచార్లు తనదోషమునకే తాను వెలిపడెను. అది అతనికి హృద్రోగము. సంఘముమీఁద పండ్లు పటపట గొఱికెను. అందఱకు సంబంధించిన పిల్లను జేసికొని సంఘమును పాదాక్రాంతము చేసికొన నూహించెను.

చెఱసాలలో కందుకావతికి అందఱును చుట్టములే. జైలుసూపర్నెంటు కందుకావతిని నూలుపనిమీఁద మేస్త్రీగా నియమించెను. కందుకావతి యనిన అందఱకు అతి మర్యాద.

ఆచార్లయింటికి ఎవరును రారు. అతనిని ఎవరును భోజనమునకుఁ బిలువరు. ఇన్ని సుకోర్టుకూడ అతనికి మన్నా. అతఁడు అందఱను ద్వేషించెను. తనవాచాలత నుపయోగించి ఒకజట్టు లేవఁదీయుట కిది కలకత్తా కాదు. చేయఁదగిన దేదియు లేదు. సంఘముమీఁద కసి. దీనిపునాది కందుకావతిమీఁద.

ఈహడావడిలో కాలేజిరోజులు దాఁటి పోయెను. అతఁ డింటికడనే ఉండవలసివచ్చెను. ఇది యొక ముప్పు.

పదివేలు అప్పు. చేతిలో తగినంత ద్రవ్యము లేదు. వెలిఖాయపడియుండుచో దేవాదాయముకూడ రాదు. ఇది యొకసంకటము.

'నగలు చేయించి కందుకావతి కిచ్చితిని. అవియే యుఁడువో ఒకదెబ్బన పెండ్లికాకుండునా?' అని ఆచార్లు చింతించుచుండెను. తల్లి—'ఏమినాయనా! పిల్లను విచారించిరా నా?' అనెను. 'ఏమిపెట్టి విచారింతువు?' అని కొడుకనఁగా పెట్టెలోనుండి నగలమూట తెచ్చి 'ఇదిగో! ఆనాఁడు నీవు పెండ్లికూఁతునకుఁగాను చేయించి నా కిమ్మని ఎవరిచేతనో పంపిన నగలమూట! ఈనగలుపెట్టి విచారింతు' నని తల్లియనెను.

ఆచార్లు నగలు చూచెను. 'అమ్మా! నీ కిచ్చిన దెవరు?'

'ఎవరో చీఁకటిలో; నీవు కాదు నాయనా పంపినది?'

ఆచార్లు నిర్విణ్ణుఁడు. మాటలేదు; పలుకు లేదు. తెలిసినమూర్ఛ.

'నీవుకాదా? పంపినది?'

'ఔను.'

'ఇంకేమి.'

తిరునాంచారమ్మ ఆనగలతో నంబూరు తిరుమలమ్మకడకు వెళ్లెను.

తిరుమలమ్మకు ఆ నగన్ముట్టా అంతయు పాముమీఁదిరత్నము. అయినను బంగారము. కాని సంఘములో వెలి. అయినను వరుఁడు అదృష్టలభ్యుఁడు. కాని లోకనింద. అయిన నేమి? పిల్లకు స్వర్గసుఖము.

తుదకు తిరుమలమ్మ యిటు లనెను. ఈనగలు ఇపుడు వలదు. పెండ్లికాలమున పెట్టవచ్చును. పెద్దలను కనుఁగొని అంగీకారమును కొలఁదిరోజులలో తెలిపెదను.

తిరునాంచారమ్మ ఆనగలను మరల చింతవలె మూటకట్టుకొనెను. సంగతు లన్నిటిని కుమారునికి తెలిపెను.

నరసింహుల చావు అతనిని బాధింపలేదు. తనకు బదులుగా కందుకావతి గాయము చెందుట బాధింపలేదు. తనను తప్పించి కందుకావతి చెఱఁబడుట బాధింపలేదు. వెలి అతనిని బాధించెను. కందుకావతి నగలను తనతల్లి కిచ్చుట బాధించెను. తిరుమలమ్మ నగలను త్రిప్పి పంపుట అతనిని బాధించెను. దీనికి కారణము కందుకావతియే.

దినములు గతించెను; మాసములు గతించెను. తిరుమలమ్మ కడనుండి అంగీకారము లేదు. తిరుమలమ్మకూఁతు పెండ్లి అయిపోయెను. అయినట్లు కొన్నాళ్లకు నంబూరినుండి వచ్చిన కాఁపొకఁడు చెప్పెను.

ఆచార్ల కిపుడు కందుకావతి యందము వికారమాయెను. దాసిమాటలు మాయమూటలు; చేతలు కత్తికోఁతలు. లోఁగడ

కొన్ని విషయములలో తనను రక్షించుట ఎపుడో తనను భక్షించుటకే. నగరిపుట తన్నీన డించుటకుఁగాక వేతేమి?

అతని కుపశాంతి లేకపోయెను. కేవల మందులకే కాలేజిలోఁ జేరెను.

౭

తిరునాంచారమ్మ ఒకనాఁడు పక్కలోఁది పక్కలో ప్రాణములు విడిచెను. ఆఱ్రుమ్గిన పండు ఆర్భాటము లేకయే రాలును.

రాయి కలకత్తానుండి వచ్చెను. ఏకర్మయు చేయలేదు. భద్రాద్రిరాముని సేవింపలేదు. పరీక్ష ఓడెనో గెలిచెనో తెలిసికొన వ్రూచి అతని కున్నటులు కానిపింపలేదు. కాని లోకులకు లేకపోలేదు.

అతఁడు తప్పినటులు ఔన్నిసు-సహచరులకు తెలిసెను. పట్టిక అతనిసంఖ్య లేనిచోట నల్లగీటుతో గోడమీఁదనుండి వసారాలో పడుకొనిన ఆచార్లమీఁద పడెను. అతఁ డులికిపడి లేచి చూచెను. వాకిటికి పరువిడి తలుపులు తెఱచి దారి కటూ ఇటూ చూచెను; శూన్యము.

తలుపులుమూసి తిరిగి వచ్చి కాకితమును, నల్లగీటును చూచెను. తన నెంబరు లేదు. ఒక్కనిట్టూర్పు పుచ్చెను. ఆనిట్టూర్పుతో కాకితము అరుఁగుకిందికి పోయెను.

పరీక్ష పోయినందులకు అతఁడు మరియొక నిట్టూర్పు విడువలేదు.

అతఁ డూరక ఆకాశమును జూచుచు బరుండెను. ఒకమబ్బు వచ్చుచుండెను; ఒక మబ్బు పోవుచుండెను. కానిపించుచున్న నక్షత్రములు మఱునిముసమున కానిపించుటలేదు. చంద్రుఁడంతవాఁడుకూడ మబ్బుచే మాయమగుచుండెను. తెల్లనిచోట నలుపు; నల్లనిచోట తెలుపు. అవనిమటలో ఏపరివర్తనమును లేదు.

అతనికి ఒకమేఘము రాటమువలె కనఁబడెను. అదియే మగ్గముగా మాఱెను. అదియే కందుకావతి యాయెను. మబ్బు విఱిగెను.

ఔన్నిసు-బంతి పోవుటయు, తాను రంగనాయికయింటికి వెళ్లుటయు, అది బంతి దాఁచుటయు, తాను తీయుటయు, అది వెనుక వెనుక కొదుగుటయు, తాను ముద్దిడుటయు స్మృతికి వచ్చెను. 'ఆహా! కందుకావతీ' యని తలఁచుకొనెను.

పిదప, తాను నగఁడు కానుకిచ్చుటయు, అది తిరుగఁగొట్టుటయు, నరసింహులు తనను జంపవచ్చుటయు,వానిచావును, తనకు పదివేలు వదులుటయు, వెలియు, తాను పెండ్లాడ యత్నించుటయు, దరిద్రపు తిరుమలమ్మ పిల్ల నీకుండుటయు స్మృతికి దగిలెను. ఒక చింతాసముద్రము.అతఁడూఁపిరియాడక కొట్టుకొనుచుండెను.

కవాటముపై అంగుళిధ్వని.ఆచార్లు చమకితుఁ డాయెను. 'ఇపుడు తనయింటికిమృత్యువు తక్క మరి యెవరు రారే! వెన్నెలయైనను నడిరేయి. ఔన్నిసు వారేమో?ఐనను— ఎవరు?'

మరల అంగుళిధ్వని.

ఆచార్లు తలుపుతీసెను. తెలతెలఁబోయి వెనుక వెనుకకుఁ బోయెను. లోలోపలఁ 'అపుడే ఏల వదలిరి?' అనుకొనెను.

కందుకావతి లోనికి వచ్చి తలుపులు మూసెను.

'నీవు లోనికి రాఁగూడదు. తలుపులు మూయకు, బయటికి పొమ్ము.'

'వెళ్లుటకే వచ్చితిని. తలుపులు నాకొఱకు మూయలేదు నీకొఱకు.'

ఆచార్లు రిచ్చవడి అరుఁగుపై కూర్చుండెను. కందుకావతి సమీపించి 'ఓయీ! నీవు నేఁడు పరుండవలయును. పరుండఁగా నిన్ను నేను చూడవలయును' అనెను.

'చాలా సారులు చూచితివి.'

'మరల నేఁడు చూడవలయును.'

ఆచార్లు— 'చూడుము అని పరుండెను.'

రంగనాయిక పదతలములకడకు వచ్చి–

'ఇదిగో నీబంతి! ఇఁక నీబంతితో ఆడుకొనుము.'

'పడవేయుము!'

రంగనాయిక బంతిని మెల్లగా పక్కలో పడవైచి పాదములు ముట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్లు వెనువెంటనే వచ్చి తలుపులు మూసికొనెను. రంగనాయిక చప్పుడు కాకుండ బయట గొళ్లెముపెట్టి వెళ్లిపోయెను. ఆచార్లు పడుకొని ఆకాశము చూచుచు—'ఇపుడిది యేమి చేయును?' అని యాలోచించెను. గబగబ తలుపులు తెఱవఁజూచెను. రాలేదు. గోడదుమికి కందుకావతియింటికి వెళ్లెను. తలుపునకుబయట గొళ్లెము. లోపలి కేఁగెను శిథిలగృహమున శూన్యదేవత రాణివాసముండెను.

ఇంటిప్రక్క నున్న కాలువయొక్క—

'ఎవ రా మునగానాం తేలానామ్?' అనెను.

అతఁడు నీటిలో దిగి కేవలభారమైన కేశభారమును ఒడ్డునకుఁ జేర్చెను. లావణ్యప్రవాహము ప్రవాహమునఁ గొట్టుకొనిపోయెను.

రంగనాథుఁడు కొంచెముసేపు చూచి

చూచి కేశభారమును కత్తిరించి తీసికొనెను. భారహీనమైన ఆపదార్థమును నడికాలువ లోనికి త్రోసివైచెను, ఆశరీరము నదిలో కొట్టుకొనిపోయెను.

అతఁడు కట్టపై కొంతదవ్వరిగి యరిగి— నాకు 'అపుడా వెలి? లేక యిపుడా?' అనుకొనెను. సందేహము మాత్రము విడలేదు.

పెండ్లిరాయబారము

చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు

శతానందుఁడు— (జనకరాజ పురోహితుఁడు; పెండ్లికూతురు పక్షమువాఁడు)

చేసి సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి చేవ సూపి - ప్రజల నేలుచు రెండవబ్రహ్మ యనుచు
భువనముల నన్నిటను యశంబున నెసంగు-గాధిజా! కొమ్ము నా నమస్కారములను.

విశ్వామిత్రుఁడు— (పెండ్లికొడుకు పక్షమువాఁడు)

ఓ శతానంద! దీర్ఘాయు వొప్పు మనుము- మైథిలుఁడు తత్త్వవేత్త క్షేమంబె సర్వ
భూతములఁ దండ్రి యట్టులు బ్రోచు నీదు-తండ్రి లెస్సయె చెపుమ గౌతమకుమార!

శతానందుఁడు—

తమయనుగ్రహమున రాజు తండ్రి మిథిల-యఖిలజనులును లెస్సలయ్యా మహాత్మ!
ఏలొకో కాని తెలియ నా యెడఁద యిపుడు - చల్లనై క్రొత్తక్రొత్తగాఁ బల్లవించె.

కటికచీఁకటి దెసలకుఁ గదిమి యొత్తి - చిఱునగవు గాయు మోములఁ జెలఁగి కేల
విల్లు నమ్ములు దాల్చి మీ వెంట నున్న - యీయిరువు రెవ్వరయ్య మునీంద్రతిలక!

పేరోలగ మొనర్చెఁ బేరురమ్మునఁ బూలదండలతోడ నుత్సాహరసము
ఎఱుఁగనైయున్నది యెగుబుజమ్ములయందు విలుదూపుగములతో వీరరసము
కనుకట్టుగట్టను కాకపక్షముల భృంగశ్రేణితోడ శృంగారరసము
నెఱిఁ బాఱుచున్నది నేత్రాంతములను బ్రవాహాకృతులను గృపారసంబు
ఇన్ని రసముల నొప్పెడు నింద్రియముల-తోడి యిమ్మూర్తులను జూడఁ దొల్లి యెప్పు
డెందుఁ దోఁపని క్రొత్త యానంద మెదను-ముంచె వివరించి చెప్పు మమోఘవచన!

చూచితిఁ గాని యెందఱనో సుందరమూర్తుల వారియందు నా
లోచన మింత నిల్చి మఱలుం ద్రుటిలోఁ దలపోయ వీరి శో
భాచతురత్వ మేమొ కనుపట్టినదాదిగ నట్టె నిల్చె నా
లోచన లెల్ల మాని మునిలోకదివాకర! విప్పిచెప్పవే.

దిరిసెనఁపుఁ బూవుమెత్తలఁ దిరుగనైన - మృదుపదాబ్జమ్ము లేలొకో యదయుఁబోలి
కఱకుఱా లేచు గహనభాగములయందుఁ - దిరిగివచ్చుట చెప్పు ముద్వేలభావ!

జనకుపనుపున వచ్చితి సంభ్రమమున - నున్న వెన్నియో పను లయిన న్నిజంబు
వీరిఁ గనునంత నవి యేకమై రహించె - నాత్మసన్నిధి యోగికృత్యంబులట్లు.

విశ్వామిత్రుఁడు—

కౌసల్యాదశరథుల మ-హా సంతోషాబ్ధిచంద్రు లస్మత్క్రతుఁగ్
దోసంరక్షకు లుదితవి-లాస జనులు వీరు రామలక్ష్మణు లయ్యా!

తోడు లున్నారు భరతశత్రుఘ్నులనఁగ - సమవయోరూపలావణ్య శౌర్యఖనులు
వారలను దల్లిదండ్రులవంక విడిచి-వీరిఁ గొనివచ్చినాఁడ నా వెరవుమెఱయ.

పడఁతితనమును దాల్చి బీభత్సరసమ-యఁగుగుడెం చెడుగతిఁ ద్రోవ కడ్డమైన
గడుసురాకాసి మూఁకల కాఁపు ఘోర-తాటకను గూలనేసెను మేటి యితఁడు.

నాయజ్ఞవాటి మాయో-పాయులఁ బలురక్కసులను బరిమార్చిరి యీ
యాయుష్మంతులు నాదగు-శ్రేయం బేమని వచింతు ఋషిరాట్తనయా!

వింతకును వింత గాదె యీ వీరుపాద-రజము సోఁకున రాయి స్త్రీరత్నమగుచు
నే నహల్యను ధన్యను నిన్నుఁ గంటి-మంటి శ్రీరామ యని మ్రొక్కె మఱియుమఱియు.

శివధనుర్భంగపణము నా చెవిని సోఁకి-శిష్యముఖమునఁ బేర్చి తితిక్షింపఁదలఁచి
వచ్చినాఁడ నిదేమి భూవల్లభుండు - శివధనుర్భంగ ముంకువ జేసినాఁడు.

శతానందుఁడు—

ధన్యుఁడను ధన్యతముఁడ మీదర్శనమునఁ - గన్నులారంగ మాయమ్మఁ గాంచనైతి
ఎన్నినాళ్లయ్యె నా కామె యించు పలుకు - చెవులకుఁ సోఁకి గీతికరవళియట్లు.

మొదటినుండియు జగతి కభ్యుదయమొదవఁ-జేయు గాధేయ! మాయప్ప చెల్లుబడుట
ఎపుడు నామేలు వినుట నిశ్చింతవఱకుఁ - బల్కితిని సైచి యిఁక ధనుర్వార్త వినుఁడు.

జానకి యొక్కనాఁడు తనచాయను బోని సఖీజనమ్ము తో
డ్తో నరుదేర మోదమునఁ దోఁగుచుఁ దూఁగుచు బంతులాడుచో
నేనెఱి తప్పియో చెదరి యీశుధనుస్సునఁ జిక్కె బంతి యా
పై ననిచెఁ బయస్యలను వారును వేచని యొప్ప నేర్పునన్.

ఒకరి కిర్వు రిర్వురకు ముప్వు రటు మూఁగు-రకును నల్వురగుచుఁ బ్రకటశక్తి
నెల్లచెలులు బంతి నెటులేనిఁ దివియంగఁ - బాటువడిరి యదియుఁ బట్టు పట్టి.

చిఱునగ వంకురింప నొకసీమను గద్దియనుండి సీత య
త్తెఱవలవంకఁ జూచి యొకతీరునఁ దాఁ దల యూఁచి లేచి యం
దఱు వెఱఁగంది చూడ నటఁ దళ్కని మైనిగ యిల్లు నిండఁగా
బరువగు వింటి నెత్తెనఁట బంతిని బట్టిరి తోడిచేడియల్.

బలువుమొనగాండ్రు పదివేల వరుసవార-లెత్తఁగాలేని విలు సీత యిగురుఁగేలి
వ్రేల నెత్తుటఁ గని రాజు వింతకగుచుఁ - దద్ధనుర్భంగమే పన్నిదంబువెట్టె.

కవులయుపమల కుపమమై వ్రాలుసీత - నూత్నసౌందర్య మెవ నిడి యత్నమొదవఁ
జేరి రెల్ల నృపాలురు మీరు వచ్చి - టరసి పంపించె విభుఁడు స న్నవల వినుఁడు,

తాటకను గూలనేసిన మేటి యన్న-నాఁడుదానిని నడఁచిన యట్టివాఁడు
వీరపురుషుండొ వాఁ డొకవింతనరుఁడ-టంచు నిరసించునేమొకో యచటి జనము.

విశ్వామిత్రుఁడు—

స్త్రీత్వపుంస్త్వ విచారణ సెల్లునొక్క-ప్రాణములఁ దీయువారలపట్ల నెట్టు
లనుచు నేఁ జెప్ప రఘుసింహ మరసి చేసెఁ - దాటకావధ మని సమాధాన మిమ్ము.

శతానందుఁడు—

పాదరజమున నొకటాయి పడఁతి యయ్యె-నన్న నది గారడీకృత్య మౌ నటంచు
బిట్టు పలికెద రేమొకో వింత వారు - తద్రహస్యంబుఁ దెలుపు తత్త్వజ్ఞతిలక!

విశ్వామిత్రుఁడు—

గారడీకృత్య మొకయేడుగడెలకన్న - నిలుచునే సర్వకాలంబు నియతితోడఁ
గాలుసోఁకినటా లన్ని కలికిమిన్న-లయ్యెనే యంచు మాటాడుమయ్య యచట!

శతానందుఁడు—

సరియ మీ రిప్డు చెప్పినవరుస చక్కఁ-దనము నడిగెద రొక్కకొంద ఱట నన్ను
కాలునలు పంచుఁ జెప్పినఁ గదలి క్రమ్మ-ప్రశ్నమున కేమి ప్రత్యుత్తరమ్ము చెపుఁడ.

విశ్వామిత్రుఁడు—

ప్రతిన సెల్లినవెనుక నేర్పుఱుపఁదగిన - ప్రశ్న మియ్యది యరయ నిప్పట్లఁ జనదు
విల్లు విఱిచినవాఁడెకా విభుఁడు చెప్ప-మైన జలదంబు మించున కగు నటంచు.

*　　*　　*　　*　　*

అంతఁ జనె గౌతమాత్మజుఁ డధిపుకడకు - సభను నిండిరి యెల్ల రాజన్యవరులు
శంకరునివిల్లు కొలువు నలంకరించెఁ - సీత కై సేసికొనియుండెఁ జెలులతోడ.

పాలు గాఱెడు మోము ప్రపంచ మేలఁ-జాలు చూపులు వెలయఁగఁ జాలి యోలి
వీరశృంగారముల మునివీరుతోడ-సోదరునితోడఁ జేరె రఘూత్తముండు.

ఈత్రోవ భక్తుల నే నాదరింతు నం చోలిఁ గ్రిందును మీఁదుఁ గేల నిమిరి
ఈరీతిఁ గొంపలనేని నెత్తెద నంచుఁ గేలి వ్రేల్కొన నవలీల నెత్తి
ఈలీల వంచెద నెల్ల దుష్టుల నంచు ననుచు నేర్పునను ఱివ్వున వంచి
ఈచాయఁ గొందు సుధీచిత్తము లనుచుఁ గుంటు లేకయ చెవి కంట లాగి
దారుణాశయ నాస్తి కాధమ వితండ-వాదములతోడఁ బెళ్లునఁ బట్టి విఱిచె
శివునిచాపంబు రాముండు దివిని సురలు - పూలు గురిసిరి యందరె సీతాలతాంగి.

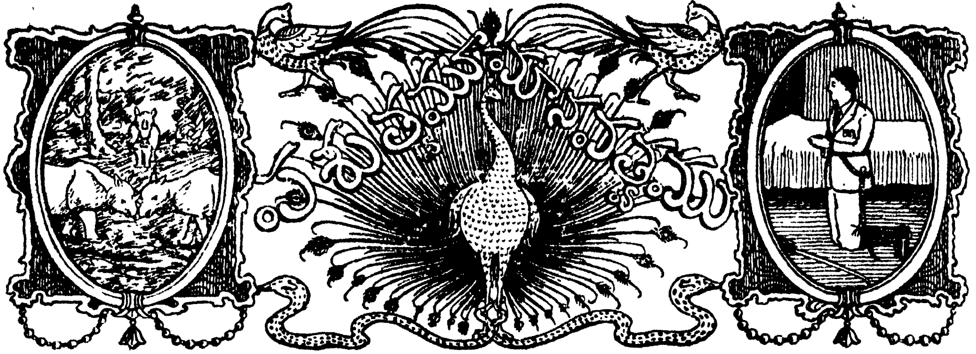

ఓయి వనమాలి!

శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామి గారు (కవితాసమితి)

ఆసలె జలసేచనము లేని యిసుకనేల - పూర్వసౌభాగ్య విభవవిస్ఫూర్తి నేము
యెటులొ చిగురించె నేఁటి కీమృదులలతిక - ప్రవిమల కృపారసామృత వారి ధారఁ
జివికి హస్తశాఖావలంబన మొసంగి - ఓయి వనమాలి, రక్షణ సేయవేని
ఈదరిద్రాణ వైశాఖ పృథునిదాఘ - దినములను తీవ్రవేదనఁ గనలి కనలి
యభినవోన్మేష జీవవిన్యాస మెల్ల - పస దొరఁగి డీలుపడి మంటిపాలు గాఁగ
నెపుడు నిర్మూల మగునో యెవరి కెఱుక!

కాళ్లూరు వెంకటరామారావు గారు

అరణ్యం అంతటా గాఢనిశ్శబ్దం అలుముకుంది. ఝామురాత్రికి పైగా అయివుంటుంది. ప్రశాంతమైన చంద్రకాంతిలో వృక్షాగ్రాలు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. నేలమీద అక్కడక్కడ చంద్రకాంతి తెల్లని మరక మరకలుగా చెట్లసందుల్లో నించి పడుతూంది. అప్పుడే వర్షం కురిసి వెలిసినందువల్ల చెట్లనుండి నీటిబిందువులు రాలుతున్నాయి. నేలరాలిన ఆకులు తడిసిమెత్తబడి శబ్దంచెయ్యడం లేదు.

ఇంతలో దూరాన్ని నిబిడంగా అల్లుకున్న పొద లూ తీగలూ హఠాత్తుగా కదలడం ప్రారంభించినవి. తుప్పలలోనించి దారిచేసుకుంటూ ఒక భయంకర ఖడ్గ మృగం నడుస్తూంది. దారిలోవున్న తీగెలు దాని వురవడి కాగలేక పటపటా తెగిపోతున్నాయి మదోద్రేకంచేత శరీరం కానకుండా నడుస్తూంది ఆజంతువు.

తోవలో కనబడ్డ పెద్దపెద్ద వృక్షాలకు ఆనుకొని ఒంటికసి తీరేటట్లుగా రాసుకుంటూంది. చిన్న చెట్లను ముట్టెతో ఒక్కొక దబ్బ కొట్టి పెళ్లుమనిపడదోసేస్తూంది. నడిచేటప్పుడు దానినీడవల్ల వెన్నెలమరకలు పోయి గాఢ మైన చీకట్లు బయలుదేరుతున్నాయి. అల్పజంతువులు గుండెలు కొట్టుకుంటూ నలుదిక్కులా చెల్లాచెదరై పోతున్నాయి. కాని అది వాటిలో ఒక్కదానిజోలికై నా పోలేదు.

మాటిమాటికి నేలమీదముట్టె నానించిపసిపడుతూంది. ఒకొక్కచోట నిలబడి చంద్రుడివంక చూస్తూ మూలుగుతూంది. మరొకప్పుడు నేలమీద పరుండి ఒక్కసారిగా కుప్పించి దుముకుతూంది. భూమిమీద పడి దొర్లుతూంది. కామపరవశుడైన క్రూరరాక్షసుడి లాగ కనబడుతూంది ఆభయంకరమృగం.

ఇంతలో దానికి రెండు వందలగజాల దూరంలో ఏదోసడి వినబడ్డది. చప్పున ఆగి చెవులురిక్కించుకొని ఆశబ్దాన్ని శ్రద్ధతో వింది. ముట్టెతో నేలమీద పసిపట్టింది. తత్క్షణం క్రోధమూర్తియై నాలుగుకాళ్లతోనూ నేలను తవ్వడం ప్రారంభించింది. దానివైఖరి చూస్తే ఏదో మహా యుద్ధానికి కాలుతవ్వుతున్న యోధుడిలా గుంది.

క్రమక్రమంగా దూరంగా వినబడిన సడి సమీపి స్తూంది. వేరొక బ్రహ్మాండమైన ఖడ్గమృగం మందగమనం తో వస్తూంది. అది మెల్లిగా మొదటి దానిని సమీపించి టక్కున ఆగిపోయి దానివంక రెప్పవాల్చకుండా చూసింది.

తత్క్షణం దాని శాంతస్వరూపం అంతా నిముషం లో భయంకరాకారంగా మారిపోయింది. కళ్లు యెర్రగా చింతనిప్పుల్లాగు మెరిశాయి. పౌరుషోద్రేకంచేత శరీరం రెట్టింపుగా పొంగి పోయింది. అదికూడా కాళ్ళతో నేల దువ్వడం ప్రారంభించింది.

రెండు జంతువులూ ఒకదానివంక ఒకటి తీక్ష్ణం గా చూసుకున్నాయి. తోకలు "రైయి" మని తిప్పు తున్నాయి. ఒకదానికొకటి వెనకతియ్యకుండా రణసన్నా హంలో వున్నాయి. నాలుగుకాళ్లూ వంచి భూమిమీద

కుప్పిగంతుకి సిద్ధంగా హూంకరించుకొని కూచున్నాయి. కాని యేదీగాని ముందుగా యుద్ధంలోకి దిగలేదు.

ఇల్లా వుండగా సమీపంలోనే ఒక ఆడజంతువు ప్రవేశించి వీటిని చూసింది. ఒక్కనిముషం ఆగి మెల్లగా దగ్గిరకి చేరింది. ఈ రెండు కూడా దాన్ని చూశాయి. చూడ్డంతోటే రెండింటికీ పౌరుషం మరింత పెరిగి పోయింది. ఒక్కొక్కటి స్త్రీజంతువువేపు చూసి మళ్లా ద్విగుణీకృతక్రోధంతో తోక తిప్పుకుంటూ రొంగుటనున్న శత్రువువంక చూసేది.

ఉండి వుండి స్త్రీమృగం భయంకరగర్జన చేసింది. ఆ అరుపు వినీ వినడంలో రెండు పురుషమృగములూ చప్పున ఒక దానిమీదికి వేరొకటి దుమికాయి. ఆ ఆడు జంతువు అరపు వాటికొక రణభేరీ మోతలాగు వినబడ్డది. ఆ అరపు వాటిశరీరాలను పులకాంచితములుగా చేసింది. అది విన్నందువల్ల వాటిపరాక్రమము ఉత్సాంగిపోయింది. తక్షణం అవి కలియబడి పోరాట ప్రారంభించాయి.

ఆజంతువుల భయంకరగర్జనల వల్ల వనసీమ లన్నీ మారు మ్రోగుతున్నాయి. పదఘట్టనలచేత చుట్టుప్రక్కల భూభాగమంతా గోతులు పడిపోయినది. దెబ్బలవల్ల ఫెళ్లుమనే శబ్దాలకు విచ్ఛివిరామము లేదు. కొండల మీద నుండి సెలయేళ్లలాగు గాయాల నుండి రక్తధారలు స్రవిస్తున్నాయి. సమీపంలో వున్న వృక్షాలూ, పొదలూ, తీగలూ సమూలంగా నాశనమైపోయి, స్వచ్ఛమైన చంద్రకాంతి యుద్ధభూమినిండా పడుతూంది. రక్తసిక్తములైన వాటి బలిష్ఠకాయములు వెన్నెలలో భయావహములై బీభత్స ప్రదర్శనం చేస్తున్నాయి.

సమీపంలోనే కూచుని స్త్రీమృగం యీ మహా సంగ్రామమును కుతూహలంతో విలోకిస్తూంది. రుధిరధారలతో భూమిఅంతా తడిసిపోయినది. పోరాడుతున్న కొద్దీ, రక్తంకాలువలు కడుతున్న కొద్దీ,శరీరంనుంచి కండలు వూడిపోతున్న కొద్దీ వాటికి పంతమూ, పౌరుషమూ, మత్సరమూ ఎక్కువై పోవడంచేత పోరుమరింత తీవ్ర స్వరూపం ధరించినది.

ఇలాగ్గా యుద్ధరి రమారమీ రెండుగంటలసేపు సాగింది. అప్పటికి ఒకదానికి శక్తి కొంచెం తగ్గిపోయినట్లుగా తోచింది. అది అలసట సూచనలు కనపర్చడం ప్రారంభించింది. ఆసంగతి గ్రహించిన వెంటనే రెండవది దానిమీదకి లంఘించి నేలమీద పడేసింది. శత్రుకళేబరముపైని కూచుని ముక్కముక్కలుగా చీరేసింది.

విజయోత్సాహంతో, రక్తసిక్తములైన బాహువులతో ఆఖడ్గమృగం స్త్రీమృగం దగ్గరకి వెళ్లింది. నిరుపమానమైన సంతోషంతో విజయలక్ష్మిని వరించిన పురుషమృగమును స్త్రీమృగము గౌరవించి గాఢాలింగన మొనర్చుకొన్నది. ఆక్రూరసత్వముల మోహోద్రేకము సంపూర్ణ ప్రాణహరణంతో గాని శాంతి పొందలేదు.

*　　　*　　　*　　　*

౧

రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ చిన్ననాటి నుంచీ ప్రాణ స్నేహితులు. విజయ నగరమునకు సమీపాన్నే వున్న ఒక పల్లెటూరు కాపురస్తులు. సంపన్న కాపు కుటుంబులు.

రామనాథుని తండ్రి గ్రామంలో రెవెన్యూపెత్తనదారు. విశ్వేశుని తండ్రి కల్లాంటి వుద్యోగాలు లేక పోయినా పూర్వార్జిత ధన సంపద బాగా వుంది.

పిల్లలిద్దరినీ పల్లెటూరు వీధిబడిలోనికి పంపారు. అప్పటినుంచీ వాళ్లిద్దరికీ స్నేహమేనా. ఆటల్లో వాళ్లిద్దరూ ఒకపక్షాన్నే వుండేవారు. బడిలో యిద్దరూ ఒక బెంచీ మీదనే కూచునే వారు! రాత్రివేళ యిద్దరూ విశ్వేశుని యింటిలో ఒక్క దీపందగ్గిరే కూచుని చదువుకునేవారు.

పల్లెటూళ్లో చదువు పూర్తికాగానే విజయనగరంలో ప్రవేశించి స్కూలుఫైనలువరకూ సాగించారు.

అక్కడనుంచి ఉన్నత విద్యకోసం చెన్నపట్నం వెళ్లాలని రామనాథుడికి బుద్ధి పుట్టింది. విశ్వేశుడుకూడా జననీ జనకులను ఒప్పించి స్నేహితునితో బయలుదేరాడు.

చెన్నపురిలో వాళ్లిద్దరూ పచ్చయప్ప కళాశాలలో ప్రవేశించారు. బి.యే. పట్టం పొందినతరవాత మే

వృత్తిలోకి దిగడమూ అనేప్రశ్న వాళ్లకి కలిగింది. వెనక ముందు లాలోచించుకుని చివరకు లా కాలేజీలో ప్రవేశించారు. ఆసంవత్సరమే “ సరస్వతి ” అనేమహారాష్ట్ర యువతికూడా న్యాయవాద పరీక్షకొరకు లా కాలేజీలో ప్రవేశించినది.

చిన్నప్పుడు కుర్రవాళ్లను చూచినవారు యిప్పుడు మళ్లా పోల్చుకో లేకుండా వున్నారు. వాళ్ల వేష భాషలు పూర్తిగా మారిపోయినవి. చిన్నప్పటి స్నేహితులకి కూడా వాళ్లేదో దేవలోకంలోనుంచి దిగిన దేవతలలాగు కనపడేవారు సెలవులకి స్వగ్రామం వొచ్చారంటే వూళ్లో ఆబాలగోపాలమూ వాళ్లని చూడాలని యెంతో సరదాతో వస్తూవుండేవారు. “ పిల్లోళ్లు మారిపోయినారా ” అని దీర్ఘాలు తీసుకుంటూ రైతులు చెప్పుకునేవారు. నవనాగరకతా లక్షణాలు వాళ్లలో పూర్తిగా నిండిపోయినవి.

సరస్వతి తండ్రి మహారాష్ట్ర దేశంలో ఒక చిన్న జమీందారీకి దివానుగా పనిచేస్తున్నాడు. సంఘసంస్కరణం అంటే అభిమానం కలవాడు. తాను నమ్మినవిధానములను కేవల వాగాడంబరముతో వెల్లడించడమే కాక ఆచరణలో పెట్టగల కార్యశూరుడు. అతని తండ్రినాడే వారికుటుంబము ఆంధ్రదేశమును వొదిలిపెట్టింది.

కుమార్తెకి ఉన్నత విద్య చెప్పించి న్యాయవాద పరీక్షకు చదివించాలని అతని అభిప్రాయము. బంధువులందరూ తన్ను జాతిభ్రష్టునివలె చూచినప్పటికీ అతడు కించిత్తూ చలించలేదు.

ఒకేతరగతి విద్యార్థులగుటవల్ల సరస్వతికి, రామనాథవిశ్వేశులకునూ మంచి స్నేహం కలిగింది. సరస్వతి మంచి కలిసి కట్టుగల యువతి. తేటనీటివలె స్వచ్ఛమైన హృదయం కలది.

క్రిస్టమసు సెలవులకి సరస్వతితో కూడా వారిద్దరూ వాళ్లవూరు వెళ్లారు దివానుగారు సౌజన్య హృదయులైన ఆయువకులను ఉచితరీతిని ఆదరించారు.

ఇంతలో ప్రపంచాన్నంతటినీ కదలించిన మహాయుద్ధము “ యూరోపా ” ఖండములో ప్రారంభమైనది. యించుమించుగా యూరపులోని అన్ని ముఖ్యదేశములూ కూడా యుద్ధంలోకి దిగినవే. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యం తర్ఫున యుద్ధంచేత హిందూదేశము కూడా ధనమునూ, మనుష్యులనూ విరివిగా సాయంచేయడం మొదలు పెట్టినది. ఉత్సాహపూరితులైన యువకులు కళాశాలలను వీడి సైనిక శిక్షణ పొంది రంగములోనికి పోవడం ప్రారంభించారు. ఇతరప్రదేశములన్నిటికంటె చెన్నపురిలో యీసంరంభం మహాయెక్కువగా వుంది.

మార్చినెల. సాయంకాలం ఆరున్నరకి పైగా అయింది. ఒక సౌధోపరిభాగమున నున్నగదిలో రామనాధుడూ, విశ్వేశుడూ కూచున్నారు. చల్లగాలి ధారాళంగా గదిలోనికి వొస్తూంది. రామనాధుడు తన చొక్కా గుండీలను తీసి శరీరానికి చల్లగాలి తగిలిస్తున్నాడు.

అప్పుడే వారిద్దరూ “ క్లబ్బు ” నుంచి ఇంటికి వచ్చారు. ఆసాయంత్రము ఒక మిలిటరీ ఉద్యోగి క్లబ్బులో గొప్ప ఉపన్యాసం యిచ్చాడు. సామ్రాజ్య క్షేమము కొరకు హిందూదేశం సహాయం చేయవలసిన అగత్యం బాగా వివరించి ఆసమయాన్ని సైన్యంలో చేరిన యువకులకు గల లాభాలు తెలియచేస్తూ చాలాసేపు మాట్లాడినాడు.

అది విన్నది మొదలు రామనాధునిమనస్సు మారిపోయినది. సైన్యంలోకి పోయి ఉన్నతోద్యోగాలను సంపాదించాలని అతని మనస్సు తొందర పడుతూంది. క్లబ్బునుంచి యింటికొచ్చేవరకూ అదే ఆలోచన. గదిలోని విద్యుద్దీపపుకాంతిలో రామనాధుని విశాల ఫాలము నిగనిగ మెరుస్తూంది. విశ్వేశు డొకపడకకుర్చీలో విశ్రాంతిగా కూచున్నాడు. సరస్వతి వారి కెదురుగా వేరొకకుర్చీలో కూచుంది. రామనాధుడు మెల్లగా “ సరస్వతీ ! లెక్చరు విన్నావా?” అన్నాడు.

విశ్వేశు డదరిపడి లేచి, “ఏమికేం? అలా గదుగుతున్నా వెందుకూ? మళ్ళీ యేదైనా వికారపు బుద్ధి పుట్టిందేమిటి ?”

“ బుద్ధి కేముందిగాని, నాకోమారు యూరప్ దేశమంతటా తిరిగి రావాలని వుంది సుమా !”... ...

"మీ నాన్న ఒప్పిస్తాడా?"

"అదే గట్టిచిక్కు. కాని డబ్బు అక్కరలేకుండా యాత్ర చెయ్యగల వుపాయం ఈ సాయంకాలపు లెక్చరులో మనకి తెలియలేదూ?"

"ఆఁ! యేమిటీ! సైన్యంలో చేరాలని వుందా యేమిటి?"

"ఆలా గడుసుతా వెందుకూ? మనం పటాలంలో చేరితే నిముషంలో మంచి position లోకి వచ్చేస్తాం. B.L. ప్యాసయి మనం యింట్లో కూర్చోవడం నాకిష్టంగా లేదు. కావలసినంత పేరూ, ప్రతిష్ఠా వస్తుంది. ఏం సరస్వతీ! మాటాడవూ?

"అది బాగుంది గాని మీ వాళ్ళకి రాసి వాళ్ల అనుమతి పొంది మరీ బయలుదేరాలని నా వుద్దేశం."

"సరస్వతీ! మేం యెలాగో వుండిపోవాలన్న వుద్దేశంతో నువ్విలాగు చెబుతావు. నీకు న్యాయంగుగల ప్రేమకు కృతజ్ఞులమే గాని ఉన్నతోద్యోగములతో, నూతన గౌరవాలతో వచ్చే స్నేహితులను చూడ్డానికి నీకు కోరిక లేదూ? నువ్వు సంతోషంతో పంపిస్తే గాని మేము వెళ్లము."

"బాగుంది గాని మీరు వెళ్లిపోతారంటే నా కెందుకో కష్టంగా వుంది. అయినా మీ ఉత్సాహభంగం చెయ్యడం నాకిష్టం లేదు వెళ్లి శీఘ్రంగా రండి. అయితే మీ వాళ్ళకి రాయరూ?"

"మళ్లీ అదేమాట గదా! వాళ్ళకి తెలుస్తే అడుగు కదల నివ్వరని చెప్పడం లేదూ? మేం సైన్యంలో చేరిన తరువాత రాస్తే మరి పరవా వుండదు."

సరస్వతి చిరునవ్వుతో "రామనాధుని వన్నీ దొంగయెత్తులే" అంటూ విశ్వేశునివంక చూసి, "అయితే తరుచు యుద్ధరంగాలను గురించి నాకు జాబులు రాస్తూ వుంటారన్నమాటేగదూ?"

"అయ్యో! అలాగని నువ్వు కోరాలా సరస్వతీ! ఎంత ప్రేమార్ద్రహృదయవు! రామనాధుడు పట్టినపట్టు విడిచిపెట్టడం కాదు. ఈ ప్రయాణసమయంలో నీలాంటి స్నేహితురాలిని విడిచి వెళ్ళడం కష్టంగా వుంది."

సరస్వతి నయనములు అశ్రుపూరితము లయినవి. రామనాధు డామెను చూచి, "అయ్యో! సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాల్లే, వూరుకో. మళ్లీ త్వరగా రావాలని భగవంతుని ప్రార్థించు. మీ నాయనగారికి నా నమస్కారములు చెప్పు."

"అయ్యో సరస్వతీ! ఎంత మెత్తని మనస్సు నీది! చాల్లే, వూరుకో."

పైకెల్లా ధైర్యంగా మాటలాడినప్పటికీ సరస్వతిని వదలి వెళ్ళడం రామనాధునికి కూడా కష్టంగానే వుంది. సరళమై, సౌఖ్యప్రదమైన ఆమె స్నేహలాలనమున అతడిన్నాళ్లూ మైమరచిపోయి వున్నాడు. ఇప్పుడామెను విడిచిపెట్టి వెళ్ళడం అంటే మనస్సుకు నొప్పి కలుగుతూంది. అతనికి తెలియకుండానే ఆమెయెడల ప్రేమ భావాలు అతని మనస్సులో వృద్ధిపొందినవి. అవి యిప్పటికి గాని అతనికి తెలియలేదు.

విశ్వేశుడుమాత్రం మనస్సారా మొదటి నుంచీ సరస్వతిని ప్రేమించినాడు. ఆమె సుందరవిగ్రహం చూసేసరికి అతనికి నేత్రపర్వంగా వుండేది. రహస్యంగా తనహృదయపీఠముమీద సరస్వతీవిగ్రహాన్ని నిల్పి సంతతధ్యానం చేస్తున్నాడతడు. అతని కీయెడబా టెంతబాధ కలిగించినదో వేరుగ చెప్పనక్కరలేదుకదా!

౨

నాలుగు సంవత్సరములు గడిచాయి. రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ సైన్యంలో మంచి ఉన్నతాధికారములను పొందినారు. వాళ్లిద్దరూ కలిసి ఒకపటాలంలోనే వుండాలని వాళ్ల ఆశ. కాని పైఅధికారులు వాళ్ళని వేరువేరు పటాలాల్లో పడేశారు. అసలు యుద్ధరంగమునకు వెళ్ళవలసివచ్చినప్పుడు రామనాథుడున్న పటాలమొక దేశమూ, విశ్వేశుడున్న పటాలం వేరొక దేశమూ వెళ్ళక తప్పినది కాదు.

వారిద్దరిమధ్యా తరుచు ఉత్తర ప్రత్యుత్తరాలు నడిచేవి. వారివారి రంగస్థలాలను వర్ణిస్తూ యిద్దరూ తరుచు సరస్వతికి రాస్తూవుండేవారు. బొంబాయిలో వకీలువృత్తిని ప్రారంభించిన సరస్వతి తన కృతజ్ఞతను తెలుపుతూ జవాబు లిస్తూవుండేది.

నాలుగు సంవత్సరాలు గడిచిన తర్వాత, సకలదేశపీడాకరమైన సమరము చాలించబడినది. చాలవఱకు కొత్తపటాలములను యుద్ధం అయిన తర్వాత విడగొట్టేశారు. రామనాథునిమాత్రం ప్రభుత్వంవారు శాశ్వతంగా తమ సైన్యములో వుండిపోవలెనని కోరినారు. ముందు వెనుక లాలోచించి అత డందుకు సమ్మతించి ఒక సంవత్సరము సెలవు తీసుకుని స్వదేశానికి బయలుదేరాడు.

బయలుదేరకముందు యీ సంగతులన్నీ ప్రియమిత్రునికి రాసి వెంటనే ప్రయాణమై రమ్మని కోరాడు. కాని విశ్వేశుడున్న పటాలం అప్పటికి విడగొట్టకపోవడంవల్ల మరికొన్ని నెలలవరకూ రావడానికి వీలులేదని అతడు జవాబిచ్చినాడు. అది చూసిన తరవాత తన ప్రయాణపురోజు నిశ్చయించుకుని రామనాథుడు సరస్వతికి తెలియచేశాడు.

రామనాథుడు గృహోన్ముఖుడై దారిలో బొంబాయిలో దిగి సరస్వతిని చూసి మరీ వెళ్లాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అనుకున్నరోజుకి స్టీమరు బొంబాయి రేవు చేరినది. రేవు దూరాన్ని కనబడుతూందనగా రామనాథుడు స్టీమరుపై కప్పు (Deck) మీద నిలబడి పరిచితులైనవా రెవరైనా కనబడతారేమో నని ఆశతో యెదురుచూస్తున్నాడు. చిరకాలానంతర మాతృదేశసందర్శనమువలన అతనిమనస్సు సంతోషతరంగితమైపోతూంది.

స్టీమరు రేవును సమీపిస్తున్నకొద్దీ దూరదేశాగతబంధుమిత్ర సందర్శనలాలసులగు జనులు రేవులో నిలబడి ఉత్సాహంతో జేబురుమాళ్లను యెగరేస్తూ తమ సంతోషాన్ని తెలియచేస్తున్నారు. స్టీమరు పైభాగమున నిలిచి స్వదేశాగమన కుతూహలులైన ప్రజలు జయజయధ్వానములు చేయుచున్నారు.

రామనాథుడు స్టీమరుదిగి రేవులో ప్రవేశించాడు. కూలివా డొక డతనివెనుక సామాను నెత్తిమీద పెట్టుకుని నడుస్తున్నాడు. రేవులోనున్న అఖండజన ప్రవాహములోనికి దృష్టులు సారిస్తూ అతడు నడుస్తున్నాడు. ఒక్కరుగాని పరిచయు లతనికి కనబడలేదు.

మెల్లిమెల్లిగా జనమును తప్పించుకొని అతడు ఫస్టుక్లాసు ప్రయాణీకులు కూచునే హాలులో ప్రవేశించి ఒక కుర్చీలో కూచున్నాడు. తన దొరటోపి (Hat)తీసి మేజాబల్లమీద పెట్టాడు.

మరి రెండునిముషాలకి అతని వెనకనించి ఒక మహారాష్ట్రి యువతి ఆ హాలులోనికి వచ్చి నలువైపులా ఎవరికోసమో చూస్తూనిలుచుంది. ఒకడవాలానొకు రామె వెనకనే ఉన్నాడు. రామనాథున కామెను చూసేసరికి శరీరం రోమాంచితమైనది. అతడు వెంటనే లేచి ఆమె చేయి పట్టుకొని "Saraswati! Are you here?" (సరస్వతీ! నీ విక్కడే వున్నావా?) అన్నాడు.

సరస్వతి దిగ్భ్రమచెంది ఒకనిముష మూరుకొని, "రామనాథ్! ఏమి టిది? నిన్ను పోల్చుకో లేకపోయాను.

"సరస్వతీ! నీ విక్కడే వున్నావా?"

పూర్తిగా దొరగాని సైపోయావు. నీ వీవేళ రావేమో నని నిరాశ పొందిపోయాను. నేను స్టీమరు దిగి యింత సేపూ నిలుచుని నిన్ను కలుసుకోలేకపోయాను" అంది.

"నేను రాలేనని నువ్వెంత నిరాశ పొందినావో, యీ రేవులో నీవు నాకు కనబడకపోతే నే నంతకు రెట్టింపు నిరాశ చెందినాను. నేను వచ్చేరోజు ముందుగా తెలియచేసినప్పుడు నన్ను receive చేసుకోడానికి రేవువరకేనా నాసరస్వతి రాకపోతుందా అని కదూ నా ఆలోచన? సరస్వతీ! ఎన్నాళ్లయింది నిన్ను చూసి! ఇప్పు డెంత సంతోషంగా వుంది!"

"ఏం? ఎంతసంతోషంగా వుంది?" నవ్వుతూ సరస్వతి అన్నది.

"నువ్వు రావడంవల్ల నా హృదయంలో చాలా భారం తగ్గిపోయింది సుమా. స్టీమరు దిగడంతోటే నీవు కనబడకపోవడంవల్ల నామనస్సు పరిపరివిధాలపోయింది!"

"నేను రేవులోకి రాకపోతే నీవు మా యింటికి రానేరావు కాబోలు?" అని మందహాసంతో అన్నది.

"దానికేంగాని సరస్వతీ! నేను యుద్ధంలో వుండగా నన్ను ఒక్కసారైనా చూద్దామని బుద్ధి పుట్టిందా నీకు?"

సరస్వతి జవాబు చెప్పకుండానే వెనక నిలుచున్న పెహాలాబంట్రోతును చూసి, "ఏమోయ్! మనం అనుకున్నవారు వచ్చారని దాదాగారితో చెప్పి యిల్లా తీసుకొనిరా" అని చెప్పి పంపేసి, స్నేహితుని వంక చూసి, "ఏమిటీ? ఒక్కసారైనా చూడాలని బుద్ధి పుట్టిందా అంటావా? నా వుత్తరాలు నీకు అందలేదూ? నీకు యెదురుగా కొంతదూరము వద్దామనుకున్నాం కూడాను నేనూ, దాదాగారూనూ. దాదాగారికే చూడాలని ఆతురతగా వున్నప్పుడు నామాట అడిగేదేముంది?"

సరస్వతిమాట లాతనిచెవుల కమృతపు సోనలైనవి. ఆమె మృదుహస్తాన్ని తనచేతులమధ్య నుంచుకుని సాభిప్రాయంగా ఆమెవేపు చూస్తూ, "సరస్వతీ! నే డెంత సుదినం!" అన్నాడు మెల్లగా.

ఆ పలుకులు సరస్వతికి వేరువిధంగా తోచినవి. కేవలం తొందరస్వభావంకల రామనాథుని మాటలలో ఆమె కొక కొత్త మృదుత్వమూ, నెమ్మదీ గోచరించాయి. ఆమెకూడా మందస్వరమున "ఆహా! నిజంగా" అని మాత్రం మారుపలికింది.

ఇంతలో సరస్వతితండ్రి నౌఖరుతోకూడా లోపల ప్రవేశించాడు. రామనాథుడు వెంటనే లేచి ఆయన కెదురుగా వెళ్లి కరస్పర్శనం చేశాడు. కుశలప్రశ్నలయిన తర్వాత యుద్ధవిశేషాలనుగూర్చి వారు చాలాసేపు ముచ్చటించుకుంటూ ముగ్గురూ మోటారులో యింటికి పోయారు.

భోజనా లయిన తర్వాత విశ్వేశుని గురించి సరస్వతి చాలాప్రశ్న లడిగింది. వాటికి సమాధానం చెబుతూ రామనాథుడు విశ్రాంతిపొందనాడు. దాదాగారూ, కుమార్తెయూ అతన్ని చాలా గౌరవించారు.

ఆ సాయంత్రం ముగ్గురూ కలిసి సినీమాకి వెళ్లారు. మిత్రుడు వచ్చినందుకు గౌరవసూచకంగా సరస్వతి యెన్నో వినోదాలు యేర్పాటు చేసింది. ఆసారి అతడు బొంబాయిలో అయిదురోజులుమాత్రం వుండి, మళ్లీ నెలరోజుల్లో తిరిగి వచ్చేటట్టు ఒప్పుకుని స్వగ్రామానికి వెళ్లాడు.

3

అనుకున్నట్టుగా నెలరోజులనాటికి రామనాథుడు మరల బొంబాయి వొచ్చాడు. చారిత్రిక ప్రసిద్ధిగల స్థలాలను సందర్శిస్తూ, వినోదవిహారాల్లో సరస్వతితో అతను చాలారోజులు గడిపాడు. విశ్వేశుని వద్దనుండి జాబులు వస్తూనేవున్నాయి. అతడు రావడానికి ఇంకా రెండునెలలు గడువుంది.

బొంబాయిలో వున్న రోజుల్లో సరస్వతి గడియైనా అతన్ని వొదిలిపెట్టి వుండలేదు. వీధిలోకి వెళ్లేటప్పుడు మిలిటరీ (సైనిక) దుస్తులను ధరించిన రామనాథుని చూడాలని ఆమె కెంతో మనసుగా వుండేది. మోటారులో అతనితో కూడి విందులకూ, సినీమాలకూ, సభలకూ వెళ్లడమంటే ఆమెకు సరదా.

రమారమి నెలరోజులు బొంబాయిలో వుండి అతడు మళ్లీ స్వగ్రామం చేరుకున్నాడు. సరస్వతి ప్రియమిత్రుని వొదల్లేక వొదల్లేక వొదిలిపెట్టింది. ఆమెను కూడా తనతో రావలెనని చాలా బలవంతపరిచాడు. సరస్వతి మందహాసవదనంతో "తరవాత యెలాగూ రావాలి కదూ? యిప్పుడెందుకూ?" అని జవాబు చెప్పింది.

రామనాథుడు స్వగ్రామం చేరిన తరవాత పది రోజుల్లో విశ్వేశుడు మరి వారంరోజుల్లో రానైయున్నట్టు జాబు రాశాడు. అపరిమిత సంతోషముతో నాతడు వచ్చేనాటి కొకరోజు ముందుగానే విశాఖపట్నం వరకూ వెళ్లి అతన్ని కలుసుకొని తీసుకొచ్చాడు.

చాలా కాలం అయిన తర్వాత కలుసుకోవడం వల్ల మిత్రులిద్దరూ ఒక్క నిముషమైనా ఒకరి నొకరు విడిచిపెట్టి వుండలేకపోయేవారు. ఉద్యోగ సంబంధము లైనకబుర్లు చెప్పుకుంటూ, యుద్ధరంగములను వర్ణించుకుంటూ వాళ్లు అతిసంతోషంగా కాలంగడుపుతున్నారు.

యుద్ధంలో బ్రిటిషు సామ్రాజ్యానికి సహాయమొనర్చినవారందరికీ బహుమతు లివ్వడానికని చెన్నపట్నంలో గవర్నరు ఒకసభ చేశాడు. ఆసభకు రావలెనని మిత్రు లిద్దరికీ ఆహ్వానపత్రికలు వచ్చినవి.

చెన్నపురిలో పని పూర్తిచేసుకొని బొంబాయి వెళ్లాలని విశ్వేశుడు నిశ్చయించుకున్నాడు. తన ప్రయాణంగురించి సరస్వతికి తెలియచేస్తూ సభ జరిగేనాటికి చెన్నపురి రావలెననిన్నీ, అక్కడనుంచి అందరూ కలిసి బొంబాయి వెళ్ళవొచ్చునిన్నీ రాశాడు. కాని కొన్ని కారణాంతరములచేత సభకు వచ్చి ప్రియమిత్రులకు జరుగు సన్మానమును చూసే భాగ్యము లేనందుకు విచారిస్తూ సభ జరిగిన వెంటనే మాత్రం తప్పక బొంబాయి రావలెనని ఆమె జవాబిచ్చినది.

సభ యింకా వారంరోజు లుండవగా రామనాథుడూ, విశ్వేశుడూ చెన్నపురి చేరారు. చిన్ననాటి స్నేహితులనేకులు వారిని ఆహ్వానించారు. తమవిద్యాభ్యాసమునాటి స్థలాలన్నీ దర్శిస్తూ వాళ్లు నిరుపమానానందమును పొందినారు.

ఇట్టి సంతోషసమయంలో సరస్వతి లేనందుకు వారు చాలావిచారించారు. మద్రాసులోని వారివినవర్య యేరోజుకారోజు సరస్వతికి రాయకుండా వుండ లేక పోయేవారు.

ఏప్రిల్ నెల. వసంతసమయ సౌభాగ్య మెల్ల చోట్లను ద్యోతిక మవుతూంది. దినమంతయు తీక్ష్ణ సూర్యాతపతప్తులగు జనులు దినాంతకాల శీతల వాతపోత సౌఖ్యమున మైమరచి ఉద్యానవన ప్రదేశముల కాలాతిక్రమణమును గణింపక విశ్రమించి యున్నారు. ఏడు గంటలకు పైగా అయింది. జనాకీర్ణమైన చెన్నపురం లోని ప్రజలు వారివారి పనుల ముగించుకుని యిళ్ళకు చేరుకుంటున్నారు. బజారులన్నీ విద్యుద్దీపముల కాంతిలో వింత శోభను పొందినవి.

పార్కు (ఉద్యానవనము)లో స్నేహితు లిద్దరూ ఒక పలువరాతి తిన్నెమీద కూచుని సంభాషించు కుంటున్నారు. ఉద్యాన వనంలోని పుష్పాలమీద నుండి తియ్యని సువాసనలు గాలిలో తేలిపోతున్నాయి. తిన్నె వెనుకనున్న పొన్నచెట్టు నీడను వారిద్దరూ కూచున్నారు. అనేక విషయాలు దాటిన తర్వాత వారి సంభాషణ క్రమంగా యీ క్రింది విధంగా మారింది.—

రామనాథుడు:—"విశ్వేశం! సరస్వతి లేకపోవడం మన కేమీ వుత్సాహంగా లేదు సుమా!"

"నేను రమ్మని రాశానుగదా. మనం యెన్ని సార్లో సరస్వతితో ముచ్చటించుకుంటూ యీ రాయి మీద కూచుంటూ వుండేవాళ్ళంకదూ! అందుచేత యీ వేళ మరీ చిన్నబోయిన ట్లగుపిస్తూంది."

"ఈ summer (వేసవి) వరకేకదూ ఆమె మనల నింత విడిచిపెట్టి వుండినాను? ఆతర్వాత మన మందరమూ ఒక్కచోటే వుండవొచ్చు."

"ఏం? అలాగంటున్నావు? సైన్యాధిపత్యం సరదా తీరిందా యేమిటి? మళ్లా బొంబాయిలో ప్రాక్టీసు పెడతావు కాబోలూ?"

"ఆఁ—! అయ్యో! నీతో చెప్పడమే మరచిపోయాను. అది నువ్వెరగవు కాబోలూ? ఇల్లాంటి సంతోష వార్త యిన్నాళ్లు నీకు తెలియచెయ్యకుండా దాచిపెట్టినందుకు క్షమించు విశ్వేశం. ఈ summer లో సరస్వతి వివాహం చేసుకుంటుంది. తెలిసిందా?"

"ఆ! అలాగా! ఏమిటీ? పెళ్లే? యెప్పుడూ! యీసమ్మర్ లోనే! పెళ్లికొడుకు కెవరూ?"

"పెళ్లికొడుకా? ఆమహాభాగ్యానికి నోచుకున్న వాడు నీప్రియస్నేహితుడు రామనాథుడే!"

ఆమాట వినేసరికి విశ్వేశునిముఖం వివర్ణమైపోయినది. అతని హృదయంలో ఒక ఆందోళన బయలుదేరినది. ఆ ఆవేదన కష్టంతో అపుకున్నాడు. కాని కొంతసేపటివరకూ మాటాడ లేకపోయాడు. చివరకు లావో ప్రయత్నంతో లేని ప్రసన్నత తెచ్చుకుని, "ఓహో! యింతకాలమూ చెప్పకుండా దాచావా?" అన్నాడు.

"విశ్వేశం! I request you to excuse me (నీవు నన్ను క్షమించాలి.) ఈప్రయాణాలూ, అడావిడీ యిందులోబడి చెప్పడం మరిచిపోయాను. మొన్న నేను బొంబాయి వెళ్ళినప్పుడే యీప్రస్తావన దాదాగారు నా దగ్గిర తీసుకొచ్చారు. చాలాసేపు సంభాషించినమీదట బాగా వితర్కించుకుని కుమార్తె అనుమతిపైనే ఆయన యీనిశ్చయం చేసుకున్నాడు."

"మీవాళ్లూ వాళ్లూ యెరుగుదురా యీసంగతి?"

"ఏమో వాళ్లే అభ్యంతరాలు కల్పిస్తారేమోనని వాళ్లతో చెప్పలేదు సుమా యింతవరకూను."

"ఏం? ఏం తప్పుచేస్తున్నావని వాళ్లు అభ్యంతరాలు కల్పిస్తారూ?"

"తప్పు కేముందిలే. వాళ్లు కొంచెం పూర్వాచారపు చాదస్తపురకం కదూ. నే నేదో ప్రమాదం చేస్తున్నానని గోలచేస్తారు. అంతా అయిపోనిచ్చి తెలిసినా ఫరవాలేదు."

ఇదంతా వింటూ విశ్వేశుడు దీర్ఘాలోచన చేస్తున్నాడు. అతని హృదయం భారంగా తిరుగుతూంది. ఇంతవరకూ అన్నివిషయాల్లోనూ తనతో సమానంగా వొచ్చిన రామనాథు డిప్పుడు తనకంటె అదృష్టవంతుడైపోయాడు. తను గాఢంగా ప్రేమించి మనస్సులోనే పెంచిన ఆలోచన నిమిషంలో ముక్కముక్కలైపోయినది. సరస్వతి రామనాథుని సొమ్మైపోయినది. తనచేతిలో నుండి దాటిపోయినది.

ఈ ఆలోచనలు అతని మనస్సులో గిర్రున తిరిగిపోయినవి. ఒళ్లు తిరుగుతూవున్నట్టుగా తోచింది. ముఖలక్షణాలు వికారంగా మారిపోయాయి. కాని అతను పొన్నచెట్టునీడని కూర్చొనివుండడంవల్ల యిదంతా రామనాథుడు కనిపెట్టలేదు. సరస్వతినిగురించి ప్రస్తావన రావడం అందులో వివాహప్రసక్తి వచ్చినందుచేత అతడు సంతోషాతిశయమున శరీరం మరిచిపోయివున్నాడు. బాల్యస్నేహితునితో తన భావిసౌఖ్యమయజీవితమును గురించి ముచ్చటించడానికి అతని మనస్సు ఉరకలువేస్తూంది. తన

సౌఖ్యాన్నిగూర్చి చెప్పుకుని ఆనందించడానికి విశ్వేశుని కంటె ఆప్తులు అతని కెవ్వరూ కనబడలేదు.

ఎట్టకేలకు విశ్వేశుడు మరల "అయితే వివాహం యేనెలలోనూ ?" అని అడిగాడు.

అడగడమే తడవుగా రామనాథుడు "ఎప్పుడా? మే నెలలోనేకదూ? ఇప్పటికింకా రెండు నెల లుందోయ్. పెళ్ళికి నాతరపున వచ్చేవాళ్లలో పరమాప్తుడవు నీవే సుమా. పెత్తనం అంతా నీదే. నీకోసమునే వివాహం యింతదాకా ఆపుచేసుకోవలసి వచ్చింది. ఏం! ఆలోచిస్తా వేం? వివాహానికి కావలసిన యేర్పాట్లన్నీ నీవు చూసుకో వచ్చును. ఏం? సిద్ధమేనా ?" అన్నాడు. అతడాడిన ప్రతిమాటలోనూ ఉత్సాహ సంతోషము లుప్పొంగిపోతున్నాయి. ఒక్కొక్కమాట ఒక్కొక్క శూలపు పోటులాగ తన మిత్రుణ్ణి బాధిస్తున్నాయని ఆ నిర్మలహృదయు డెరగడు. సరస్వతితో కూడిన సౌఖ్యమయ భావిజీవితము మనోవీథిని పాడకట్టి అతన్ని తన్మయుణ్ణి చేసేస్తూంది. తన భావోద్రేక మే కాని స్నేహితుని చిత్తవృత్తిని కనిపెట్టే స్థితిలో లేడు రామనాథుడు.

౪

విశ్వేశునికి క్రమంగా కోపం హెచ్చి పోతూంది. మిత్రుని సంతోషాతిశయం చూస్తున్న కొద్దీ ఆతనికి వొళ్లు మండుకు పోతూంది. రామనాథునితవబహిఃప్రాణంగా చూసుకుంటూ వున్న విశ్వేశుని మనస్సులో యీ వింతమార్పు క్షణంలో కలిగింది. పందెంలో ఓడిపోయిన వాడికి గెలిచిన వాడియందెలాంటిభావాలు కలుగుతాయో అలాంటివే యిప్పుడు విశ్వేశుని కలవర పెడుతున్నాయి. పందెంలో రామనాథుడు గెల్చేసి బహుమతియైన సరస్వతిని పొందాడు.

సరస్వతిని ప్రేమించి ఆమె నెల్లాగైనా పొందవలెననే కోరిక మొదటినుంచీ విశ్వేశుని హృదయాంతరాళంలో వుంది. తనజీవితానైనా నిమిషంలో పరిత్యజించ గలడు గాని ఆకోరికను మాత్రం అతడు వదలలేడు.

ఇప్పు డేమయింది ? సరస్వతి రామనాథునకు అప్పుడే వాగ్దాన మయిపోయినది. తన ఆశలన్నీ భగ్నములై పోవలసిన వేనా? ఇంక తనకు ప్రాణం వుండి మాత్రం లాభమేమిటి?

రామనాథు డెంతటి మిత్రద్రోహి! తను లేనిసమయం చూసుకుని సరస్వతిచేత వాగ్దానం చేయించుకున్నాడు!

పైవిధములైన ఆలోచనలు అతన్ని క్షోభపెట్టేస్తున్నాయి. తన్ను ద్రోహంచేసిన దుర్మార్గుణ్ణి ఒక్క వేటుతో హతమార్చేస్తేమాత్రం, పాపం, యేము దనుకున్నాడు. విశ్వేశు డామెను ప్రేమించినట్లే రామనాథునకు తెలియదు. కాని ఆసంగతి తామసపూరితుడైన విశ్వేశుని కాసమయంలో స్ఫురిస్తుందా?

"అప్రయత్నంగానే అతనిహస్తం మొలలోనున్న బాకుమీదికి పోయింది."

రామనాథుని ముఖంవేపు తీక్ష్ణంగా చూస్తున్నాడు విశ్వేశుడు. అప్రయత్నంగానే అతనిహస్తం మొలలోనున్న బాకుమీదికి పోయింది. రాతిబెంచీ

చేరబడి సంతోషంతో మాటలు చెబుతూవున్నాడు రామనాథుడు. కొమ్మలసందులో నుండి విద్యుద్దీపపు కాంతి అతని మెడమీద పడుతూంది. విశ్వేశుని దృష్టి ఆమెడమీద కేంద్రీకరింపబడ్డది. ఆబాకుతో ఒక్కపోటు పొడిచి అందులోని ఉత్సాహపూరిత రక్తప్రవాహమును బయటకు తీసేయా లనుకున్నాడు.

రామనాథు డిదంతా గమనించలేదు. అతి నేహో గాడవ చెప్పుకుపోతున్నాడు. "ఇదుగో నోయ్! పెళ్లి అయిన వెంటనే ఏసిమ్లాయో పోయి Honey moon గడుపుదామని సరస్వతి చెప్పిందోయ్. నిన్నుగూడా సిమ్లాకి తీసుకుపోవాలని ఆమె అభిప్రాయం. నువ్వు కూడా సెలవుపెట్టి వుండిపోతే తరవాత మనిద్దరమూ గూడా ఒక పటాలంలోనే వుండేటట్లు యేర్పాటు చేసుకుందాం. అప్పుడు సరస్వతి కూడా మనతోటే వుంటుంది. ఆమెకి నువ్వంటే ప్రాణం సుమా. మనం ముగ్గురమూ ఒక్కచోటే వుండాలని ఆమె ఆలోచన."

వింటూన్నకొద్దీ విశ్వేశునకు తేళ్లూ, జెర్రులూ శరీరంమీద ప్రాకినట్లుగా అవుతూంది. తల తిరుగుతూంది. ఉద్రేకంతో అతను బాకుపిడిని గట్టిగా పట్టుకుని పైకి లాగినాడు. హఠాత్తుగా అతనికి మెలుకువ వచ్చినట్లయింది. తక్షణం రహస్యంగా బాకును తిరిగీ యథాస్థానంలో దాచేశాడు.

"ఆం—! ఏం చెయ్యబోతున్నావూ? ఒక స్త్రీ కోసం—కేవలం ఒక స్త్రీకోసం—అమాయకుడై, నీ క్షేమంకోసం తనరక్తమైనా ధారపోయడానికి వెనుదీయని ప్రాణాధికస్నేహితుని వధించడానికి సిద్ధపడుతున్నావా? ఛీ—విశ్వేశా! నువ్వు మహాపాపివి. హంతకుడివి. పులికన్నా ఘోరమైన ఘాతుకత్వంగల నరజంతువవు నీవు. మిత్రరక్తంతో నీహస్తాలు కలుషితం చేసుకోడానికి మాస్తున్నావు. ఎంతమహాపాపికైననూ ముక్తి వుందిగాని నీకుమాత్రం లేదు." అని అతని అంతరాత్మ బోధిస్తూంది.

కాని ఆవెనుకనే వేరొకబుద్ధి "విశ్వేశం! ఇప్పుడు వెనకతీశావంటే ఇంక నీజన్మకి సౌఖ్యం సున్నా. నీజీవితం అంధకారావృత మైపోతుందిసుమా. నీవాంఛితార్థం సిద్ధించనప్పుడు నీబతుకు కాల్చనా? నీసౌఖ్య నిధానమును అపహరించినవాడు నీ కెల్లాంటి స్నేహితుడు? పొడువు—పొడువు— యిదే మంచితరుణం—" అని బోధిస్తూంది.

విశ్వేశునికి అంతరాత్మ బోధన చెవి కెక్కలేదు. ఇంద్రియాధీనమైన బుద్ధికే లొంగి పోయినాడు. "ఆమెడమీద ఆవిద్యుద్దీపపుకాంతి పడుతున్నచోట—ఒక్కపోటుతో అన్ని బాధలూ తొలగి పోతాయి. రామనాథుడు శ్రీప్రపంచకంలోనే లేకపోతే సరస్వతి నా దైపోక తప్పదు కదా! కాని యీనడివీథిలో యిల్లాంటి పని చెయ్యకూడదు ఇంటికి పోయిన తరవాత పనిపట్టేస్తాను." అనుకున్నాడు.

రామనాథుడు ప్రియమిత్రుని పరాధీన మానసమును గ్రహించి, "ఏమోయ్! ఖాత్రిగా కలివిడిగా లేవు యీవేళ?" అన్నాడు.

"ఏదో తలనొప్పిగానూ, వంట్లో వికారంగానూ వుంది; బాధగా వుంది."

"అయితే లే. యింటికి పద, పడుకుందుగాని. కడచినరాత్రి నిద్ర లేనందుచేత కలిగింది యీబాధ. చెయ్యి ఆసరాగా యిస్తానా? రావోయ్!" అని అతన్ని మెల్లగా లేవదీశాడు.

దారిలో విశ్వేశుడు జబ్బు పడిన వాడిలాగు తూలిపోతూ నడిచేవాడు. రామనాథు డతన్ని పట్టుకుని బుజానికి ఆనించుకుని నడిచేవాడు. అడుగడుగునా అతనికి దాహం కావలసి వచ్చేది. సమస్తోపచారాలూ రామనాథుడే చేశాడు. చివర కెల్లాగో ఒక బండిమీద బసకి చేరుకున్నారు.

విశ్వేశు డొక పడకకుర్చీలో కూచున్నాడు. అతని శరీరమంతా మంటల్లో వున్నట్టుంది. తనకేవో సపర్యల చేయబోతూవున్న రామనాథుని చూసి, "నే నిలాగే ఒక గడియసేపు కూచుంటాను. ఏమీ గడబిడ చేయకు. మరొక గంటకు అదే పోతుంది" అన్నాడు.

మళ్లా అతని మనస్సులో తర్క వితర్కములు ప్రారంభమైనవి. "నీకు తలనొప్పి వచ్చిందన్న దగ్గిరనించీ ఎంత ఖేదపడుతున్నాడో చూడూ రామనాథుడు! ఇటువంటి సుగుణాఢ్యునియైన మిత్రునా నీవు చంపడం? కేవలం ఐహిక సౌఖ్యాలేనా మనుష్యునకు కావలసినవి? పరలోకపు చింత కొంచెమైనా వుండ నక్కరలేదా? కేవలం కామప్రేరితమైన యీ మోహాంకం కంటె, అస్వార్థమై భవ్యమైన మిత్రప్రేమ పవిత్రతరము కాదా? ఈలోకంలో కాకపోతే యింకోలోకంలో నైనా సర్వేశ్వరుని యెదుట యీ మహాపరాధమునకు జవాబు చెప్పకోకుండా నీవు తప్పించుకో లేవు సుమా! మిత్రద్రోహివై యిప్పుడు నీవు చంపివేసి నప్పటికీ తరవాత నీవు సౌఖ్య పడలేవు. నీ అంతరాత్మ నిన్ను సౌఖ్యపడ నివ్వదు. భూలోకనరకం అనుభవిస్తావు సుమా! జాగ్రత్త!" అని అతని అంతరాత్మ నొక్కి నొక్కి చెబుతూంది.

"విశ్వేశం! సమయం దాటిపోనిస్తున్నావు సుమా! తరవాత విచారించి లాభం లేదు. ఏమో! పరలోకం అనేది వుందో లేదో యెవడికి తెలుసునూ? ఊహా ప్రపంచంలో దేవులాడవలసినవాళ్లు కవులు గాని నీలాగు సౌఖ్యపడదలుచుకున్న వాళ్లు కాదు. మొన్న నేకదా మహా సంగ్రామమున వందలకొద్దీ ప్రాణాలు తీసేశావు. ఇది నీ కొక లెక్కా? సరస్వతీ, రామనాథుడూ సౌఖ్యపడుతూ వుంటే నీవు చూస్తూ భరించగలవా? నీ ప్రాణాలు నిలుస్తాయా? లే. ఒక్కపోటు పొడిచి సుఖించు." అని వేరొక బుద్ధి హెచ్చరిస్తూంది.

విశ్వేశుడు నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. తెగించేశాడు. రామనాథునివంక చూశాడు. అతడు కుర్చీలో కూచుని జనాకీర్ణమైన వీధివంక చూస్తూ చల్లగాలి అనుభవిస్తున్నాడు. విశ్వేశుని హస్తం బాకుపిడిమీదికి పోయింది. ఆయుధప్రయోగంలో నిపుణతగలవాడైనా బాకును పైకితీయడాని కతనికి శక్తిలేకపోయినది. చివరకు మహాప్రయత్నంతో ఊడతీశాడు. అతని చెయ్యి గడగడా వణికిపోయింది. లేవాలని ప్రయత్నించాడు. కాని లేవలేకపోయాడు. ఆపాదమస్తకమూ శరీరం వొణికిపోతూంది. పళ్లు బిగపట్టాడు.

రామనాథుడు మిత్రుని యమయాతన కొంచెమైనా యెరగడు.

విశ్వేశుని భావనా ప్రపంచంలో కండ్లముందు వికృతస్వరూపములు భయంకరనృత్యం చేస్తున్నాయి. అని పండ్లికిలించి అతన్ని చూసి వికటాట్టహాసములు చేస్తున్నాయి. వాటిని చూసేసరికి అతని శరీరం జలదరించి పోయినది. అవి క్రమంగా మీద పడేటట్లుగా కనుపిస్తున్నాయి. లేవడాని కతనికి శక్తి లేదు.

ఎలాగో ఊపిరి బిగబట్టి, చివరసారి నిశ్చయం చేసుకుని, "హు"మ్మని లేచాడు. కాని, అతని కాళ్లలో బలం లేకపోయినది. ప్రపంచమంతా గిర్రున తిరిగిపోతున్నది. నయనములకు దృష్టిమాంద్యమూ, దృష్ట్యవరోధమూ కలిగినది. చేతులోవున్న బాకుతోసహా "గభాలు"న నేల మీద పడిపోయినాడు విశ్వేశుడు. అడ్డంగావున్న కుర్చీ రెండుముక్కలుగా విరిగిపోయినది.

ఈశబ్దం విని రామనాథుడు ఉలికిపడి లేచాడు. తత్క్షణం వెళ్లి స్నేహితుణ్ని లేవనెత్తాడు. అతనికి శరీర స్మృతి లేదు. పరుపుపైని పరుండబెట్టి చల్లని నిర్మలోదకముతో అతని ముఖం కడిగేసి విసనకర్రతో విసిరాడు. అతనిచేతులో బాకు వున్నందుకు రామనాథుడు ఆశ్చర్యచకితుడై కారణము వూహించ లేకపోయాడు. అతని కనులయం దశ్రువులు చిమ్మినవి. పదిహేను నిముషాలకు విశ్వేశుడు కన్నులు విప్పి చూశాడు. దయాప్రపూరితమై, శాంతిభరితమైన రామనాథుని వదనము అతనికి కనబడినది. మెల్లగా లేచి కూచున్నాడు. దీనుడై మిత్రుని చూసి, "కొంచెం మంచినీళ్లు" అన్నాడు. దాహం తీర్చుకున్న తరవాత అతనికి బాగా మెలుకువ కలిగినది.

రామనాథుడు "ఏమిటోయ్! అంతట్లోనే యిలా గైపోయావు? డాక్టరుకి కబురంపనా?" అన్నాడు.

"Dear friend (ప్రియమిత్రమా)! Excuse me (నన్ను క్షమించు). డాక్టరక్కరలేదు. ఏదో వికారం చేత అల్లాఅయింది. పరవాలేదులే! నీ దయాహృదయానికి నా నమస్కారములు. ఇంక నాకేబాధా లేదు. నీవు పోయి పడుకో."

"నేను పడుకోడానికేమి లే; నీవంట్లో బాధ తగ్గితే సరి." అని చెబుతూ విశ్వేశుని తలపట్టుకుని, "అబ్బా! యెంతగట్టిగా కొట్టుకుంటున్నాయోయ్ కణతలు! కాస్త అమృతాంజనం రాయనా?" అన్నాడు రామనాథుడు.

"అబ్బే! యేమీ అక్కర్లేదు. నిద్రపోతే అదే తగ్గిపోతుంది. నీగదిలోకి పోయి పడుకో. నేనూ పడుకుంటాను. చాలారాత్రి అయింది."

"పోనీ యీరాత్రికి నేను నీగదిలో పడుకోనా? ఏదేనా అవసరంవస్తే దగ్గరగా వుండడం మంచిదికాదూ?"

"రామనాథ! ఎంతనిర్మల హృదయమోయ్ నీది! Thank you (నేను నీకు చాలా కృతజ్ఞుడను). నా కీబాధ నిద్రలో పోతుంది. విశేషమైన అవసరముంటే పిలుస్తాను లే; నీగదిలోకి పోయి పడుండు. పొద్దుటే కలుద్దాం."

రామనాథుడు వెళ్లాడు. విశ్వేశుడు మంచం మీద కూచుని తనమిత్రుని కరుణార్ద్రహృదయమునకు ఆశ్చర్యపోయాడు. "రామనాథ మనస్సుకీ నామనస్సుకీ స్వర్గానికీ నరకానికీ వున్నంత భేదా వుంది. కలుషపూరితమైన నామనస్సుకి తన పవిత్ర ప్రేమచేష్టలవలన వాడు తగినబుద్ధి చెప్పాడు. నాకు రవంతబాధ కలిగేసరికి అతని కెంతదుఃఖం వొచ్చింది! తెలివి రాగానే నిర్మలశాంతి సంభరితమైన అతని వదనారవింద సందర్శన మహిమంవల్ల మండుతూన్న నాహృదయం చల్లపడి సౌఖ్యపడింది. అపవిత్రుని యెడల నట్టిదురూహాల తలపోసిన నా నేరము క్షమార్హమైనది కాదు."

ఒక్కనిముషము కళ్లు మూసుకుని ధ్యానించి, మంచందిగి మోకాళ్లపైని కూచుని, చేతులుజోడించి, "సర్వేశ్వరా! దయానిధీ! నీకృపావీక్షణమువల్లనే దుర్మదాంధుడనగు నేను నాలోని పశుత్వమును నిర్మూలించ గలిగి

"ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాస్నేహితుని రక్షించితివి."

నాను. ప్రభూత్తమా! కష్టసమయమున కర్తవ్యము నుపదేశించి నాస్నేహితుని రక్షించితివి. తండ్రీ! దాసానుదాసుడను. మహాపరాధిని. రక్షింపుము. నాకృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లందుకొని రక్షింపుము." అని పరాత్పరుని ప్రార్థించుకుని ప్రశాంతమనస్కుడై నిద్రపోయాడు.

సోమంచి సూర్యనారాయణశర్మ గారు

ం జేక్రియ నున్నదో ఘనుల సందేశంబు లెట్లున్నవో
దేశారాధక బృంద మందుకొను సందేహంబు లేలాటివో
దేశీయోద్యమ మెంతసంచలితమై తెల్వొందెనో నీదుహృ
త్కోశంబందునఁ జిత్తగింపు గుణసింధూ ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

ధీరోదారులు నిర్వికారులు లసద్ధీసారు లుద్యత్సదా
చారుల్ సంతతభవ్యసత్యపథసంచారుల్ మహోదారు లౌ
పేరుం గాంచిన యాంధ్రవీరుల మహద్విక్రాంతి నేఁ డేస్థితిన్
గూరెన్ దేశియుఁ బొఱఁజూపు మటు సిగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

అన్నంబందునఁ బానమందు గృహశయ్యాయానపీఠంబులం
దెన్నన్ వేసమునందు వాసమున వేయే లింక బాసందునో
యన్నా చిన్నము నందు గానకను దాస్యం బుగ్గునం బోలఁజే
కొన్నా మిప్పటికేని గన్దెఱవ వెగ్గో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

సకలాశాగతవైరివీరతతి నిచ్ఛాశక్తి శాసింపఁ సు
ప్రకటానర్గళదోర్విభూతిమెయి నేలంజాలి యీనేఁ సా
రకళారిందమమై విరాజిలిన యాంధ్రాదిత్య తేజంబు నేఁ
టికి దాస్యాంబుధరంబు మాటినది కంటే ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

*　　*　　*　　*　　*　　*

ఇనునిన్ గప్పిన వెల్లి మబ్బు లవి యల్లే యుండ వేజామునం
దునొ ఝంఝానిల ముద్భవించుటనె తోఁట్టోనే దిగంతంబులన్
గనఁ దోలున్ బుధు లాప్రభంజనుఁడు వేగన్ రేఁగి బిట్టూఁచు సా
కను గల్పింపఁ దపించు టీ వరియవోకో ఆంధ్రసత్పుత్రకా!

కడుపారం దనుఁ గన్నయమ్మయు గనంగా జన్మదేశమ్ము నె
క్కుడు స్వర్గమ్మునకన్న మిన్న యని వాకొన్నారు విద్వాంసు లా
నుడిలోఁ దెంచియు మాతృభూహితవ్రతానుష్ఠాతవై యొప్పి మేల్
కొడుకు ల్గాంచు పదమ్ము సమ్మదము గైకొమ్మాంధ్రసత్పుత్రకా!

ప్రైమ్మినిస్టర్

ముద్దుకృష్ణ

'మానవుల చర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చుతూ వున్న'దని ఒక ఫ్రెంచి వ్యాసకర్త వ్రాసినాడని చెప్తూ, మా ప్రైమ్మినిస్టరును తట్టినాడు నా స్నేహితుడు. తగిన బాహ్యచిహ్నాలతో కృతజ్ఞత చూపుతూ 'భౌను' అన్నది ప్రైమ్మినిస్టర్.

ప్రైమ్మినిస్టరంటే చాలామందికి తెలియదు. మా పెంపుడుకుక్క. ఈ పేరు పెట్టడానికి చాలా కారణాలున్నవి. ప్రస్తుతం అన్ని పాశ్చాత్య దేశాలలో అందులో ముఖ్యంగా ఇంగ్లాండులో ప్రధానమంత్రిత్వం స్వభావం కుక్కవంటిది. గాలికదిలినా ఏ దేశమో, ఏ విరోధిజాతో దండయాత్రబయలు దేరి వొస్తూవున్నదని అనుమానపడి, భోంయిమని దేశమంతా అల్లరి చేయడం; తన దేశాన్నీ ప్రజలినీ కావలికుక్కవలె కాపాడుతున్నాననుకుని, ఇతర దేశస్థులు పెద్దమనుష్యులెవరైనా సదుద్దేశంతో సవినయంగా ఏకోర్కెలు తెలపడానికో, ఏహక్కులనుగురించి అడగడానికో వొస్తే ఇంట్లో వాళ్లు మేలుకుని పట్టుకునేలోపుగా గొల్లుమని ముందడుగువేసిన సాహసికుణ్ణి వీలైతే కాలు పట్టికరవడం.

మాకుక్కకు ఈ పేరుపెట్టడానికి ఈ సమానలక్షణాలే కాకుండా ఇంకో కారణంకూడా వున్నది. నామకరణం అంటే మజాకాదు. పిల్లలుగలవాళ్లకి తెలుసును ఈ పాట్లు. తొమ్మిదినెలలూ, పుట్టినతరవాత నామకరణం చేసే వరకూ మంచిపేరు పెట్టవలెననీ ఎంత ఆలోచించినా, ఎన్ని పేర్లు వెతికినా ఒక్కటీ తోచకపోవడం పాతపేర్లు ఒక్కటీ అతక్కపోవడం చివరకు ప్రాణంవిసిగి ఆసమయానికి ఏ అమ్మమ్మో ఆగ్రహిస్తే తప్పనిసరిగా ఆవిడ అసహ్యమైన పేరే పెట్టడం మామూలు.

కుక్కపిల్లను కొందామనుకున్నప్పటి నుంచీ ఆలోచించాను పేరునుగురించి; స్నేహితులనేకమందని అడిగాను.

విక్టోరియా హాస్టలు విద్యార్థులు నవనాగరికులు 'ఫేషనబులుగా' వుంటారని వాళ్లనడిగితే యూరోపియన్ పేర్లు బాగావుంటవి అన్నారు. కొందరు నాన్కోపరేషను వాళ్లనడిగితే, 'డయరు, ఓడయరు, క్లయివు, నీలు' ఏదైనా పెట్టమన్నారు కసిగా. ఇంకా ఇతరులు, టెర్రర్, ఫైడెలిటీ, ఫైత్ఫుల్, లిలీ, బూచి, సీజర్, ఏవో చాలా చెప్పేరు. ఏదీ నాకు నచ్చలేదు. కాలమే నిర్ణయించింది తుదకు.

కుక్కపిల్లను కొన్నానిమిషం ఒక స్నేహితుడువచ్చి, 'వార్తాపత్రిక చూశావా. ఇంగ్లాండులో ఎన్నికలు తెలిసినవి. ప్రైమ్మినిస్టరును

ఎన్నుకున్నా' రన్నాడు. ప్రధానమంత్రి, ఆప దవీగురించి చాలా మాట్లాడుకున్నాము. వెంటనే తోచింది ఆపేరే కుక్కకు పెట్టవలె నని. ఒకదౌర్భాగ్యపు కుక్కపిల్లకు పేరు పెట్ట డానికి ఇంతగోలా, ఇంతశ్రమా ఎందుకు అం టారు చాలామందిబుద్ధిమంతులు.

కుక్క అంటే సామాన్యమైన జంతువు కాదు. విశ్వాసంలో స్నేహితుణ్ణి మించినది. కాపుదలలో బంటును అతిక్రమించినది. దేశచ రిత్రలలో శాశ్వతంగా యశస్సుగడించిన మహా పురుషులతో సమంగా అనేకశునకాల పేర్లు కూడా కాలాన్ని ధిక్కరించి, మృత్యువు నెది రించి జీవన్మృతములైనవి. మొన్ననేవిన్నాము శ్రీ శివాజీమహారాజు చనిపోయినప్పుడు ఆయనచితిలోనికి ఉరికి మృత్యువులో కూడా ప్రభువు ననుసరించిన ఆయన పెంపుడుకుక్క చరిత్ర. జాతీయ ధర్మాలను, గౌరవాన్ని కాపాడుకో వలెనన్న సంగతి కన్నులువిప్పి గ్రహించిన భారతీయులు ఆశునకశ్రేష్ఠానికి వొకపెద్దిఘోరీ కట్టించి దానిపేరూ, యశస్సు స్థిరంగా నిల్పడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. దేశ గౌరవాన్ని కాపాడడానికి ప్రాణాలర్పించిన నెల్సను, కిచెనరువంటి వీరాగ్రేసరులతో తుల తూగే హెల్వెల్లెనుకుక్క, ల్యూవ్లెనుకుక్క, ఇంకా అనేక శునకాలున్నవి. ఏదోవంశాన్ని నిలుపుతాడనుకుంటే మైనారిటీ తీరగానే పం పకానికి నోటీసిచ్చే పుత్రుని నామకరణానికి పడేశ్రమలో కొంతశ్రమైనా పడకూడదా మానమూ, ప్రాణమూ, ధనమూ కాపాడేం దుకు ప్రాణాలైనా అర్పించే విశ్వాసపాత్రమైన దానికి సరియైనపేరు పెట్టడానికి!

మానవులచర్యలు చూస్తున్న కొద్దీ, కుక్కలమీాద గౌరవం హెచ్చకపోయినా, ఈరెండుజాతులకూ చాలాపోలికలు కనిపించ గలవు. కుశాగ్రంగా చూస్తే, ఇంగ్లీషువాడికి బుల్డాగ్గుకుండే పట్టుదలా, కావలికుక్కకుండే జాగరూకతా వున్నవి. నోటితో బుట్టపట్టు కుని బజారుపని చేసుకుని వొచ్చే కుక్కలు న్నవి. ఆజాతిలోనివాడు అమెరికా వాడు. ఒకగోరెలకాపరి కొండనెరియలోపడి చని పోతే నిద్రాహారాలు మాని, ఆ అస్థిపంజ రాన్ని కనిపెట్టుకున్న కుక్కకథ విన్నాం. ఆజాతిలోనివాడు కాసాబయాంకా. స్కాచ్చి వాడు వేటకుక్కజాతిలో వాడు; బుద్ధికుశలత లోనూ, చురుకుతనంలోనూ ఫాక్సుటెర్రియరు జాతిలోవాడు ఐరిషువాడు. రష్యావాడు మం దకుక్కజాతిలో వాడు. అరవవాడు ఊరికే మొరిగే జాతిలోవాడు. బెంగాలీవాడు చడీ చప్పుడూ లేకుండా పిక్కపట్టుకునే జాతిలో వాడు.

ఒక్క కుక్కజాతే కాదు. ఇతర జంతువు లకూ మానవులకూ సమానలక్షణా లున్నవి. హిందువుడు పిల్లిజాతిలోవాడు. అందుచేతనే కుక్కను ముట్టుకుంటే అంటని వొంకపెట్టాడు. పిల్లికీ కుక్కకూ అసలేపడదు గదా. పిల్లి ఎప్పుడూ ఇల్లుకనిపెట్టి వుంటుంది. దానికి యజ మాని మనుష్యులూ సంబంధం లేదు. సాధ్య మైనంతవరకూ వొకరిశోంటీ, వొకరిజోలీ అఖ

దు. మచ్చికచేస్తే దగ్గరగావొస్తుంది, కాని ఎంతలాలించినా, ఎంతవ్రారించినా వెంటరాదు. ఇల్లే కనిపెట్టుకుని ఉంటుంది.

పాశ్చాత్యుడు కుక్కజాతిలోని వాడు. వీనికి ప్రదేశంతో సంబంధంలేదు. కుక్క యజమానిని విశ్వసించినట్టుగా ఇతడు ధనాన్ని నమ్ముతాడు. తోకాడిస్తూ ఆవెంట బడతాడు. ఎంతైనా నోర్చి పెగించి కాపలాకాస్తాడు. ఇంకొకరిని ముట్టనియ్యడు. ఈయజమాని ఎక్కడ వుంటే అక్కడ వుంటాడు.

బాగా ఆలోచిస్తే ఈపోలికలు చాలా నిజంగా కనపడగలవు. కుక్కకు పిల్లి లోకువ గదా! అలాగా పాశ్చాత్యుడికి హిందువుడు లోకువ. ఇంకోసంగతి, ఇల్లు పాడైపోయినా పిల్లివదలదు. ఏదోవిచారంగా నశించిన గొప్ప నుగురించి కాబోసు కలలుగంటూ అక్కడే పడివుంటుంది. కుక్క అలా కాదు. ఇల్లుపాడైతే యజమానితోపాటు మకాం ఇట్టేమారుస్తుంది. దానికి స్థలం కొత్తలేదు. జోస్తీ అతి త్వరితంగా చేస్తుంది. ఒకముక్క పారవేసినా, కొంచం చనువుగాతట్టినా, సన్నెహంగాచూసినా, 'థ్యేంక్యూ' అని తోకాడిస్తూ కృతజ్ఞత వెంటనే చూపుతుంది. పిల్లికి ఈపేచీలు ఏమీ చేతకావు. స్థలం చచ్చినా మార్చదు కదా! ఎంతో చనువుగాచూస్తేనేగాని దగ్గఱకు రాదు. ఒకవేళ వొచ్చినా మ్యావని ఒకసారిరాసుకుని మళ్లీ వెంటనే నీజోలి నాకెందుకు, నాజోలి నీకెందుకన్నట్టు వేదాంతంగా వెళ్లిపోతుంది.

హిందూపాశ్చాత్య భేదం చూడండి. ఈ విషయాల్లో, పాశ్చాత్యుడు టిక్కెట్టు మారకపోతే స్వదేశం నుంచైనా ఇట్టే మకాం మారుస్తాడు. స్థలం కొత్తలేదు. వీలైతే భోంయిమని భయపెట్టి, లేకపోతే తోకఆడిస్తూ 'థేంక్యూ'లతో స్నేహంచూపుతూ కార్యం నిర్వహిస్తాడు. హిందువుడు చచ్చినా దేశం వదలడు. అట్టే ఎవరితోనూ పూసుకుని తిరగడు. వెలిగా వుంటాడు. ఎంతసేపూ పాడుయింట్లోపిల్లిలా నశించిన తాతముత్తాతల గొప్ప, గౌరవం తలుచుకుంటూ స్వప్నాలలో శ్మశానదృష్టితో జపం చేస్తుంటాడు.

జంతుజాలానికి వుండేశక్తులు తక్కువ కావడంవల్ల అవి యెప్పుడూ ప్రకృతిని అనుసరించి వాకేపంథాను వెళ్లుతూ వున్నవి. మనుష్యులకు బుద్ధి అధికంగా ప్రసాదించడం వల్ల ఒకఅడుగు ఇటుచేసినా ఒకఅడుగు అటు చేసినా ప్రకృతికి మహాదూరంగా పోయి అతీతుడో, అధమాధముడో అయిపోతున్నాడు. తప్పుదారులు తొక్కుతున్నా మానవాళిని చూసి ప్రేంచివ్యాసకర్త కుక్కలమీద గౌరవం హెచ్చు చేసుకున్నాడు. కేవలం ఈతతాబ్దంమనుష్యులమీద నిరసన, హేయతా చూపడానికి శునకాలమీద గౌరవం హెచ్చించుకున్నా వ్యాసకర్త మాప్రైమ్మినిస్టరులాంటి శునకశ్రేష్ఠాన్ని దానిచురుకు, సుగుణాలనే అవగాహన చేసుకుంటే ప్రైమ్మినిస్టరుని, ఆజాతిని పూజించేవాడనుకుంటాను.

వైరాగ్యోదయము

వాడ్రేవు శ్రీరంగనాయకమ్మ గా.

ధారుణి వైరాగ్యోదయ - మేరీతిం గలుగు నంచు నెంతయుఁ జింతం
గూరిన మది నూహింపఁగ - నారాయణ! యొక్కనాఁడు నాకుం దోఁచెన్.

ఎట్టు లంటేని విను మింక నే వచింతు - గట్టిగా నీదు దయఁ జూపఁ గడఁగితేని
నీవ యొకకారణంబును నెమ్మిఁ గల్ప - నంబుఁ జేయుదు వీరీతి నంబుజాక్ష!

సకల చరాచరంబులను జక్కఁ గనుంగొనఁజాలు నీకు నేఁ
బ్రకటన సేయ నెంచుటది పల్మరు విన్నను నవ్వరే యొరుల్
పకపకమంచు; నవ్వినను భావమునం దొక యించుకేనియున్
వికటముగాఁ దలంపకుము; వెంగలి నౌదును గాని యచ్యుతా!

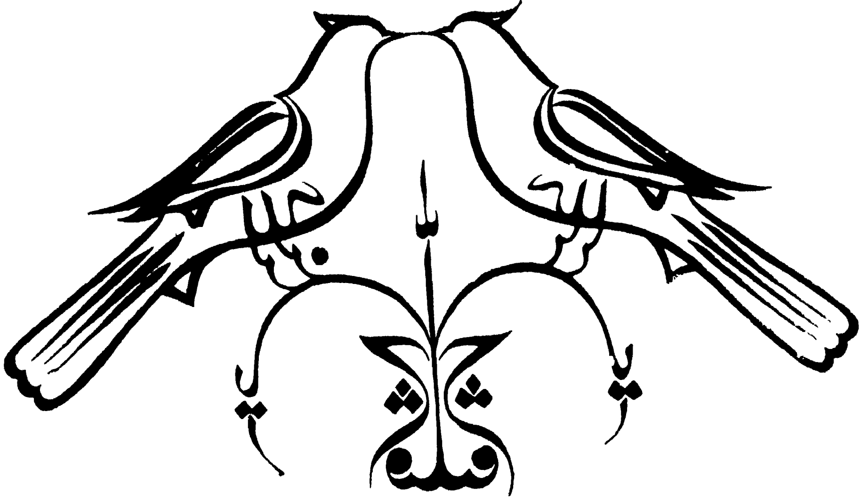
తల్లిదండ్రులు ప్రేముడిఁ బిల్లలాడు-కూర్మివాక్యంబులకుఁ జెవిఁ గూర్చుచుంద్రు;
జగతి సర్వంబుఁ గలిగించు జనకుఁడీవు,-వికటవాక్యంబులకు నైన వీనుఁగవె?

కించిజ్జ్ఞురాలనగు నే - నంచితగతి నీకుఁ దెల్ప నాలోచనలో
మించె న్నాయభిలషితం - బెంచి భవద్ధృదయమందు నేర్పడ వినుమా!

ధారుణి నొకకడ వెలయుం - బేరున నుజ్జయని యనఁగఁ బెంపగుపురి యం
దే రీవీరున కెన యనఁ - బౌరుషవంతుండు గలఁడు భర్తృహరి యనన్.

ఇలఁగల సర్వభోగముల నెన్నఁడుఁ దన్నొడఁబాయకున్కి ను
జ్జ్వలత రహించి యన్నిటను జాలఁ బ్రశస్తి వహించి మించి య
క్కలిమిపడంతి చంచలతఁ గానక యింట వసింపఁ బ్రీతి న
ప్పలుకువెలంది యాస్యమునఁ బల్మరు నృత్యమొనర్ప వేడుకన్.

చామ పతివ్రతామణి సుచారిమ భానుమతీసమాఖ్య త
న్నేమరుపాటొకించుకయు నెన్నఁడుఁ జెందక భక్తియుక్తితో
నేమము మీఱఁ గొల్వ నవనిం గన లోటొకయింత గాన కు
ద్దామభుజాబలంబునను దద్దయుఁ బేరును బెంపుఁ గాంచుచున్.

చిత్రము ౭

చిత్రము ౮

చిత్రము ౭

ఒక్కనాఁడు విలాసార్థ ముత్సహించి - భానుమతి తన్నుఁజేరి సుభావ లాడ
నిష్టగోష్ఠీ వినోదాల నెసఁగుచుండ - మేడపై నాతఁ డెంతయు మెలఁగుచుండె.

గొబ్బునఁ దూర్యనాదములు గూడి చెవిం బడ వార లేమొ యం
చుబ్బుచుఁ జూడ నేఁగ నట నోయి పరాత్పర! వారు గాంచి ర
బ్బబ్బ! యచేతనాంగమును నార్తయుతంబుగ నేఁగుదాని న
య్యబ్బుర మే మటంచును నిజాంగన తన్నటుఁ బ్రశ్న సేయఁగన్.

మనమున నాశ్చర్యము గదుఁ-బెనఁగొన నది మాటుసేసి ప్రియుఁడను వనితా!
వినవే లోకాచారము - ననుసరణముఁ జేయ నేఁగు నంగన యనుచున్.

వామాక్షి సహగమనమును - నేమంబునఁ జేయ నేఁగు నెమ్మిం గంటే?
కోమలి నన విభుఁ డాడఁగ - నా మహిళారత్న మిట్టులంచు వచించెన్.

సహగమనమును జేయఁగాఁ-జనవలయునె-వనిత? యంచును బల్కిన వల్లభుండు
కలఁగిన మనంబుతోడఁ జూడ్కుల నిగిడ్చి-బెట్టుగా మది నూహించ నిట్టులనుచు.

కాంత యెఱుంగదో యిటులు కారణ మేమి వచింపఁగా మదిన్
వంత జనించె; సత్కులజ, వాసియు వన్నెయుఁ గల్గులేమ, నే
నెంతయు దీనిభావము నహీనమతిం గనుఁగొందు నంచుఁ దాఁ
జింతనఁజేసి, నాఁడె తనచేడెను వీడి రయంబు మీఱఁగన్.

వేఁట యన్ బల్ నెపంబును వే ఘటించి-దుర్గమారణ్యపదములఁ దోడనె చని
యాప్తుఁడౌ వాని నొక్కని నమరఁ బిలిచి-చెప్పఁబంచెను దా మృతిఁ జెందినట్లు.

తల్లిరో! నీదునాథుండు చెల్లెనమ్మ!-బెబ్బులికిఁ జిక్కి యని వాఁడు బిట్టువగవ
వార్త చెవినూఁదెనో లేదొ వనిత నేలఁ-గూలి తనప్రాణములు వేగఁగోలుపోయె.

తన సతీరత్న మిట్టులు చనిన తెఱఁగుఁ-దిరిగి వే వచ్చి వేగరి తెలుప విభుఁడు
బెదరుగదిరిన మనమున వీడుఁ జేర-నూరి వెలుపలఁ గనె శవ మౌర! యతఁడు.

కాంచి వే బిట్టుగా విలపించె నిట్లు - నిక్కమా నీదుమరణంబు నెలఁత! నాదు
సత్యహీనంపుఁ జావునఁ జచ్చి తీవు - నిక్కముగ; నేను జావంగ నేరనైతి.

పరమపతివ్రతామణిరో! భావమునం దిటు లౌనటంచు నే
నెఱుఁగఁగనైతి; నీమనము నేఁ దెలియంగలవాఁడఁ గాను; నీ
మరణముఁ గాంచి జీవముల మానిని! పాయక యుంటి నేను, రా
నరయఁగలేవు నీవు నరి యాఁగుము నీవెనువెంట వచ్చెదన్.

అని వగఁ గూరిన మతిఁ జిం - తన సేయుచునుండ నండఁ దథ్యముగాఁగన్
మునివరుఁ డొక్కఁడు మృత్పా - త్రను బగుల నడంచి బిట్టు దా వలపోయన్.

ఏల యిాలీల జాలిని గూలి తనుచుఁ-బ్రచ్ఛ సేయంగ మానియు నిట్లు వల్కె
నయ్య యో! యిాఘటంబున కరయ నీదు - పత్ని ఘటమునకును భేదభావమేమి?

దేహము,ఘటంబుఁ బాంచభౌతికము,పోవు-నెప్పటికినైనఁదమతమ యిక్కలఁగన;
నేల చింతిల్ల! నీవును నేనుగూడ-నట్టివారమెకా మది నరయు మనిన.

వైరాగ్యోదయ మగుడున్ - వారని భక్తిని మునీంద్రు వరపాదంబుల్
చేరఁగ శిరమున నాతఁడు - ధారుణి సాష్టాంగముగను దగఁబడ మునియున్.

వానిమనమున భక్తిని వరల నాటి - తన తెఱంగున వేవేగఁ దాఁ జనుటయు
భర్తృహరియంత దుఃఖభావంబు వీడి - భవహరంబైన వైరాగ్యపదవిఁగాంచె.

నీవే మానీంద్రుఁడవై - యిావిధమున బోధఁ జేసి యిాతనికి దయన్
వే వైరాగ్య మొసంగితి; - దేవా, నావిషయమందు దిక్కగు మల్లే.

కావున నళినదళాక్షా! యేవెరవునఁ జింత సేయ నేలా నాకున్
వేవేసమయము చనుదే - నీవే వైరాగ్యవృత్తి నెగడింతు మదిన్.

పంచ. (శ్రీ)మానివంద్య! భక్తలోకమానసాబ్జబంభరా!
దీనజన కృపావనా! తదేకనిష్ఠ మిాఱ నో
(శ్రీ)నివాస! నీపదాబ్జసేవఁ జేతు నెప్పుడున్
మానసమున నిట్టు లంచు మానఁబోక భక్తితోన్.

(శ్రీ)కాంత నురమునఁ జెన్ను మిాఱ వహించి కౌస్తుభమణిఁ దాల్చి కంఠసీమ
శంఖచక్రములహస్తద్వయి ధరియించి గదయు శార్ఙ్గము రెండుకరముల నిడి
మణిమేఖలను నడుమున నంటఁ గీలించి ధర్మచేలము మేనఁ బాదుకొలిపి
కమ్మకస్తురితిలకమును నుదుట దిద్ది యాదల మకుటంబు నలవరించి
వెలయు నీసర్వమంగళ విగ్రహమును-నామనః పద్మపీఠమునను సభక్తి
కంబుగాఁగీలుకొలిపి నిక్కంబుఁబూజ-సేయుదుం బూన్కిమైఁ; గృపసేయుమయ్య.

రుద్రదేవుని అనుమకొండ శాసనము

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు

కాకతీయ రాజులకుఁ దొలుత అనుమకొండ రాజధానిగ నుండెను. కాకతీయ ప్రోలరాజు స్వతంత్ర రాజ్యస్థాపనము గావించినది అనుమకొండయందే. అనంతరము రుద్రదేవుఁడు కాకతీయ రాజ్యపునరుద్ధారకుఁడయి తండ్రి వేసిన పునాదులపైఁ గాకతీయాంధ్ర సామ్రాజ్య సౌధమును నిర్మించెను. రుద్రదేవుని కాలమున అనుమకొండయే రాజధాని నగరము. పద్మాక్షి దేవాలయము మొదలు సిద్ధేశ్వరాలయము వఱకు గల ప్రదేశమంతయు రాజభవనముగ నుండి యుండును. రుద్రదేవుఁడు కొంతకాలమునకు ఆంధ్రసామ్రాజ్యమునకు ముఖ్యస్థానముగ ఓరుగల్లును నేర్పాటు చేసియుండె ననుట సత్యము. రుద్రదేవుని చరిత్రము తెలుఁగ నగు సమగ్రమగు శిలాశాసనము అనుమకొండలోని జీర్ణాలయమందుఁ గలదు. ఆలయపుఁ బూర్వనామము రుద్రేశ్వరము. ఆలయమునకుఁ గుడివైపున నున్న ద్వారమునం దీశాసనము భద్రపఱుపఁబడి దర్శనీయముగా నున్నది. ఆలయములోఁ బొక్కటి రాళ్లవలె మూఁడు గర్భాలయములు గలవు. అందు దక్షిణాభిముఖముగా ఆలయమున వాసుదేవరను, కుడివైపు సూర్యదేవరను, ఎడమవైపు రుద్రదేవరను బొల్లి ప్రతిష్ఠించిరి. ఇపు డెడమవైపు గుడిలో నొకలింగము గలదు. మిగిలిన రెండు గర్భాలయములలోఁ బీఠములు మాత్రము గలవు. అపూర్వ శిల్ప రమణీయమగు నీయాలయమున కెదురుగా వెయ్యిస్తంభముల మండపము గలదు. ఎదురుగ జక్కని నంది విగ్రహము గలదు. కుడివైపున గొప్పతోనేరు, ఎడమవైపు వంటశాల గలవు. ఈ యాలయమునందలి శిల్పము అపూర్వ విలాసవంతమై దర్శనీయమై యున్నది. జీర్ణాలయముతో నీపాటి పరిచయము పాఠకులకుఁ గలిగించితిమిగాన నీయాలయమును ఆశ్రయించియున్న శాసనమును విమర్శించెదము.

శాసనము

నల్లని కురువింద శిలపైఁ జక్కఁగఁ జెక్కఁబడిన యీశాసనరాజము నేటివఱకు సురక్షితముగా నున్నది నాలుగైదు తావులఁ గొంచెము చెడినను చరిత్రాంశముల తెలుసుకొనుటకెట్టి యాటంకము కలుఁగదు. లిపి మనోహరముగా వర్తుళవదేరియున్నది. శిల్పి తన నేర్పుఁజూపి వర్ణములను జక్కఁగఁ జెక్కినాఁడు. శాసనము శిలకు నాలుగువైపుల వ్రాయఁబడినది. అంతయు సంస్కృతశ్లోకములు అనుక్రమణిక మాత్రము తెలుఁగునందు వ్రాయఁబడినది. శాసనము స్థాపించినకాలము శా. శ ౧౧౮౪ చిత్రభాను సం. మాఘశు ౧౩లు క్రీస్తు శ. ౧౧౬౨ అగును. శాసన గ్రంథకర్త భారద్వాజగోత్రుఁడును, శ్రౌతకర్మకర్మఠుఁడును నగు రామేశ్వర దీక్షితుఁడు. సంస్కృతశ్లోకరచనమున నీతఁడు మిక్కిలి నేర్పరి. ధారయనన్యసాధారణముగా నుండును. ఈయన రచించిన యపూర్వగ్రంథములు గాని, ప్రత్యేక జీవితచరిత్రము గాని గ్రహింప నవకాశములు లేవు. సమకాలికుఁడగు రుద్రదేవునియొక్కయు, నతని తండ్రియగు ప్రోలరాజుయొక్కయు విజయ యాత్రాంశముల నీకవి కన్నులఁ గట్టునటులఁ జెప్పినాఁడు. ఈశాసనమునందుఁ జేర్కొనఁబడిన ప్రత్యర్థి వీరులచరిత్రములు సమగ్రముగా గ్రహింపవలసియున్నవి.

కాకతీయులు పశ్చిమచాళుక్యరాజులకడ దండనాయకులుగా నుండి క్రమముగాఁ బ్రభురాజ్యము క్షీణించుకొలంది స్వాతంత్ర్యము నార్జించుచు వచ్చిరి. రాజానుచారముగ వీరును వరాహలాంఛనులై నాణెములపై వరాహచిహ్నములు నెలకొల్పిరి. శాసనములలోఁ దొలుత వరాహస్మరణ గావించిరి. ప్రత్యర్థుల బొమ్మపై వరాహముద్రలవైచిరి. తదనుసారముగ అనుమకొండ శాసనములోఁ దొలుత వరాహస్మరణము గలదు. ఈశాసనమునందు త్రిభువనమల్లునివద్దనుండి విఘ్నన మారంభింపఁబడినది.

త్రిభువనమల్లుని కుమారుఁడు ప్రోలరాజు. ఇతని భార్య ముప్పరు. ఈదంపతుల కుమారుఁడు రుద్రదేవ చక్రవర్తి. రాజధాని అనుమకొండ. త్రిభువనమల్లునిగూర్చిన వివరము లేవియు శాసనమున లేవు. ప్రోలరాజును గూర్చియు, నాతని పరాక్రమమునుగూర్చియుఁ జరిత్రాంశము లిందుఁ గొన్ని గలవు. ప్రోలరాజు పరాక్రమజీవితము నెఱుంగుట కీయాధారములు సహకారి కాఁగలవు.

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షినాయకులు

ఖాజీపేట చెఱువువద్దనున్న కన్నడశాసనమువలన గాకతీయవంశమునఁ బ్రోలరాజు గలఁడనియు, నతని కుమారుఁడు బేతరాజనియు, నితఁడే త్రిభువనమల్లుఁడనియుఁ, త్రిభువనమల్ల బేతిరాజనియు వ్యవహరింపఁబడె ననియుఁ దెలియును. ఈబేతిరాజు పశ్చిమ చాళుక్య రాజగు త్రిభువన మల్ల దేవవిక్రమాదిత్యచక్రవర్తి యొద్ద రాజప్రతినిధిగా నుండెను. ఈవివరము లీశాసనమున లేవు. రుద్రదేవుని తండ్రియగు ప్రోలరాజువృత్తాంతము, విజయములుమాత్రమె యీ శాసనమునఁ జేర్కొనఁబడి యున్నవి. ప్రోలరాజు క్రీ. శ. ౧౧౨౮ మొదలు ౧౧౬౮వఱకు రాజ్యమేలియుండును. తైలపదేవుఁడు, గోవిందరాజు. గుండరాజు, జగద్దేవుఁడు, అనువారు నలుగురు ప్రోలరాజునకుఁ బ్రతిపక్షులు. తైలపదేవుని గూర్చి శాసనమునం దీక్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శ్లో. హస్త్యారోహణకర్మకర్మఠగతిం
చాళుక్యచూడామణిం
శశ్వద్యుద్ధనిబద్ధగహ్వరమతిం
యుద్ధే బబంధ క్షణాత్:
శ్రీమత్తైలపదేవ మంబుదనిభ
స్తంబేరమస్థం క్షణాత్
ప్రఖ్యాతో రిపుకంఠఖండనవిధౌ
భక్త్యానురాగా జ్జహౌ.

చాళుక్యవంశజుఁడును, గజారోహణకర్మఠుఁడును యుద్ధకౌశలుఁడును నగు తైలపదేవుని నేనుఁగుపై నుండఁగనే బంధించి ప్రోలరాజు భక్త్యానురాగమున విడిచెనని పై శ్లోకమునకు భావము. ఈతైలపదేవుఁడెవరో తెలిసికొనవలసియున్నది. చరిత్రకారులితఁ డెవరో నిర్ణయింపక చాళుక్యుల సమీపబంధువనియు, భావిపరిశోధనమున నది తేలుననియుఁ జెప్పిరి. పశ్చిమ చాళుక్యులకు సంబంధించిన శాసనములన్నియు ఓరుగల్లునకుఁ బైభాగమునఁ గళ్యాణపురమువఱకుఁ గలవు. తైలపదేవుఁ డెవరో నిజాము రాష్ట్రమునందలి శాసనములు శోధించిన తేటపడును. తైలపదేవుని శాసనములు, మహబూబు నగరములోని బూదపూరులోని ఆంజనేయాలయమునందును, గంగాపురము చెఱువుకట్టమీఁదను, నల్గొండ సమీపమునను మేము గత సంవత్సర మేసవిలోఁ గని పెట్టితిమి. తైలపదేవుని శాసనమొకటి నల్లగొండ చెంత పానుగల్లులో విష్ణ్వాలయములో బిగింపఁబడియున్నది. కొంతభాగమందు గోడలోఁ గలసిపోయినది. అందు "లబ్ధ్వా తైలపదేవాఖ్యా త్తన యాశ్చక్రవర్తినః, లబ్ధ్వా ఖిలోర్వరంధ్యా...పరః, సమస్తగుణసంఘాతః శ్రీసుద్యామండలేశ్వరః. ధర్మాత్మయ ధార్మిక నిజాగ్రజ ధర్మభీమ... ..గోకర్ణబ్రహ్మపుర్యాస్థితిం అని తైలపదేవుఁడు భీమరాజు గోకర్ణుల నామము లొకచోఁగలవు. తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజుచే బంధింపఁబడి విడిచిపెట్టఁబడి రుద్రదేవునిచే మరణించెను. గోకర్ణుఁడు, భీమరాజు రుద్రదేవుని కాలములోని వారుగాన నిందుఁ జేర్కొనఁబడిన తైలపదేవుఁడె ప్రోలరాజు ప్రత్యర్థి. చాళుక్యచూడామణి యనుటఁబట్టి పశ్చిమచాళుక్య కుటుంబసంబంధి యని భావింపఁ జనును. ఇతఁడు త్రిభువనమల్లదేవుని ప్రతినిధిగా నున్నట్లు పూర్వోక్త శాసనాదియందు గలఁ "శ్రీపృథ్వీవల్లభ సత్యాశ్రయకుల తిలకచాళుక్యాభరణ శ్రీమత్త్రిభువనమల్లదేవః కులశేఖరసార్వభౌమ......లితాఖణ్డితారివర్గః, శ్రీమత్కల్యాణపురస్థిత నిజ విజయస్కంధావార సుఖాన్తరస్థిం.' అనుభాగములు విశేషణములుగాఁ గైకొంటిమేని ధ్రువపడఁగలదు. ఈతైలపదేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్యుల రాజప్రతినిధిగానుండి మహబూబునగరము చెంతనున్న కోడూరు రాజధానిగా నేలిన రాజు. ఈయంశము మహబూబునగరమునకు రెండుమై

డల దూరములోనున్న సెకొండశాసనములో నీక్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడెను.—

౧. "స్వస్తిసమస్తభువనాశ్రయ శ్రీపృథ్వీ
౨. వల్లభమహారాజాధిరాజపరమే
౩. శ్వర పరమభట్టారక సత్యాశ్రయకు
౪. లతిలక చాళుక్యాభరణ శ్రీమత్త్రి
౫. భువనమల్ల దేవర విజయరాజ్యముత్త
౬. రోత్తరాభివృద్ధి ప్రవర్ధమానమా సంద్రా
ర్కతారాంబ
౭. రసలుత్తమిరె శ్రీజయన్తి పురదనేలేవిదినోప
౮. సుఖసంకథావినోదధిం రాజ్యంగేయుత్తమిరె
ఓస్వస్తిసలో
౯. ధిగతపంచమహాశబ్దమహామణ్డలేశ్వరం జయాం
గనాధీ
౧౦. శ్వరసుపహసిత మనసిజరూపే త్రిలోకీలా
ళిత కీర్తి వేగీళ
౧౧. వంశదవదహనన నృత్యురలోడయ పలినచోడ
కుళకులో దని

చండలదేవి ప్రియుండు శ్రీమన్మహామండలేశ్వరకు
మార తైలపదేవర పట్టమహాదేవిలక్ష్మాదేవి
కుమార పెమ్మాడిదేవర పట్టమహాదేవి బిక్కిదేవి
రాజధానికోడూరునుండి వచ్చిసెకొండ
రామేశ్వర దేవరకు విక్రమశకనర్ష ౪౬ శ్రావణ
బ ౩౦"

పై శాసనమువలన తైలపదేవుఁడు జయంతి పురాధీశ్వరుఁడును పశ్చిమచాళుక్య వంశజుఁడునగు త్రిభువన మల్లదేవుని రాజప్రతినిధియని స్పష్టముగాఁ దెలియుచున్నది. వేగీళవంశదహన యనుపదము వేగీశవంశదహనయను కొననగును. అది శేవణము పశ్చిమచాళుక్యులకుఁ దూర్పు చాళుక్యులకుఁ గల విరోధాతిశయము తెలుపును. విక్రమ శకము ౪౬ క్రీ.శ. ౧౧౨౨ అగును. ఇది ప్రోలరాజు కాల మైగాన నీతైలపదేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్య రాజప్రతినిధి యగుట సత్యము. బూదపూరుశాసనములో స్పష్టముగా నీతైలపదేవుఁడు వేంగీళ వనదవదహనుఁడని చెప్పఁబడెన్నాఁడు. అం దీతైలపదేవుని యంశ మీక్రింది విధముగాఁ గలదు.—

(౨) ధాకర పరిజన సంపత్కర శ్రీమచ్చన్దల
(౩) దేవీనయన సరసిజసుయ్యాగ్ర నృప
(౪) త్రిహారనాయ్యాణం గురుజనపదపంగ
(౫) రాజితచాళుక్య కటక రక్షపాళనామా
(౬) ది సమస్త ప్రశస్తి సహితం శ్రీమ
(౭) న్మహామణ్డలేశ్వరం కుమార తైలపదేవ
(౮) దేవర పట్టమహాదేవి లక్ష్మాదేవియ
(౯) రుం కుమారం పెర్మాది దేవనుం బా ఈ
(౧౦) వనుం శ్రీకోడూరు పురదనేలే వి
(౧౧) విధనోళ సుఖసంకథా వినోదాదిం రాజ్య
(౧౨) గెయ్యుత్తమిరె

ఇందలి శకాబ్దము, సెకొండ శాసన శకాబ్దము నొకటియే. తైలపదేవుడు చందలదేవి, లక్ష్మాదేవి యను రాణులకు భర్తయనియుఁ గోడూరు రాజధానిగఁ గల వాఁడనియుఁ గుమారుని పేరు పెర్మాడి దేవుఁడనియుఁ గోడలు బిక్కిమదేవియనియు నితఁడు ప్రోలరాజుచే సంగరరంగమున బద్ధుఁడై విడిచిపెట్టఁబడె ననియు నెఱుంగనగును. ఇంకఁ గొన్ని తైలపదేవుని శాసనములు గలవు గాని విస్తరభీతిచే వదలుచున్నారము. కడ కీతైల పదేవుఁడు రుద్రదేవునిచే మరణించినది ముందుఁ దెలుపుదుము.

గోవిందరాజు

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్ష వీరులలో గోవింద రాజొకఁడు. ఈతని చరిత్రము సవిస్తరముగా గ్రహింపనగు నాధారము లింతవఱకు లభింప లేదు. ఆంధ్రచరిత్రకారు లీ గోవిందరాజును కొండపల్లి పాలించు వాఁడని చెప్పినారు. దూరము యోచించినచో నితఁడు కంబముమెట్టు చెంతగల నేలకొండపల్లి పాలించు వాఁడనియు, నేలకొండపల్లినే పూర్వ శాసనములలో కొండపల్లి యని వ్యవహరించిరనియు మా విశ్వాసము. గోవిందరాజును ప్రోలరాజు జయించినటులుఁ దెలుపు శాసనశ్లోకము నిట నుదాహరించెదము.

శ్లో. యోఘుంతారిపతేర కుంఠ
పరశుశ్లక్ష్ణాగ్ర ధారోల్ల స
ద్ధారాపాత నిపాతిసైక సగురం
గోవింద రాజాహ్వయం;
బద్ధ్వామ్ముచ్యతదోదయశ్చతిభృతే
రాజ్యం దదౌ లీలయా
లుంతాకో విషయస్యతస్య సమరే
సద్వీర దీక్షాగురుః.

ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన గోవిందరాజు పశ్చిమ చాళుక్య త్రిభువన మల్ల దేవుని పక్షమున నేలకొండపల్లి ప్రాంతమునకుఁ బాలకుఁడుగ నుండెను. ఉర్లుగొండ శాసనములో త్రిభువనమల్లదేవుని మంత్రి నెమ్మన ప్రగడ యను బ్రాహ్మణవంశజునకుఁ బుణ్యముగాను, కొండపల్లిలో భూమి దానము చేసితినని గోవిందరాజు శా.శ. ౧౦౮౫ అగు కార్తీక శుద్ధ ౬ సోమవారము నాఁడు (క్రీ. శ. ౧౧౭౩ లో) శాసనము వేయించెను. ఈ శాసనముచే గోవిందరాజునకు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁ డనియుఁ బశ్చిమ చాళుక్య రాజప్రతినిధియనియు, నేలకొండ పల్లి పాలకుఁ డనియుఁ దెలియును. గోవిందరాజును తొలగించి ప్రోలరాజు నిల్పిన రాజప్రతినిధియగు ఉదయరాజు బలనాటి చోడులలోని వాఁడనుట ప్రమాదము. పండిత గురు మల్లికార్జునునిచే శాపము నొందిన వాఁడును, పానుగల్లు పాలకుఁడును నగు ఉదయరాజు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడు. ఇతఁడే గోవిందరాజు స్థానమున రాజప్రతినిధియై పేరొందెను. లుంతాక విషయము నల్లకొండ మండలము కావచ్చును.

ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షులలో గుండరాజొకఁడు. ఈతఁడు మహావీరుఁడు. ఈతని ప్రోలరాజు వధించిన విధ మీక్రిందిశ్లోకమునందు విపులముగా వర్ణింపఁబడి యున్నది.

శ్లో. క్రుద్ధేనోద్ధుర మంత్రకూట నగరీ
నాథాదరో నిస్త్రపో
గుండః ఖండిత ఏవ ముండితశిరః
క్రోడాంకవక్షస్థలః
ఏడో డింభకవత్పలాయనపరో
జ్ఞాతో గతః స్వాం పురీం
అహూతోపి నరేశ్వరస్య పురతః
ప్రోలేన యుద్ధాయ యత్.

ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన గుండరాజు మంత్రకూట పాలకుఁడు. మంత్రకూటము నిజామురాష్ట్రములో గోదావరీతీరమున నున్న మంతెన. నూజవీడు చెంతగల మంతెన యనుట ప్రమాదము. నిజాములోని గోదావరీతీరస్థ మంతెనకుఁ గాకతీయులనాఁటనుండి మంత్రకూటమని పేరుగలదు. గుండరాజు పేరుతోఁ గట్టఁబడిన గ్రామములు నేఁటికి నిజామురాష్ట్రములోని మంతెనచెంతఁగలవు. ప్రోలరాజుగుండరాజును జయించినపిమ్మట మంత్రకూట ప్రాంతమునకు రేచెర్ల గోత్రుఁడగు కామసమూపతిని రాజప్రతినిధిగ నియోగించెను. ఈతఁడే ప్రోలరాజుపక్షమున మంత్రకూట ప్రభువగు గుండరాజును జంపెనని రామప్పగుడుల చెంత నీతని పుత్రుఁడగు రుద్రసేనానిశాసనము నెలకొల్పినాఁడు. అందలి ముఖ్యాంశమిది.—

కామనారు చమూపతిః

శ్లో. శ్రీమత్ప్రోలనృపాల సైన్యపతినా
విఖ్యాత విక్రాంతినా
యుద్ధే యేన మహాబలేన నిహతో
మంథన్య గుండాధిపః;
అన్యే వైరి నృపాలకా ప్రతిదిశం
ప్రాదుర్భవంతస్తథా
సింహేనేవ నిహంతితో గజపతో (?)
శేషా గజాః క్షుద్రకాః.

గుండరాజు మంత్రకూట ప్రభువు. కాకతీయుల కాలములో రామారణ్యాత్రిపాదు లనుయోగిపర్యుండీ మంత్రకూటమునందె యుండెను. గుండరా జేశాఖకుఁ జెందినవాఁడో, యెంతటి విస్తీర్ణ రాజ్యమున కధిపతియో యింకఁ దెలియవలసియున్నది. ప్రోలరాజు గుండరాజుమీఁదికి దండయాత్ర కేఁగుటతికామచమూపతిసంగర భారవాహుఁడై గుండరాజును జంపి యుండుననియుఁ ప్రభువగుటచేఁ ప్రోలరాజువిజయము తానె వహించెననియు విశ్వసింప

నను. ప్రోలరాజు ప్రతిపక్షవీరులలో జగద్దేవుఁడు మిగుల గొప్పవాఁడు. జగద్దేవుని ప్రతిఘటనము రుద్రదేవుఁ డీక్రింది విధముగాఁ దనశాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు.—

శ్లో. అన్యచ్చానుమకొండనామనగరీం
సంవేష్ట్య యోఽయం స్థితో
నానామండలికాన్వితో భువి
జగద్దేవ స్సదేవప్రభుః;
స్తబ్ధ స్తంభిత దీపకార్యకరణే
శక్తః క్షణాన్నిర్గతః
శ్రీమత్ప్రోలనృపస్య తస్య జయినః
కిం బ్రూమహే గౌరవం.

ఇతఁడు మైసూరు రాష్ట్రములోని నగరమండలమునకుఁ జెందిన పట్టిపొంబుచ్చపురాధీశుఁడనియు నింకఁ గొన్ని విశేషణములతో జగద్దేవుని వేఱొకనిగ నాంధ్రచరిత్రకారులు పేర్కొనిరి. కాకతీయ రాజ్యమునకు వ్యాప్తి ప్రోలరాజు కాలమున మైసూరువఱకు లేదు. ఈ జగద్దేవుఁడు అనుమకొండకుఁ జేరువలోనున్న సామంతులఁ గూడఁ బలుకుకొని ప్రోలరాజును రాజ్యభ్రష్టుని చేయుటకు బయలుదేరి యుండును. తుదకు విఫలప్రయత్నుఁడై యింటిత్రోవఁ బట్టెను. జగద్దేవుఁడు పశ్చిమచాళుక్యరాజులకడ రాజప్రతినిధిగ నుండి ధర్మపురి వేములవాడ ప్రాంతములను బాలించు నొక మాండలికుఁడు. ఇతని శాసనములు కొన్ని నిజామురాష్ట్రమునఁ గలవు. అం దొకదానిలోఁ బ్రోలరాజు జగద్దేవు నణఁచినటులఁ గలదు.

శ్లో. తత్పుత్రో భూద్దేవపాలనాముధేయో ధియాన్నిధిః
జగద్దేవ మహీపాల పాలితస్సమ్మత స్సతాం
యస్మాది భక్తమాలక్ష్మ్యా జగద్దేవాదనంతరం
కాకతీశః ప్రోలభూపస్యాధీరం పర్యపాలయత్.

౪౨వ నెంబరు అనుమగల్లు శాసనము.

కరీమునగరమునకు ఎనిమిదిమైళ్లదూరము నందున్న నగునూరులో నొకవీరశిలపై నాలుగువైపుల నాలుగు వీరవిగ్రహములు కలవు. అందొకవైపు విగ్రహముక్రింద నీవిధముగా నొకశాసనము వ్రాయఁబడి యున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ శమస్త ప్రశస్తి సహితం
౨. శ్రీ మనుమహామండలేస్వరం
౩. దొమ్మెరాజులు శ్రీమచ్చా
౪. ళుక్య విక్రమగా...ద
౫. ఉత్తమ విస్వనాల్కె సెద్దు
౬. ప్రమాది సంవత్సరద వై
౭. సక బహుళ నదివెలు
౮. పుయమగు సుక్రవర
౯. మనాడు మేడరజుజ
౧౦. జగద్దేవదుం ఎనభఇ
౧౧. వేలుతో పొడిచి గెలిచె.

దీనివలన దొమ్మెరాజు మండలేశ్వరుఁడనియు, మేడరాజు జగద్దేవుఁడు నాతని సంబంధులుగా నుండి ప్రతిపక్షుల యెనుబదివేల సైన్యముతోఁ బోరి గెలిచిరని చెప్పఁబడెను. దొమ్మరాజు, మేడరాజు రుద్రదేవుని కాలములో నివారనునంశము ముందుఁ జెప్పనున్నారము. జగద్దేవుఁడు ప్రోలరాజు కాలములోనున్న యొకరాజప్రతినిధియని దీనిచే స్పష్టమగుచున్నది. వేములవాడలో భీమేశ్వరాలయమున కెదుటనున్న శాసనమున జగద్దేవుని విషయము నిస్పష్టముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది.

౧. స్వస్తిశ్రీ లేంబాలవాడ
౨. సమావాసోసము స్తప్రశస్తొ
౩. పేత సమధిగత పంచమహా
౪. శబ్దాద్యలంకారః క్రితః శ్రీమ
౫. హామండలేశ్వరంపొ
౬. వాకకులతిలకః శ్రీమజ
౭. గద్దేవర సరునుకన్చళ ౧౦౩౧
౮. యయసర్వధారిసంవత్స
౯. రదవైశాఖసుద్ధ చతుర్ద
౧౦. సి ఆదివారదందుహారీ
౧౧. శ్వరదేవరిగె..............

ఈశాసనమువలన స్పష్టముగా నొక కాలమున * జగద్దేవునకు వేములవాడ రాజధాని యనియు నతఁడు విశేషరాజ్యమున కధికారియనియు శా. శ ౧౦౩౧ సరియగు క్రీ. శ. ౧౧౦౯ లు ప్రాంతమునఁ బ్రోలరాజునకు సమకాలికుఁడుగానుండెననియు స్పష్టమగుచున్నది. పైనుదాహరించిన శాసనమునందలి ప్రోలరాజు ప్రత్యర్థి వీరులందఱు అనుమకొండ సమీప వాసులనియు, నిజాము రాష్ట్రిములోనివారనియు స్పష్టపడినదిగదా? రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులగూర్చి విచారించుదము.

రుద్రదేవుని ప్రత్యర్థులు అనుమకొండ శాసనానుసారముగా, దొమ్మరాజు, మేడరాజు, మైళిగిదేవుఁడు, భీమరాజు, § తైలపదేవుఁడు, కందూరు ఉదయచోడుడు అనువారు కనుపించుచున్నారు. జగద్దేవుని సందర్భమున దొమ్మరాజు పేరునగు నూరు శాసనమున స్పష్టపడినది. ఈదొమ్మరాజా ప్రోలరాజుకాలమున బ్రతిపక్షిగనుండి రుద్రదేవునికాలమునఁ బ్రతిఘటించి రాజ్యమును గోలుపోయినాఁడు. ఇతఁడు ధర్మపురి మొదలు భద్రాద్రి వఱకు గల దేశముపాలించు రాజు. భద్రాద్రి చెంతగల దొమ్మగూడె మీతని పేరుతోఁ గట్టఁబడినదె. ఈతనిని గూర్చి, అనుమకొండ శాసనములో నిటులఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శ్లో. త్వంగత్తుంగ తురంగ పుంగవచయా
క్రోహక్రమే కర్మఠం
దొమ్మం చారుపరాక్రమక్రమధరం
భఙ్త్వోసకృల్లీలయా ;
కర్ణంపార్థ ఇవామలైః శర శతై
ర్విద్రావ్యవిద్రావ్యయో
శేఖే సర్వవిశేష యుక్తనగర
గ్రామం సరుద్రో నృపః.

దొమ్మరాజు అశ్వమును నడిపించుటలో మిగుల నేర్పరి; పరాక్రమశాలి. ఈతనిగూర్చి ప్రత్యేకశాసనములు కరీమునగరు, వరంగల్లు మండలములలోని గోదావరితీరమున దొరుకఁ గలవు.

శ్లో. ఉద్దే మేడవిడంబడంబర ధర
క్షోదక్షమంక్ష్మాభృతాం
దుర్వారోద్ధుర వీరమన్త్రి సమయా
దానైక దీక్షాగురుం
శ్రీమన్మైళిగిదేవ సద్గసమయ
ప్రోద్భూత దర్పాపహం
ప్రాప్త శ్రీపోలవాసదేశ విభవం
శ్రీరుద్ర దేవం సదా.

---

* ఈజగద్దేవుఁడు గాక ఓరుగల్లు ప్రాంతమున నింక నిరువురు జగద్దేవులు గలరు. కొలనుపాకలో నొక జగద్దేవుఁడు కొన్ని శాసనములు వేయించినాఁడు. ఇతని పేర శాసన సహితమగు జయస్తంభము కొలనుపాక చినవాగుగడ్డవద్దను శాసనము చండికాంబగుడి గోడలోను గలదు. ఇతఁడు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడే. బసవేశ్వరుని భక్తగణములోనివాఁడును బసవపురాణమున పేర్కొనబడిన వాఁడునగు జగదేక మల్లుఁడొకఁడు. ఇతఁడు వీరచూడామణి, ఈ జగదేకమల్లుఁడును ప్రోలరాజు కాలములోనివాఁడేగావచ్చును. మైసూరు మండలములోని జగదేకమల్లుఁడు కాకతిప్రోలరాజు ప్రత్యర్థియనఁజాలము.

§ మూఁడవ తైలపదేవుడు కల్యాణ నగరమును రాజధానిగఁ జేసికొని కర్ణాటాంధ్రదేశములు పాలించుచుండెను. ఇతని చివరశాసనము క్రీ. శ. ౧౧౬౨ లోనిదిగ బెలగాములో నున్నది. కాకతీయ ప్రోలరాజు క్రీ. ౧౧౪౦ వఱకును, రుద్రదేవుడు తరువాతను పాలించిరి గాన నీమూఁడవ తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజుకాలమున బంధింపబడి యున్ముక్తుఁడగుటయుఁ బిమ్మట రుద్రదేవునిచే వధింపఁబడుటయుఁ బొసఁగియున్నది. రుద్రదేవుఁడు తన రాజ్యమున కొక హద్దు కటకమని చెప్పినాఁడు. ఇదియె కళ్యాణపురి. దీనిచేఁగూడ మూఁడవ తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజు రుద్రదేవులకు లోఁబడినవాఁడని తేలును. అనంతరము తైలపదేవుని రాజ్యమును బిజ్జలుఁ డాక్రమించుకొనెను. చాళుక్యచూడామణి బిరుద మితనికిఁ దగియున్నది. కాకతీయుల ప్రత్యర్థి యీమూఁడవ తైలపదేవుఁడను కొనుటకు బాధకములు గానరావు. (Refer underlined para ...)

గునకలీ

పివకీ బాత్ రహీ చిత్త ల్యాయకే బాత సహేలీ సునిత్య సలావే !

బాస సువాస సనీ అతీసుర కంచన కుంభకే జేసి సవాౕవే ।

సారీ కసూఫీ సురంగలసే మతి కంచన భువని అంగ నిభావే ।

లాల కహే మాలకోసకే రాగనీ గునకలీ జిహా నామ కహావే॥

ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు మేళిగిరాజు ఎవరో ఆంధ్ర చరిత్రకారులు నిరూపింపఁ జాలక పోయిరి. మేడరాజును వీరచోడుని ముఖ్యసేనాని యగు మేడమార్యునిగఁ దొలుత భ్రాంతిపడిరి. తరువాత నది పూర్వపక్షముజేసి యావిషయము భావిశోధకులకు వదలి వేసిరి. మేళిగిదేవుఁడు, పర్ణఖేటవాసియగు యాదవులలోఁ బూర్వుఁడగు వల్లయోగి, అతని రెండవ కుమారుఁడగు అనురమల్లయోగి కావలయునని పోలవాసదేశమును గుర్తింపఁ జాలక పోయిరి. ఇందుఁ బేర్కొనఁబడిన మేడరాజు వరంగల్లు మండలములోని పాకాల తాలూకాలోని కురువపట్టె మొదలు గోదావరి ప్రాంతము వఱకుఁ బాలించు రాజు. ఇతని మంత్రియగు నాగదేవరాజు పార్శ్వ జినేశ్వరాలయము నిర్మించి దానము గావించినటులు పాకాల తాలూకా గోవిందాపురము పెద్దచెరువులోని శాసనము నందుఁ గలదు! అందు మాధవవర్మవంశమున దుగ్గరాజు జనించెననియు నతనికి మేడరాజు జగ్గరాజు అను నిరువురు కుమారులు గలరనియుఁ గలదు.

ఈశాసనము క్రీ. శ. ౧౧౨౭ లో నిది గావున (శా. శ. ౧౦౪౯ ప్లవ సం॥ ఫాల్గుణ శు. 3 లు) అనుమకొండ శాసనమునకు 3౫ సంవత్సరములు వెనుక వ్రాయఁబడినది. దీనివలన మేడరాజు ప్రోలరాజు కాలమున విజృంభించి యుత్తర వయస్సులో రుద్రదేవునిచే భంగపరుపఁబడెనని తెలియును. మేడరాజు ప్రోలరాజు సమకాలికుఁడని తెలుపు శాసనము పైనుదాహరించి నారము. మైలగి దేవుఁడు పాలించు పోలవాస రాజ్యము కరీమునగరు జిల్లా జగత్యాల తాలూకాలో నున్నది. దీని నిపుడు పోలాస యనుచున్నారు. పూర్వమిది రాజధానియని విశ్వసింపనగు చిహ్నాలు కొన్ని నేటికి మిగిలి యున్నవి. ఇట పౌలస్త్యేశ్వరాలయము గలదు. ఆలయము వలన పోలవాసయని పేరు వచ్చి యుండునేమో యని సందియమగుచున్నది. మైళిగిదేవుని శాసనములు ప్రత్యేకించి ప్రచురింపఁ దలఁచి యిచ్చట వలయు నంతవఱకే సూచించి వదలితిమి. తైలపదేవుఁడు ప్రోలరాజు కాలమునఁ బ్రబల ప్రత్యర్థిగా నుండి క్రమముగ బలహీనుఁడై రుద్రదేవుని కాలమున మరణించెను. అనంతర మాతని రాజ్యమును భీమరాజు హరించెను. ఈ భీమరాజు వర్ధమానపురము బాలించు రాజు. కాశ్యపగోత్రుఁడు. గోకర్ణుఁ డీతని సోదరుఁడు. కల్వకుర్తి తాలూకా లోని మామిళ్లపల్లి శాసనములో భీమరాజు గోకర్ణుఁడు గావించిన దానములు చెప్పఁబడెను. అందు భీమరాజు కుటుంబములో మొదటివాఁడు గోకర్ణుఁడనియు, నతని కుమారుఁడు ఉదయాదిత్యుఁడనియు, నుదయాదిత్యుని కుమారులు భీమరాజు గోకర్ణులనియు నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడెను.

శ్రీ వాంశీ వంశతిలకః కలికాలకర్ణో
గోకర్ణ ఇత్యుద భవద్భువ నైకవీరః
అథాభూదుదయాదిత్యః
సత్యస్సంధ స్సుత స్తతః
అథ తత్కృతి నక్షత్ర
గణప్ర గుణ తేజసః
భీమగోకర్ణ భూపాలౌ
సూర్య చంద్రా వివోదితౌ.

భీమరాజు మిగుల దుర్మార్గుఁడు. ఇతఁడు గోకర్ణుని వధించినాఁడు. ఇతఁడు మాతృస్వపత్నీ రతుఁడనియు నరపశువనియు సోదరహంతయనియు తైలపదేవునిరాజ్యము హరించెననియు రుద్రదేవుఁడు శాసనములలోఁ జెప్పుకొనినాడు. మామిళ్లపల్లి శాసనము అనుమకొండశాసనము కంటె ముందు ౮౮ సంవత్సరములక్రిందట విళంబి సంవత్సరములో నెలకొల్పఁబడినది. దీనిచే భీమరాజు ప్రోలరాజు కాలమున యౌవనమునందుండి రుద్రదేవుని నాటికిఁ గాలము తీరినవాఁడైయుండెనని చెప్పవచ్చును. రుద్రదేవుఁడు భీమరాజు దుర్మార్గముల కేవగించి యతని రాజధానియగు వర్ధమానపురము ప్రవేశించి నగరము కాల్చి శృంగారవనము పెఱికి వేయించి దుర్గము కూలద్రోయించి రెండవ యమరావతిని బోలి వెలుగొందు నాపురమును సర్వవిధముల నాశనము గావించెను. ఈ యంశము రుద్రదేవుఁడు అనుమకొండ శాసనములోఁ జెప్పుకొని యున్నాఁడు. రుద్రదేవుని ధాటికి వెఱచి భీమరాజు సకుటుంబముగా నడవులకుఁ బారిపోయి నటులు అనుమ

కొండశాసనములో నీ క్రింది విధముగాఁ జెప్పఁబడి యున్నది.

శ్లో. యస్యాక్షీవిక్షణభయా చ్చకిత స్సభీమో
దుర్యోధనస్య నృపతే రివ విహ్వలాంగః;
స్వభ్రాతృమాతృ వనితా సహిత స్సమగ్ర
లక్ష్మీం విహాయ వన మేవ యయౌ విలజ్జః.

రుద్రభూపాలునిచే సర్వవిధముల విధ్వంసము గావింపఁబడిన వర్ధమానపురములో మగల నడుగుఁజెట్టక భీమరాజెటనో జీవయాత్ర గడిపియుండును. పిమ్మట వర్ధమానపురము పూర్వవైభవము పూర్తిగాఁ గోలుపోయి సామాన్యమగు పల్లెటూరుగా మాఱిపోయెను. విజయానంతరము రుద్రదేవుఁడు కందూరునకేగి యారాజ్యమేలు ఉదయచోడమహారాజు కుమార్తెయగు పద్మావతిని బెండ్లాడెనని అనుమకొండ శాసనములోని యీక్రింది శ్లోకభాగమువలన గ్రహింపవచ్చును.

"శ్లో. కన్దూరోదయ చోడవంశ
విలసత్ క్షీరాబ్ధి గర్భోద్భవ
త్పద్మాకాశ్రయ రుద్రదేవ నృపతేః
కిం వర్ణ్యతే విక్రమః;

రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని గ్రహించి కందూరు ఉదయచోడుని మన్నించి విడిచియుండును. రుద్రదేవునకు కందూరు ఉదయచోడుఁడు సమకాలికుఁడెనన్న మాయయనని విశ్వసించుట కనుకూలముగా అనుమకొండ శాసనమునకు ౭౬ దినములలో వ్రాయఁబడిన జటచర్లలోని చోడోదయుని శాసనమున్నది. జటచర్ల చోడోదయుని శాసనమునందు దాతని శుల్కాధికారము శుల్కనిబంధనములు చెప్పఁబడినవి. రుద్రదేవుని కాలమున స్వతంత్ర రాజే ఆంధ్రదేశమున లేనపుడు కందూరు ఉదయచోడుఁడు స్వతంత్రించి శుల్కాధికారము నెటులు ప్రకటింపఁగలఁడు? రుద్రదేవుఁడు పద్మావతిని బెండ్లాడి కందూరురాజ్యము ఉదయచోడులకు నిచ్చియుండుననుట సత్యము. జటచర్ల వేంకటేశ్వరాలయములో నుదయచోడునిశాసనము ఈక్రిందివిధముగ వ్రాయఁబడియున్నది.

"స్వస్తి సమధిగత పంచమహాశబ్ద మహా
మండలేశ్వర వీరమాహేశ్వర కోడూర్పురవరేశ్వరసూ
ర్య వంశోద్భవ కులతిలక కాశ్యపగోత్ర క
లికాలాన్వయనామాది సమస్తప్రశస్తి స
హితం శ్రీమన్మహామండలేశ్వర కందూరి ఉదయ
నచోడనమహారాజుల సుంకాధికారులు."

ఈశాసనములోని కందూరి ఉదయనచోడుఁడే రుద్రదేవుఁడు పేర్కొన్న కందూరోదయ చోడుఁడనుటకుఁ గాలము, నామము, సంబంధము సరిపడుచున్నది. శాసనకాలము ౧౦౮౪ చిత్రభాను సంవత్సరము. శాలివాహనశకము అనుటకు మారు లేఖకుఁడు విక్రమశకమని వ్రాసియున్నాఁడు. ఈవ్యత్యాసము సవరించికొందుమేని కందూరి ఉదయచోడుఁడు రుద్రదేవుని సమకాలికుఁడగును.

రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతాంధ్రకర్ణాటభాషలలోఁ బ్రసిద్ధుఁడగు కవి. ఇతఁడు నీతిసారమను నొక యాంధ్రగ్రంథమును రచించెనటగాని ప్రకృత మాగ్రంథము కానరాదు. రుద్రదేవుఁడు సంస్కృతమున విద్వాంసుఁడని తలంచుట కనువైన యాధారము అనుమకొండ శాసనములోఁ గలదు. "సురగురుః విద్యారతిః" అను విశేషణ మిందులకు దార్కాణగాఁ గైకొనవచ్చును. రుద్రదేవునియొక్కయు నతని తండ్రి ప్రోలరాజు యొక్కయు విజయాదికములు ప్రతి పక్షవీరులు నేఁటి నిజాము రాష్ట్రములోని భాగములు పాలించినవారేగాని తదన్యులుగారు. రుద్రదేవుని ప్రథమప్రతాపరుద్రుఁడని చరిత్రగ్రంథములలో సంకేతించియున్నారు. రుద్రదేవునకుఁ బ్రతాపరుద్రుఁడను నామము లేనపు డీసంకేతముతోఁ బనియుండదని నాతలంపు. రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయరాజ్యము పరహస్తగతమయ్యెను. రుద్రసేనాని దాని నుద్ధరించి గణపతిదేవుని కొసంగి కాకతీయరాజ్యస్థాపనాచార్య బిరుదము నొందెను. రుద్రదేవుని శాసనములు ఉప్పలపాలెము పట్టునందుఁగలవు. పాలెముపట్టు శాసనమున (రామప్పగుడి శాసనమందురు) శకము శా. శ. ౧౧౩౫ సరియగు ౧౨౧౩లోఁ బ్రతిష్ఠింపఁబడెను. రుద్రదేవుని రాజ్యకాలము క్రీ. శ. ౧౧౫౦ మొదలు ౧౧౯౬ వఱకు గాన

౧౧౯౬-౧౨౧౩ క్రీ. శ. లోఁగా రుద్రదేవుఁడు మరణించుటయు, నారాజ్యము శత్రువులు లోఁగొనుటయు, గుద్రదేవుఁడు విరోధులఁ జంపి రాజ్యము పునరుద్ధరించుటయు జరిగియుండును. దీనినిగూర్చిన విషయము లింకను శోధింపవలసియున్నది.

శ్లో. శ్రీమద్రుద్రనరాధిపే రిపుమహీపాలాద్రిదంభోళినా
యాతే కాకతినాథభోగ్యవిలసత్పృథ్వీసమాకర్ష...
సంభ్రాంతాః సమముత్థితాః సరభసం ...పాలకాః

* * * * *

శ్లో. యస్సేనాధ్వజదండాగ్ర పతాకాభిః ప్రతర్జితః
ద్రుతం నాగతిభూపాలః పలాయనపరోఽభవత్

కాకతీయ రుద్రుని రాజ్యము హరించిన ప్రత్యర్థి రాజులలో నాగతి భూపాలుఁడొకఁడు. ఈతఁడు మైసరాజు మంత్రియగు నాగశర్మకానోపును. మైసరాజున కనంతరము ప్రబల సైన్యముతోఁ బ్రత్యర్థులఁ గొందఱఁ గలుపుకొని రుద్రదేవుని మరణానంతరము కాకతీయ సామ్రాజ్యమును లోఁగొని రుద్రసేనానిదాకి కాఁగలేక కోల్పోయియుండును. చరిత్రములలోని కీయంశ మింతవఱకుఁ జేరలేదు. రుద్రదేవుఁడు ప్రతిపక్షుల ప్రతిఘటనము తప్పించుకొనుటకై తనతండ్రి కాలమునుండి కట్టింపఁబడుచున్న ఓరుగల్లు కోటను పూర్తిచేయించి తన తుదికాలమున నందుఁ బ్రవేశించి రాజకీయవ్యవహారములు సవరించుచుండెనని శివయోగసారములో గొలని గణపతిదేవుఁ డిట్లు చెప్పెను:

తరల:—

అనుమకొండ పురంబుగాదని
యావిభుం డిల నోరుగ
ల్లనుపురంబు ఘటించి యచ్చటి
కచ్చుగా నరుదెంచి యా
మ్మనుజనాథుఁడు నాయకత్వము
మల్లమంత్రికిఁ జిన్నము
ల్లనకు ధారుణి పెద్దసంప్రతి
నాతఁడంబుగ నిచ్చినన్.

రుద్రదేవుని అనుమకొండ శాసనముగల చరిత్రాంశములు యథామతి నిర్ణయించినారము. పూర్వగ్రంథకర్తలుదాహరించిన శ్లోకములు పాఠభేదములుగ నుండుటచే మేము స్వయముగా శాసనమును ఎత్తివ్రాసిన ప్రతిని బట్టి యిందు విమర్శించితిమి. ఇంకఁ గొంతిపరిశోధన చేసినపిమ్మట సవిమర్శమగు చరిత్రవ్యాసముతో రుద్రదేవుని శాసనము గ్రంథరూపకముగా కాకతీయ గ్రంథమాల పక్షమునఁ బ్రకటింపనెంచి యింతవఱకు లభ్యమైన యంశముల నాంధ్రమహాజనులకు విన్నవించుకొంటిని.

కృష్ణా!

అప్పల వీరవేంకట జోగయ్యశాస్త్రి గారు

అరయన్ గోతతి మేతమాని సతమున్ వ్యత్యస్తచిత్తంబుతో
నెరగొంచున్ మురళీనినాదమున, కెంతేన్జిక్కి నిక్కంబుగా
మఱచెన్ వత్సలనోడెపాలుగుడువన్ మన్నించి నామాట, నీ
సరవిన్ వేణువు మేళవింపకుము కృష్ణా! దేవకీనందనా!

హిందూజాతీయత — మతము

కేతవరపు వేంకటశాస్త్రి గారు

భూగోళ మనేక ఖండములుగా విభజింపఁబడినది. ప్రతి ఖండమునందును ననేకములగు మానవ సంఘములు గలవు. వానికే జాతులని కూడ నామము గలదు. ఇట జాతిశబ్దము సంఘవాచకముగాని కులవాచకము కాదు. ప్రతిజాతికిని జాతీయత యను ధర్మము గలదు. జాతీయత యనఁగా జాతిలోఁ బ్రతి వ్యక్తికిని సమానమై సంబంధించియుండు ధర్మము. అది చక్రవర్తి మొదలు గర్భదరిద్రుని వఱకును, పండితుఁడు మొదలు పామరుని వఱకును, ముదుసలి మొదలుకొని బాలుని వఱకుఁ గల ప్రతి మనుజునికి నొక్కరీతిగా సంబంధించి యుండును. కాని యాధర్మము ప్రపంచములోని యన్ని జాతులకు నొక్కటియై యుండదు. వేషము, భాష, యాచారములు, సాంఘికధర్మములు మొదలగునవి ప్రతి సంఘమునకు నెట్లు వేఱువేఱుగ వర్తిలుచున్నవో యదేవిధముగ జాతీయతాధర్మము గూడ నానా జాతులను బట్టి వేఱువేఱగుచున్నది. ప్రతిసంఘమునందుఁ బ్రతివ్యక్తియు దను సంఘాభివృద్ధికొఱకై ముఖ్యముగా నొనరించు కార్య మేదికలదో యదియే యాసంఘమునకు లేక జాతికి జాతీయతాధర్మ మనిపించుకొనును. అట్టి ధర్మములాయా జాతుల వారిలో నొకరిద్దఱేర్పఱచుటవలన వచ్చినవి కావు. ఎన్నియో శతాబ్దముల కాలమునుండి వచ్చుచున్న సంఘములం దాయా సంఘముల యభివృద్ధికిఁ గారకములై సంఘ మంతటిచేతను నాచరింపఁబడుచు సంఘములోని ప్రతివ్యక్తియందును దమంత తామె నెలకొని వచ్చు ధర్మములు. అట్లనాదిగా వచ్చు జాతీయతాధర్మముల ననుసరించి సంఘము ప్రవర్తిల్లవలసినదే కాని సంఘములోని వ్యక్తులు దురదృష్టవశమున విపరీతప్రవర్తనులయి జాతీయతాధర్మములను మార్చివేయుట కెంత మాత్ర మవకాశము లేదు. అట్లొకవేళ మూర్ఖతచే మార్పఁ దలంచినచో సంఘమంతటికిని నాశము గలుగును. ఇందుల కొక నిదర్శనము చూడుఁడు.

మనము గట్టిగా పునాదివేసి యొక యిల్లో మేడయో కట్టుకొన్నాము. కొంతకాలమునకు "ఇల్లు మేడగానో మేడ యిల్లుగానో మార్పవలె" నన్న బుద్ధి మనకుఁ బుట్టవచ్చును. అప్పుడు మన మేమి చేయుదుము? పైపై మార్పులు మాత్రమే చేసికొందుము. అట్టి మార్పు లేమి చేసికొన్నను మనకిల్లో మేడయో మిగులును. అది ముందుగా వేయబడిన పునాది ననుసరించియే యుండును గాని వేఱువిధముగా నుండదు. మఱియుఁ బైపై మార్పులతో సంతృప్తిచెందక పునాదియే మార్చుటకు యత్నించినచో సర్వనాశనమగును. పునస్సృష్టి మరలఁ గావలసియుండును. అట్లే సకలజాతులును నానా జాతీయతాధర్మములనెడి పునాదులపై మందిరాదులవలె నొప్పుచున్నవి. ఆ జాతులందుఁ బయిపయి మార్పులు చేసికొనవచ్చును గాని జాతీయతాధర్మమును మార్ప నవకాశము గాదు. అందుచే జాతీయత ననుసరించియే సంఘము వర్తింపవలసినది కాని సంఘమును బట్టి జాతీయతమార్చుకొన నవకాశము లేదనుట స్పష్టము.

మఱియు జాతీయత జాతికిఁ బ్రాణము వంటిది. మన దేహమువంటిది జాతి. మన ప్రాణమువంటిది జాతీయత. ప్రాణమున్నప్పుడే దేహమునకు వృద్ధి. అప్పుడే సామర్థ్యము, కాంతి, అందము మొదలగునవి కలుగుచున్నవి. ప్రాణము పోయినచో దేహము కట్టెకంటెఁ గూడ నధమాధమ మగుచున్నది. దానియందున్న శక్తి, బలము, కాంతి, యందము సర్వమును నశించుచున్నవి. అట్లే జాతీయతాధర్మ మున్నంతసేపే జాతియొక్క ప్రాధాన్యము, పెంపు, వైభవము మొదలగునవి విశదమగుచుండును. అది యొకవేళ నశించినచో జాతి పీనుఁగువంటిదని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. శరీరము నిలువఁబెట్టుకొనుటకు మనము ప్రాణమును కాపాడుకొనుచున్న విధముగా జాతిని స్థిరముగా నిలువబెట్టఁగోరినచో ముందుగా జాతీయతను గాపాడుకొనవలయును.

మన ప్రభువులగు ఆంగ్లేయులకు జాతీయతా ధర్మము వాణిజ్యము. వారలు తమ జాతీయతను నభివృద్ధి నొందించుటకయి దానిని ప్రతికార్యమునందును జొనిపినారు. వారేకార్యమాచరించినను ముందుగా వర్తకమునకు మూలమగు లాభనష్టములను బరిశీలింపకుండఁ జేయరు. లాభనష్టములను బరిశీలించి పనిచేయుట వర్తకలక్షణము కదా. వారు రాజకీయములోఁగాని, మఱిదేనిలోఁగాని ముందుగా నుదంపువేసి లాభమేకాని నష్టములేదన్నది స్పష్టమగువఱకు నాపని చేయునే చేయరు. ప్రతి విషయములోను వారట్లు వర్తించి తమ జాతీయతను బెంపొందించుకొనుటచేతనే లోకమున వారంత యభివృద్ధికి వచ్చిరి.

ఆంగ్లేయజాతికి వాణిజ్యమట్లే మన హైందవజాతికి మతమే జాతీయతాధర్మము. మన హైందవజాతిస్థానము మతమనెడి పునాదిపైనే స్థిరముగా నెలకొనియున్నది. మన మతమును, మన హిందూసంఘమును, నిప్పట్టునఁ గొంతవఱకు వివరించుట యప్రస్తుతము కాదు.

మన హిందూసంఘ మెన్నెంతకాలమునుండి వచ్చుచున్నదో చరిత్రకారులయినను, సరిగా నిర్ణయింపలేకపోయిరి. అయినను మనసంఘ మిప్పు డెట్టంత నాగరికములని ప్రసిద్ధికెక్కిన పశ్చిమదేశములు కేవలమనాగరకములై యున్నకాలమునకుఁ బూర్వ మెన్నో వేల సంవత్సరములనుండియు, నాగరికతావిశిష్టమై, తపోవిద్యావివేకసంపన్నమై, ప్రపంచమందంతటను సుప్రసిద్ధమై యలరుచున్నదనుట నిర్వివాదాంశము. అప్పటినుండియు మనజాతికి మతమే జాతీయతగా నొప్పుచున్నది. జాతీయతను బెంపొందించిన జాతి వర్ధిలునని తలపోసియే, మన పూర్వులెల్లప్పుడును దమకు జాతీయతయగు మతమును బోషింపఁ జొచ్చిరి. మతమన జ్ఞానమార్గము. ప్రకృతిమయమయిన ప్రపంచములో నంతర్లీనమై సర్వత్ర నిండియుండు నిత్యవస్తువును దెలిసికొనుటకా మతమే పరమ సాధనము. అదియే ముక్తిప్రదము. అదియే సర్వదుఃఖనాశకము. అట్టి జాతీయతను వర్ధించుటకే కేవలము పరమేశ్వర స్వరూపమును దెలుపు నుపనిషత్తు లేర్పడినవి. యోగశాస్త్రములు సంపన్నములయినవి. బ్రహ్మసూత్రములు రచింపఁబడినవి. ప్రకృత్యతీతుఁడును, నిరాకారుఁడునునగు బ్రహ్మమును దెలిసికొన జితేంద్రియులకుఁ దప్ప తక్కిన సామాన్యులకు దుర్లభమని యాలోచించి పరమకారుణికహృదయులగు పూర్వులు పరమేశ్వరుని యవతారములను లీలలను వర్ణించి సర్వజనులకును దదాసక్తిని గల్గించిరి. సగుణబ్రహ్మమును వర్ణించుటకే పురాణములు భారతాదీతిహాసములును బయలువెడలినవి. ఈశ్వరావతారములను, లీలలను మాటిమాటికిఁ జదివికొని క్రమముగా జితేంద్రియులై ధారణాశక్తిని సంపాదించి కొంతకాలమునకుఁ బరతత్త్వమును దెలిసికొను సమర్థులగుచుండిరి. అట్టి శక్తిలేనివారు సగుణబ్రహ్మమునే యుపాసించుచుండిరి. ఎట్లయినను బ్రజలకు జాతీయతాధర్మమగు మతమునందాసక్తి గల్గించుటయే వారి ముఖ్యోద్దేశము. పురాణాదులు చదువఁజాలని యసమర్థులకుఁ గూడ మతాసక్తిని గల్గించుటకై విగ్రహారాధన కల్పించిరి. దేవాలయములు నిర్మింపఁబడినవి. రామకృష్ణాది ప్రతిమ లందు స్థాపింపఁబడినవి. ఈరీతిగా పరమజ్ఞాని మొదలు మందబుద్ధివఱకుఁ గల సర్వజనులకును మతాసక్తిని గల్గించి మన పూర్వులు మతము నభివర్ధింపఁజేసిరి. మనపూర్వు లిట్లతిప్రయత్నములచేఁ బెంపొందించిన మతమనెడి గట్టి పునాదిపై నానుకొనియుండుటచేతనే మన హైందవజాతిసౌధము పరమతములనెడి ప్రభంజనము లెంతవీచినను, సుంతేనియు జలింపలేదు. వన్నెయు వాసియుఁ దఱుఁగలేదు. దానిని బడఁగొట్ట మహమ్మదీయు లధికముగా యత్నించిరి. కాని కూల్పలేకపోయిరి. ప్రస్తుతమునఁ బాశ్చాత్యనాగరకతాప్రవాహములు నలుదిక్కులు ప్రవహించి చుట్టుముంచుకొని వచ్చుచున్నను, మనహైందవజాతిసౌధ మింకను శిథిలము కాలేదు. తన్మధ్యమున నింకను ధవళకాంతులతో మెఱయుచునే యున్నది. ఇన్ని మహోపద్రవములను జెందుచున్నను మన జాతిసౌధము పటుత్వము సడలకుండుటకు ముఖ్యకారణము పూర్వము మన జాతీయతను మిక్కిలి పెంపొందించుటయే యని వేఱె చెప్పనక్కఱలేదు.

మన పూర్వులు మన కొనర్చినది మఱియొక యుపకార మున్నది. రానురాను ప్రజ లల్పమతులై కార్యపరులై పురాణాదులను బఠించుటకుగాని, లేక వానిని

వినుటకుఁ గాని దేవాలయము లందుండు రామకృష్ణాది విగ్రహములను దర్శించుటకుఁ గాని యసమర్థు లయినచో మతాసక్తి తగ్గిపోవునేమోయని యోజించియే మన మతమును మన సాంఘికాచారములతోను ధర్మములతోను కర్మములతోను మిళితము గావించినారు. అట్లు చేయుటచేఁ బ్రతిమానవుఁడును బ్రతిదినమును నేదోవిధముగఁ బరమేశ్వరనామోచ్చారణ మొనర్చుచున్నాఁడు. బుద్ధిపూర్వకముగాఁ గాకపోయినను మానవుఁడు మతసంబంధమును గలిగించుకొనుచున్నాఁడు. ఈ విషయమై కొంచెము చర్చింతము. స్నానము దేహపరిశుద్ధికై యేర్పడినది. అది హిందువుల కొకయాచారము. హిందువులు సామాన్యముగా స్నానమాడునపుఁడు "సకల దురిత క్షయార్థం, శ్రీ పరమేశ్వరప్రీత్యర్థం మహోదధి స్నానం— గంగానదీస్నానం— కూపజలస్నాన మహం కరిష్యే" అని సంకల్పము చెప్పుకొందురు. అంత మాత్రమునఁ బరమేశ్వరునకుఁ బ్రీతి కలిగినను కలుగకపోయినను మనకుఁ బ్రధానదేవత యగు పరమేశ్వరుని దివ్యనామ మొకసారి యుచ్చరిత మగుటయే చాలు నని మనవారి తలంపు. అట్లే భోజనమునకు ముందుగాఁ బ్రాణాహుతు లర్పించుచున్నాము. ప్రాణస్వరూపుఁ డగు నీశ్వరుని స్మరించుకొనవలయు ననియే వారి యుద్దేశము. ఇంతే కాదు. సకలకార్యారంభములందును ముందుగా విఘ్నేశ్వర పూజ కావించుచున్నాము. విఘ్నేశ్వరుఁడు పరమేశ్వర మూర్తులలో నొకఁడు. పయిప్రకారము జరుపలేని వారి గతియేమి? అని ప్రశ్నింప నవసరము లేదు. అట్టివారికి మఱికొన్ని మార్గములున్నవి. మన మతమున, వాణి, దుర్గ, రాముఁడు, కృష్ణుఁడు, ఎల్లమ్మ, పోలేరమ్మ, మొదలగు వారందఱును దేవతామూర్తులే. సామాన్యముగా నిట్టి నామములు అధమపక్షము పదిసారులయిన నుచ్చరింపకుండ నుండలేదు. ఎట్లన, వ్యవహారార్థము మనము పెట్టుకొన్న పేర్లన్నియు దేవతలపేర్లే. ఓ రాముఁడా, యనియో, కృష్ణాయనియో, ఎల్లమ్మ యనియో పిలువకుండ వ్యవహారములు ముగించుకొనలేము. ఇవన్నియు మన జాతీయతయగు మతమునకు సంబంధించినవే కాదా! ఆచారములందువలెనే సాంఘికకర్మము లన్నింటియందును మతసంబంధ మున్నదనుటకు సందియము లేదు. మనకు జాతకర్మము మొదలు ప్రేతకర్మమువఱకుఁ గల షోడశ కర్మములును విహితకృత్యములు. మఱియు ధర్మ్యములు. స్వధర్మాచరణమే ముక్తికి సాధనమని గీత చెప్పుచున్నది. ఇంతేకాక ప్రతికర్మమునందును ముందుగా దేవతాపూజ సల్పక తీఱదు. మంత్రోచ్చారణము తప్పదు. దీనివలన వివాహాదికృత్యము లన్నియు ధర్మ్యములే యనియు, ధర్మము మతమున కొకయంగము గావున వివాహాదులుకూడ మతమునకు సంబంధించినవే యనియు నూహింపవలసి యున్నది.

యూరపునందేమి, మఱి యితరఖండములందేమి యెన్నియో సంఘములు గలవు. అవన్నియు నాగరకత గలవే? ఆ సంఘములకుఁ బ్రత్యేకము జాతీయతాధర్మము గలదు. సంఘధర్మములు గలవు. మతధర్మములు గలవు. మఱియు వారికి సంఘధర్మములగు వివాహాదులు వినోదప్రాయములు. వానిని మనము చేయవచ్చును. చేసి వానిని మనము విసర్జింపవచ్చును. ఇంతయేల? పై ఖండములందు స్త్రీపురుషులిష్టమువచ్చినపుడు పెండ్లాడి లేనపుడు విడాకు లిచ్చుకొనవచ్చును. సంఘధర్మము లెట్లు మాఱిపోయినను వారి కంత పట్టుదల లేదు. కాని మన హిందువు లట్లు కాదు. మనకు సంఘధర్మములును మతధర్మములును వేఱువేఱుగా లేవు. మన సంఘధర్మము లన్నియును మతముతో నేకీభవించియే యున్నవి. మతధర్మములనుండి సంఘధర్మములను విడదీయ నవకాశము లేదు. అందులకుఁ గారణమేమి? సంఘధర్మములు మతాతిరిక్తములు కాకపోవుటయే యని వేఱుగాఁ జెప్పనక్కఱలేదు. మన సంఘధర్మములు శాశ్వతములగు మత ధర్మములతో మిళితములయ్యు భిన్నములై వర్తించుటచే మన సంఘధర్మములు కూడ శాశ్వతములు కావలసివచ్చినవి. వానికి మార్పుచేయుట యశక్యము. అందుల కొకవేళ యత్నించినచో నశక్యకార్యములకై చేసిన యత్నములవలెనే నిరర్థకములగును. భూమండలమును దిరుగవేయ నశక్యము. అది తెలిసియు నందులకు యత్నించినచో విఫలమనోరథు లగుదురు. అట్లే హిందువుల సంఘధర్మములను మార్ప

యత్నింతురుగాక. అందు విఫలప్రయత్నమే కానివేఱుగా ఫలము లేదు. ఒకవేళ గొందఱు పట్టుదలతో సాంఘికధర్మములను మార్ప యత్నించినచో మన మతమును మార్చినవార మేయగుదుము. మతధర్మములు మాఱిపోవుచున్నచో సంఘమునకు మతమందున్న విశ్వాసము తొలఁగిపోవును. సంఘమునకు మతవిశ్వాసమంతరించిపోయినచోఁ దమ జాతీయతాధర్మమును జెఱిచినవారగుదురు. జాతీయత చెడిన జాతి చెడిపోవునని యిదివఱకే మనవి చేసియున్నాను.[1]

మానవస్వభావములు వేఱువేఱగుటచే సంఘములం దంతఃకలహము లుండుట నైసర్గికమే యైనను దానిని బురిస్కరించుకొని జాతికిఁ బ్రాణమువంటి జాతీయతాధర్మమును జెఱుచుకొనుట శ్రేయస్కరము కాదు. కావున హిందూశబ్దధారియగు ప్రతివ్యక్తియు నట్లు జాతీయతను జెఱచు నన్ని సంస్కారములనుఁ బ్రతిఘటించుట న్యాయ్యమని మనవి చేయుచున్నవాఁడను.

దైవస్తుతి

క్రొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు

సర్వేశుండవు మేదినీశులు తిరస్కారంబులం జేయఁగా
సర్వజ్ఞుండవు నజ్ఞకోటి తమదుష్పాండిత్యము ల్చూపఁగా
సర్వాత్ముండవు పాంచభౌతికతనుల్ స్వాహంకృతిం దెల్పఁగా
సర్వప్రజ్ఞుఁడవౌ నుమారమణ, నీ శాంతత్వ మూహింపెదన్.

కరుణావార్నిధి నీకృపాఘురులు లోకంబెల్ల వ్యాపింప, నీ
మిరియెత్తం బ్రభవించు సజ్జనత; దుర్మేధాంకురశ్రేణియున్
మురుగెత్తున్; దురితౌఘము ల్మనుఁగుఁ; గ్రమ్మం జెమ్మ నీ యుల్లముం
బొరి భూభేదముచే నుమారమణ సంపూర్ణప్రభావోదయా!

సాగరవారి శర్కరగ, శైలము పిండలివండు గాఁగ, భూ
భాగము ధూమరీతి, శశిభానులు బొగ్గులకైవడి, న్నభం
బేఁగెడునేల గాఁగ రహియించును నీకని భావకావ్యగా
థాగతి నోయుమారమణ! తథ్యము తెల్పుచు నుందురుగా కవుల్.

గగనము నీ కుమారమణ గాంగఘటంబగు, ధూమకేతునం
దుఁ గలుగు కొయ్యచేసను విధుం డను బెజ్జము నడ్డ, జ్యోత్స్నతీ
రగుజల ముట్టఁ గట్టఁగను బ్రాజ్ఞుఁడు చల్లినవాలుకాగతిం
దగు నుడురాజియంచును యథామతి నెంచెద సృష్టిచిత్రమున్.

---

1. ఇట, వివాహోచితవయోనిర్ణయ, తచ్ఛాసననిర్ణయములను గూర్చి కొంతచర్చ గలదు. ఈనాడు తీవ్రవివాద విమర్శలకు గుఱియైయున్న యాచర్చకు భారతియందు స్థానము మృగ్యము. కావున నీ వ్యాసమునందలి యట్టి చర్చకు తావు లేదయ్యెను. ——సంపాదకుడు "భారతి."

తేలు

దిగుమర్తి సాంబశివరావుగారు

మన దేశమున తేలును చూడనివారునూ, దానివలని బాధను పొందనివారునూ ఉండరనియే చెప్పవచ్చును. కాని చాలామందికి తేళ్ళసంగతి పూర్తిగా తెలియదు. అందుచేతనే నాకు యీవ్యాసం వ్రాయాలని బుద్ధిపుట్టింది. అంతేగాక యీమధ్య సరదాకు నేను కొన్ని తేళ్ళను పెంచాను. ఒకప్పుడు నావద్దనున్న తేళ్ళసంఖ్య నూటయాభైకి దాటియుండేది. అందుచేత వాటి యాహారము మున్నగుసంగతులు నాకు తెలుసును. అనేక మార్గ్ల సంగతి కనుక్కోడానికని తేలుకాటు మందుల మంచిచెడ్డలు విచారించడానికని తేళ్ళ చేత కుట్టించుకుని కొంచెం బాధకూడా పడ్డాను. నాకు తెలిసిన మాత్రాన సంతుష్టిపొందక నలుగురికీ తెలిపిన మంచిదని తోచుట చేతకూడా యీ వ్యాసం బయలుదేరవలసి వచ్చింది.

తేళ్ళలో ముఖ్యమయినవి రెండు రకములు. అవి యేవనగా పెద్దజాతికిచేరిన మండ్రగిబ్బలూ చిన్నజాతికి చేరిన మామూలు తేళ్ళూను. ఆకు తేళ్ళని యింకోరకం ఉందిగాని, యవియంతగా కనపడవు; వాటివలన అపాయము లేదు. ఒకవేళ అవి కుట్టినా చీమ కుట్టినటులనే కొంచెంసేపు బాధ ఉండును.

మండ్రగబ్బరకమునకు చేరిన తేళ్ళు బాగుగా పెరిగిన తమలపాకంత మొదలు పెద్ద చెప్పంతవరకూ ఉండును. ఇంతకంటెకూడ పెద్దరకములు గలవు. ఈజాతికిచేరినవి పొలములలోనూ, అడవులలోనూ పుట్టలలోనూ వుంటాయి. ఇవి కుట్టిన బాధయుండునుగాని ప్రాణాపాయము లేదు. అంత యెక్కువ బాధ కాదు. తేలుయొక్క ఆకృతికి జడిసియే మనిషి యెక్కువగా బాధపడును.

మామూలుగా చిన్నజాతికి చేరిన తేళ్ళు తిరిగి మూడురకాలు. నల్ల తేలు, ఎఱ్ఱతేలు, మిశ్రపురంగు తేలు. ఇందు మొదటి రెండురకాలు తరుచు కనబడతాయి. వీటిలో మొదటిదానికంటె రెండోరకం కుట్టిన బాధ యెక్కువ. అందుచేతే, 'వాడెక్కడ ఎఱ్ఱ తేలులాంటి వాడు' అను లోకోక్తికూడా కలదు. ఈరెండు రకముల తేళ్ళ వలనను కలిగిన బాధ మందుపయోగించిన యెడల చాలా భాగం తగ్గినప్పటికీ చిమచిమ మాత్రం కుట్టిన జాగాలో యిరవైనాలుగు గంటలవరకూ మామూలుగా ఉంటుంది. మూడవ జాతి తేలు అనగా మిశ్రపురంగు గలది విషతుల్యము. ఇది కుట్టిన యెడల మందులేదు. మనిషయిననూ జంతువయిననూ సరే చావకతప్పదు. దీనిపుట్టుకకూడా విచిత్రమయినదే. ఇది యతి విస్తారమయిన ఉక్క చేతపుట్టును. అంతేకాక కప్పుడుపోయిన పాముకన్నముల యందునో, యెలుకకన్నముల యందునో ఉండే ఉక్కలో యిది బయలుదేరి, యాకన్నము లేకారణంచేతనయినా బయటపడినప్పుడు అవి బయటకు వచ్చును. అంచేతే మనవాళ్లు, పామయినా ఏదయినా, గోడలలోనున్న నెరియలలో కోరబడిన జాగ్రతగా దానిని చంపప్రయత్నిస్తారుగాని యాకన్నాన్ని మట్టితోగాని మరి దేనితోగాని మెత్తనియ్యరు ఏలనన అట్టి కన్నములో ఆపాము చనిపోయి దాని దుర్గంధ పూరితమగు ఉక్క మిశ్రజాతి రంగుగల తేలుపుట్టుట కనువగుసదుపాయం కలుగజేయును. ఇట్టి తేలు బయటపడి ఎవరినయినా కుట్టిందంటే వాడిపని హుజామతే.

ఎఱ్ఱజాతి తేళ్ళు గొద్దింకలు, గొజ్జిపురుగులు అని పిలువబడు రెక్కల పురుగులను తిని బ్రతుకును. పేడను కూడా తినును. నల్ల జాతి తేళ్ళు ముఖ్యముగా పేడను మట్టిని తినును. ఇట్టివి సాధారణంగా పిడకలుండు జాగాలలో ఉంటాయి.

తేలు ఒకేసారి ముప్పై మొదలు నలభై వరకూ పిల్లలను పెట్టును. ఆపిల్లలు తల్లి తేలువెన్ను మీద నుండు

ఒకసన్నని పొర పగిలి బయటకు వస్తాయి. అవితల్లివెన్ను నంటిపెట్టుకుని దానివెన్నుమీదనే తిరుగుతూ అయిదారు రోజులవరకూ ఉంటాయి. తర్వాత రెండు మూడు రోజులు అవి తల్లి యొడలంతటనూ ప్రాకులాడుచు కాలము గడిపి క్రమేణా తల్లిని వదలి దూరంగా తను దారిని తాము పోవుట కారంభిస్తాయి.

పిల్లలను పెట్టిన తేలు చావదు. అది చచ్చునని మనవా రనుకొనుట వెర్రి. పిల్లలను పెట్టిన వారంరోజులకు దాని వెన్నుపైనుండి ఒక తెల్లని పొరవంటి యనగా దేనినుండి యాపిల్లలు బయటకు వచ్చినవో యా మాని ఊడిపోతుంది. అంతేగాని తల్లి తేలు చావదు. నావద్ద సుమా రెడెనిమిది తేళ్లు యీనినవికాని ఒకటయినా చావలేదు. తేలు సాధారణంగా ఒక సంవత్సరంకంటె యెక్కువ కాలం బ్రతికినట్టుల కనబడదు ఇవి పిల్లలను సాలుకు ఒకటి రెండుసార్లు పెడతాయి ఎండాకాలంలో విస్తారంగా పిల్లలను పెట్టుట కనబడుతుంది నావద్ద ఒకే తేలు రెండుసార్లు ఈనిన కారణమున యీ పైసంగతి చెప్పగలను.

చిన్నచిన్న తేలు పిల్లలను తల్లి తేలు, పై తేళ్లు కూడా తింటాయి. ఇలాతినడం నాకన్నులతో జూచి యితర తేళ్లను ఈనిన తేలునద్దనుండి వేరుచేశాను. పెద్ద తేళ్లను బల్లులు తొండలు పిల్లులు కూడా తింటాయి. తొండ తేలును సులువుగాను బల్లికంటె బాగుగాను తినును.

తేళ్లను సాధారణంగా గారడీవాళ్లు, తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు పెంచుతారు. గారడీవానికి యిది సహాయముచేయును. ఏలాగంటే దానికి నేర్పిన యలవాటును బట్టి పేకలోని ముక్కను డెక్కలతో బట్టి బయటకు లాగుతుంది. ఇంకా చిల్లరపనులు తేళ్లచేత చేయించవచ్చు. తేలుమందుల నమ్మేవాళ్లు సాధారణంగా వాటిని చూపుచు మందులమ్ముతారు. ఎవరినయినా కుట్టించుకోమంటారుకాని కుట్టింపరు. ఎందుచేతనంటె వారి మందుసంగతి యప్పుడే బయటపడుతుంది.

అంతేగాకుండగా మనిషిచేతులలో పెరిగిన తేలు మనిషిని కుట్టదు. అవి మనిషిచే నలవాటుపడి కుట్టుట యను స్వభావమును మరుస్తాయి. మనం కుట్టించుకుందామని ఎంత ప్రయత్నించినా యా తేళ్లు పెంపుడువయి మనిషిశరీరముమీద ప్రాకుట కలవాటుపడినవయినట్లయితే కుట్టవు. ఇట్లు చాలా తార్కాణాలు చూశాను. క్రొత్త తేలును నాలుగైదు రోజులు మన శరీరంమీద అలవాటు చేసి తర్వాత దానిని వదలివేసినను దానివలన ఎవరికి నీ భయముఉన్నప్పటికీ బాధలేదు.

తేలుకాటుకు మందు అని అమ్మబడే మందు లెన్నియోగలవు. కాని వాటివలన యేవిధమయిన లాభము ఉన్నట్లు కనబడదు. నేను నాపంటిమీద సుమారు పదిభయి యేడెనిమిది రకాల మందులు వాడి చూశాను. ఇందులో బజారులో అమ్మబడే వీ పుస్తకాలలో అనగా ఆయుర్వేద గ్రంథాల్లో చెప్పబడిన క్రియలు అనేకాలు చూశాను. కాని వాటిపేటివలననూ నాకు సుగుణము గలుగలేదు. మంత్రం కూడా యిట్టిదే. ఈమందులు మంత్రాలు కొంత కొంత మందికి గుణమిస్తాయి. ఈగుణాలు కుట్టిన తేలు రకాన్ని బట్టి యది పొడిచినపోటుయొక్క హెచ్చుతక్కువలను బట్టి ఉంటాయి. మంత్రవేత్తలమని చెప్పువారు ఏమైనా మందువేశావా అని అడిగి మందువేస్తే మంత్రం పనికిరాదు పొమ్మంటారు. అయినా ప్రయత్నిస్తామంటారు గాని లాభం ఎక్కడోకాని కనబడదు.

మంత్రం సంగతి చూద్దాం అనీ, దానివలన లాభం వుంటుంది అదిమెస్మరిజం (Mesmerism) వంటిదిగదా అనీ, దానియందు మంచి నమ్మకతో ఒక రోజున క్రొత్తగా దొరికిన తేలుచేత కుట్టించుకుని ఏవిధమయిన మందుగూడా వేయకుండా మంత్రవేత్తదగ్గరకు వెళ్లాను. మీకేనా తేలుకుటితే అన్నాడు. అవునన్నాను. సరే కూర్చోండని చెప్పి ఏమయినా మందువేశారా అన్నాడు. లేదన్నాను. ఎక్కడ కుట్టిం దన్నాడు. చేతిమీద అని జాగా చూపించాను. సరే చొక్కాతీసెయ్యం డన్నాడు. తీశాను. లోపలికివెళ్లి నాలుగు క్రొత్త చీపురు పుల్లలు తీసుకవచ్చాడు. చెయ్యి జాపమన్నాడు. చాపేను. దానిమీద ఏదో మంత్రిస్తూ చీపురుపుల్లలతో కొట్టాడు. చెయ్యి విదపమన్నాడు. విదిపాను. ఏలా ఉందన్నాడు. ఆలాగేఉం దన్నాను. పది

గజాల దూరం పరుగెత్తమన్నాడు. పరుగెత్తాను. తిరిగి యటులే నాలుగైదు సార్లు పరిగెత్తమన్నాడు. పరుగెత్తాను. చెయ్యి విదపమన్నాడు. నాలుగైదుసార్లు విదిపాను. కూర్చోమన్నాడు, కూర్చుచున్నాను. చేతితో నేలమీద శక్తికొద్దీ గ్రుద్దమన్నాడు. బాధతో గ్రుద్ద గలిగినంత యిదిగా గ్రుద్దాను. ఎలా ఉందన్నాడు. అలాగే ఉందన్నాను. తిరిగి మంత్రంవేశాడు. తిరిగీ పైరీతిగానే వ్యాయామం చేయించాడు. ఎలాఉందన్నాడు. తప్పకుండా మంత్రంవల్ల పోతుందని గట్టినమ్మకంతో వచ్చిన నాకు మంత్రంవల్ల యేవిధమయిన మేలు కలుగలేదు. పాపం నాలుగైదు సార్లు మంత్రించాడు. ఒకటి రెండు రకాలమంత్రాలు ప్రయోగించాడు. కాని లాభం లేకపోయింది. మీకు కుట్టింది చాలా చెడ్డ తేలండి బాగాకూడా కుట్టినట్టుగా ఉంది. అయినా ఒక గంటలోపుగా పోతుంది. ఇంటికెళ్లి యీలాచేయండని ఓప్రక్రియ చెప్పాడు మంత్రం సంగతిలా అయిందికదా అని అనుకుంటూ యింటికిపోయి నామామూలు ప్రక్రియ చేసుకున్నా. గాని మంత్రంవేశేటప్పుడు మంత్రవేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామంవల్ల అపరిమితమయిన చెమట పట్టింది. మంత్రానికి యీ exerciseకు సంబంధం యేమిటాయని యాలోచిస్తూ మర్నాడు కొన్ని పుస్తకాలు తిరగేశాను. ఒకపుస్తకంలో ఓఇంగ్లీషు డాక్టరు ఏమన్నాడంటే తేలు కాని, పాముగాని కరచినప్పుడు మనవాళ్లు పైకెక్కుతుందేమో యని కట్టుకట్టినరీతిగా కట్టుకట్టక కుట్టినభాగమున వేడినీళ్లు పోసియు, బాగుగా మర్దించియు నాభాగమునకు అపరిమితమయిన వ్యాయామం యిమ్మనమన్నాడు. ఆలా యిచ్చిన యెడల యావిషం శరీరమంతటా వెంటనే ప్రవహించి శరీరమందంతటనూ ఉన్న రక్తములో కలసిపోయి యారక్తములో ఉన్న జీవములవలన తినివేయబడుతుందన్నాడు. ఆలాచేయక కట్టుకట్టుకు కూర్చున్నచో ఆవిషమును అక్కడవున్న రక్తము పూర్తిగా తినివేయలేని దగుటచేత యాభాగం చచ్చిపోయి ఆకారణంచేత శరీరమంతయూ క్రమేపీ చచ్చిపోవునన్నాడు. అనగా ఆభాగమునుండి చావు ప్రారంభమవునన్నాడు. ఇది పాములవిషయంలో తప్పదన్నాడు. అందుచేత ఏదయిననూ కుట్టిన వెంటనే యాభాగమున కపరిమితముగాను తదితరభాగములకీ కూడా కసరత్తు యివ్వాలన్నాడు. ఆలాటి కసరత్తువలన బాధ త్వరలో పోవునన్నాడు. అప్పుడు మంత్రవేత్త నాకిచ్చిన వ్యాయామమునకు అర్థం తెలిసింది. బహుశా మంత్రంవల్ల కాకపోయినా వ్యాయామంవల్లనయినా తగ్గిపోతుందని మనవాళ్లు మంత్రం తంత్రం కలిపి యేర్పాటుచేశారని బాగుగా తట్టింది.

ఈపైది మంత్రం సంగతి. ఇంక మందుల సంగతి చూడగా అదీ ఆలాగే కనబడుతోంది. ఆయుర్వేదంలో నే తేలుకాటుకు యాభియి యరవై మందులు చెప్పాడు. ఒకొక్క తత్వానికి ఒకొక్కమందుట! తత్వాన్నిబట్టి మందు పనిచేస్తుందిట!! కాని యీతత్వాలు తెలిసికొని మందిచ్చేవారు ఏరీ!!!!

నాకు తెలిసినంతవరకూ మనిషి తత్వాలతో పనిలేకుండా తేలుకుట్టిన బాధ పోవును అని చెప్పుటకు తగిన మందులు మూడున్నాయి. ఆమూడు మందులూకూడా తేలుయొక్క శరీరముచేతనే తయారు కాబడుతూ ఉన్నాయి. ఈ కారణముచేతనే పాశ్చాత్యదేశీయుల Anti-Philaria, Malaria, cholera మున్నగు Injections and Vaccines మాదిరిగా పనిచేసిన పైమందులు తేలువలని బాధను అణుస్తాయి. ఈపైని వేర్కొనిన యింగ్లీషు మందులలో గుణములు లేని వున్నాయికాని తేలుమందుపట్టేది గాదు. ఏలన అది లోపలికి inject చేయవలసిన పనిలేదు.

ఇంగ్లీషు డాక్టర్లు తేలుకాటుకు injections అనిపేరు పెట్టి మత్తుగలిగించి బాధకనబడకుండా శేయుటకు Morphia injection యిచ్చుచున్నారు. ఇది చాలా తప్పుపని. బాధపోవుటకై యది తెలియకుండనుండుటకు మందట! ఇది బాధ పోగొట్టుటయా లేక దానిని గప్పి పుచ్చుటకుగాను యింకో విషాన్నికూడా శరీరమున జేర్చుటయా?

నేను చెప్పే మందులు కొంచెం వినండి. ఇవి సూభమున్నూ సులువును కలుగజేసేవిన్నియై వున్నాయి.

౧. తేలుకుట్టినప్పుడు సాధారణంగా అది మన కంటబడుతుంది. అప్పుడు దానిని చంపివేస్తాం. చంపిన పిదప దానిరక్తమును లేక రసిని తీసి యది కుట్టినచోట మర్దనా చేసినయెడల తేలుబాధ వెంటనే పోవును. చిమ చిమకూడా ఉండదు. కాని ఆభాగం మాత్రం యిగపై నాలుగు గంటలదాకా కదిగివేయరాదు ఇది కూడా అనుభవంమీదే చెప్పుతున్నా.

౨. తేలు కనబడినప్పుడు దానిని చంపి ఒక నల్ల ఉమ్మెత్తకాయలో ఉంచి గుడ్డచుట్టి మట్టిరాసి కుమ్ములో పెట్టి తేలుతో సహా అది ఉడికిన పిదప తేలుతో సహా కల్వంలో ఉంచి నీరుల్లిపాయల రసం పోసి మర్దించి కణికగా చేసికొని యుంచి యెవరికయినను తేలుకుట్టినప్పుడు కణికను నీటిలో నరుగదీసి రాసి గుడ్డపాగ వేయవలెను. గంగమారగానే బాధపోవును.

3. నాలుగయిదు బాగుగా పెరిగిన తేళ్లను సంపాదించి వాటిని చంపి ఒక గాజుసీసాలో వేయుము. తర్వాత సీసాలో రెండుఅవున్సుల కిరసనూనెనుపోయుము. ఆసీసా నాలుగు నెలలపాటు అట్లే యుంచవలెను. పిదప తేళ్లను తీసిపారవేయవచ్చును. అప్పుడు తేలుసారము extractum of scorpion తయారగును. ఎవరికయినా తేలుకుట్టినచో మాదితో యాకిరసనూనెను కొద్దిగా మర్దనా చేసిన యెడల బాధ వెంటనే పోవును.

అవసరాన్నిబట్టి ఏ మందయినా వాడవచ్చును. భోజనముకు ముందు తేలుకుట్టిన భుజింపకుండుట మంచిది.

స్వప్నకేళి

కె. అన్నమరాజుశర్మ గారు

శిలలు గిరికంధరంబులు సెలలు తరులు - శాద్వలంబులు తారలు శాంతి నెపుడు
భావనాస్పందవాణినిఁ బలుక నేర్చు - తన్నిశాయామమే నాకు ధన్యతమము!

తరుణ శరదిందు చంద్రికా ధౌత మృదుల - పులినశోభిత వాలుకాభూములందె
మౌనముద్రను ధ్యానసమాధిలోని - లీన మొందుదు స్వప్నడోలికలు కదల.

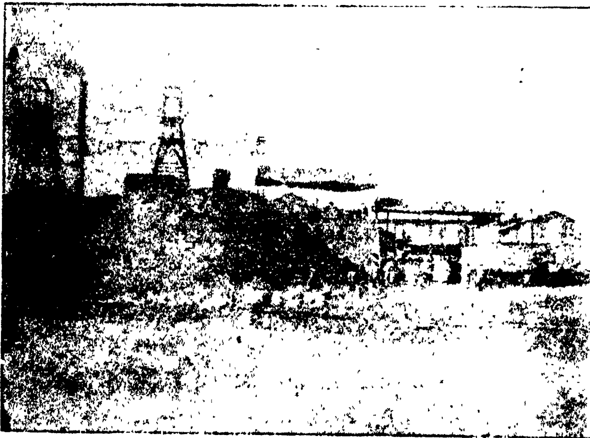
ఎచట మలయూటకాలువ లెద చలింప - స్వాదురాగాలతో రహఃస్థలము లంటి
చలువరానేల నోలాడయుచు సందడించు - నదియె నాస్వప్నకేళికి నాటపట్టు.

సౌరభోద్గార మంద నిశ్వాసగతుల - నిండువెన్నెల సరసిని నృత్యమాడు
కలువకన్నియ లేనవ్వుకాంతిఁ జిలికి - స్వర్గసోపానపఙ్క్తుల సంతరించు.

సింగరేణి బొగ్గుగనులు—హైదరాబాదు (దక్కను)

అ. వెం. రామచంద్రరావు గారు, బి. ఏ., యల్. టి.

సింగరేణి కోలరీసు కంపెని లిమిటెడ్ సుమారు నలుబది సంవత్సరముల క్రిందట స్థాపింప బడెను. అప్పటినుండియు రాత్రింబగళ్లు గనులలోని బొగ్గును త్రవ్వుచునే యున్నారు. ఎంత త్రవ్వినను బొగ్గునకు అంత మనుమాట లేకుండ నున్నది. బొగ్గు గనులున్న పట్టణము "ఎల్లండ"ను పేరకూడ పిలువబడుచున్నది. రైల్వేస్టేషను మాత్రము కంపెనిపేరట 'సింగరేణి కోలరీ'సని పిలువ బడుచున్నది.

'పిట్' గని రెండు 'లిఫ్టు'ల దూరదృశ్యము

హైదరాబాదు రాజ్యములో చూడదగిన పెక్కు స్థలములు కలవు. ప్రతిసంవత్సరము హనుమకొండలోని సహస్రస్తంభదేవాలయమును, హనుమకొండకు నలుబది మైళ్లదూరమున నున్న రామప్పదేవాలయమును, ఓరుగల్లు దుర్గమును, ఔరంగబాదుజిల్లాలోని ఎల్లోరా అజంతా గుహాలను జూచుటకనేకులు వచ్చుచుందురు. ఇంగ్లాండు నుండి వచ్చు ప్రతియుద్యోగియును తాను మరల స్వదేశమునకు బోవుటకు ముందు వీటి నన్నిటిని దర్శించి పోవుచుండును. ఒకనెలరోజుల క్రిందటనే మద్రాసు గవర్నరుగారగు గోషన్ ప్రభువుగారు ఎల్లోరా అజంతా గుహాలను దర్శించి వెళ్లిరి. హైదరాబాదులోని పైనుడివిన బొగ్గగనులు కూడ నైజాము రాజ్యములో చూడదగిన వాటిలో ముఖ్యమైనవని తెలిసికొనవలెను.

సింగరేణికి వెళ్లుటకు 'డోర్నకల్' జంక్షనులో దిగవలెను. బెజవాడనుండి డోర్నకల్‌కు మెయిలులో మూడు ఘంటలుమాత్రమే ప్రయాణము. అక్కడ సింగరేణికిపోవు రైలుబండ్లలో డోర్నకల్‌కు వచ్చు ప్రతి బండికిని నొకటెప్పుడును సిద్ధముగానుండును. డోర్నకల్ నుండి సింగరేణి పదునాల్గు మైళ్లకన్న నెక్కుడు దూరము లేదు. ఎత్తుపల్లముగల అడవిప్రదేశముగుండ రైలు పోవుటవలన సుమారు ఒకటిన్నరగంటకాలము సింగరేణిజేరుటకు పట్టును. ఆ రైలుమార్గము బొగ్గుకొరకే వేయబడినది. సింగరేణినుండి వచ్చు ప్రతిరైలునకు సుమారేబది బొగ్గు "వేగనులు" (waggons) తగిలింపబడును. అందుచే రైలు త్వరితముగ పోవుటకు వీలు లేదు. అట్లే డోర్నకల్ నుండి పోవు ప్రతిరైలు 'ఖాలీవేగను'లను తీసికొనిపోవుచుండును.

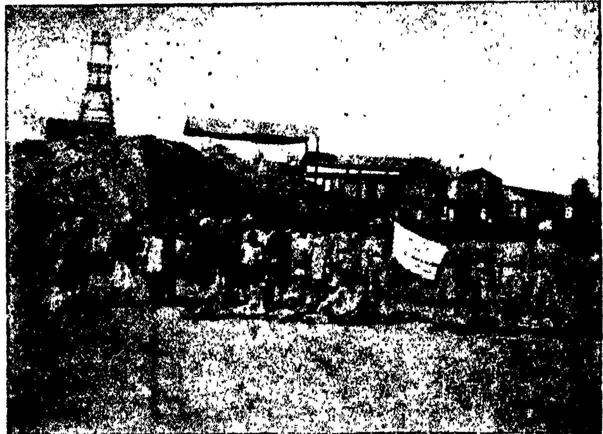
బొగ్గుగనులను గూర్చిన సరియైనజ్ఞానము కలవారరుదని చెప్పవచ్చును. పుస్తకములలో ఇంగ్లాండులోని గనులనుగురించి మనము చదివియుందుము. ప్రతివిద్యార్థికిని ఇంగ్లాండులోని బొగ్గుగనులలో పనిచేయు కూలివాండ్రు "డేవి" (Davy) అను శాస్త్రజ్ఞుడు కనుపెట్టిన సేఫ్టిల్యాంప్ (Safety lamp) పట్టుకొని పనిచేయుదు

రని తెలిసియుండవచ్చును. ఆ 'సురక్షిత దీపము' కనిపెట్టుటకు పూర్వము గనులలో అనేక ప్రమాదములు జరుగుచుండెను. సింగరేణి గనులలో అట్టి దీపమే అవసరము లేదు. తనంతట నవి అంటుకుపోవు ప్రమాదవాయువు లిక్కడ లేవు. ఈకంపెని 'జనరల్ మేనేజరు' గారు గనులలోనికి బోవుటకు ఉత్తరవిచ్చెదరు. కాని సింగరేణికి వచ్చుటకుముందే వారి ఉత్తరవు పుచ్చుకొనుట మంచిది. లోకల్ ఫండ్ (Local Fund) వారు ప్రయాణికుల కొరకు నిర్మించిన బంగాళాయొకటి బసచేయుటకు చాల సదుపాయముగా నున్నది. దానిలో మంచములు, కుర్చీలు, బల్లలు మున్నగునవన్నియు అమర్చబడియున్నవి. మూడు కొళ్లాయిలు, స్నానమున కొకగది, ఒకవంట యిల్లు మున్నగునవన్నియు అందున్నవి. సింగరేణిలో మంచి 'హొటల్సు' లేక పోవుటవలన వెంట నొక వంటమనిషిని తీసికొనివచ్చుట మంచిది. భద్రాచలమునకు పోవు యాత్రికులు సింగరేణిలో దిగి మోటారుబస్సు యెక్కి వెళ్లుదురు. భద్రాచలము సింగరేణినుండి నలుబది మైళ్లు దూరముననున్నది. వారు గనులు చూచుటకు ప్రయత్నించవలెను. అనేకులు గనులలోనికి పోవుట యనిన భయపడుదురు. భయపడుటకు తగిన కారణమేమియు లేదు.

ఇప్పటివరకును కంపెనివారు యిరువదియారుగనులు (Pits) త్రవ్వినారు. బొగ్గు అయిపోవుటచే యిరువది గనులు మూయబడినవి. ఇప్పుడు ౨౦, ౨౧, ౨౩ నెంబర్ల గనులే పనిచేయుచున్నవి. వీటిలో 21వ నెంబరుగని 'స్ట్రిట్' గని (Strutt Pit) మిక్కిలి పెద్దది. తక్కిన రెండుగనులనుండి త్రవ్వు బొగ్గుదీనిలోనిబొగ్గునకు సమానము కాజాలదు. దినమునకు సుమారు నలుబది 'వేగనుల' బొగ్గు త్రవ్వబడుచున్నది.

'స్ట్రిట్' గని యొక్క లోతు సుమారు యెనిమిది వందల అడుగులు. నలుబది గజముల దూరమున రెండుబావులు త్రవ్వబడియున్నవి. ప్రతిబావిలోను రెండుపెద్ద తొట్లు (big lifts) గలవు. ఇవి క్రిందికి మీదికి ఆవిరి మూలమున లాగబడుచుండును. ఒక 'లిఫ్టు' క్రిందకు పోవునపుడు మరియొకటి మీదకు పోవును. ఈ 'లిఫ్టులో' ఒకమారు పదునారుగురు మనుష్యులు పోగలరు. 'లిఫ్టు' గనిలోనికిపోవుట కొక్క నిమిషముకన్న నెక్కువపట్టదు. గనిలోపల శుద్ధమైనగాలి వచ్చుటకు మంచియేర్పాటులు చేయబడియున్నవి. ఒక 'యంజను' చే గొప్ప పంకా యొకటి భూభాగమున నడుపబడుచున్నది. ఆ పంకామూలమున వచ్చుగాలిని వల్లపగచి యొక్క చో(ట)జేర్చి గనిలోనికి పంపుదురు. సుమారు పదునైదువందల అడుగుల పరిమాణపు గాలి ప్రతినిమిషము లోపలికి పంపబడుచుండును. వేరే యంత్రమొకటి లోపలనుండు చెడుగాలిని పైకి లాగివేయుచుండును. గనిలోపల త్రాగుటకు స్వచ్ఛమైన నీరున్నది. భూగర్భములోనున్న నీరగుటచే అది చాల రుచికరముగను, దేహారోగ్యకరమునునై యున్నది. గనిలోని నీటిని పైకిపోవునట్టులు చేయుటకు లోపల పెద్దయంత్రములు కొన్నియున్నవి. అవి గనిలోని నీటినంతయు నాలుగు ఘంటలలో పైకి తోడగలవు. లోపల కొళాయిలు చాల యున్నవి.

'లిఫ్టు' లో లోపలకు పోవునపుడు దారి అంతయు చీకటిగానుండును, ఒకటి రెండు 'ఎలక్ట్రిక్' దీప

'స్ట్రిట్' గని చేరువదృశ్యము-కూలీలు,
వరంగల్లు ఉస్మానియాకాలేజి స్వచ్ఛందసైనికులు

ములు తప్ప వేరేమియు కానరావు. లోపలకు పోవువారి సహాయార్థమై కంపెనివారు ఒకరిద్దరి మనుష్యులను బంపుదురు. వారివద్ద దీపములుండును. గనిలోనికి పోయిన తత్క్షణమే మరియొక వింతదేశమునకు పోయినట్లుండును. లోపల రాధారిమార్గములలో కొన్ని 'ఎలక్ట్రిక్' దీపములున్నవి. బొగ్గుతీసికొనివచ్చు డబ్బాలకొరకు(trucks) రెండు జతలపట్టాలు మార్గములో నమర్చబడియున్నవి. బొగ్గుత్రవ్వు ప్రదేశములు బావిలోపల భాగమునుండి రెండు మూడు మైళ్లువరకు గలవు. 'లిఫ్టు'దగ్గరకు బొగ్గు డబ్బాలలో తేబడుచుండును. రెండుడబ్బాలు బొగ్గుతో ఒక్కమారుగా'లిఫ్టు'లో పైకిబంపబడును. క్రిందికి పోవు 'లిఫ్టు' మూలమున రెండుఖాలీడబ్బాలు లోపలకు పోవుచుండును.

'లిఫ్టు' లను పైకి లాగుటకై బావిపై నమర్చియున్న యంత్రపరికరము

గనిలోపల ప్రమాదకరమైన వాయువు లేమియు లేవు. కూలీలు యిలాయిదీపములనే పట్టుకొని పోవుదురు. వారు చుట్టను నోటబెట్టియే పనిచేయుదురు. చలికాలమున వారు బొగ్గుముక్కలను అంటించి చలి కాచుకొందురు. సుమారు వెయ్యమంది కూలీలు గనిలో రాత్రింబగళ్లు పనిచేయుచుందురు. ఒక్కదినము కష్టపడవలసిన పనివాండ్రు మూడుజట్లలుగా విభాగింపబడి ఒకరితరువాత మరొకరు వచ్చి పనిచేసి పోవుచుందురు. ఒక్కొక్క పనివాడు యెనిమిదిఘంటలు చీకటిలో యిలాయిదీపము పట్టుకొని పనిచేయవలసియున్నది. పగలెనిమిది ఘంటలు పనిచేయువాండ్రు సూర్యరశ్మి జూచుటయే దుర్లభము. పగలంతయు లోపలనుండుటచే వారు పైకివచ్చుసరికి సాయంకాలమగును.

రాత్రి యెనిమిదిఘంటలకు కూలివాండ్రు పనికి పోవుదురు. ప్రతివానిచేతిలో యొకదీపముండును. అట్టి పందలకొలది దీపములు రోడ్డులమీద జూచుటకు నయనానందకరముగా నుండును. కూలివాండ్రయందు అనేక దేశస్థులుందురు. గనులు కనిపెట్టినపుడు ఇక్కడి కూలి వాండ్రు పనిచేయుటకు భయపడిరట. అందుచే పంజాబునుండి, ఒరిస్సానుండి కూడ వచ్చి నివాసముల నేర్పరచుకొన్న పనివాండ్రనేకు లిక్కడ నున్నారు. వారిలో నెవరిని జూచినను ఆరోగ్యముగను, దృఢముగను కనబడరు. సామాన్యపు కూలివాడు రోజునకు ౮ అణాలు మొదలు ఒకరూపాయివరకు గడించును. వచ్చిన ఆదాయములో సగము త్రాగుటకునకుపోవును. ఎనిమిదిఘంటలు సూర్యరశ్మి లేని గనులలో పనిచేసి త్రాగెడి కూలివాండ్రకు ఆరోగ్య మెట్లుండును?

'స్ట్రిక్'గని పైభాగమున బొగ్గును విడదీయుటకు మంచి యంత్రములు గలవు. నెంబరు ౨౧, ౨౨ గనుల నుండి కూడత్రవ్వినబొగ్గు కూడ ట్రక్కులలో 'స్ట్రిక్'గని దగ్గరకు తేబడుచున్నది. ఇక్కడ బొగ్గును జల్లించుటకు, రకరకముల బొగ్గును విడదీయుటకు, బొగ్గులోని రాళ్లను విడదీయుటకు దగిన యంత్రములు గలవు. బొగ్గు అనేకవిధములుగా నున్నది. అన్నిటికంటెను గుండ్రబొగ్గు చాల మంచిది. ఒకవెడల్పయిన పట్టామీద బొగ్గు పోవునపుడు సుమారు వందమంది పనివాండ్రు రాళ్లను, చెడ్డ బొగ్గును విడదీయుట కానవచ్చును. మంచిబొగ్గు దానంతటదే రైలు 'వేగనులలో'పడును.

గనిలోని బొగ్గు యేర్పడియుండు విధము చూడ దగియున్నది. సుమారు యేడుఅడుగుల దూరమునున్న రెండు రాతిపొరలమధ్య బొగ్గు గాననచ్చును. అందులోను పైభాగమున గల బొగ్గు అంత మంచిదికాదు. మధ్యను యిసుక రాతి పొరయుండును. క్రింద భాగమునున్న బొగ్గు అన్నిటికంటె శ్రేష్ఠమైనది.

సింగరేణి కోలరి తటాకముపైనున్న 'వార్ఫు' (wharf)

గనికి సమీపమున యొక పెద్ద కార్ఖానా గలదు. అందు కంపెనీకి కావలసిన యావత్తు సామగ్రియు తయారగుచుండును. పట్టణమంతటికిని మంచినీటిని సరఫరా చేయు తటాకము కటి మిక్కిలి పరిశుద్ధముగా నుంచబడి కంపెనీవారి స్వాధీనమున నున్నది.

ఊరికి మరియొక ప్రక్క కంపెనీకంతయు విద్యుచ్ఛక్తినిచ్చు గొప్ప యంత్రశాల (Power House) యొకటి కలదు. అందారు పెద్ద 'ఇంజను'లున్నవి. ఇంజనులకు కావలసిన నీరు ఖాళీఅయిన "ఉస్మానియా" గనినుండి వచ్చును. ఆనీటి రంగు పాలవలె తెల్లగా నుండును. 'బాయిలర్ల'కు నుపయోగించుటకు పూర్వము నీటిని శుద్ధిపరతురు. సిలిండర్లలో నుండి వచ్చునీరు వేడిగా నుండును. దానిని చల్లపరచుటకు గొట్టములనుండి నీరు జల్లులు జల్లులుగా ఒక చెరువులో పడునట్లేర్పాటు చేయబడియున్నది. సుమారు నూరు జల్లుగొట్టము లచ్చట నున్నవి. నీటితుంపరలు యెప్పుడును గాలిలో నుండుటచే ఉదయమున పదికొండు ఘంటలలోపలను మధ్యాహ్నము రెండుఘంటల తరువాతను మనముక్కడ ఇంద్రధనస్సును చూడగలుగుదుము. మనుటపైన వ్రాయబడిన వింతలలో కల్ల వింత.

పురుషోత్తమక్షేత్ర తత్త్వము

శ్రీ విక్రమదేవవర్మ గారు

అలర సుభద్ర బ్రహ్మగ మహాహలి హాలహాలాశనుండుగా
నలపురుషోత్తముండు కమలాక్షుండుగాను త్రిమూర్తు లావలన్
జెలువుగ వాణియు న్విమల శ్రీయు త్రిశక్తులు గాగ దోచుటన్
సులలితభక్తిచే బురిని సొంపుగ గొల్తుము నిత్య మాత్మలోన్.

కమ్మనితావి—ఉమర్ ఖయ్యాం.

హైందవ సాంఘిక పరిణామము

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు

ప్రస్తుతము మనహైందవ సంఘములోని మూఢాచారము లన్నిటికిని పూర్వాచార పరాయణులు మూడువేల సంవత్సరములక్రింద వ్రాయబడిన గ్రంథములనుండి ప్రమాణములను ననుసరించెదరు. ఈప్రమాణములలో ఎన్ని పరస్పరభేదము లున్నను, వీనినన్నిటిని సమన్వయము చేయగల సమర్థులు వీరిలో కలరు. మానవకోటిలోని యితర సంఘముల చరిత్రలుగాని, వారి ప్రస్తుతాచారములుగాని, వానిలో అనుసరింపతగినవి, కూడనివిగాని, వీరి కేమాత్రమును తెలియవు. ఆ నానాసంఘములలో, ఆచారములు కెట్టి పరిణామములు కలిగినవో వానిని మనవానితో పోల్చినపుడు, సాధక బాధకము లేవి బయలుదేరునో వీరు గ్రహింపజాలరు. సాంఘికాచార పరిశీలనమే వీరికి గిట్టదు. ఈ కలియుగములో మంచిచెడ్డలు రెండును ప్రతిమానవసమాజములో వృద్ధియగుచున్నవనియు, ఏసంఘముగాని లోపములులేక ఆదర్శప్రాయమైన పరిపూర్ణావస్థ పొందనేరదనియు వీరికి తోచదు. శాస్త్రములలో చెప్పిన నిత్యనైమిత్తిక విధులాచరించనివారు రౌరవాదినరకములలో పడుదురనియే వీరి యభిప్రాయము. అన్యమతములవారికి మోక్షము చేకూరదనియే వీరి తలంపు. వీరికి మార్పుఅనగనే తలకంటగింపు. ఇట్టివారి మాటలను నవనాగరికవిద్వాంసులు పెడచెవిని పెట్టినను, వీరికి మూఢులైన జనసామాన్యముమీద ఇంకను పలుకుబడి యుండుటచేత, ప్రతిసంఘ సంస్కరణమునకు వీరి పాండిత్యము అడ్డుతగిలి, మన విదేశీయపరిపాలకులు మనమతములో జోక్యము కలిగించుకొనుచున్నారని మాటిమాటికి వారిని, మన ప్రజాప్రతినిధులను వీరు భయపెట్టుచుందురు. రాజకీయస్వాతంత్ర్యమునకు ముందుకు దూకెడి మననాయకులు ప్రజలను బాధించుట ఈ సామాజిక దాస్యశృంఖలములను పడగొట్టుకొన జాలకున్నారు.

ప్రతివ్యక్తియొక్క మతము ఆతనికిని పరమాత్మకును సంబంధించిన విషయము. సామాజికవ్యవస్థలతోగాని, రాజకీయవిషయములతోగాని అట్టిమతమునకు [illegible] సంబంధముండకూడదు. ప్రజల ఐకమత్యమునకుగాని, వారి శరీరమానసారోగ్యములకుగాని భంగము కలిగించు మతసూత్రములును, అవి యెంత పురాతనములైనను, ఎంతపవిత్రములైనవని భావించినను, త్రోసివేయకతప్పదు. కాబట్టి నిష్ఫలమని యెంచబడు కర్మకాండను ఎంత తగ్గించుకొన్న అంతమంచిది. ఇది నీతితోగాని, మోక్షసంపాదనతోగాని సంబంధించదని చెప్పుటకు మనకర్మభూమిలోలేని అనేకకోట్లప్రజ

లుండుటయే నిదర్శనము. వారందరు దేవుని పుత్రులైనపుడు వారిని కర్మబాహ్యులుగ జేసి, నరకమునకు ఆయన పడద్రోయునా? ఈభారతదేశములోనైనను, సన్యాసలకు ఈకర్మకాండతో పనిలేదటగాని, గృహస్థులుమాత్రము దీనిలో మునిగి తేలుచుండవలెనట! పూర్వకాలములోని వర్ణాశ్రమధర్మములలో ఎట్టి మార్పులు చేయకూడదట! ఏమార్పులైనను ప్రజాసామాన్యములో చొప్పించవలెనన్న, మన యాచారవ్యవహారములన్నిటిలో వేదకాలమునుండి అవి యెప్పుడెప్పుడు ఎట్టి పరిణామము పొందినవో, యెట్లు ప్రస్తుతకర్మకాండ వృద్ధియైనదో, యేకారణములచేత ప్రస్తుతమున నది నామమాత్రావశేషముగ నున్నదో మనము బాగుగా గ్రహించి, మంత్రార్థము తెలియని మూఢపురోహితుల చేతులలో కీలుబొమ్మలమై ఉళక్కిమాటలతో పిచ్చిపిచ్చి కర్మలను మనవారందరు ఏల చేయుచుండవలెనో తెలిసికొని, మన నవనాగరికపండితులు విచారించి గ్రంథములను దేశభాషలో వ్రాసి ప్రచారము సలుపవలసియున్నది.

నూతనముగా క్రొత్తమతము సృజించనక్కరలేదు. మానవలెనే ముక్కుచెవులుగల ఒక దేవుడు (Anthropomorphic God), నరక స్వర్గములును ఉన్నవని బోధించు బ్రహ్మసమాజము విజయము నొందనదా? వేదములు మాత్రము అపౌరుషేయములనియు, వానిని శిరసావహించి వానిలోని కర్మలనుమాత్రము ఆచరింపతగుననియు బోధించు ఆర్యసమాజమంత్రము మనలో వ్యాప్తిచెందినదా? భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యములను బోధించు మనవేదాంతమే మనకు శరణ్యము. ప్రపంచములోని మతసాంప్రదాయము లన్నియు మన హిందువులలో కనపడుచునేయున్నవి. కాని సమస్తనీతిసూత్రములకును మనవేదాన్తమే పునాది. మనశ్శుద్ధికొరకును, చిత్తనిరోధముకొరకును మూడువేలేండ్లక్రింద ప్రతిపాదింపబడిన కర్మకాండయంతయు ఈ కాలమునకు పూర్తిగా పనికిరాదనుటకు దాని ప్రబోధింపునమే తార్కాణము. మన వేదాంతము నిశ్చయముగా ప్రచ్ఛన్నబౌద్ధమతమే. అయినను దానివలన నష్టమేమి? ఆరెండును నైతికసూత్రముల కన్నిటికిని సహేతుకములైన పునాదుల నంగీకరించెను. నిర్వాణమనుడు, మోక్షమనుడు, ఈరెండును జన్మపరంపరలవలనగాని సిద్ధించవు. క్రైస్తవబ్రహ్మసామాజిక మహమ్మదీయమతములు ఏకేశ్వరోపాసనను ప్రతిపాదించినంతమాత్రమున ఆధ్యాత్మిక విషయములలో మనలను తృప్తి పొందించ జాలవు. పూర్వజన్మములలోని కర్మలఫలములను మన మనుభవించవలయుననియు, దైవదూషణ భూషణములు మన కెప్పటికిని ఉచ్చరించవనియు, కర్మఫలక్షయ మగుటకు కర్మ భక్తి జ్ఞాన యోగములు సాధనములు మాత్రమే యనియు మనవేదాంతము బోధించుచున్నది. ఈవేదాంతసూత్రములు సులభశైలిని సామాన్యప్రజలకు కూడ బోధపడునట్లు చెప్పవలెనుగాని, పుక్కిటిపురాణములు, అభూతకల్పనలు, గాథలు, వెర్రి మొర్రి కర్మ

కాండలు మొదలగువానియందు మూఢవిశ్వాసములను ప్రబలచేయుట పాపమని నాతలంపు. కొంతవరకైనను హేతుపూర్వకముగాని నమ్మకములను (Dogmatic beliefs) ప్రజల మనస్సులనుండి పారద్రోలవలెను. కొన్ని నైతికసూత్రములను బోధించుట కేర్పడిన కల్పనాకథలను వేదవాక్యములుగా భావించ వలసినదని పసిబాలురకు కూడ చెప్పకూడదు. ఈకాలములో ప్రపంచములోని మానవసంఘములను మొత్తముమీద నైతికపథమును త్రొక్కించునవి రాజకీయసాంఘిక శక్తులేగాని నైతికశక్తులు కావు. కేవలము పరలోకశక్తులు సన్మార్గమునకు ఈనవయుగములో త్రోవ చూపజాలవు.

ఒకవేళ ఇంకను కొంతకాలమువరకు జనసామాన్యమునకు మతవిశ్వాసము అవసరమైనను, మనసంఘాభివృద్ధి హానికరములగు మూఢాచారములు, వెర్రినమ్మకములు, అతిక్లిష్టమైన కర్మకాండలు త్రోసివేయబడునట్లు ప్రచారము సల్పుట మన నవనాగరిక పండితుల విధి. ఒక్కసారిగ సాంఘికవిప్లవము రాకుండ, మనలను బంధించిన కొన్ని శృంఖలములను వదలించుట మిక్కిలి యవసరమని నమ్ముచున్నాను. మనలోని వర్ణములు, వివాహములు, నైతిక సూత్రములు, స్త్రీ స్వాతంత్ర్యము, కర్మకాండ, శౌచా శౌచములు, దేవతలు, దయ్యములు, విదేశగమనము, అస్పృశ్యత, పంక్తిభేదము, దృష్టిభేదము, ఈ మొదలగు సాంఘికవ్యవస్థల పరిణామాదులను గురించి ప్రజలలో ప్రబోధము కలుగవలెనన్న మనమతగ్రంథముల నుండియే సరియైన ప్రమాణములను కనుపరచి, వీనిలో క్రమక్రమముగ మార్పు లెట్లు వచ్చినవో, వీనిని మతముతో సంబంధించునట్లు చేయుటవలన, ఎట్టి యనర్థకములు మూడుచున్నవో, స్పష్టముగ దేశభాషలలో తెలుపవలెను. మన విదేశీయ ప్రభుత్వములో ధర్మజ్ఞసభలు లేకపోవుట వలనను, ఒకవేళ కొన్ని నెలలక్రిందట కాశీలో కూడినట్లు పండితసభల నేర్పాటుచేసి తీర్మానములు కావించినను వాని నమలులో పెట్టుటకు మనస్వదేశ ప్రభువులు లేకపోవుట చేతను, శాసనసభ్యులు బిల్లులు ప్రవేశపెట్టుటకు జంకుటచేతను, సంఘసంస్కరణములు విరివిగ జనబాహుళ్యములో ప్రచారణలోనికి వచ్చుచుండలేదు. సంస్కృతాంగ్లేయ భాషలు రెంటిలోను సమర్థులై, పక్షపాతము వహించని పండితులు ఈ సాంఘికాచార విమర్శనగ్రంథములను వ్రాయవలెను. నేను సంస్కృత పండితుడను కాకపోయినను, ఆంగ్లేయభాషలో ననువదింపబడిన మన మతగ్రంథములను బట్టి మనపండితులు విమర్శించతగిన కొన్ని ముఖ్య విషయములను సూచించుచున్నాను.

శ్రుతిస్మృతిపురాణములలో విరోధము కనబడునపుడు పూర్వపుది తరువాతిదానికంటె బలీయమని ఆపస్తంబులవారు, జాబాలి, కుల్లూకభట్టు, జైమినిమహర్షి మొదలగువారు చెప్పుచున్నారు. ఋగ్వేదకాలములో ఇప్పటి వర్ణములు లేవు. కాని తరగతుల భేదము

లున్నవి. అన్యోన్యవివాహములు, భోజన ప్రతి భోజనము లుండెను. ప్రతివర్గమువారును వారి కిష్టమైన వృత్తుల నవలంబించవచ్చును. ఆకాల ములోకూడ మంత్రములు బాగుగా తెలిసిన వారు బ్రాహ్మణులని పిలువబడి గౌరవమును పొందుచుండిరి. క్రమక్రమముగా వారియాధ్యాత్మికజ్ఞానమువలనను, నైతికవర్తనమువలనను ఇతరవర్ణములమీద పలుకుబడి కలిగించుకొనిరి. శ్రేష్ఠస్థానము లుపయరుచుకొను క్రింది వర్ణములవారు బ్రాహ్మణవర్ణములోనికి తరుచుగా పోవుట కలదు. ధార్ష్ట్రియను క్షత్రియవంశము బ్రాహ్మణులైనట్లు భాగవత పురాణములో చెప్పబడియున్నది. గార్గ్య, తర్యారుణి, కవి, పుష్కరుణి మొదలగువారు మొదట క్షత్రియులుగానున్నను తరువాత బ్రాహ్మణులైరి. బ్రాహ్మణుడైన భరద్వాజుని భరతుడు తనకుమారునిగ పెంచుకొనెను. క్షత్రియుడైన నాభాగుడు వైశ్యుడాయెను. దాసీపుత్రుడైన కవషుని గొప్పఋషిగా తక్కిన ఋషులందరు అంగీకరించి, ఆయనను కొలిచిరి. వర్ణవ్యవస్థ గుణకర్మస్వభావానుసారముగ నుండునుగాని జన్మమాత్రముబట్టి కాదని భగవద్గీతలలో స్పష్టముగా వ్రాయబడియున్నది. వ్యాసుడు బెస్తదానియందును, వసిష్ఠుడు ఊర్వశియందును, అగస్త్యుడు కుండయందును, ఋశ్యశృంగుడు లేడియందును, పరాశరుడు మాలదానివలనను పుట్టి బ్రాహ్మణులైరి.

శ్లో. "శూద్రో బ్రాహ్మణతా మేతి
బ్రాహ్మణ శ్చైతి శూద్రతాం,
క్షత్రియా జ్జాత మేవంతు
విద్యా ద్వైశ్యా త్తథైవచ."

—మనుస్మృతి.

శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వమును పొందును; బ్రాహ్మణుడు శూద్రత్వమును పొందును. క్షత్రియ స్త్రీ(?)వలనను, వైశ్యస్త్రీ(?)వలనను పుట్టినవారు నట్లే యగుదురు.

శ్లో. "నవిశేషోஉస్తి వర్ణానాం
సర్వం బ్రాహ్మ మిదం జగత్,
బ్రహ్మణా పూర్వసృష్టంహి
కర్మభి ర్వర్ణతాం గతమ్."

—భారతము: శాంతిపర్వము.

వర్ణములలో విశేష మేదియు లేదు; ఈ జగత్తంతయు పూర్వకాలమునందు బ్రహ్మమయముగానే చేయబడి కర్మలచేత వర్ణత్వమును పొందినది.

భారతానుశాసనికపర్వమునందు మంచిపనులు చేయుటచేత శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వమును పొందుననియు, వైశ్యుడు క్షత్రియత్వము పొందుననియు, పుట్టుకసంస్కారములు ద్విజత్వమునకు కారణములు కావనియు, మంచినడత యొక్కటియే కారణమనియు చెప్పబడియున్నది. ఈ విధముగా ఆరణ్యపర్వములో రెండుమూడు చోట్లను, భాగవత సప్తమ స్కంధమునను నుదాహరించబడెను.

పై కారణమును బట్టియే అంతర్వర్ణ వివాహములు వేదకాలమునందే గాక స్మృతుల

కాలములో కూడ ప్రచారములో నున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

"అధర్మచర్యయా పూర్వోవర్ణో జఘన్య జఘన్య వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ, ధర్మ చర్యయా జఘన్యో వర్ణః పూర్వపూర్వ వర్ణ మాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ."

—ఆపస్తంబసూత్రము.

అధర్మచర్యచేత నగ్రవర్ణమువాడు జాతి పరివృత్తమందు తక్కువ తక్కువ వర్ణమును పొందును; ధర్మచర్యచేత హీనవర్ణమువాడు జాతి పరివృత్తమందు పూర్వపూర్వ వర్ణమును పొందును.

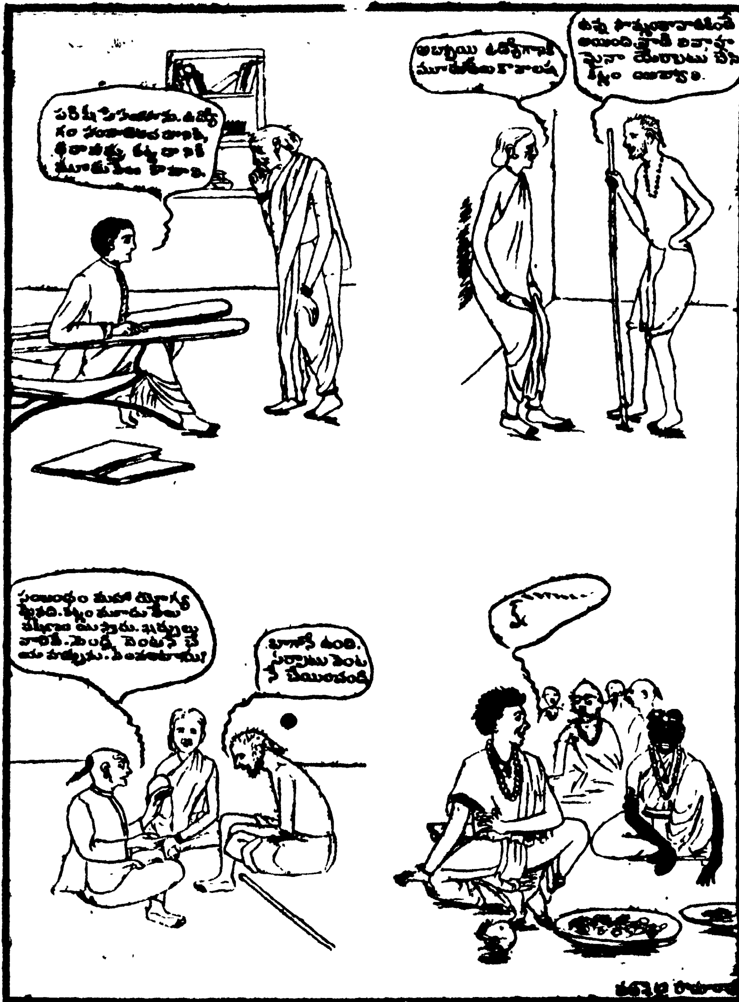
శ్లో."బ్రాహ్మణీ క్షత్రియా వైశ్యా
బ్రాహ్మణస్య ప్రకీర్తితాః,
క్షత్రియా చైవ వైశ్యాచ
క్షత్రియస్య విధీయతే;
వైశ్యాచ భార్యా వైశ్యస్య
శూద్రా శూద్రస్య కీర్తితా."

—శంఖధర్మశాస్త్రము.

బ్రాహ్మణునికి బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్య జాతీయులును, క్షత్రియునికి క్షత్రియవైశ్యజాతీయులును, వైశ్యునికి వైశ్యజాతీయమాత్రమును భార్యలుగా నుండవలెను. ఈ వివిధవర్ణములభార్యలకు పుట్టినపుత్రులు దాయమునకు సమానముగ నర్హులు. చనిపోయినవారికొరకు ఆశౌచమును పట్టవలెను. శూద్రునికి బ్రాహ్మణస్త్రీ వలన కలిగిన పిల్లలే చండాలురని వాడబడిరి. కాబట్టి మన మాలమాదిగలు అస్పృశ్యులని యెంచబడకూడదు. బ్రాహ్మణులు ఒకప్పుడు మాంసమునుకూడ తినుచుండిరి. పూర్వకాలమందు యువతీవివాహము లున్నట్లు స్పష్టము. (ఋ.మం. 2;సూ.35,మం.4,6;ఋ.మం.౯;సూ. 37; మం. 3; ఋ. మం. 5; సూ. 41; మం. 7)

పరాశర, వృద్ధపరాశర స్మృతులలో కలియుగములో వర్జింపవలసినవని వ్రాసిన యాచారము లన్నియు అంతకు పూర్వ మాచరణలో నుండుటచేతనే తరువాత ఏకారణముననో నిషేధింపబడినవి. దరిమిలానుపుట్టిన యాజ్ఞవల్క్య, ఔశనస, శంఖ, వృద్ధపరాశరస్మృతులలోకూడ శ్రాద్ధకర్మలయందు తప్పక కొన్ని జంతువుల మాంసమును బ్రాహ్మణులకు పెట్టవలెనని వ్రాయబడి యున్నది.

పైనచెప్పనవిషయములలో మనలో నెట్టి మార్పులు కలిగినవో నేను వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు. శ్రుతిస్మృతులలో చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తకాండగాని, ఆచారకాండగాని యెంతమాత్రము మన మాచరించుచుండుట లేదు. ఇదివరకు మన సంఘములో ఎట్లు మార్పులు జరుగుచుండెనో యిప్పుడుకూడ మన దేశకాలపరిస్థితులనుబట్టి మన ప్రస్తుతాచారములలో మార్పు చేసికొనక తప్పదు. మన హైందవసామాజిక వ్యవస్థలో జనబాహుళ్యములో గొప్పమార్పులు కలిగించవలెనన్న మనశ్రుతిస్మృతులను తెలుగుచేసి, వారికి చూపించిన చాలును. అప్పుడు మనసాంఘికపరిణామము, ఎట్లు మారినది, యెట్లు ముందు మారవలసినది వారికి స్పష్టమై, సంఘము నూతనమార్గములు శీఘ్రముగా తప్పక త్రొక్కగలదు.

పొరుగింటి పెండ్లి

శ్రీయుత రామన్ మహాశయులు

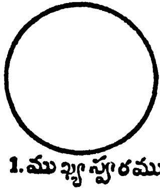
మండాది రామనాథం గారు

యమ్. ఏ., డి. యస్‌సి. (ఆనర్స్), యఫ్. ఆర్. యస్.

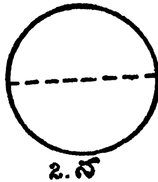
(వెనుకటిసంచిక తరువాయి)

(౧) చర్మముపైన, నల్లని పదార్థముతో నొక వలయాకార మున్నది. దాని మందము, వలయమధ్యప్రదేశమునుండి, వలయపు హద్దులవరకు వెళ్లునంతవరకు క్రమముగ తగ్గును.

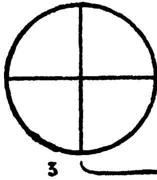
(౨) ఈ వలయముచుట్టు మఱియొక సన్నని చర్మపు వలయ మున్నది.

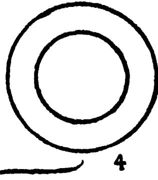

1. ముఖ్యస్వరము

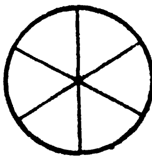

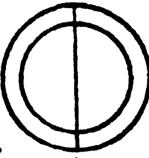
౨. స

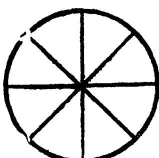

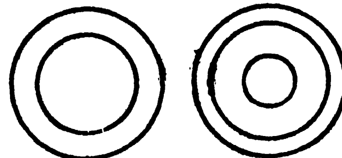
3 ప 4

గ

౨. వస

ఈ పటమునందు జూపబడిన చిత్రములు మృదంగమును వాయించి, దానిపై సన్నని యిసుకనుజల్లిన, చర్మము ప్రకంపన మొందని స్థలములను జూపు పటములు.

(౧)వ పటము మృదంగముయొక్క ముఖ్యస్వరమునకు సంబంధించినది. ఇది రావలయునన్న మణికట్టుతో నేర్పరులు కొట్టినట్లు మృదంగముపై వాయించవలెను. అనది ప్రథమయుపస్వరము. ఇది చిటికెనవేలుతో, పైజెప్పిన నియమముతో వాయించిన యెడల రాగలదు. ఇతరపటము లితరస్వన్నములకు నుపస్వరములకు సంబంధించినవి. ౨పటమునకు సంబంధించిన స్వరమును "స" అను స్వరముగా భావించిన, "ప" అను స్వరము రావలెననిన, 3, ౪ పటములకు సంబంధించిన యుపస్వరములు మేళవించిన వచ్చును. "గ" అననది ౫, ౬ పటములకు సంబంధించిన యుపస్వరములు కలిసినకలుగుచున్నది. ౭,౮,౯ మూడుపస్వరములు కలిసిన ౨వ "స" కలుగుచున్నది. దీనివలన మనము తెలిసికొనవలసినదేమనగా, మన హిందూ మృదంగము లితరమృదంగములు తలంపబడినట్లుగా గాక, ఉపస్వర సమ్మేళనమువలన సుస్వరభరితమై యొప్పుచున్నవి.

ఇట్లే రామన్‌గారు శబ్దశాస్త్రమందు చెన్నియేని పరిశోధనలను గావించిరి. క్రొత్తగా వ్రాయబడిన Richardson రిచార్డ్సన్ అనువాని శబ్దశాస్త్రమందు ముఖ్యమైన విషయములం దెచ్చటజూచినను రామన్‌గారి నామధేయమును, తదనుసరుల నామధేయములును ప్రసన్నము లగుచుండును.

Scattering of Light

ఈయన పరిశోధనలలో దర్వాతది "Scattering of Light" అనుదానియందు. ఇది ప్రప్రథమమున (Lord Rayleigh) లార్డ్ రాలే యను నాతనిచే, నీలాకాశమునకు నీలిమకు గారణము నరయుటలో బయలుదేరినది. ఈమాటలకు దర్థమా "తేజస్సుచిందబడుట" తేజస్సనగా పదార్థము కాదని నేర్చుకొంటిమి. అట్టిచో బదార్థమునకు జెందునట్లు తేజస్సునకుగూడ "చిందు" అను పదప్రయోగముచేయుట ప్రశ్నింపబడ

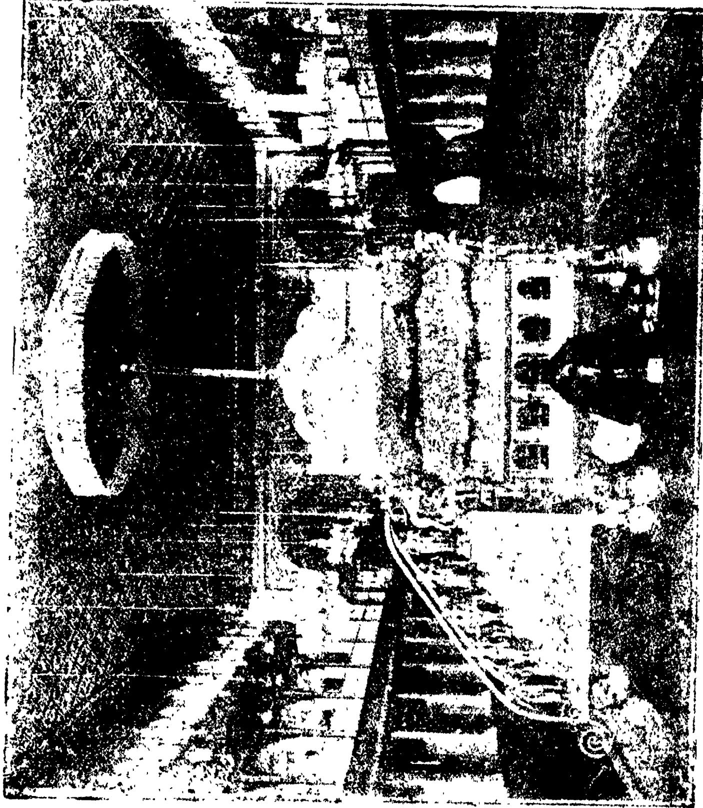
వచ్చును. దానికీ క్రిందివిషయములను గమనించినచో, "చిందు" అనుపదమున కెంతవరకర్థము దెచ్చుకొనవలెనో తెలియగలదు. ఈచిందుట యనునది తేజఃకిరణమార్గమున నేదైన నలకలున్నపుడు కలుగుచున్నది. అప్పుడు కిరణమార్గముననేకాక దాని ప్రక్కలనుండి (Lateral) చూచిన నాచిన్ననలక మనకన్నులకగుపడగలదు. అనగా తేజస్సుయొక్క కిరణ ముఖ్యమార్గమున నేకాక, దాని ప్రక్కలకుగూడ నుపకిరణము (Secondary) లు వచ్చుచున్నవి. ఒక ముఖ్యకిరణమునుండి యుపకిరణము లీతీరుగా, చాల సన్నని నలకలమూలముగా వచ్చుటయే, తేజస్సు చిందుట యని యర్థము.

అయిన నొక ప్రశ్న రావచ్చును. తేజఃకిరణ మద్దముపై బడి, ప్రతిఫలింపబడినప్పుడు వచ్చు కిరణమును, చిందబడిన తేజస్సనగూడదా యని యడుగ వచ్చును. మీ యిష్టమువచ్చిన నట్లే పిలువవచ్చును. కాని యీచిందుటకును, నలక తేజస్సు జిందుటకును భేదము నుమాత్రము గమనింపవలెను. ప్రతిఫలింపబడిన తేజస్సువిషయములో నక్కడ తేజస్సు తరంగదీర్ఘతకన్న నెన్నియోరెట్లు పెద్దవి యై న రేఖ లు దాని స్వరూపమును మార్చుచున్నవి. అది కారణము గానే ప్రతిఫలింపబడిన తేజస్సు చిందబడినట్లు కన్పడదు. ఇంకను గమనింపవలసినదేమనగా ప్రతిఫలింపబడిన తేజస్సు నందు తరంగదీర్ఘతాపరిసరములు మన ప్రశ్న సంబంధించి యున్నది. అంతేకాక, ప్రతిఫలింపబడి తేజస్సుయొక్క స్పష్టత (Intensity) తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడదు. చిందబడిన తేజస్సునందు తరంగదీర్ఘతా పరిసరములలోనే నలకకొలతలున్నవి (Dimension). అంతేకాక, చిందబడిన కిరణముయొక్క స్పష్టత తరంగదీర్ఘతపై నాధారపడి యున్నది. అనగా తరంగదీర్ఘత కురుచయైన కొలది స్పష్టత హెచ్చగును. ఆకారణమున తెల్లవెలుగు (ఏడురంగులతో సంయుక్తమయినది) చిందబడినపుడు కురుచతరంగదీర్ఘతగల నీలరంగే స్పష్టముగా నగుపడును.

తేజస్సు నలకపై బడినపు డెట్టిస్థితికలుగుచున్నది రాతేగారితో మనమూహింతము. ఒక చెరువునం దొక బెండు తేలియాడుచున్నదనుకొనుడు. అలలసంఖ్య తక్కువగా నున్నపుడు బెండుతరంగములతోపాటు, క్రిందికి పైకి తేలియాడుచుండును. అనగా, ఏపదార్థమునందది తేలియాడుచున్న యాపదార్థమునకును నీబెండునకును,గమనవేగమునందు తారతమ్యము లేదు. జలములో నొక యణు స్వరూపమునుదాల్చి యిపుడు మనకున్న బుద్ధితోనుండిన, మనకు బెండుకదలినట్లుగానే యగుపడదు. బెండుకు జలముపై తారతమ్యగమనము లేదు. ఇట్టి స్థితిలో వెంటవెంట నమితవేగమున తరంగములు వచ్చిన వనుకొనుడు. అప్పుడు బెండుక్రిందికిబోకపూర్వమే,మఱియొకతరంగమువచ్చి పైకెత్తివేయుచుండును. అప్పుడు బెండుచలనము నే యందదు. అందువలన నేపదార్థమందది తేలియాడుచున్నదో యాపదార్థమునకును, దీనికిని తారతమ్యగమనము గలుగుచున్నది. అప్పుడు వెనుకటివలె జలములో మనముంటిమా బెండిప్పుడు పైకి క్రిందికి ప్రకంపన మొందుచుండును. ఆప్రకంపనమందుటలో,దానియలసంఖ్య దానికీనూతనావేశము కల్పించిన, ప్రకంపనముయొక్క యలసంఖ్య ఒకటియే యగును. ఈ బెండీతీరుగ కదలుచున్నపుడు జలములో నూతనప్రకంపనము కలుగును. ఆప్రకంపనమన్ని మార్గముల వెడలిపోవును. ఈ విధముగా, బెండునకు గలుగజేసిన తారతమ్యప్రకంపనమువలన జలములో నుద్వేగము నిచ్చిన తరంగ మన్నిదెసలను చిందబడినది.

ఇట్టి యూహయే, కిరణమార్గమందు కిరణతరంగదీర్ఘతతో బోల్పదగు కొలతలుగల నలక, యుండిన యెడల, ముఖ్యకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘతకు సరిపోవు పొడవుగల, ఉపకిరణ తరంగములు పలుదెసల బరుగెత్తుచున్నవని చెప్పును. ఇంకను దీని విషయమై కనిపెట్టబడిన విషయములు మఱికొన్నియున్నవి. చిందబడిన తేజస్సేకపార్శ్వతను బొందు ననునది యొకటి అనగా, నక్కడ, టోర్మలీన్ స్ఫటికమునుంచి త్రిప్పినచో, జీకటి వచ్చును. చీకటి పూర్తిగామాత్రము రాదు. ఎందులకనన, నేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగనందుచేత. ఇదివరకే స్పష్టతనుగురించి చెప్పితిని. అయ్యది తరంగదీర్ఘత తక్కువైనకొలది హెచ్చగునని కావున తెల్లవెలుగు నలకలపై బడినపుడు ప్రక్కలవచ్చున దేకపార్శ్వతము పూర్తిగా నందని నీలకిరణము. ఇతరకిరణముల స్పష్టత మన కంటి కగుపడునంతగా లేదు. ఇప్పు డాకాశనీలిమ యెందులకు వచ్చినది చెప్పనగును. తేజస్సును చింతజేయు సూక్ష్మపదార్థము లుండి తీరవలెను. ఒకప్పుడు కొన్ని నలకలు గాలిలో వ్రేలాడుచుండుట వలన, చిందబడుట కలుగుచున్నదియని యూహించిరి. కాని గాలిలోనుండు నణువులెందులకు చిందగూడదని తలంపబడి,కారణము గాలిలోని యణువులకే నిరూపింపబడినది. తేజస్సున కలరూపము నిచ్చుటచే,మనముసహజముగా జూచెడి,యాకాశనీలిమను వర్ణింపగలిగితిమి.అదెంతయు నుత్సాహకరమైనవిషయమే

ప్రాచీన శిల్పచిత్రములు

౮. హంపి సింహాసనము

వేలూరుకోటలో దేవాలయము

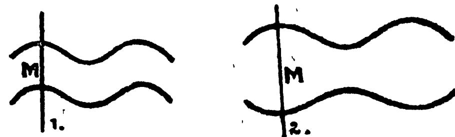
కాని, యీ తేజఃకిరణము చిందుటయనునది యెన్నియో పరిశోధనలకు జన్మస్థానమయ్యెను. గాలిలోని యణువులు తేజస్సును చిందజేయగల్గినచో, నితరపదార్థములందున్న యణువులు (Molecules) తేజస్సును జిందజేయగూడదాయను ప్రశ్నలు బయలుదేరినవి. చిందినచో ఆచింపబడుట యనునది అణురూపముపై నాధారపడదా యనునది మఱియొక ప్రశ్న. అంతియకాదు. ద్రవపదార్థమున్నదనుకొనుము. అక్కడనున్న దొకయణువుమాత్రమే కాదు. అసంఖ్యాకములగునణువు లొకచోట నున్నవి. అవియును సుస్థిరత దాల్చి యొక్కచోట నుండవు. పదార్థమునందుండు నుష్ణమువలన, గాక, ద్రావ్యతవలన నంతములేని గమనము నీయణువులు చెందుచున్నవి. అట్టి,—సంశయితిచే దప్ప. (Probability) నిర్ణయింప శక్యముగాని—యీయణువుల గమనస్థితి, పరస్పరపార్శ్వస్థితి (Neighbourhood) ఇవి, తేజస్సును జిందుటయందెట్టి పాల్గొనుచున్నవి యను ప్రశ్నగూడ ముఖ్యమైనదే.

ఇట్టిప్రశ్నలను బరిష్కరించుట కెన్నియేని ప్రయోగములీ బౌబజారునందున్న యిండియన్ యసోసియేషనునందు జరిగినవి. అవి యన్నియును రామన్ గారిచే నూహింపబడి, వారి శిష్యులవలన గావింపబడినవి. వానినుండి రాబడిన ఫలితముల నీక్రిందివిధమున సంక్షేపముగ జెప్పెదను.

చిందబడిన యుపరేఖయం దేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగదని చెప్పితిని. చిందజేసెడి యణువు గుండ్రముగా బంతివలె నున్న, శాస్త్రప్రకార మేకపార్శ్వత పూర్తిగా జరుగవలెను. జరుగకున్నయెడల, నణువు గుండ్రముగా నున్నదని చెప్పుటకు వీలులేదు. దానికి బంతిరూపము గాక వేరురూపము నియ్యవలసి యుండును. కోడిగుడ్డు తీరుగా నున్నదని యూహింపవచ్చును. అటుల నూహించుట కొప్పుకొనని యెడల, నణువునకు తేజస్సును జిందజేయుటలో, భిన్నములైనదిసల భిన్నగుణము లుండవలెను. దీనినే (optical anisotropy) ఆప్టికల్ యనైసాట్రొపియని పిలిచెదరు. చూచితిరా! నలకలచే చిందబడిన తేజస్సు నర్థము చేసికొనినయెడల, మన హస్తములలో నెట్టి యాయుధ మగుచున్నదో! మనము కంటితో జూడలేని యణువుల రూపములను నణువులోని గుణములను మనోనేత్రమున చిత్రింప సమర్థమై యున్నది.

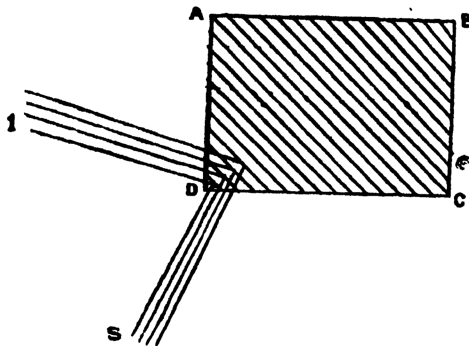
కావున నీయేకపార్శ్వత పూర్తికి లోపము (Defect of polarisation) అణువుల పరిశోధన కొక మార్గమును గల్పించినది. ఈ మార్గమున నెన్నియేనియు ప్రయోగములు రామన్‌గారి ప్రోత్సాహమున గావింపబడినవి.

చిందబడిన తేజస్సునుగురించి, మఱియొకసంగతి నిదివరకు దెల్పితిని. అయ్యది స్పష్టతనుగురించి. దీనిగురించి జెప్పుటకుబూర్వము, తేజస్సునకు దరంగరూపము నిచ్చుటచే గలిగెడి, యొక యాశ్చర్యకరమైన విషయమును జెప్పెద. ఒకచోటికి 2 తరంగములు వచ్చినవనుకొనుడు. అక్కడ తేజస్సు వృద్ధియగుచున్నదా? లేక నాశన మగుచున్నదా? ఈ రెండుప్రశ్నలకు జవాబు రెండును జరుగవచ్చునని. ఏస్థలమున తరంగములు రెండు చేరుచున్నవో, ఆ స్థలమున రెండుతరంగముల కుండు స్థితిపై నక్కడ కలిగెడి స్పష్టత యాధారపడియున్నది. బొమ్మలు రెండు 1 వ పటములో, రెండలలును, M అనుస్థలమునకు ఒకే రకమైన ప్రకంపనమిచ్చుచున్నవి. అనగా, M ఒకేవైపు

నకు లాగబడుచున్నది. అట్టిస్థితిలో ప్రకంపనపరిమితి యొకదాని కొకటి కలుపబడును. అందుచేత స్పష్టత ద్విగుణీకృత మగును. ఒక పిల్లవాని నిద్దరుమనుష్యు లొకేవైపునకులాగిన నెట్లుండునో, యీస్థితియునంతయే. అటుగాక, 2 వ పటములో రెండుతరంగముల ప్రకంపనము, వేర్వేరు మార్గముల జరుగుచున్నయెడల, M అనున దేవైపును కదలదు. సమానబలిష్ఠు లిద్దరు బాలుని, చెరియొకవైపున లాగినట్లుండును. అందుచేత స్పష్టత నాశన మగును. కావున రెండుతరంగము లొకచోట జేరినపు డాచోట స్పష్టతలుగను కలుగవచ్చును కాకున్న నాశనము కలుగవచ్చును. దీనివలన పాఠకు డేమాత్రము నున్నశాస్త్రప్రథమసూత్రమునకు భంగము కలిగినదని భయపడ నవసరము లేదు. ఏమన, నొకచోట, తేజస్సు నాశనమయినచో, దీనికి గసిదీర్చుకొనునట్లుగా, మరియొకచోట స్పష్టత హెచ్చుగుచున్నది. కావున వైవిమర్శనవలన సూక్ష్మబుద్ధియగు పాఠకుడు నేర్చికొనవలసిన దేమన, నేచోటనైన స్పష్టత, అచ్చటికి వచ్చు తరంగముల స్థితిభేదమును బట్టియుండును. అంతే

కాక, 2 వ పటములో, 1 వ తరంగము, 2 వ దానికన్న నర్ధతరంగదీర్ఘము ముందుగనో యాలస్యముగనో బయలుదేరినచో, స్పష్టతకు నాశము కలుగకుండెడిది. కావున నొకతరంగమునకన్న మఱియొకతరంగ మర్ధతరంగ మాలస్యముగనో, త్వరగనో వచ్చినయెడల, నాశనము కలుగుచున్నది. దీనినే (Interference) యింటర్ ఫెరెన్సు అని పిలిచెదరు.

పైపటమునందు, A B C D అనునది ద్రవపదార్థముతో నింపబడిన యొకపాత్ర మనుకొనుడు. I అను మార్గమునుండి ముఖ్యరేఖలను ద్రవపదార్థముపై బ్రసరింపజేసితి మనుకొనుడు. అప్పుడు తేజ మన్ని దెసలను జిందివేయబడును. S అను దెసనుండి మనము చిందబడిన తేజస్సును బరీక్షచేయుచుంటి మనుకొనుడు— పటములో జూపబడినట్లుగా, ద్రవపదార్థము నొకదానికొకటి, అర్ధతరంగదీర్ఘత దూరముగానుండునట్లు చెక్కలతో గదులు గదులుగా భాగించితి మనుకొనుడు. జ్ఞాపకముంచుకొనుడు! తేజఃకిరణముయొక్క తరంగదీర్ఘత మనము కొలువగలుగు మిల్లిమీటరులో కొంతో వేల వంతు గనుక మీరు చేయుగదులు పరిమితసంఖ్యగలయవి యగును. అణువులు కదలకయున్నయెడల, మన దగ్గరకువచ్చు చిందబడిన తేజస్సులకు, చెక్కలకుబదు లద్దము లుంచినచో నాయద్దములలో బ్రతిఫలింపబడినట్లుగా, తేజస్సు మనయొద్దకు వచ్చును. అద్దములొకదానికొకటి, యర్ధతరంగదీర్ఘమున నుండుటచే మనకంటి దగ్గరకువచ్చు తరంగము లొకదానికన్న నొక టర్ధతరంగ దీర్ఘ మాలస్యముగావచ్చును. దానివలన తేజస్సును మనము చూడ జాలకనే పోవచ్చును. కాని నిజముగా ద్రవపదార్థములు తేజస్సును చిందజేయుచున్నవని కనిపెట్టబడినది. దీనికి గారణము చెప్పుట యెట్లు? పైతర్కములో నణువులన్నియును బ్రతిచెక్కలో సుస్థిరతదాల్చియున్నవని యూహించితిమి. అయ్యది నిజమా? ఒకప్పుడు అణువులన్నియు సమవ్యవస్థితములుగా నుండవచ్చును. కాని ఈస్థితినుండి మార్పులు గలుగవచ్చును. ఏమన, అణువు లొకచో నుండునవి కావు. ఎల్లపుడును బిచ్చివానివలె, నొకరీతి లేక, పరుగెత్తుచుండును. అందుచే ద్రవపదార్థమునకు, మన మణువుల లోతుకు రకువెళ్లితిమేని దానిగరిమయందు హెచ్చుతగ్గు లుండును. ఈ హెచ్చుతగ్గులు కలుగుటచే, మనమనుకొనినట్లుగా, తేజము నాశనము కాజాలదు. అందువలన తేజస్సు చిందబడును. కావున స్పష్టతయనునది. అణువుల సమవ్యవస్థిలో కలుగు హెచ్చుతగ్గులవలన గలుగుచున్నది. (Fluctuations-in the uniform distribution). దీని విషయమై, ఐన్‌స్టయిన్‌గారు శాస్త్రప్రకారము శోధనచేసి, యీ హెచ్చుతగ్గులకు, Statistical mechanics వలన పరిమితికనిపెట్టినారు. అదినిజమో, యబద్ధమో తెల్పుకొనుటకు, మనచిందబడిన తేజస్సుయొక్క స్పష్టత పరిశోధనవలన తేలగలదు. కావున చిందబడిన తేజస్సుయొక్క రెండవ యుపయోగ మయ్యది యణువులరూపము నేకాక, పరస్పర మెట్టి చలనస్థితిలోనుండునదికూడ తెల్పుచున్నది. ఇట్టి భావములతో గొన్ని పరిశోధనలు జరిగినవి.

రామన్‌గారు పైనవివరింపబడిన హెచ్చుతగ్గుల తత్వమును, గరిమయందేకాక మరిరెండు విషయములలో బొడిగించినారు. ఒకద్రవపదార్థములో నింకొక (దానిలో గరగిపోవు) ద్రవపదార్థము నుంచితి మనుకొనుడు. వీనిలో మనమణువుల లోతునకు వెళ్లినచో నొకదానిలో నొకటి సమముగా కలిసియుండుట, ఒకానొకప్పుడు మాత్రమే కలుగుచుండును. అనగా నీకలియుటలో హెచ్చుతగ్గులు కలుగుచుండును. ఈ హెచ్చుతగ్గులుకూడ దేజస్సును జిందజేయవలసి యుండునని కనిపెట్టబడినది. (Fluctuations in Compositions) ఈ మార్గమున బరిశోధనలు గావింపబడినవి.

అణువుల కొకరూప ముండవలెనని యూహించి తిమికదా? మరియు అణువులశాస్త్రప్రకారమవన్నియు నిష్టమువచ్చినట్లు వ్యవస్థితములై యున్నవిగదా! అట్టిసందర్భమున నొకయణువు మరియొక యణువుప్రక్కన నిలుచుకొనియుండుటలో,వానికస్న రూపములవలన, రకరకములుగా నిలువవచ్చును. ఇట్టి నిలుచుటలకుగూడ హెచ్చుతగ్గులు కలుగవచ్చును. అన్యోన్యయునుగూడ తేజస్సును జిందజేయవచ్చును. (Fluctuations in Orientation). ఈయూహతో Debye యను నాతడు, ద్రవపదార్థములను, కిరణమార్గమున నుంచినపుడు వచ్చిన ఫొటోగ్రాపునందున్న వలయాకారపు తెల్లరంగునకుగారణము లతడు చెప్పలేకున్నను, వీరు చెప్పగల్గినారు. ఈ యూహను నిరూపించుటకు నిరువు కొన్ని ప్రయోగములు చేయబడినవి. అదియును నిరూపించినవి.

ఈవిధముగా, రామన్‌గారు, రాలేగారు కనిపెట్టిన 'తేజస్సు చిందబడుట' యనునది నిరుపమానకౌశలముతో నుపయోగించి, యెన్నియో క్రొత్తయంశములను బయటకు దీసికొనివచ్చిరి. ఆయనగారి మాటలలోనే, యాపరిశోధకుల సారాంశము నిట్లు చెప్పెదను.

"One important outcome of our researches has been to show that while light scattering is in one sense a molecular phenomenon, in another sense, it is a bulk effect having a thermal origin. It is the thermal agitation of the mo'ecules which causes them to be distributed andOrientated in space with incomplete regularity and it is the local fluctutions in the properties of the medium, thus arising which give rise to optical heterogeneity and consequent diffusion of light. The subject of light scattering is this a meeting ground for thermo dynmics, molecular physics and the wave-theory of radiation. That the combination of theories in such diverse fields gives us predictions which have been experimentally verified is one of the triumphs of modern Physics."

ఈసందర్భమున, రామన్‌గారు,సముద్రముయొక్క నీలిమకిచ్చిన కారణమెన్న దగినది. రాలేయను నాతడు నీలాకాశము సముద్రమున ప్రతిఫలింపబడినదని యూహించెను. కాని రామన్‌గారాయూహను త్రోసివేసి, మరి యితరులు నీరములో నలకలుండుటచే తేజస్సు చిందబడుచున్నదని యూహించిన యూహను త్రోసిపుచ్చి, శుద్ధముగా నణువులవలన, చిందబడిన తేజస్సే మనకంటికి నీలముగా నగుపడుచున్నదని నిరూపించినాడు. అదియేకాక, పరిశోధనాగారమందు,(Reseachlabaratory) నలకలు లేని స్వచ్ఛమైననీటిని, కిరణమార్గమునందుంచి, ప్రక్కనుండి మాచిన, సముద్రముననున్నట్లే, చక్కని నీలిమయగుపడునట్లు చూపించినాడు ఇదెంతయు నాశ్చర్యముగదా?

NEW RADIATION

ఇయ్యది రామన్‌గారు తాను క్రొత్తగా బదార్థవిజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులకెల్లరకు విస్మయమును గలుగునట్లుగ గనిపెట్టబడి, వారిచే "New Radiation" అని పిలువబడినది. కాని (Pringsheim) ప్రింగ్‌షైమ్ అను జర్మనీయుడు దీనిని 'Raman effect'అని పిలిచినాడు. ఈనామమే, దానికి నూటిగా సరిపోవును. గనుక మనముగూడ నట్లేపిలుతము. ఈక్రొత్తవిషయము పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రమున కిచ్చెడి నూతనావలోకము నాలోచించినచో, నిదెంతయును, దానిసృష్టికర్తయగు, రామన్‌గారి నామము శాశ్వతముగా పదార్థవిజ్ఞాన పితామహులనదగిన ఫారడే, మాక్సువెల్, ఐన్‌స్టయిన్, మరి యితర నామధేయములతో, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రచరిత్రమునందు నుండునట్లుచేయసమర్థమైనది.అందులకనియే,'Raman effect' రామన్ఎఫెక్టు అని పిలుచుటయే యుత్తమమని నుడివితిని.

దీని విషయమై చెప్పుటకు బూర్వము "లేడియేషన్"గురించి చెప్పెదను. ఒక లోహముదీసికొని దాని నెర్రగా కాల్చినపుడు, దానియొద్దనుండి వచ్చు తేజస్సును తరంగములవారిగా,(Spectrometer) స్పెక్ట్రామీటరుతో విమర్శించినచో నొక్కొకలోహమునుండి, లోహరకమును దెలుపు తరంగములు బయలు దేరుచున్నవని కనిపెట్ట

బడినది. ఒకేలోహమునుండి తరంగభేదము గల కిరణప్రసారము జరుగవచ్చును. అవి యన్నియు నాయాలోహములయొక్క వ్యక్తిత్వమును గుర్తించుట కనువైనవి. ఇయ్యది ప్రతిలోహమునకే కాక, ప్రతియితర ఎలిమెంటు(Element)నకుగూడ జెందును. కావున దగినంత యుష్ణముగా నున్నపుడు, ప్రతియెలిమెంటును తనకు సహజమైన కిరణప్రసారమును గావించుచున్నది. ఇయ్యది మనచక్షురింద్రియగోచరముకాని, యిన్ఫ్రారెడ్ నందును, అల్ట్రా వైల్ టునందునుగూడ కలుగవచ్చును. ఇట్టి కిరణప్రసారమును, ముఖ్యకిరణప్రసారమని చెప్పవచ్చును. (Primary radiation). ఈ విషయమును బూర్తిగా నర్థము చేసికొనుటకు, మరియొక సంగతి చెప్పెదను. తగినంత యుష్ణముగా లేనప్పుడు, కిరణప్రసారము జరుగకపోవుటయేకాక, తెల్లవెలుగుదానిపైబడి, విమర్శింపబడినచో, నేచోట నిదివరకు ముఖ్యకిరణప్రసారము కలిగినదో, యాచోటనే కిరణనాశనము కలుగుచున్నది. అనగా నాపదార్థము దాని సహజమైన కిరణమును (అనగా) కిరణములోని దార్ఢ్యతను గ్రసించుచున్నది.

ఈముఖ్యకిరణప్రసార మేవస్తువునుండి వచ్చుచున్నదో, దానిరాసాయనికాణువుయొక్క (Atom) గుణముపై నాధారపడియున్నది. పదార్థములన్నియు ఎలెక్ట్రాన్ అను పరమాణువునుండి నిర్మింపబడినవియని తేలిన తర్వాత నీయాటమున కొకరూపము నిర్ణీత మయ్యెను. ఈవిషయమందు పరిశోధన చేసినవారు(Rutherford) రూథర్ఫోర్డును, (Boher) భోరును. మొదలు చాల సులభమైన యుదజని (Hydrogen) యణువును దీసికొని, దానిలో (Proton)ప్రోటా నను సూర్యగ్రహమువంటి దానిచుట్టు, నొక ఎలెక్ట్రానను గ్రహము పరుగెత్తుచున్నదని యూహింపబడినది. భోరనునాతడు చెప్పినదేమన, ఎలెక్ట్రాన్‌యొక్క యయనము (orbit) ఒకే రేడియస్ (Radius) కలిగియుండదనియు, దాని కన్నియో నిరూపకమైన రేడియస్‌గల అయనము (Quantized orbits)లున్నవనియు నూహించెను. తేజముచే నావేశము (Excit)నొందనపుడా యెలెక్ట్రానునకు సహజమైనయయన ముండును. ఈ యయనమునుండి దానికన్న పెద్దదియగు అయనములోనికి నెలెక్ట్రాను దుముకవలెనన్న దార్ఢ్యత కావలసియుండును. అది యణువుపైనబడు తేజస్సునుండి లాగుకొనును. అందువలన కిరణగ్రసనమయినది. అటుగాక పెద్దయయనమునుండి, చిన్నయయనములోనికెలెక్ట్రాన్ దుమికినదన్న దార్ఢ్యత,యణువునుండి వదలివేయబడుచున్నది. ఈ వదలివేయబడినదార్ఢ్యత అణువుయొక్క ముఖ్యకిరణప్రసార మగుచున్నది.

ఇచ్చటనే, Quantom. Theory యనునదివచ్చుచున్నది. పీఠికలో, పదార్థము కిరణమునకు, దార్ఢ్యతనిచ్చునప్పుడుగాని, కిరణమునుండి దార్ఢ్యతబుచ్చుకొనునపుడుగాని, దార్ఢ్యతాణువులు మన విమర్శనలోనికి వచ్చునని నిర్వచించితిని. ఈదార్ఢ్యతాణువు పరిమితి, కిరణతరంగసంఖ్యపై నాధారపడియున్నది. అనగా,వదలివేయబడినగాని, తీసికొనబడినగాని దార్ఢ్యత నలసంఖ్యచే భాగించిన, వచ్చెడిలబ్ధ మన్నితరంగసంఖ్యల కొకటిరైయుండును. దీనినిPlanck's constant ప్లాంకు కాన్స్టంటుఅని అందురు. కావున, దీనివలన, నావేశము చెందిన యుదజనియణువునుండి వదలివేయబడిన దార్ఢ్యత యొట్టి తరంగసంఖ్యగల కిరణమునిచ్చుచున్నదనియన్న, దార్ఢ్యతను ప్లాంకుకాన్స్టంటుచే భాగించిన రాగలదు.

అయిన, నీ దార్ఢ్యతయనున దేయయనమునుండే యయనమునకు దుముకుచున్నదో, యారెంటిపై నాధారపడియుండును. ఒకే అయనమునకు, వేర్వేరయనముల నుండి,ఎలెక్ట్రాన్ దుముకవచ్చును.ఈదుముకుటలో వేరువేరు దార్ఢ్యతలు వదలివేయబడుచున్నవి. వేర్వేరు దార్ఢ్యతలకు సంబంధించిన వేర్వేరుతరంగ సంఖ్యగల కిరణము లుద్భవమగుచున్నవి. కావున నొక్కొక యయనమునే తీసికొనిన ప్రతిదానికి,నితరయయనములనుండి,దానిలోని కెలక్ట్రాన్ దుముకుటవలన నొక వేర్వేరుతరంగములుగల కిరణముల సమూహ ముద్భవమగుచున్నది.

కావున జూచితిరా, యీ ముఖ్యకిరణప్రసారము వలన నేవిధముగా నణువులోనికి దూరి, యే కిరణము, ఎలెక్ట్రాన్ ఏ అయనమునుండి, మరియేయయనములోనికి దుమికినదో చెప్పుట కలవియగుచున్నది. ఈ తీరుగా ప్రపం

ణుములోనున్న ఎలిమెంటు లన్నియు నీముఖ్యకిరణప్రసార విమర్శనవలన, వానిలోని ఎలెక్ట్రానుల వ్యవస్థితము నిర్ధారింపబడినది. ఇదెంతయును ముఖ్యమైనది.

(Sir George Stokes) జార్జిస్టోక్సుకనిపెట్టినది ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్ (Flourecent radiation). ఇది ముఖ్యముగా, కొన్నిరంగులు కలుగజేయు రసాయనములందు జూడనగును. అట్టిరంగును నీళ్లలోవేసితి మనుకొనుడు. ఆరంగునీరును తెల్లవెలుగు మార్గములోనుంచిన, మీకది యాకుపచ్చగనో, లేక మరియొక రంగుగనో యగుపడును. కాని తెల్లకిరణమునకు బదులు ఒకేతరంగ సంఖ్యగల (Monochromatic) కిరణమును (మీయిష్టమువచ్చిన తరంగ సంఖ్యగలది) నానీటిపై బ్రసరింపజేయుడు. అప్పుడును, మీరు మొదటజూచిన యాకుపచ్చ రంగేయగుపడును. అనగా, ఫ్లోరెసెంటు రేడియేషన్లో కిరణముయొక్క యల సంఖ్య ఆవేశము కలుగజేయు కిరణముయొక్క తరంగసంఖ్యపై నాధారపడదు. కాని పదార్థముపై నాధారపడును.

మన మింతకుబూర్వము, చిందబడిన తేజస్సును గూర్చి నేర్చుకొంటిమి. దానికిని ఫ్లోరసెంటు రేడియేషనకును భేదమున్నది. మనము పైననేర్చుకొనిన చిందపడినతేజస్సునం దలసంఖ్యయు నావేశ కిరణతరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. అదియునుగాక, యీ చిందబడిన తేజస్సేకపార్శ్వతనందియున్నది. ఫ్లోరెసెంటు కిరణములో నేమాత్ర మేకపార్శ్వత లేదు.

కిరణముచిందబడినచోట కాంప్టన్ (Compton) అను నమెరికన్ శాస్త్రజ్ఞునిచే మరియొక యుపకిరణప్రసారము కనిపెట్టబడినది. దానికిగా నతడు Nobel నోబెల్ బహుమానమునందినాడు. దానిని రామన్గారిప్పుడు కనిపెట్టిన దానితోబోల్చిన నేమంత బ్రమాదకరమైనదిగా దోచదు. కాని యది కనుగొన బడినపుడు మాత్రము దానిప్రాముఖ్యతహెచ్చైనదే. ఏమన: నయ్యది దార్ఢ్యత యణు స్వరూపముగ బదార్థముచే వదలి పెట్టబడుచున్నదానికి మంచి తార్కాణమును జూపినది. దానిలో జరుగునదేమన, క్రొత్తగా కలిగిన యుపకిరణమావేశము కలుగ జేసిన కిరణ తరంగ సంఖ్య కన్న తరంగసంఖ్య తక్కువ గలిగి యుండును. మరియు నావేశ తరంగ సంఖ్యపై నాధారపడి యుండును. ఏకపార్శ్వతను గూడ గలిగి యుండును, కాని అది యే వస్తువు కిరణమును చిందజేయుచున్నదో దానిపై నాధారపడదు.

ఈముఖ్యకిరణప్రసారముPrimary radiation ఫ్లోరెసెంటురేడియేషన్, సనాతనపు జిందబడిన కిరణప్రసారము (Classical scattering) కాంప్టన్ రేడియేషన్ వీనినన్నిటి నేలజెప్పితినన, రామన్గారు కనిపెట్టిన కిరణప్రసారము పనిలో నేదియునుగాదని నిరూపించుటకును; దానినర్థము చేసికొనుటకు వీలుగానుండునని యును వీరుకనిపెట్టినది, చిందబడిన తేజస్సునందు గనుక దీనికిని, Primary radiationనకును సంబంధమేమియు లేదు. కాని ప్రాముఖ్యతయందు; దీనితో సమానమైనదని నాయభిప్రాయము. ఏ తీరుగ, Primary radiation అణువులోని Electronల వ్యవస్థితములైనవో, తెలిపినట్లే, ఆమార్గముననే ఇంకొక తీరవలోకనమిచ్చుటకు రామన్ ఎఫెక్టు సమర్థమై యున్నది. ఆమార్గములో నింతవరకెవ్వరు శోధనకాలేరు. ఏమన, ఈ రామన్గారి క్రొత్త కిరణప్రసారము, దాని పసితనమందే యున్నది. కాని పసితనమైనను, నది జూపు భవిష్యత్ ప్రకారము మాశ్చర్యకరమైనదిగా గనపట్టుచున్నది.

అది కనుగొనబడినది సనాతన కిరణప్రసార పరిసరములలో. ఇక్కడ పాఠకుడు "అయ్యది యదృష్ట పూర్వకముగా లభించినదేమో. అట్లయిన వీరు రామన్గారి కిచ్చు గౌరవము సకారణమా!" యని యడుగవచ్చును. ఇట్టి ప్రశ్నలు శాస్త్రపరిశోధకులు కాని వారియొద్దనుండి వచ్చిన క్షంతవ్యములే. ఏమన నావిషయమందు పరిచయము లేకపోవుట వలననే, క్రొత్త సంగతులు ప్రపంచము కండ్లనెట్లు జూచునది, తెలియకపోవుటవలన నట్టి ప్రశ్నలు సహజములే. ఇంతయేల, కనిపెట్టబడిన విషయముయొక్క విపరీతతను

నట్టి, యొక్కొకపరి శాస్త్రపరిశోధకులే యాశ్చర్యనిమగ్ను లయ్యెదరు. ఇంత మాత్రమున కనిపెట్టబడిన విషయ మదృష్ట పూర్వకమైనదని భావించి, కనిపెట్టిన వారి గౌరవము సన్నగిలునాయను ప్రశ్నకు సమాధాన మణుమాత్రము సన్నగిల్లదని. దీనికి గారణముల వినరించినచో, జాలమంది యభిప్రాయములలో 'తెలివి' యను దానికి జేసికొను నర్థములను స్పష్టీకరించవచ్చును గనుక, నావిషయము కొంత మాట్లాడెదను. మనము బాల్యావస్థయం దున్నప్పుడే, తెలివిగల పిల్లవానినిజూచి, తెలివి తక్కువ పిల్లలు "వాడు ఒట్టి బండగా జదువుతాడురా, మనము వాడివలె చదివితే వానికంటె పది రెట్లయ్యే వాండ్లమురా" అని యనుకొనుట లరుదుకాదు. ఈ వాక్యములలో నెంత యర్థమున్నదో, పైసందేహ వాక్యములలో నంతియుయున్నదని నాభావము. ఈపిల్లల నెవరు చదువ వద్దనిరి? చదువకయున్న భగవంతుడు పైనుండి వర్షము కురిపించినట్లుగా, వీరి నెత్తిలోనికి తెలివిని పోయునా? అట్టి భావములున్న, తెలివివచ్చు నంతవరకు, జన్మాంతమువర కున్నచోటనే యుండవలెను. ఈవిషయమునే యింకొకవిధముగ తిలకింతము. తెలివిగలవా డంత గష్టపడి చదువుటకు గారణమేమి? దీనికి జవాబు, వానిలోనున్న, యొకవిధమైన జ్ఞానజిజ్ఞాస వానినొక్కక్షణ మూరకుండ నియ్యదు. అద్భుత విషయములవెంట నద్భుత విషయముల విమర్శించినగాని, వానికి మనస్సమాధాన ముండదు. అందువలన గష్టపడి చదువుట యనునది, వాని తెలివి తక్కువ నెన్నటికిని సూచించదు. ఇంకను, నీవిమర్శనను బొడగింతము. వారటుల గష్టపడిన యెడల, నెడ తెగకుండ, నతని యబ్బురపు ప్రతిభాస్ఫురణముల జ్ఞాపకగల్గునా? ప్రపంచ పత్రములో జవాబిడవలెనన్న, చూపలేకపోవచ్చునని జవాబీయవలసి యుండును. అనగా, నొక యద్భుతకార్యమును జేయుట కొక్కొకసారి, నెన్నిపగలులలో, యెన్ని రాత్రులలో తలబ్రద్దలు చేసికొనవలసి యుండును. అంతియేకాక, క్రొత్త విషయము మనమునకు స్ఫురించినప్పుడు, చాల చులకనగనే జరుగవచ్చును. అనగా, డాబడిన శ్రమయంతయూ నిశ్చయముగా, నిరుపయోగమును ఛాందసమనియును భావింపవచ్చును. ఏమనవొక్కక్షణములో, నా క్రొత్త దృశ్య మే క్రమమును లేక మనమునకు దట్టుటవలన అట్టి సందర్భములో గనిపెట్టిన యాతడే యదృష్ట పూర్వమని భావించిన భావింపవచ్చును. కాని, యీవిషయములో మానసికశాస్త్రపు టూహాలలోనికి దిగుటకు నేమియు నటింపనుగాని, పాయన్కార్ (Poincare) అను నాతడు చెప్పిన భావములు మాత్రము స్ఫురణకు దెచ్చెదను. అతని భావమేమన, వృధాశ్రమ యనునది, నిజముగా వృధాకాదనియును, నయ్యది మనస్సులో నెంద లోకకలవరతను బయలుదేరదీయుననియు, గలవరతను విమర్శించుకొనుచు, సహజస్థితికి వచ్చినపుడు క్రొత్తవిషయము స్ఫురించుననియు జెప్పినాడు.

కావుననే నిక్కడ జెప్పదలచినదేమన, రామనుగారు కనిపెట్టిన దదృష్టపూర్వకము గాదనియు, వారిలోనుండు జ్ఞానజిజ్ఞాసయే, తదనుకూలమైన మార్గమున, నాయనచే బనిచేయించినదనియు, దానికి సకారణముగనే, యీయభినవమును, గీర్తికరమునగు విషయమును గాంచుఫలము నందజేసినదని దీనికి నోబెల్ బహుమాన మందినను మనమాశ్చర్యపడ నవసరములేదు. నాకుజూడ నోబెల్ బహుమానమునకన్న ప్రపంచమునకు గలుగజేసిన యీనూతనవిజ్ఞానమువలన, ప్రపంచముయొక్క కృతజ్ఞతాబహుమానము నంద నర్హుడని నాయభిప్రాయము. ఈభావమునకు ముగింపుగా నాయాంధ్రవిద్యార్థిసోదరులకు జేయు హితబోధ యేమనగా, జ్ఞానజిజ్ఞాస, తదనుకూలపరిశ్రమ యనునవియే, నిజమైన తెలివి యనిపించుకొనగలదనియును, కన్నులుమూసికొని కలలుగనుచున్న, తెలివి గల్గదనియును జెప్పుచున్నాను.

రామన్‌గారు చిందబడిన తేజస్సునుగురించిశోధనచేసెనని చెప్పితిగదా! దానిలో నన్నివిధముల బరిశోధన చేసెననియును జెప్పితిని. కాని రామన్‌గారికి, దానిలో దృప్తికరముగాని విషయమొకటి బాధించుచుండెను. అయ్యది, చిందబడిన తేజస్సుయొక్క యేకపార్శ్వతలోగనుపడిన లోపమునుగురించి. అది, యీలో

షమునకు నావేశమును గలుగజేయు గిరణతరంగ సంఖ్యకు నేదో యాశ్చర్యకరమగు సంబంధమున్నదని మాచిరి. ఇది యప్పటి చిందబడిన తేజోశాస్త్రమునుండి యూహింపదగినదికాదు. దీనికి గారణ మారయవలెననియే, మనస్సులో నాయనను తంటాలు పెట్టెను. నిరుడీయాలోచనాపరంపరలో నాయన కీయూహ పొడమెను. సనాతనముగా చిందబడిన తేజస్సుయొక్క తరంగసంఖ్యయు నుద్వేగమును గలిగించిన తేజస్సుయొక్క తరంగ సంఖ్యయు నొకటియే. కాని యీయన యూహయేమన, కాంప్టన్ ఎఫెక్టులోమాదిరిగ నిచ్చట నేమైన తరంగసంఖ్యమారుట యేమైన యున్నదేమో, యానూతనకిరణము యొక్క యేకపార్శ్వతాభేదమే, యీతంటాలునకు గారణమేమో యని యనుమానము కలిగినది.

ఆయనుమానమే, స్పెక్ట్రొస్కోప్‌తో చిందబడిన తేజస్సును విమర్శింపజేసినది. విమర్శించినపుడు, మార్పుచెందిన కిరణప్రసారమును గనుగొనినపు డాయన యానందమేమని చెప్పను. అయ్యది యనుభవైకవేద్యముగాని వర్ణింపనలవికాదు. ఏమన ప్రపంచములో గొన్నియాశలు పెట్టుకొని, యాయాశల కనుకూలముగ, బనులు జరిగిన బెద్దయానందమును బొందుదుమే! కాని కేవలశాస్త్ర పరిశోధనమే యాశగల వారలకు దాము దలచినది సమకూరినపు డా యానంద పరిమితికి, స్వచ్ఛత కంతమున్నదా ?

ఇంకను జెప్పవలసిన దేమన కాంప్టన్ కనిపెట్టినదానిలో, గిరణతరంగసంఖ్య తగ్గుటయేకాని, హెచ్చుటలేదు. అదియునుగాక, అచ్చట నాతగ్గుట ప్రతి వస్తువునకు సమానమే. అందువలన, దీనివలన, వస్తువులోని ధాతికాణువు Molecule (అనగా ఒకపదార్థము నుండి యొకపదార్థమును వేరుపరచునణువు) తత్వము నేమాత్రమునియ్యదు. అది ఎలెక్ట్రానుతో దార్ఢ్యతాణువు డీకొనుటలో గలిగిన మార్పు. రామనెఫెక్టులో గిరణతరంగ సంఖ్య హెచ్చుగుటయు, తగ్గుటయును రెండును సంభవించినవి. అదియునుగాక యీహెచ్చుతగ్గులు వస్తువుయొక్క ధాతికాణువుపైన నాధారపడి యున్నవి. ఎందుచేత ననగా, వేర్వేరుపదార్థములను గిరణమార్గము నందు నుంచిన మార్పుచెందిన చిందబడినతేజస్సు Modified scattered light నకు భిన్నభిన్నముగా నుండును. కావున నిదియెంతయును కాంప్టన్ ఎఫెక్టునకన్న నణువుల యొక్క సమాచారము మనకందజేయ సమర్థమై యున్నది. వారు కనిపెట్టినది బాల్యావస్థయం దున్నది కనుక నింతకన్న దానివిషయమై చెప్పజాలను.

కాని రామన్‌గారు తానుగనిపెట్టిన దానికిచ్చిన యూహ యుత్సాహకరముగ నుండును గనుక, దానిని వివరించెద. ఈయన వర్ణించినరీతి:—తేజస్సులో నుండు దార్ఢ్యతకణుత్వము నూహించినాడు. అనగా తేజస్తత్వమున నవీనముగా బయలుదేరిన యూహలనే యుపయోగపరచినాడు. బల్లమీద బంతుల నుంచితి మనుకొనుడు. ఒకబంతి నింకొకబంతితో గొట్టితి మనుకొనుడు. అప్పుడు రెండు సంగతులు సంభవింపవచ్చును. ఎంతబలముతో బంతికొట్టబడినదో, యంతబలముతో పరుగెత్త వచ్చును. కాకున్న కొంచెము తక్కువగా పరుగెత్తవచ్చును. మొదటి దానిని (Elastic collision) అనిఅందురు రెండవ దానిని In-elastic collision అని అందురు. రామన్‌గారు చెప్పిన దింకొకటియున్నది. అయ్యది యూహాప్రపంచమున జరుగునుగాన, దానికి Super-elastic collision అని పేరిడిరి. అనగా, కొట్టబడిన బంతి, కొట్టిన బలమునకన్న వేగముగా బరుగెత్తవచ్చును. ఈయాటలలో మనకు గోచరించు దృశ్యమునే, తనకువచ్చిన సనాతన కిరణమును, తత్కిరణమున కిరుప్రక్కల వచ్చిన మార్పు చెందిన కిరణములకు నూహించినాడు. దార్ఢ్యతాణువనుబంతి వచ్చి Molecule అను మరియొక్క బంతిని కొట్టుకున్నది. ఈఅణువు మరల గిరణరూపమున, దార్ఢ్యతాణువులను వదలివేయుచున్నది. కాని యీ యిచ్చివేయుటలో, పైన చెప్పినట్లు మూడు రకములు జరుగవచ్చును. పుచ్చుకొన్న దార్ఢ్యతాణువునకు సమానముగను, లేక దానికన్న హెచ్చుగను, లేక తక్కువగ నిచ్చివేయవచ్చును. ఈమాటికి సంబంధించినవి, సనాతనమును, దాని కిరుప్రక్కలనున్న, మార్పు

చెందిన కిరణములును. ఇది యాయన యూహ. ఇంకను బరిశోధన చేయవలసియున్నది.

దీనియొక్క ప్రాముఖ్యతనుబట్టి యప్పుడే, యమెరికాలో నేమి, ఐరోపాలో నేమి, అప్పుడే ప్రయోగముల మొదలిడినారు. అమెరికాలో Wood అను నాతడు, 40 అంగుళముల ఫోకల్ లెన్‌స్తు గల Spectrometer ను నుపయోగపరచి, దీని తత్త్వమును బయటకు లాగ యత్నించుచున్నాడు. వారలు చేయుపనులు ధన మమితముగ నుండుటవలన, లేక రామన్‌గారన్నట్లు "కుండలతో పైకముండుట"వలన, వారలు చేయుపను లమానుషములుగ నుండును

ఈవిషయమునసే నా దేశజనులకు, తమ విధ్యుక్త ధర్మమును జ్ఞాపకముచేయ సాహసించెద. ప్రతి భాగ్యవంతుడు నీవిషయమున, రామన్‌గారికి దోడుపడవలసియుండును. అట్లు చేయుటచే, తమదేశమునే యుద్ధరించిన వారయ్యెదరు

రామన్‌గారి పనినిగూర్చి యేవియో, నాశక్తికొలది కొన్నిమాటలను వ్రాసితిని. ఇక బాఠకులసెలవు దీసికొను యద నాసన్నమైనది. నేనీరమించుటకుముందు, నా దేశజనులకు జెప్పునదేమన, తమ యానన్నక్తిని, తమ బాలురవిద్యాభివృద్ధికి వినియోగపరచవలెనని. ఇచ్చట కలకత్తా విశ్వవిద్యాలయముయొక్క గొప్పదనమును జూచినచో, ప్రతియాంధ్రునకును దిగులు పుట్టవలసినదే! పేరెన్నికగన్న ప్రొఫెసర్లను, ప్రతికాలయందునుబడసి, వారలచే M. A. క్లాసు విద్యార్థుల కుపన్యాసము లిప్పించుటయే గాక, పరిశోధనముల జేయించుచున్నారు. మన దేశములో B. A. కన్న పైకిరాలేదు. విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడినది. కాని తన పెద్దపనిని నిర్వహింపలేనందులకు, ధనాభావమే కారణము. ఓస్వదేశీయులారా, మీ రెన్నడును జమీందారులు ధనమిచ్చి మీవిశ్వవిద్యాలయమునున్నతస్థితికి దెచ్చెదరని కలలు కనవద్దు. అంతవరకు మీరోపిక పట్టవద్దు. మీరోపిక పట్టినను, మీ బాలురు, ప్రతిభావిశేషులగు బాలురు, పరదేశీయ విశ్వ విద్యాలయముల నీసడింపబడి చదువుట కోర్వ లేరు. మీ బాలురపయి ప్రేమయున్నచో, మీ బాలురగౌరవమున కేమైన యాదరణమున్నచో, నిప్పుడే విశ్వవిద్యాలయస్థానమునుగూర్చిన ప్రశ్నలవన్ని యును మూలబెట్టి, యెవరికి దోచినది వారు విశ్వవిద్యాలయమునకు దానముచేసినచో, నొక్కరోజులో, గలకత్తా యూనివర్సిటీతో, మీ యూనివర్సిటీ తులతూగగలదు. అంతేకాదు. ఒకవిశేష మున్నది. మీ బాలురబ్బురంపు ప్రతిభావంతులు. వారల కవకాశములు లేకపోవుటవలననే, పైకి రాలేకపోవుచున్నారు. ఇది జ్ఞాపకముంచుకొన్నచో, నేనెర్వాత జెప్పదలచినది మీరే యూహింపగలరు. కావున మీరు చేయుక్రమ M.A. క్లాసులను స్థాపించుటయు, బరిశోధనాగారములు నెలకొల్పుటయును, మీరీ ప్రోత్సాహమునే చూపినచో విశ్వవిద్యాలయాధికారులు మీ బాలురకు తగినగురువర్యులను బడయుటలో వారి కాలము నుపయోగ పరచెదరు. బాలుడనగు నేను పెద్దలరగు మీకింతకన్న జెప్పుటభావ్యము కాదు.

విశ్వభారతి ఆదర్శము-భారతవర్షమునకు దానిఅనువర్తన

బెజవాడ గోపాలరెడ్డి; బి. లిట్ (విశ్వభారతి)

౧

ఆదర్శము యొక్క మూలము

ఇటీవల జరిగిన మహాసంగ్రామము శ్రీరవీంద్రనాథ ఠాకూరుగారిని మిగుల కలత పెట్టెను. దేశాభిమానము, జాతీయత యను గొప్ప నామముల వహించి యుద్ధము యొక్క ఘోరమగు అపరాధములకు ఎటుల పశ్చిమ దేశములలో ప్రతి యొక్కొక్కటియు బలియగుచున్నదో ఠాకూరుగారు గమనించిరి. అట్టి పరిస్థితులు ప్రపంచశాంతిస్థాపనకు యెటుల వినాశకరములో గూడ వారు గనుగొనిరి. మిథ్యాదేశాభిమానము, పరుల నాశమును గోరు జాతీయత యను పిశాచద్వయము, శాంతిపక్షములచే ఉత్కృష్టభావాంబరమున విహరించుచు కవితా కూజితముల వినిపింపజేయు రవీంద్రునికి శాంతినివ్వక, అతని హృదయమును మిగుల పీడింప జొచ్చినవి. రక్తపిపాసములగు ఆపిశాచములు తమ భీకరవదనగహ్వరముల తెరచి, కరాళదంష్ట్రములచే ఇకిలించుచు, ఆహారము పడిన కొలది అతిశయించు క్షుధతో వారి అంతర చక్షువులయెదుట నాట్యమాడునట్లు కాన్పించెడివి. చిరకాలము ఈ విషమావస్థయందు ప్రపంచము తగుల్కొని యుండవలసినదేనా; లేక యేదైన సుఖకరమగు ఉపాయ మున్నదా యని వారు దీర్ఘముగ ఆలోచిరచి సంస్కృతుల యైక్యత (cultural unity) యను మృదు సూత్రములచే, యీరాష్ట్రములు ఒకదానితో నొకటి బంధింపబడియుండిన ప్రపంచశాంతిస్థాపన దుష్కరమని తీర్మానించు కొనిరి. తమ తమ భిన్నసంస్కృతుల విజ్ఞాన వినిమయముచే, అభిన్న భిన్నరాష్ట్రముల ప్రజలు ఒకరి నొకరు పూర్ణముగ అర్థముచేసికొన గల్గుదు రనియు, అదియే యీ యుద్ధముల వరుసను తుది ముట్టింప గలదని యు వారి నిశ్చయము.

ఈ యుద్దేశ్యముతోడనే, శాంతినికేతనమువద్ద విశ్వభారతియను విశ్వకళాపరిషత్తును ౧౯౨౧ సం॥న నెల కొల్పిరి. ప్రాచ్య పాశ్చాత్య విద్వాంసులు, శాస్త్రజ్ఞులు అచ్చోచేరి వారి పాండిత్యబీజముల నాటెదరని వారి యాశయము. ఫ్రాంస్, జర్మనీ, రష్యా, టిబెట్, చైనా, జకోస్లొవేకియా మున్నగుదేశములు విశ్వభారతి ఆహ్వానమును గైకొని తమ పండితుల పంపినవి.

కొన్ని ఆక్షేపణలు; వాటి సమాధానములు

ఒక దేశము మరియొక దేశముయొక్క తత్వమును వేదాంతమును, ఇతిహాసమును, సారస్వతమును, జీవన మర్మమును తెలిసికొన గలిగినపుడు, ఆ దేశముపై, అది యేలాటి ద్వేషభావమును వహింపజాలదని ఠాకూరు గారి అభిప్రాయము. కాని పెక్కు విమర్శకులు, ఈ ఆదర్శముయొక్క మూలసూత్రముమీదనే తమ ఆక్షేపణల స్థాపించెదరు. ఒక దేశముయొక్క జీవనతత్వమును, సంస్కృతిని మరియొక దేశము సంపూర్ణముగ గ్రహించినను, ఆ దేశముపై ఏలాటి అభ్యంతరము లేక ద్వేషభావమును పూనగలదని వారి వాదన. సంస్కృతుల యిచ్చిపుచ్చుకొనుటచే జాతీయ వివాదములు, సమరములు తుది చెందజాలవని వారి నమ్మకము. జర్మనీకిని, ఇంగ్లాండునకును జరిగిన ఇటీవలి సంగ్రామము వ్యాపారవిషయమున గాని, విజ్ఞానవిషయమున గాని, ఒకరి నొకరు తెలిసికొనక పోవుటచే కాదు. కాని వారి వాణిజ్యనిరంకుశత్వమునకు, రాజ్యవిస్తరణకును, సార్వభౌమత్వమునకును వారికి గల వహించుచున్న అభిలాషయే కారణమని వారి విశ్వాసము. ఈ తుచ్ఛ అభిలాషత్రయమే సంగ్రామముయొక్క పునాదనియు, సంస్కృతుల యైక్యము, అంతర్జాతీయత యను గొప్ప విషయముల మాట్లాడుటచే ఆదోషములు పోజాలవనియు వారివాదన.

ఇటు లీ ఆదర్శమును విమర్శకులు మిగుల ఉత్సాహ

పూరితులై ఖండించెదరు. కాని దీనికిమారు, మరేదైన, మనయుద్దేశ్యమును నెరవేర్చు ఉపాయముగాని, ఆదర్శముగాని యున్నదాయని ప్రశ్నించిన, తలగోకుకొనుచు, పీలముఖము వేసి, మౌనముద్రను వహించెదరు. దీనికి సమాధానము చెప్ప సామర్థ్యము లేకపోయినను, ప్రపంచములోని గొప్ప ఉపద్రవములలో నొకదానిని వారింపబూను ఒక ఆదర్శమును అతిక్రూరముగ విమర్శించెదరు. ఇచటనే, వారి మానసిక సంకుచితత్వము ప్రదర్శింపబడుచున్నది.

నా మట్టుకు నేను, విశ్వభారతి ఆదర్శమునకు రాష్ట్రముల శాశ్వతవిరోధముల మాన్పగల శక్తి యున్నదని నమ్మువారిలో నొకడను. కాని రాష్ట్రములన్నియు హృదయపూర్వకముగ ఆదర్శమును గైకొని, దాని ప్రకారము అనువర్తించ వలెను. మనము యింకొకని కనడపడిక, తత్వము, భావములు, తలంపులు తుదకు వాని చిత్తవికారములు సంపూర్ణముగ తెలిసికొనినపుడు, వాని యెడల మన కొకవిధమగు సానుభూతి తప్పక కలుగును. పూర్తిగ తనకు తెలిసిన విషయములపైగాని, వ్యక్తులపైగాని, ప్రదేశములపైగాని సానుభూతికలుగుట మానవుని ప్రకృతిలోనే యున్నది. ఈ సానుభూతి ఒకతూరి యేర్పడిన తర్వాత, తిరుగ వాటిపై విరోధభావముగాని, విద్వేషభావముగాని వహింప జాలము. దీనినే పెంచిన సమాజములకు, సంఘములకు, ప్రాంతములకు, దేశములకు అనువర్తింప గలదు. సరియగు సానుభూత్యభావమే రాష్ట్రముల జీవనప్రణాళికను చెఱచు చున్నది. జాతీయతయను పేరుతో నొకరి గొంతుకలకు నొకరు దుమికి వారి రక్తప్రవాహమునకు ప్రోత్సహించుచున్నది. ఇంతకన్న భయంకరమగు నేరములు ప్రపంచమున లేవను నంతటి ఘోరపాతకముల కావించుటకు పురికొల్పుచున్నది. ఒక కరమున వికృతరూపమునుదాల్చిన పదార్థతత్వము Materialism ను, దానిని ఆవరించి యుండు అసంఖ్యాకములగు దుర్గుణములను పట్టుకొని, మరియొక చేత దుర్భరమగు నాస్తిక తత్వమును బట్టి, రక్తసిక్తములగు దుకూలముల ధరించి, రెమ్ముకల గద్దియపై ఉపవిష్టించియున్న, రాక్షసి యెదుట చేతులొగ్గి నిలువబడి, దాని కనుసన్నలరీతి,నడచునట్లు చేయుచున్నది. సంస్కృతుల రైక్యముచే జనితమగు అంతర్జాతీయతయే యీ క్రూరప్రవర్తనయను విషమునకు విఱుగుడు. అదియే మనకు గతి.

మరికొందఱు విమర్శకులు, ౩౫ కోట్ల భారతీయులు పరరాజ్యభారముక్రింద చితికి నలిగిపోవుచుండ మనదేశములో మనమే విదేశీయులరీతి నుండ, మన దేశాభ్యుదయమునకు తోడ్పడునటుల మాట్లాడుటకు, వ్రాయుటకు మనకు స్వాతంత్ర్యము లేకున్నపుడు భారతవర్షము విశ్వసౌభ్రాతృత్వము, అంతర్జాతీయత యను విషయముల ఆలోచించుటకు దగదని నమ్ముచున్నారు. మన దేశమును, మనము సంరక్షించుకొనుటకు లేక మనభావి రాజ్యప్రణాళికను మన ముచ్చరించుటకు వీలు లేక నిస్సహాయులమై యున్నాము. ఇంత యెందుకు, ఆత్మగౌరవముగల మరి యే యితరరాష్ట్రమైన కోరు కనీసపు అధికారములు మనకు లేవు. ఇట్టి నిస్సహాయస్థితియందు, అధికారమదముచే కైపెక్కి, దుర్బలరాష్ట్రములపై నిరంతరము తమ పశుబలమును ప్రదర్శించుచుండు పరప్రభుత్వముయొక్క నిష్ఠూరపిడికిళ్లనుండి విముక్తులగుటకు, భారత వాసీయులు తమ యావత్తు శక్తిని, బుద్ధిని వినియోగించ వలయునని ఆ విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. ప్రపంచముయొక్క సమస్యలకు పరిష్కారముల, గొప్ప ఆదర్శముల ఆలోచించుటలో, భారతవర్షము తన కాలమును వృథాచేయరాదనియు, అట్లు చేయుటచే తన గౌరవమునకును, ప్రాణమునకును ముప్పు వాటిల్లుననియు, మనదేశము బానిసరాజ్యమని పాశ్చాత్యులచే తలపబడు నంతకాలము, వారు ఆపె హితవాక్యముల సరకుగొనరనియు, ఇతర స్వతంత్ర రాష్ట్రములు అనుభవించుచున్న ఉన్నతస్థానము తనకు దుర్లభమనియు వారు అభిప్రాయపడుచున్నారు. అంతర్జాతీయతను గూర్చి భారతవర్షము ఉపన్యసించుటకు అధికారము లేదని చూపుటకు పైకారణము లన్నియు చూపుచున్నారు. అధిక సంఖ్యాకులగు భారతవాసీయులు, యీ అభిప్రాయముతోనే నేటికాలమున ఉండుట శోచనీయము.

పైకారణములు వారు చెప్పుట, వారి మాతృదేశముపట్ల వారికి ఉండు భక్తిశ్రద్ధలవలననే గాన, వారిని దూఱ బనిలేదు. మాతృఆరాధనాతన్మయత్వమున ఇతర పెద్ద విషయముల సరిగా కాంచలేకపోవుట సహజము. భారతవాసీయులందరును ఈ ఆదర్శముయొక్క విలువను గ్రహించి, దాని పతాకము చుట్టు చేరగల దినము సమీపముననే యున్నది.

విమర్శకులు ఆదర్శమును గూర్చి చెప్పున దేమిటో సరిగ అర్థము కాకున్నది. ఈసందేశమును భారతవర్షము ప్రపంచమునకు యివ్వగూడ దనుటకు ఆపె రాజకీయముగ అస్వతంత్రురాలనియా? విదేశీయ భారమునుమనము తొలగద్రోయువరకు, గర్భాంతరాళమునుండి పైకి ఉబికివచ్చు భావావేశముల భారతవర్షము ప్రకటింపగూడదా? పరుల వినాశమును అపేక్షించు జాతీయతయొడ తిరస్కారభావము గలిగిన విశ్వభారతి ఆదర్శము భారతవర్షముయొక్క జన్మహక్కు. దానికి ఆపెయే హక్కుదారు. అది తన దేహములోనే యిమిడి యున్నది. మన సమాజములోనే కలసి యున్నది. ఇతర దేశము లన్నిటి నుండియు, ముఖ్యముగ పాశ్చాత్యదేశములనుండి మన దేశము పెక్కు విషయముల సేకరించినది. అందులకు ఆపె చిరకాలము కృతజ్ఞురాలై యుండగలదు. నిస్సంకోచముగ పాశ్చాత్యదేశముల పాదములకడ, తనకు లేని విషయముల పొందుటకు కూర్చుండ గలదు. ఇట్లనుటలో తిరిగి వారికేమియు యివ్వజాలదని అర్థము చేసికొనుట పొరబాటు. తన మొదటి పొగలచే నిర్మితమై, ఎముకలలోని మజ్జచే శక్తివంతమై నాళములలోని రక్తముచే చాయను సౌందర్యమును పొందిన తన సందేశము కలదు. వాదములకు గూడ తా వివ్వనంతటి యథార్థముగ ఆపెకు యీ సందేశము కలదు. బ్రిటిష్‌వారు కనికరించి మనకు స్వరాజ్యమును ప్రసాదించుదనుక, తన సందేశమును యితరుల కిచ్చుటకు ఆగి వేచియుండవలయునా? సంపూర్ణ స్వతంత్రి భారత వర్షపు సంయుక్తరాష్ట్రముల త్రివర్ణ పతాకము నాటబడి ఆకసమున ఎగురవేయబడువరకు తనభావములను, అభిప్రాయములను అణచి ధ్వంస మొనర్చ వలయునా?

అంతర్జాతీయత, స్వరాజ్యము

జాతీయవాదుల అర్థముచేసికొనుటకు యిష్టులేకష్టము. స్వరాజ్యప్రాప్తి ప్రయత్నమునకు అంతర్జాతీయత యేటులు నిరోధమగు చున్నది? నాకు తెలిసినంతవరకు, అంతర్జాతీయత ప్రచారులెవరును హిందూదేశము స్వరాజ్యమునకు యత్నింపగూడదని చెప్పుటలేదు. వారు మనదేశము తన విషయములలోనే తృప్తినొందుచు యితర దేశముల స్పర్శ యక్కర లేదనుచు యితరులు చెడుటచే మన మభివృద్ధి పొందవలయునని అభిలషింపగూడదని మాత్రము చెప్పుచున్నారు. మన అన్ని ద్వారముల తెరచియుంచి, వాటిగుండా వీయు అన్ని దిక్కుల పోతవాయువులచే మనఃక్లాంతిని బాపుకొని, అవి వివిధ ప్రాంతములను భిన్నభిన్నవాతావరణముల గుండ గ్రమ్మరుచు సంపాదించి తెచ్చు సౌరభములచే మనము తన్మయత్వము నొందవలసి యున్నది.

స్వరాజ్యము మనకు వచ్చితీరవలయును. ప్రతి యదార్థభారతీయుడును దానికై యపేక్షించు చున్నాడు. మన ప్రయత్నములకు, కావలయునని యొనరైన, యొనరైన ఆటంకముల కలుగజేసిన, దేశద్రోహులు, ఘాతకులు, ఆత్మగహితులును, స్వార్థపరులునగు బానిసలు, మాతృ అవమానాభిలాషులు మున్నగు సంక్రాంతి బిరుదములతో వారిని సత్కరించి కలిపురుషుని వాహనముపై ఊరేగింప వలసి యున్నది.

స్వరాజ్య ప్రాప్తియే మన అభిలాషాంతముకాదు. దాని ఆవలనున్న అభివృద్ధిసౌధమునకు స్వరాజ్యము యొక పాథేయము మాత్రమే. అట్లయిన మన వ్యాపారవిషయములను, బుద్ధసంబంధములగు ఆసక్తులను, కవిత్వవిచారములను, సౌందర్యవాంఛలను, వైవాహికతీర్మానములను స్వరాజ్యము వచ్చువరకు ఆపుదల చేయవలయుననిగాని, వదలివేయ వలయుననిగాని నిర్బంధమా? అట్టి మొదటి అగ్రాహ్యమగు ఉద్రేకవినాశమగు స్వరాజ్యము మన కక్కఱలేదనుటలో చదువరిగూడ నాతో ఏకీభవించుచున్నాడని నమ్ముచున్నాను. మన జపమంత్రము రవీంద్రుడు గీతాంజలిలో చెప్పినట్లుగాప

"వైరాగ్యసాధనచే గలుగు ముక్తి నాకు వలదు" అనునదిగా ఉండవలయును.

ప్రపంచములోని గొప్ప ప్రవక్తలు, మతసంస్థాపకులు చాలమంది ఉచ్చకులములకు జెందినవారు కారు. వడ్రంగి కుమారుడు ఏసుక్రీస్తు. తన దివ్యసందేశమును లోకములో చాటగా పెక్కుమహీపతులు ఆతని మతావలంబకులైరి. అతను తక్కువ కులమునకు చెందినవాడని, వారు ఆతని మతమును తృణీకరింప లేదు. బుద్ధుడు తన మతమును స్థాపించినపుడు, రిక్తహస్తుడగు సన్యాసియే. ఆతని బౌద్ధమతము మహాసంపన్నులగు అశోక బింబిసారులకు శిరోధార్యము కాలేదా? హిందూమత ఆధారములగు ఋషులు అడవులలో తిరుగుచు, కందమూలాదుల భక్షించుచు నిరుపేదలయి యుండిరి. కాళిదాసు నన్నయ, శ్రీనాథుడు, పెద్దన మున్నగు కవులు మరొకరి ఆస్థానకవులై వారిపై యాధారపడి యుండిరి. ఓమర్ ఖయ్యాం, గోల్డుస్మిత్, డికెన్సు, జాన్సన్ మున్నగు వందలకొలది వాఙ్మయకారకులు, శాస్త్రవేత్తలు ద్రవ్యాభావముచే పలుకష్టముల పాలైరి. వీరి వ్రాతలను లోకము అనాదరణతో చూచినదా! వందల కొలది సంవత్సరముల క్రితము వ్రాయబడిన వారి పుస్తకములు క్రూరకాలగర్భాంధకారమున మాటుపడి పోయినవా? కాన, సందేశము నిచ్చుటగాని, లోకముయొక్క ఏవిధమైన అభివృద్ధికైన సహాయపడుటగాని, ద్రవ్యలోపము, రాజకీయపరతంత్రత యను కొలతబద్దలతో కొలువదగదు. ఇతరస్వల్పవిషయముల సరకుగొనక, జ్ఞానిని జ్ఞానిగను కవిని కవిగాను, సందేశమును సందేశముగను మనము ఆదరింపవలసియున్నది.

సంధి

జాతీయత జాతీయతయే, అంతర్జాతీయత అంతర్జాతీయతయే 'వీటికి ఎన్నడును పొత్తు కలుగదు' అను ప్రలాపముల మానివేయ వలయును. రాజకీయవేత్తలు, తమ స్వల్ప అభిప్రాయములను, సంకుచితత్వమును విసర్జించి అంతర్జాతీయతవైపుగూడ తమ దృష్టిని మరల్చవలెను. అంతర్జాతీయవాదులు గూడ వీలైనప్పుడెల్ల జాతీయవాదులను కూపస్థమండూకములనియు తమ దేశము చుట్టు అభ్రభేదయగు హిమాద్రివలె పర్వతశ్రేణులుండి, ఇతరుల స్పర్శలేకుండిన సంతసించువారనియు హేళన చేయరాదు. వారు ఏసమాజమునకుగాని, ఏదేశమునకుగాని చెందినవారము కామని అభిప్రాయ పడరాదు. వారు గూడ భారతవర్షపు స్వాతంత్ర్యసమరమున పాలుతీసికొన వలయును. ప్రపంచము నంతను ప్రేమించి విశ్వసౌభ్రాత్రత్వమునకు చెందినవారు వారి సంఘమును మండలమును, ప్రాంతమును, వారి దేశమును ప్రేమింప రాదనుకొనుట తెలివి మాలిన తనము. కాని వాటివాటి కనువగు పరిణామముల గమనించి అనువర్తించవలయును. విశ్వభారతి అపూర్వ సంస్థాపనాచార్యుడగు ఠాకూరు గారికి వంగదేశము ప్రతి, భరతవర్షము ప్రతి గల ప్రేమ అద్వితీయమని చెప్పిన మన్నింపబడుదునుగాక.

అచట

తన్నీరు కృష్ణమూర్తి గారు

అచటి వనభూమి తేటినై యుప్పసూన - నిర్గతసుధాధనంబు దొంగిలిచుచుండ
పాడువనమాలి నాకు దాపరకమయ్యె - పరుగుపరుగున వచ్చి నన్ పారదోల;—
అచటి పూగుత్తినై దిశలందు నాదు - సౌరభంబుల జిమ్మి విషణ్ణహృదయ
గహ్వరములందు వెన్నెలల్ గాయజేయ - కఠినహృదయుండు ప్రక్కమార్గంబులోన
బోవుచును నన్ను త్రుంచుకపోయె నకట;—
అచటి భూజంబునై మార్గమందు బోవు - బాటసారుల ఆయాసభార మంత
మాన్ప యత్నించుచుండ ఆమాయదారి - వాయుదేవుండు నన్ బడవైచిపోయె.—

ఇంగ్లండులో నాటకరంగము.

ఆంధ్రనాటకరంగమునకు సుపరిచితులగు శ్రీమాన్ తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారు పశ్చిమదేశసంచారమున నుండినప్పుడు ఇంగ్లండుదేశపు నాటకకళను గూర్చి వారు ఆంగ్లమున వ్రాసిన యుత్తరమున కనువాద మీక్రింద ప్రకటింపబడుచున్నది :—

నేటి యింగ్లీషునాటకకళ పెంపు నాకు తెలిసినది. అనాచ్ఛాదితమగు తన యందములో, అట్లే, చాటు లేని తన కురూపిత్వములో జీవిత మున్నదున్నట్లుగ నందు చిత్రింపబడినది. ఆధునికసంఘముచే నతి పవిత్రముగ దాచియుంచబడిన బురదసేలలు, పర్రలు నిర్దయముగ బహిరంగ పరుపబడినవి. నిరంకుశములు, నిరంతములు నగు పచ్చికోరికలనుండి జనించు దుర్గంతము తీవ్రముగ బయల్పరుపబడినది. గౌరవపూర్ణముగ గానవచ్చు మూఢవిశ్వాసముల తెరచాటున బడియున్న యసహ్యములగు నేటి జీవితకష్టములు తలుకు గలిసిన మోటు యెగతాళిలో వెలువరింపబడినవి. వాస్తవములను స్థితిగతులనడుమ సంఘము, విజ్ఞానము, నాగరకతయు ననుభవించు సంపూర్ణమగు నిస్సహాయత చిత్రింపబడినది. శాశ్వతములగు సత్యములు దుఃఖగానమునకు పాల్పడినవి. పరమును గూర్చిన దృష్టి, శాశ్వతధర్మమును గూర్చిన యాలోచన యొక మోటుపరిహాసముగ బరిణమించినవి. తప్పనిసరిగ వచ్చుచున్న ఎక్కువతక్కువల మూలమున జనించు పెద్దపెద్ద సమస్య లన్నియు విస్పష్టముగ సవిమర్శముగ బ్రకటింపబడినవి. ఇంతవరకు భారతీయునికన్న ఆంగ్లేయుడు గొప్పవాడే. ఏకష్టముగాని, యేపెనగులాట కాని సంఘటించినప్పుడు తాబేటివలె తటాలున తల వెనుకకు లాగికొనుట భారతీయునికి సహజము.

సరే, నాటకరంగమునకు మరలెదను. పాశవములైన మోటునడతలచే సొగసుగ జిత్రింపబడిన విలాసమయములగు సాంఘికజీవితరథ్యలలో నుప్పొంగుచున్న దిగ్భ్రమగలిగించు నావికలత్వము—మానవుని స్వార్థపరత్వమునుండి, దురాశనుండి పుట్టు యుక్తులయెడ ప్రకృతియొక్క భయంకరమగు నా తిరుగుబాటు, క్రూరమగు కుక్షింభరత్వము రక్తమును పీల్చివైచెడి ప్రతీకారముయొక్క నిష్ఠురమగు నాగెలుపుటఱుపు—సహజములగు నాసలకు, పూర్వాచారముల తలుపులను, కిటికీలను దొంగతనముగ దెరచివైచి, వెలికి పారిపోవ సాయమొసంగు నాకపటవర్తన క్రూరమందహాసము—నేరముల యమాయికత—పశుపుకత్తె పవిత్రత—కల్లలమారి నీతిసంపత్తి — న్యాయశాస్త్రముయొక్క యన్యాయము—శిక్షలోని యధర్మము—వాస్తవము, వేదనాకరము నగు విస్పష్టతతో వీనినన్నిటిని జిత్రించుటకు ప్రయత్నింపబడినది. నురుగు లేని జీవితమిది, మూర్తీభవించిన స్వాభావికత; మరియటుపైనంతయు శూన్యము—మోక్షము. జీవితప్రవాహౌద్ధత్యమున బడి స్త్రీపురుషులెంత నిస్సహాయులై యున్నదియు గ్రహించుకొనుచు, ప్రేక్షకు లింటిదారి బట్టుదురు.

అందమొప్పు నాట్యము, అద్భుతమున ముంచివైచు కథావస్తువు, దివ్యమగుపరిసరము—ఇంతయున్నను నేనస్పష్టమగు నొక నిరాశకు లోనైతిని. జీవితప్రవాహమును నేను చూడగల్గినమాట నిజము. ఆ ప్రవాహమున స్నానమనుభవింపవలెనని నాకోరిక; అందుచే దానినీదుటకు నాకొక

దారి కావలయును. అందు బడి కొట్టుకొనిపోవ దారి యక్కఱ లేదు.

నాటకరంగము సమస్యల బరిష్కరింపక యేల విడిచివైచుచున్నది? తన సమస్యలను సర్వమునిండియున్న యామహాశక్తి యెదుట బెట్ట దాని కీభీతి యేల? కడపటి దిద్దుబాటులో విశ్వాసముంచుట సిగ్గుపడవలసిన యంశమా? ఆనందకరమగు పరిసమాప్తిపై నమ్మక మొక చేతగాని తనమా!

ఉత్పాదక శక్తిగ మాత్రమే భగవంతు డంగీకరింప బడినట్లు నాకు తోచుచున్నది. పరమేశ్వరుని లయకారకత్వముగూడ బహుశః అంగీకరింపబడినది కావచ్చును. కాని రక్షకత్వము ఒక కల్పనకథమాత్రమే యయినది. శాంతిరక్షకుడు, న్యాయధర్మపాలకుడునగు నొక యీశ్వరుడు కలడని నమ్మట యొక్క ప్రాతపడిపోయిన యాచారముగ గానవచ్చుచున్నది. ఆధునికవిజ్ఞానము పరమేశ్వరుని బారద్రోలినది.

దాని ప్రయోజనము దానికుండవచ్చును; దాని స్వరూపగాంభీర్యము దానికుండవచ్చును; కాని యీ నాటకరంగము నాయెదుట బెట్టిన చిత్రము నాకేమో యసమగ్రముగ గన్పట్టుచున్నది.

—'త్రివేణి' నుండి.

తెలుసు

మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు గారు

ఈ బ్రతుకున వ్యర్థమైన
ఈప్సితములు స్వర్గవాటి
మరల పూచి సఫలీకృత
మగునని తెలుసు.

ఇంకిపోయి నా కందని
ఈలోకపు సానుభూతి
నందనమున మకరందపు
నదులై పొంగు.

వెలిపుచ్చకయే వాడిన
వలపు కోరికల రేకులు
నాకలోకమున నచ్చర
లే కోరెదరు.

యజ్ఞానమున నే జీవన
యాత్ర ముగిసి పోయినచో
అజరుడనయి త్రిదశులలో
నాకృతి గాంతు.

సౌందర్య పిపాసలోని
సత్యము నిపు డెరుగనిచో
అమృతము గ్రోలినయప్పుడె
అనుభవింతును.

వేణీసంహారమున నాయకుఁ డెవరు?

"ప్రఖ్యాతో రామాయణాది ప్రసిద్ధః నాయకో
ధీరోదాత్తః రాజర్షి ర్దివ్యోవా, తదుపేతం నాటకమ్."

—రత్నాపణము.

"ప్రఖ్యాతవంశో రాజర్షి ర్దివ్యోవా యత్ర నాయకః,
తత్ప్రఖ్యాతం విధాతవ్యం వృత్త మత్రాధికారకమ్."

—దశరూపకము.

ఆలంకారికుల నాయకలక్షణ మిట్లేకాని "ఎవఁడు నాటకముయొక్క ప్రతియంకమునందు వచ్చునో..." ఇత్యాది ఫాల్గున భారతి సంచికలో నరసయ్యగారు చెప్పినట్లు లేదు. వేణీసంహారమున ధర్మరాజు నాయకుఁడా? భీముఁడు నాయకుఁడా? యను సంశయములో ధర్మరాజే నాయకుఁడని పలువుర విపశ్చితుల నిశ్చితాభిప్రాయము. శ్రీనరసయ్యగారు చెప్పినట్లు లక్షణమైనచో సేనాధిపతియు నాయకార్హుఁడు. అయిన సమస్త పాత్రప్రాధాన్య మాతని కబ్బదేమో. అట్లు చూచిన నా పదవి భీమునకును నబ్బదు. నిపుణముగఁ బరికించిన పాత్రప్రాధాన్యము ధర్మజునకేకాని భీమునకురాదు. వేణీసంహార విషయక కథను పోషించుటలో ధర్మజు డేమియుఁ జేయలేదని వ్రాసిరికాని ధర్మజునాన యేమియు లేకుండిన నాటకమే యుండెడిదిగాదని మనవి. ధర్మజు నభిమతమే లేనిచో భీమ యుద్ధ ప్రసక్తియే లేకుండెడిది.

"...నగురుర్నాహం విధేయస్తవ" అని యప్పటి కోపము చొప్పున నన్నాఁడే గాని భీముఁడెల్లప్పుడును అన్నగారికి విధేయుఁడే యని సూక్ష్మదృష్ట్యా నాటకమును బరిశీలించినఁగాని తదితర భారతాదులవల్లఁగాని దెలియుచున్నది.

ధర్మరాజు పరాక్రమ మెచటను వర్ణింపఁబడలేదని నరసయ్యగారు వ్రాసిరి. భీముని పరాక్రమము మాత్రము వర్ణించెనా కవి? కృత్యములవల్ల నవగతము గాఁదగ్గది. తుదియంకమున భీమునిలో దుర్యోధనభ్రాంతి గలిగిన ధర్మరాజు తన పరిష్వంగములో నలిచేయ నుంకింపలేదా యావ్యక్తిని? యుద్ధప్రయత్నము చేయకుండెనా? 'నేను భీముఁడను' అనియే యావ్యక్తి చెప్పకపోయిన భీముఁ డెట నుండెడివాఁడో! ఈ విచిత్ర ఘటనము వల్లనే ధర్మరాజు పరాక్రమము వర్ణింపఁబడిన ట్లర్థముచేసికోవలె.

ఇఁక ధర్మజునిలో ధీరోదాత్తగుణములు లేవను నరసయ్యగారి వ్రాఁత వారి యితరనాటకపరిశోధనాలోపమును బ్రకటించుచున్నది. వారన్నట్లు చార్వాకుని ప్రసంగము గుణభంజకము గాదు, గాని గుణరంజకమే యగును.

"మహాకులీనతౌజ్జ్వల్యం మహాభాగ్య ముదారతా,
తేజస్వితా విదగ్ధత్వం ధార్మికత్వాదయో గుణాః."

"ఆది గ్రహణాత్ మహోమహిమత్వపాండిత్య ప్రభృతయః."

ఈ గుణములన్నియు ధర్మజున కున్నవని యందఱును నంగీకరింతురు. ఇంకను బ్రకృత నాటక చార్వాక వర్ణనముచే నీతని యౌదార్యాదిగుణములు పోషింపఁబడినవి. అనిర్వచనీయమైన సోదరప్రేమాతిశయము, తుచ్ఛమైన యైహిక విషయ నిరసనము, తన దేహమును గూడఁ బాకృతులవలెఁ బ్రేమింపక సులభముగఁ ద్యజింపఁజూచుట, ఒక సోదరుఁడు గతించినను దాను జీవింపనను ప్రతిజ్ఞాప్రాబల్యము మొదలగు గుణములు వర్ణింపఁబడినవి. ఇదియే కవి యీ సమయమున చమత్కృతిచేఁ

దననాయకునియందుఁ జూపిన యమూల్యగుణము. సోదరి ప్రేమాతిశయమే ధర్మజునకు వినాశప్రయత్నము గావించినది. ధీరోదాత్తుఁడు, మహాకవి కాళిదాసుని నాయకుఁడైన, దుష్యంతుఁడును ప్రాకృతుఁడైన విదూషకు నొకసమయమున "సఖే, త్రాయస్వమాం" అన్నాఁడు. దుష్యంతుఁడట్లనఁదగునా? యని ముక్కునవ్రేలుంచు మూఢుఁడుండునా? మఱి దుష్యంతుఁడంత మాత్రమున నాయకుఁడుగ నుండ నర్హుఁడు గాఁడా? కావున సమయాసమయముల ననుసరించి కవి తన నాయకునకు వివిధము లగు గుణములను వర్ణించు చుండును. "న కామినీ స్వప్నగతం దదర్శతం, జగాద గోత్రస్ఖలితేద కానతం" అని నలగుణములఁ వర్ణించునపుడు "నీవీమోచన వేళాయాం వస్త్రమూల్యనిరీక్షణ" మ్మనురీతి,నయోధ్యానివాధలోని స్త్రీలందఱు కులటలేనా?యని ప్రశ్నింపవగునా?

మఱి యన్ని యంకములందును ప్రవేశించు ముఖ్యపాత్రమే నాయకుఁడన్న లక్షణమే నిష్కృష్టమైన ముద్రారాక్షసములో నాయకుఁడెవరు? చాణక్య ప్రవేశమంతటను రెండంకములలోఁ జంద్రగుప్తునిది-నాయకునిది. క్రియయంతయు బ్రాహ్మణునిదే. విశేషించి రాజును "వృషల" యని పిల్చుట. కాఁబట్టి పూర్వోక్త లక్షణము వ్యభిచరించుచున్నదిగాన సరిపడదు. ఆలంకారికులును భీమునే నాయకునిగఁ దలఁచుచుండిరనుట అసత్యము. సత్యమేయైన నావాక్యములనెత్తి వ్రాసినసమంజసము.

ప్రకృతవేణీసంహార నాటకమున ధర్మరాజే నాయకుఁడు. అనుజులు చక్రవర్తికి సైనికులట్లు తోడ్పడినారు. చక్రవర్తియు నెప్పుడును యుద్ధము చేయఁడు. అంతయు సైనికులే, అట్లే సోదరులును. తుదకు చక్రవర్తి గెల్చెనను పేరే. ధీరోదాత్తగుణములు ధర్మజునకు సరిపడ్డవి. ఇతరులకు లొంగినవాఁడు గాఁడు. ప్రధానుఁడును ధర్మరాజే, కావున ధర్మజుఁడే నాయకుఁడు గాని భీముఁడు గాఁడు. భీముఁడే యైనచో

"వ్యాయోగే ప్రఖ్యాత మితివృత్తం ధీరోద్ధతో నాయకః వీరరసః ప్రధానం" అని వ్యాయోగ మనియే పిలిచిన బాగుండును.—

[నల్లమోతు వీరరాఘవయ్య]

చేతివ్రేళ్లనుండి మెరుపులు

వంగదేశపు వృక్షశాస్త్ర శోధకుడైన జగదీశ చంద్రవసువుగారు, వృక్షములుకూడ బాధపడునని నిరూపించియున్నారు. పచ్చని యాకున కొకసూది గుచ్చి వేరొకసూదిని మరియొక కొసను గుచ్చినచో ఈరెంటికి మధ్య విద్యుచ్ఛక్తికి సంబంధించిన యొత్తిడి యుండునని వీరు నిరూపించినారు. ఇట్టి యొత్తిడి పుట్టుటకు నరములుండి తీరవలెను. కాబట్టి వృక్షములకు నరములున్నవని ఈయన సిద్ధాంతము. కావున మానవదేహము నరముల పంజరముతో కూడిన కారణమున, మెదడను యంత్రశాలతో కూడిన విద్యుద్యంత్ర మన్నమాట. నరములే మన దేహమునందలి విద్యుచ్ఛక్తికి వాహకములు. ఈనరములు వ్రేళ్ల చివర, కాళ్ల చివర, కొనలఁదీరి యుండును కాన విద్యుచ్ఛక్తి వ్రేళ్లనుండి పెక్కు మెరుపులు (Sparks) మూలమున పోవుచుండవలెను. అనుకూలమైన యంత్రసహాయముతో, ఈమెరుపుల ఛాయాచిత్రమును తీయుటకు వీలుండవలెను. జర్మనీదేశములోని మ్యూనిచ్‌లోని ఇద్దరు శాస్త్రజ్ఞులు ఈమెరుపులను ఛాయాగ్రహణము చేసినట్లు ఫిబ్రవరి Popular Science అను అమెరికాదేశపు పత్రికనుబట్టి తెలియుచున్నది వ్రేళ్లచివరనుండి మెరుపులు వచ్చుచున్నట్లు నిరూపింపబడినది.

మన యోగవ్యాయామ శాస్త్రజ్ఞులు, సమాధిలో కూర్చుండునప్పుడు లేడి లేక పులి చర్మమును ఉపయోగింతురు. ఇది శరీరములోని విద్యుత్తును పైకి బోనీయకుండుటే కాక, శరీరమునకును చర్మమునకును రాపిడివల్ల నూతన విద్యుత్తును శరీరమందు ప్రవహింపజేసి నూతన వికాస మొందజేయును. యోగులు పద్మాసనము వేసికొని చేతులను మోకాళ్ల కడ నుంచి బొటన వ్రేలిని మాపుడు వ్రేలిని కలిపియుంతురు. కారణము దేహమందలి విద్యుత్తు భూమికి సంక్రమించక తిరిగి దేహమందే ప్రసరింపజేయుటయే దీని యుద్దేశ్యమని వారు వ్రాసినప్పుడు మేము నవ్వితిమి. కాని ఇప్పుడది నిజమేయని తేలిపోయినది.

సన్యాసులు, విద్యుత్తునకు దుర్వాహకములగు పాము కోళ్లను ధరించి తిరుగుట, భుజించునప్పుడు కర్ర

బొమ్మలద్వారా విద్య నేర్పుట

ముద్దులు

లిపి చిత్రములు

చిత్రము ౧

చిత్రము ౨

పీటలపై కూర్చుండుట, అకులతో భుజించుట (లోహపు కంచములు విద్యుద్వాహకములు) ఇందుకే నేమో. బుద్ధి లేక పెట్టిన వనుకొన్న మన ప్రాచీనాచారముల కిరీతి శాస్త్రవ్యాఖ్యానము పరదేశస్థుల వల్లనైన జరుగుట ముదావహము.

[శ్రీ. గో. కృ. మూ.]

పంచవటి, కిష్కింధ, స్థలనిర్ణయము

పై చిరునామాతో నొకవ్యాసము భారతి సంచిక ౬, సంఖ్య ౩ లో కనిపించినది. ఇందు కిష్కింధ వింధ్య పర్వతములలో నున్నదనిన్ని పంచవటి నాసికపట్నమే యనిన్ని వ్రాసిరి. రామాయణమును సరిగా పరిశీలించి చూచిన నో వింధ్యకు కొంత దూరముగా నుత్తరమున కిష్కింధ యున్నట్లు గనబడును. దక్షిణదిక్కునకు వెళ్లుటకు నియమితులైన వానర్లు రామునివద్ద శలవుదీసికొని దక్షిణముగా వెళ్లి వింధ్యపర్వతమును జేరిరని వాల్మీకి చెప్పియున్నాడు. ఆ పర్వతములలోనే కిష్కింధ యున్న యడల దక్షిణముగా వెళ్లిన పైన వింధ్య నెక్కిరని చెప్పు టెట్లు సమంజసముగా నుండును?

సీతారామలక్ష్మణులు పంచవటిలో నివసించి యుండగా రావణుడు సీత నెత్తుకు బోవుట. తరువాత సీతను వెదకుచూ రామలక్ష్మణులు మూడుయోజనములు వెళ్లి దండకారణ్యమును వదలి క్రౌంచారణ్యమును బ్రవేశించిరి. అందులో కొంతదూరము వెళ్లి కబంధుని వధించి దక్షిణముగా బోవ పంప యొద్దకు వెళ్లిరి. అచ్చట శబరి చేసిన యాతిథ్యమును గొని యిచ్చట నుండి దక్షిణముగా వెళ్లి కిష్కింధ పర్వతమును యెక్కి దాని దక్షిణపు వైపుకు దిగగా కిష్కింధ పట్నము గానవచ్చినది. ఇట్లు వాల్మీకి చెప్పియున్నాడు. దీనిని బట్టి యాలోచించగా పంచవటి కిష్కింధకు ఉత్తరమున కొంతదూరముగా నున్నట్లే దెలియును.

ఇట్లుండగా పైవ్యాసమందు వింధ్యకు సుమారు 100 మైళ్లు దూరమున దక్షిణమున నున్న నాసికయే పంచవటియని చెప్పియున్నది. వింధ్యకుత్తరముగానున్న పంచవటి వింధ్యకు దక్షిణముగానున్న నాసిక యెట్లు కాగలదో తెలియకున్నది?

కిష్కింధ వింధ్యకుత్తరముగా నున్నది. కిష్కింధకుత్తరముగా పంచవటియుండె. నేడు పంచవటియని, కిష్కింధయని, చూపు ప్రదేశములు రామాయణము నందు చెప్పబడిన స్థలములుగావు.

[గో. రామదాసు.]

విశాలభారతము

'మీరట్ కాలేజీ మేగజైను'లో డాక్టరు బి. ఆర్. చటర్జీగారు విశాల భారతదేశమును గూర్చి వ్రాయుచు నిట్లు నుడువుచున్నారు:

ఒక సంస్కృత శాసనము

ఇండో-చైనాలోను, మలే, ఆర్చిపెలగో (జావా, సుమాత్రా, బాలీ, బోర్నియో, మొదలగు) దీవులలోను వ్యాప్తమైన భారతీయవిజ్ఞానమునుగూర్చి తెలియజేయు మూలాధారములలో నెల్ల మిగుల పురాతనమైనవి చైనారాజ్యాంగ చరిత్రలు. (The Chinese Imperial Chronicles) ఈ ప్రాంతములకు వచ్చిన చీనాదేశపు రాయబారుల వ్రాతలవలన క్రీ. శ. ౧ శతాబ్దములో కౌండిన్యుడను నొక బ్రాహ్మణుడు ఇండో-చైనాదేశపు మధ్యభాగమున నొక బలీయమగు రాజ్యమును స్థాపించియుండెననియు, చీనావారు ఆరాజ్యమును ఫూ-నన్ (Fu-nun) అని పిలిచెడివారనియు మనకు దెలియుచున్నది. మరియు చంపా (ఇప్పుడు దీనికి అన్నాం అని పేరు) ప్రాంతములో దొరకిన క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసనమొకటి ఈ ఫూనన్ రాజ్యమునకు రాజధానియగు భవపురనగరముయొక్క స్థాపనమునుగూర్చి నుడువుచున్నది. అందుచే పైసంగతిని ధ్రువపరచుట కీశాసన మొక యాధారము. ఈ కౌండిన్యుడా దేశపు (ఇండో చైనా దేశపు) రాజకన్య నొక్కతెను బెండ్లాడి యొక రాజవంశమునకు మూలపురుషుడైనట్లు తోచుచున్నది. ఈ రాజ

వంశము నే తరువాతి గాథలు హిందూదేశములోని సూర్య వంశముతో గలిపివైచినవి.

క్రమక్రమముగ, నీరీతినే, భారతీయవిజ్ఞానముతో నిండిన రాజ్యము లనేకములు ఇండో-చైనా దేశమున స్థాపింపబడెను. వానిలో ప్రధానమయినవి కాంభోజ రాజ్యము (Kambuja) [మొట్టమొదట నిది ఫూ-నన్ రాజ్యమునకు సామంతదేశము. నేడుదీనికి కాంబోడియా (Cambodia) యని పేరు]; చంపా రాజ్యము [ప్రస్తుతమున నిది అన్నాం (annam) అని పిలువబడుచున్నది]; [ద్వారవతి దక్షిణ సయాము దేశములోనున్నది] హంసవతి [బర్మాదేశమునందలి పెగూప్రాంతములో;] [అరిమర్దన పురము] [పెగూప్రాంతములోనిది.]

బోర్నియో, సుమాత్రాలలో

ఆర్చిపెలగో దీవులలో మున్ముందుగ భారతీయ రాజ్యము స్థాపింపబడినది బోర్నియో, పడమటిజావా, బాలీ, సుమాత్రాద్వీపములయందు. నాలుగవ శతాబ్దము నాటి సంస్కృత శాసన మొకటి (బోర్నియోలోనిది) బోర్నియోలో మూలవర్మయను రాజొకడు యజ్ఞము జేసినట్లు తెలుపుచున్నది. పడమటిజావా దీవిలో పూర్ణవర్మయను రాజు ఎన్నియో కాలువలను త్రవ్వించెను. తాను విష్ణుదేవుడని యితడు చెప్పుకొనెను. బాలీద్వీపములో హిందూమతము నేటికిని ప్రచారముననున్నది. సుమాత్రాను పూర్వమున సువర్ణద్వీపమని పిలిచెడువారు. తుదకు మధ్య-జావా, తూర్పు-జావాలుగూడ బలీయములగు భారతీయరాజ్యములకు నిలయము లయినవి.

శ్రీవిజయమునకు (పూర్వదక్షిణ-సుమాత్రాలోనిది) సంబంధించిన శైలేంద్రరాజుల రాజ్యము చాల కాలమువరకు-కొన్నిశతాబ్దములవరకు - చీనా, ఇండియా దేశముల నడుమ, సముద్రతీరమున, నొక బలవత్తరమగు రాజ్యముగ నుండినది. ౮వ శతాబ్దమున నీ శ్రీవిజయ రాజులు సుమాత్రా, జావా ద్వీపములలోను, మలేద్వీపకల్పము నందును, ఆర్చిపెలగోలోని మరియెన్నియో దీవులలోను, దమ యేలుబడి సాగించిరి. శ్రీవిజయము సంస్కృతవిజ్ఞానమునకు ప్రధానపీఠములలో నొక్కటి యని చీనా యాత్రికుడగు ఇ-త్సింగు (I-tsing) దానిని ప్రశంసించుచున్నాడు.

క్రీ. శ. ౧౪వ శతాబ్దమునగూడ మజపహిత్ అను హిందూ-బౌద్ధసామ్రాజ్యము-దీని సంస్కృతపు పేరు బిల్వతిక్తము-ఆర్చిపెలగో దీవుల నన్నిటిని, మలేద్వీపములోని కొన్నిభాగములనుగూడ, బరిపాలించెను. ఈ సామ్రాజ్యపు నౌకాదళము మిగుల సమర్థ మయినది. తూర్పున ఆస్ట్రేలియా మొదల్కొని ఉత్తరమున ఫిలిప్పైన్ దీవులవరకు గల ద్వీపములన్నిటిలో నీ నౌకాదళము సామ్రాజ్యమునకు మూలాధారముగ నుండెడిది.

చంపా (అన్నాం), కాంభోజము (కాంబోడియా) బోర్నియో, జావా, సుమాత్రా, బాలీ దీవులు మలేద్వీపకల్పము మున్నగు చోటుల దొఱకిన సంస్కృతశాసనములు విశాలభారతచరిత్రమును నిర్మించుటకు మూలాధారములు. ఇండో-చైనాయందలి ఫ్రెంచి పరిశోధకులు, జావా ద్వీపములోని డచ్చిపురాతత్వపరిశోధకులు ఈశాసనములగని పెట్టి ప్రకటించునద్భుతకార్యమును నిర్వహించిరి. దేశాంతరములందు విజృంభించిన మన విజ్ఞాన ప్రభావమును గూర్చియు, రాజకీయమగు మన గొప్పతనము గూర్చియు మనదేశములో, మన కేమియు తెలియదు. కారణము: ఇంగ్లీషు వ్రాతలలో నీవిషయమును వ్రాయబడినది రవ్వంతయు లేదు.

కాంబోడియా

క్రీ. శ. 6వ శతాబ్దములో కాంభోజదేశము (కాంబోడియా) ఫూ-నన్ సామ్రాజ్యపు టధికారమును ధిక్కరించి స్వతంత్రమై బలీయమగు నొక ప్రత్యేక రాజ్యముగ నేర్పడెను. ఈ కాంభోజ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి యించుమించుగ నైదువందల శాసనములు గలవు. వీనిలో చాలశాసనములు పెద్దవి నిర్దుష్టమగు సంస్కృతమున వ్రాయబడి యున్నవి. ఇవి యన్నియు క్రీ. శ. 6 మొదలు 14-వ శతాబ్దము వరకు నీ హిందూ రాజ్యమునకు సంబంధించిన వైజ్ఞానిక రాజకీయ చరిత్రలను వ్రాయుటకు కావలసినంత సామగ్రి నొసంగ గలవు.

కాంబోడియా దేశమునకు దూరుపున చంపారాజ్యముండెను. అన్నాం, చీనాదేశీయుల దండయాత్ర లెడతెగక వచ్చెదుర్కొనుచుండుటచే నీహిందూరాజ్యము ఎక్కువ విషమస్థితిలో బడి యుండెడిది. ఈ రాజ్యమునకు సంబంధించినవి 150 శాసనము లున్నని. చీనా, అన్నాందేశముల రాజ్యాంగ చరిత్రములను వీనికి జతపరచినచో నొక చక్కని చంపారాజ్య చరిత్రమేర్పడగలదు. ఇండో-చీనా దేశములోని హిందూ పరిపాలనమునకు జెందిన యీపరిశోధనల నన్నిటిని నిర్వహించిన కీర్తి సంపూర్ణముగ ఫ్రెంచి పురాతత్వ వేత్తలది.

జావా, సుమాత్రా, బాలీ, మొదలగు రాజ్యములకు సంబంధించిన శాసనములు సంస్కృతమునను, కవిభాషలోను-ఈకవిభాష జావాదేశపు పురాతన గ్రాంధిక భాష-కొలదిగ మాత్రమే దొరకును. కాని కవిభాషలో 13, 14 శతాబ్దముల నాటి జావాదేశ పరిస్థితులను దెలుపు రాజ్యాంగ చరిత్రలు రెండు కలవు? జావా ఈ రెండు శతాబ్దములలో చాలగొప్ప దశ ననుభవించినది. 9, 10. శతాబ్దములనాటి అరబ్బీ వర్తకుల గాథలు గూడ నానాటి యీద్వీపముల చరిత్రకు సంబంధించిన యెన్నియో ముఖ్యాంశములను మనకు దెలుపును. జావాదేశపు హిందూరాజ్యమునకు జెందిన చరిత్రను ప్రోవుచేసి యుంచుటయే కాక, యచ్చటి గొప్పగొప్ప దేవాలయములను, స్మారక చిహ్నములను భద్రపరచి యుంచిన డచ్చి పురాతత్వవేత్తల పరిశ్రమ యమూల్యము.

అంకార్ వత్ (Angkor Vat)

కాంబోడియా ద్వీపములో 12 వ శతాబ్దపు మొదటిభాగమునందు రెండవ సూర్యవర్మ కట్టించిన విష్ణ్వాలయ మొకటి కలదు. ఈయాలయము పేరు అంకార్ వత్. ప్రపంచములోని గొప్పగొప్ప యద్భుతములలో నొక్కటిగ నిప్పటిది వాసికెక్కినది. ఈయద్భుత దేవాలయము, ఎచ్చటనో మహాటవులనడుమ మునిగి యుండి మరపునకు బాల్పడెను.

హెచ్. మౌహట్ (H. Mouhot) అనునొక ఫ్రెంచి పరిశోధకుడు 1860 సం॥ న దీనిని మరల బయల్పరచెను. బ్రహ్మాండమయిన యీదేవాలయము నగమ్యగు నొక యడవి నడుమ గాంచుటతోడనే తానెన్నడు ననుకొని యుండని యాదృశ్యమున కచ్చెరువంది తన డైరీలో ప్రపంచము నందలి గొప్పగొప్ప కట్టడముల నన్నిటి నిదిమించి యున్నదనియు, రోముగాని, గ్రీసుగాని యిట్టి యద్భుతమగు కట్టడము నిర్మించి యుండలే దనియు వ్రాసికొనెను. అంకార్ వత్ దేవాలయమునకు సంబంధించిన యేర్పాటు లన్నియు బ్రహ్మాండమయినవే. ఈయాలయముచుట్టు గల యగడ్త వెడల్పు 700 అడుగులు. రాతితో గట్టబడిన ప్రాకారపు గోడ తూర్పు పడమరలకై మైలునూరము ఉత్తర దక్షిణముగ నొక యరమైలు దూరము వ్యాపించి యున్నది. ఆలయమునకు మూడంతస్థులు గలవు. గొప్పగొప్ప శిఖరములు గలవు. లోపలి గోడలపై రామాయణము, మహాభారతము, హరివంశము మున్నగు గ్రంథములలోని దృశ్యములకు సంబంధించిన పెద్దపెద్దబొమ్మలు చెక్కబడి యున్నవి.

బొరాబదర్

జావాద్వీపములో బొరొబదర్ అను బౌద్ధస్తూప మొకటి కలదు. దీనిపై జెక్కబడిన బొమ్మలన్నియు బుద్ధుని జీవితమునకు సంబంధించినవి. ఇది అస లొక కొండ. కొండను కొండనే స్తూపముగ జెక్కి వైచిరి. మధ్యజావాలో ప్రాంబనన్ అను పేరున నొకగుడియున్నది. అందలి రాతిగోడలపై రామాయణము మొదటి యైదు కాండలును బొమ్మలు చెక్కి యున్నవి. కాంబోడియాలోని యట్టి మహోన్నత దేవాలయములు జావాలో గానరావు. కాని శిల్పము విషయమున మాత్రము జావాతో కాంబోడియా సరితూగజాలదు. జావాలోని కొన్ని బౌద్ధ శిల్పముల యందమును మించగల శిల్పచిత్రములు ప్రపంచమున చాల తక్కువ.

[మాడరన్ రివ్యూనుండి]

విద్యాలయములు - పాఠ్యపుస్తకములు

డిసెంబరుమాసపు ఎడ్యుకేషనల్ రివ్యూ నేటిబడులలోని పాఠ్యపుస్తకములను విమర్శించుచు నిట్లు వ్రాయుచున్నది:—

'విద్యాలయము' లకు సంబంధించిన పాఠ్యపుస్తకములు తప్పని సరిగా తమ మర్యాదను గోల్పోవుచున్నవి? అవి యంత్రములలో తయారైనట్లుండును. వానిలో నాత్మలేదు; ప్రాణములేదు; ఉత్సాహములేదు. పాఠ్యపుస్తకము లన్నియు సమానపద్ధతిపై నుండవలెననుట యొకటి, బోధన పద్ధతులలో ఎంతవరకు సాధ్యమయినంత క్రింది మెట్టునకు దిగవలయుననుకోరిక యొకటి పుస్తకములను నిర్జీవములుగ జేసివైచుచున్నవి. ఐన విద్యాశాలవారు మాత్ర మీసంగతి నెల్లప్పుడు విస్పష్టముగ గ్రహించుకొనరు. ఇంగ్లండు దేశములోని 'విద్యాసంఘమువారు' (Board of Education) పాఠ్యపుస్తకముల సంఖ్యను గూర్చి యాలోచించుటకొక సంఘమును నియమించి యుండుట గమనింపదగిన సంగతి. ఈ సంఘము వారి తీరుమానములు హిందూదేశమునకు గూడ గొంత వరకు గమనింప దగినవే యగును. ప్రాథమిక పాఠశాలలలో కేవలము మూడవ పద్ధతికి జెందిన పాఠ్య సామగ్రియేదో పిల్లలకు సమర్పబడుచున్న దని ప్రజల మొర. సత్యసౌందర్యములు లెక్కకు వచ్చుట లేద నియు ఫిర్యాదు వచ్చుచున్నది. శూన్యమై శిథిలమై యుండు నధమపదార్థమునకును, తమకు సహాయకరమై సత్యసౌందర్యములతో నిండియుండు నుత్తమ పదార్థమునకును గల భేదమును గనిపట్టగల విచక్షణను పిల్లవాండ్ర కిచ్చునన్నత వాఙ్మయము విద్యాలయములలో నరుదగుచున్నది. ఈసంగతి హిందూదేశము విషయమున నాలోచించినచో, మరింత ప్రాధాన్యము వహించును. ఏలయన ఇచ్చటి పుస్తకములను వ్రాసినవారిలో చాలమందికి వాఙ్మయ పరిజ్ఞానము సున్న. మరియు ఇట్టి పుస్తకములు విద్యాలయములలోనికి ప్రవేశించుటకు సామాన్యముగ నాయా గ్రంథకర్తల ప్రభుత్వోద్యోగములే కారణము. పై సూచింపబడిన యట్టి విచారణయే యొకటి హిందూదేశమున గూడ జరుగునేని ఏపాటి వాఙ్మయవిచక్షణ గలవారికైన నాశ్చర్యము గలిగించి వైచు స్థితిగతు లెన్నియో వెలువడ గలవు.

[మాడర్న్ రివ్యూ నుండి]

జాన్సను లేఖ

(మిథ్యాపోషణ ఖండనము)

'జాన్సను' నామధేయుండు అనంతమేధాసంపన్నుండు. ఈ యాంగ్లేయుండు కవియు, విమర్శకుండును, వ్యాసకర్తయు, కవిజీవితికారుండును, మంచి సంభాషణ చతురుండునై యశస్సాంద్రుం డాయెను. గ్రంథరచన మూలమున ధనసంపాదన మొనరించువారము కామని కొందఱు భ్రమాసంభరితదుర్గర్వమున బీరము లాడుదురు. మఱికొందఱు ధనసంపాదనార్థ మెట్టి హీనస్థమునకైనను బాల్పడుదురు. * జాన్సను అట్టునిట్టును గాక గ్రంథకర్తృత్వమున కొక యనూనగౌరవము గడించి, తనకాలమున నిరంకుశసాహిత్యచక్రవర్తియై ఖ్యాతి గాంచెను.

ఈతం డొక నిఘంటు రచించెను. నేడు నామ మాత్రావశిష్టమై యున్నను, అది యొక మహాగ్రంథము. ధనరహితుండగు జాన్సను ఏడు సంవత్సరము లష్టకష్టము లనుభవించి గ్రంథనిర్మాణ మొనరించెను. తద్గ్రంథప్రారంభావసరమున 'చస్టరుఫీల్డు' ప్రభువు నిఘంటుకర్తగ కోరు సాహాయ్య మొసంగి కృతిపతి కాం గోరెను. కాని,

* cf "No man but a blockhead," said Johnson, "ever wrote except for money." The doctrine is, of course, perfectly outrageous and specially calculated to shock people who like to keep it for thier private use, instead of proclaiming it in public............ "So long as he (author) supplied a good article and got a fair price, he was a fool to grumble, and a humbug to affect loftier motives—Leslie Stephen.

అతని పోషణము మాటలందేగాని క్రియయందుఁ గాన్పింపకుండెను. అమాయికుఁడగు జాన్సను పోషకుఁడు ప్రసన్నుఁడగునని భ్రమించి, ప్రభుసందర్శనార్థము వేచివేచి విసిగి వేసారి పరిభవానలతప్తుఁడై వెను దిరిగెను.

కాని, అవిరళ కష్టార్ణవ నిమగ్నుఁడై తన గ్రంథము జాన్సను పూర్తిజేసినంతనే, ప్రభుహృదయ మొక్కసారి విశాలమాయెను. అంత, నిఘంటు కడునవసర మనియు, విద్యానిధియగు జాన్సను భాషానుశాసన మొనరించుటకు నిక్కముగ సమర్థుఁడనియు నుగ్గడించుచు నా ప్రభువు రెండు వ్యాసములు వ్రాసెను. మానియగు జాన్సనున కట్టి వర్తనము కడుంగడు దుస్సహమాయెను. తానొక యుదారునివలె విద్యాపోషకునివలె నటించి, అవసరమగు కష్టసమయమునఁ గుమతియై యుపేక్షించిన ప్రభువు తాను కృతిపతి కాఁ గోరియే యిట్లు గ్రంథరచనానంతరము ప్రశంసించెనని యెంచి కుపితుఁడై, ఆ ప్రభువే గాక ఇతరమిథ్యా పోషకులందఱు గూడ విశీర్ణహృదయు లగునట్లు జాన్సను ఒక కమ్మ లిఖించి యాతని కంపెను. *

సాధార ణాంగ్ల సారస్వత జ్ఞానము గల వారలకును, ఆంగ్లాలంకారశాస్త్రమునం దొకింత పరిచయము గల వారలకును గూడ నీ ప్రసిద్ధలేఖ సుపరిచితము.

"ప్రభూ!

నేను విరచించిన నిఘంటును 'ప్రపంచ పత్రిక' యందు రెండుసారు లుగ్గడించితివని వినియుంటిని ఇట్లు ప్రశంసాపాత్రుఁడ నగుట కడు గౌరవప్రదమే, కాని మేటి మానవాదరణ మెన్నఁడు చవిచూడని వాఁడ నగుటచేతి నే నెట్లు పరిగ్రహింప వలయునో తెలియకున్నది.

కించిత్ప్రోత్సాహమున నిన్ను తొలిసారి సందర్శించి, భవదీయ వచన రచనా సారస్యము గాంచి, ఇతర జనానీకమువలె జివ్వపడి, అన్యజనాసాధ్యపదార్థము నాకు సాధ్యమాయెనని గర్వించితిని కాని ప్రోత్సాహ మంతరించెను, మానవంతుఁడ నగుటచే నేనిఁక నీసముఖమునకు రాఁజాలక పోతిని. నాకుఁగల కళాప్రావీణ్యమంతయు వెల్లడియగు పలుకులచే స్తుతియించి నిన్ను రంజింపఁ గడంగితిని. చేయఁగలంత చేసియుంటిని. స్వల్పమే యైనను తాఁజేయున దంతయు జిత్తయగుట గొప్ప నిక్కైన దుస్సహము గదా!

నీదు ముంగసాలల వ్రేలాడి వెడలింపఁ బడి నేఁటికి ఏడు సంవత్సరము లాయెను. ఈలోనఁ గష్టములఁ బొరలాడుచునే నాపని సాగించుచుంటిని. నాకష్టము లుదహరించుట నిరర్థకము. ప్రోత్సాహపుఁ బలుకొక్కటియైనను లేక ఆదరణ మందహాసమైన నెఱుంగక నా గ్రంథము బూరించి ప్రచురణయోగ్య మొనరించితిని: ముందెన్నఁడు పోషకుని నెఱుంగని వాఁడ నగుటచేతి, ముందెన్నఁడు నట్టి ప్రవర్తనగూడ నెఱుంగనైతిని.

'వర్జిలు' గాథయందలి గోపాలునకు తుదకు ప్రేమతో బరిచయమాయెను— ప్రేమ శిలాంతరవాసి యని అతనికిఁ దెల్లమాయెను. *

నీటఁబడిన మనుజుఁడు నిజప్రాణసంరక్షణార్థము మట్టెట్టు గొట్టుకొనుచుండు సమయమున గఠినాత్ముఁడై యుపేక్షించి, ఆ హతభాగ్యుఁ డెట్టులో తీరము జేరు నంతనే యుదారహృదయుఁడై సాహాయ్య మొనరింపఁ బోవు వాఁడే గదా పోషకుఁడు? ప్రభూ; నా పరిశ్రమము తొలుదొల్తనే అరసి యుంటివేని, అది సకరుణముగ నుండెడిది. అటుగాక నేను ఉత్సాహరహితుఁడనై యనుభవింపఁ జాలకుండు నంతవఱకును, నేను పరిచితుండనై అపేక్షింపకుండునంతవఱకును, నీవు నన్నుపేక్షించితివి. ఉపకారము అసలే లేనపుడు కృతజ్ఞత నేఁ జూపకుండుటయు, దైవికముగా నేనే సాధింపఁ జాలినది పోషకుని ప్రదాన మని జనులు భ్రమించుట కనకాశమీయ

* cf. "The letter was, as Mr. Carlyle calls it, 'The faifamed blast of doom proclaiming into the ear of Lord Chesterfield and through him, of the listening world, that patronage should be no more."
—Leslia Stephen

* cf. "The shepherd in Virgil grew at last acquainted with Love, and found him a native of the rocks.'

కుండుటయును సమంజసమే యగును గాని క్రూరదూష
ణము కాఁజాలదు.

ఏ విద్యాభిమాని సాహాయ్యమైనను బడయక నా
గ్రంథ మింతవఱకు దేజాలితి గదా ; అటులనే ముగింపఁ
గలను. నాఁటి ఆశాస్వప్నము నాఁడే పటాపంచ
లాయెను........."

బొమ్మలాట

ప్రతిదేశమందును పుణ్యకథలను పామరులకు బోధ
చేయుట కనేకమార్గము లవలంబించియున్నవి. అందులో
మనదేశమందు పెక్కుమార్గము లేర్పడియున్నవి.

పురాణశ్రవణ మట్టిపద్ధతులలో నొకటి. దినకృ
త్యములైన పిమ్మట రాత్రిభోజనములు గావించుకొని
గ్రామస్థులందరు ఆ గ్రామచావడివద్ద చేరుదురు. చావడి
మధ్యను చిన్నదీపమువద్ద వ్యాసపీఠమైన రామాయణ
మునో, భారతమునో, భాగవతమునో విప్పి యొకయుప
కుడు జదువ గ్రామపండితుడు ఉచ్చైస్స్వరమున రాగ
ముతో నర్థమును అభినయించును. ఇట్లు ప్రతిదినము
రాత్రి ఘంట రెండు ఘంటలసేపు పురాణశ్రవణము జరు
గును. ఇందులకై గ్రామస్థులందరు నా పండితవరునికి
పారితోషికమును చెల్లించుదురు.

భాగవతము రెండవ మార్గము. ఒకపుణ్యకథయం
దలి పాత్రలను ఒక్కొకరు ఒక్కొక పాత్రచొప్పున
పాఠముచేసి, యాపాత్రల కుచితమైన వేషములను ధరి
యించి యాపుణ్యకథను ప్రదర్శించెదరు. ఇందు ప్రసం
గము తాళములతో పాడెదరు ; పాత్రలసంభాషణగూడ
యక్షగానముననే. సంగీతజ్ఞానము పాత్రలను ధరించిన
వారికి విశేషముగా నుండ నవసరము. రంగస్థలప్రదర్శ
నము మాత్రములేదు. ఈవిధప్రదర్శనము మన హిందూ
దేశమంతు ప్రతిప్రాంతమందు నున్నది. ఏయేప్రాంత
మందు నాయా ప్రాంతభాషలో నాయా దేశాచార
ప్రకారము ప్రదర్శింపబడును. కావ నీవిధానము హిందూ
దేశమునకెల్ల సహజ మనియే దోచుచున్నది. భాగవతప్ర
దర్శనము ఉత్సవకాలముల యందేతప్ప, పురాణశ్రవ
ణమువలె ప్రతినిత్యము నుండదు. ఇది నాగరికతజెందిన
నాటక మగుచున్నది.

బొమ్మలాట లేక చర్మనాటకము మూఁడవవిధా
నము. తెల్లనిబట్ట ముడతలులేకుండా సాగదీసి కొంచె
మేటవాలుగా నుండు తెరవలె గట్టుదురు. ఈ తెరకు వెనుక
ప్రక్క దీపములు పెట్టుదురు. ముందువైపు నాట జూడ
వచ్చినవారంతా విశ్రమింతురు. తెరపై దీపము లున్న
వైపున తోలు తోచెక్కిన బొమ్మలను వేసి యాడించె
దరు. బొమ్మలన్నీ సగం ముఖములు గలవే. అవయవ
ముల కీళ్లవద్ద తాళ్లతో కలిపి కీళ్లాడేటట్టు చేయుదురు.
ఇట్లు కథలో నొక్కొకపాత్రకు నొక్కొక బొమ్మను
చేతురు. ఆయాపాత్రల నిజస్వరూపము తెలియుటకు
చర్మము పలుచనగా జేసియు వర్ణము నాచర్మమునకు
వేతురు. అలంకారస్థానములయందు చిన్నచిన్నరంధ్రము
లతో నాయా యలంకారములను జెక్కుదురు. ఈ బొ
మ్మలు తెరపైవేసిన నెంతయో సుందరముగా నలంకార
ములతోను దుస్తులతోను నగుపడును.

ఆట ప్రారంభమందు మద్దెల్లు, తాళాలు మ్రోగిం
చుచూ విఘ్నేశ్వర, సరస్వతుల ప్రార్థన, ఇంకా నితర
దైవముల ప్రార్థన పాడుదురు. తర్వాత కథ యారంభించి
పాడుదురు. పాత్రానుగుణ్యముగా బొమ్మలచే నభిన
యము చేయించుదురు. ఇందుకు బొమ్మచేతికి చిన్నదా
రములు జారుముడి వేసి యుండును. ఆ జారుముడిలో
నొక పుల్లపుకొన తగిలించి దానిచేయి నాడింతురు. పాత్ర
ను పాడేవారు పాత్రానుగుణ్యముగా స్వరమును మార్చె
దరు. ఇది ముఖ్యముగా నొక్కరే యన్నిపాత్రలను
పాడినప్పుడే. హాస్యరసముకూడా ప్రతియాటయం దుం
డును. పామరుల కిది యానందదాయకమేగాని నాగరి
కుల కంత మనస్కరించదు. ఏలయంటే చాలా మోటుగా
నుండును. ఇందుతో సంబంధించిన బొమ్మలుకూడా
వికారముగా నుండును. బొమ్మలాట చూచినవారి కంద
రకు కేతిగాడి విషయమై తెలిసిన హంశమే !

ప్రతియాటకు నొక కలాపమని గ్రంథముండును_
ఈ కలాపమందు శాస్త్రీయమైన వాక్కు లుండును. ప్రతి

పదప్రయోగమునకు నిఘంటుప్రమాణ మిచ్చియుండును. శుద్ధమై, సంస్కృతజటిలమై, పామరులకు నర్థకఠినమైన పదముల కూర్పు గలిగి, ఈబొమ్మలాట కలాపము విలసిల్లు చున్నది. ఇంత పవిత్రమైన భాషయం దున్నప్పటికి నీతి బోధక మైనప్పటికి దీనిని ప్రదర్శించువారలను బొమ్మలా టవాండ్లని ప్రత్యేకసంఘముగా నెంచి యుంచివేసినారు.

మన ఆంధ్రవాఙ్మయమున బొమ్మలాట కలాప కావ్యములు గణనకే రాబడలేదు. రానురాను వీటి యందు నిరాదరణ గూడ పెరుగుచున్నది. ఇప్పుడు పల్లెటి గ్రామాదులను దక్క నెక్కడను నీప్రదర్శనము లంతగా గాన్పించవు. ప్రదర్శకులు గూడ గౌరవహీనులై జీవన యాత్ర చేయుటే కష్టముగా ననుభవించుచూ నూలలంట పట్టిపోయి యున్నారు. ఈప్రదర్శనము మన తెలుగుదేశ మం దెంత నిరాదరణను జెందుచున్నను నిది కేవలము మన యాంధ్రదేశ ధనము. హిందూదేశమం దే ప్రదేశమందు న్నను దానిని మన తెనుగు పేరు, బొమ్మలాట యనియే చెప్పుదురు. తమిళ, మళయాళ దేశములందు దీనికి బొమ్మ లాట యనియే పేరు చెప్పుదురుగాని యాభాషాపదము లతో బేర్కొనరు. ఉత్తర మధ్య హిందూస్థానముల యందు మన తెలుగు లెచ్చటెచ్చట నలసవెళ్లియున్నారో అచ్చటల్లా నీప్రదర్శనము కూడా ఉన్నది. కలాప మైనను భాషాంతరీకరింపలేదు. అందుచే బొమ్మలాట ప్రదర్శ నము కేవల మాంధ్రదేశముయొక్క సహజ చాతుర్యమును వ్యక్తపరచు చున్నది. ఇట్టిదీనిని మనము నిరాకరించిన ప్పటికి మనదేశ ఔన్నత్యమును మాత్ర మది వెల్లడిచేసి దేశదేశములయందు చాటుచునే యున్నది.

తూర్పు హైందవద్వీపములలో (East Indies) నొకటైన జావాదీవియందు నీప్రదర్శనము నేటివరకు నతిగౌరవముతో జరుపబడుచున్నట్లు హ్యూబర్టు ఎస్‌బె వర్ దొరగారు లండన్ మెర్క్యురీలో వ్రాసియున్నారు. వారియుపన్యాసమును నేను జదివిననాటనుండి బొమ్మ లాటవిషయమై కొంతజ్ఞానము సంపాదించుటకు యత్న ము జేస్తిని గాని నాకు కలాపమే లభ్యము కాలేదు. అం దుచే నా కలాపములం దుపయోగించిన వాఙ్మయమును దాని లావణ్యమును గుర్తించలేకపోతిని. అయినను జావా లోని బొమ్మలాట విషయమై యిదివి మనదేశమందు ప్రద ర్శించురీతినే యచ్చటగూడ ప్రదర్శింపబడు చున్నదని కం టిని. తెరగట్టడం దగ్గరనుండి కేతిగాళ్లవరకు ప్రతిహం శము సమానముగా నున్నవి. పాటలు, భాష, పాళి కలు చూచుటకు మాత్రం నాకింకను అవకాశము గలుగ లేదు.

భాషవిషయమై బౌనశీ దొరగారు ఇట్లు వ్రాసి యున్నారు.

"The bulk of Javanese literature was evolved during the period of the Hindu Occupation, owed its inspiration to Hindu Sources, and was written in the Kawi dialect."

కవిభాషాసాంప్రదాయములను గుర్తించిన మన యాంధ్రదేశమునకును జావాకును గల సంబంధము బాగా వ్యక్తము కాగలదు. ఏమన జావా బొమ్మలాట కవిభాష లోని పాటలతో ప్రారంభమగునట. ఈ పాటల యర్థ మెవ్వరికి తెలియకపోయినను అందరు నతిశ్రద్ధాభక్తులతో వింగురట. ఇవి పాడునంతసేపు నిశ్శబ్దముగా నుందురట.

బొమ్మలాట ప్రక్రియ యంతయు మన యాంధ్రదే శీయమైనదే కాన నట్టి బొమ్మలాటలం దుపయోగించు కవిభాషకూడ మన యాంధ్రవాఙ్మయ సంబంధము గలిగి యుండునేమో యని యూహించెద. ఆ భాషాజ్ఞాన ముం డినగాని దీనిని స్పష్టముగా జెప్ప నలవికాదు. ఆకవిభా షను గ్రహించుటకు నవకాశముగూడ నావంటివానికి దూరమే. ఆ భాషయందు రచించిన వ్రాతపుస్తకములు లేడెన్ పుస్తకభాండారము నందున్నవట. ఒక 25 గ్రం థములు మాత్రమే Royal Asiatic society పుస్తక భాండారములో నున్ననట. వీటి ప్రతులను సంపాదింప వలెనంటే ధనము చాలా ఖర్చుపెట్టవలెను. సామంతులు దేశాభిమానము గలిగి ఈగ్రంథములను సంపాదించి యందలి వాఙ్మయపరిశీలన గావించిన మనయాంధ్రదేశమునకును జావాకును పూర్వమం దెప్పుడు రాకపోకలు గలిగియుం

డేవో, యెట్టి సంబంధ ముండేదో యన్నియు స్పష్టపడ గలదు.

దీనికంతకు సూచకమైనది బొమ్మలాటయే. ప్రస్తుతమందు నిరాదరణను బొంది నిర్జీవమై యున్నప్పటికి నిది మనదేశముయొక్క పూర్వ్యసునతను వెల్లడిచేయుచున్నది. ఇతరదేశములకు, సముద్రమున కావల నున్న దేశములకు గూడ వెళ్లియుండుటచే పూర్వపు ఆంధ్రులను నీప్రదర్శనమం దెంత గౌరవ ముండేదో బోధపడుచున్నది. దాని పూర్వఘనతనైన నాలోచించి బొమ్మలాట కలాపములను బైలుపరచి యాంధ్రవాఙ్మయమందు వాటికి ఉచితస్థాన మీయవలసి యున్నది. దానివలన మరచిన కవిసార్వభౌము లెందరో బయలుపడుదురని నా నమ్మకము. ఈ బొమ్మలాటవాండ్లు, బొమ్మలాట కలాపములు ముఖ్యముగా కృష్ణాగోదావరీనదుల మధ్యప్రదేశమందు లభ్యము గుదురని విన్నాను. ఈ ప్రదేశమే గదా మన తెలుగుభాషకు జన్మస్థానము; వృద్ధిస్థానము; విజృంభణస్థానము గూడ. ఈ ప్రదేశమందు వెదకిన కలాపముల వ్రాతప్రతులు లభ్యము కాగలవు. భాషాభిమానులు వీటిని సంపాదించి ప్రచురించిన నాంధ్రవాఙ్మయమునకు చాలా యుపకారము కాగలదు.

[గో. రామదాసు]

కిష్కింధనుంచి లంకకు మార్గము
ఒక ప్రబల సందేహము

౧. సీతాన్వేషణార్థమై కిష్కింధనుంచి దక్షిణదిశకు హనుమదాదులను బంపునపుడు సుగ్రీవుడు మార్గమును వివరించు పట్టున వింధ్య, నర్మద, గౌతమి, కృష్ణ, వరద, మేఖల, ఉత్కల, దశార్ణ, అశ్వవంతి, అవంతి, విదర్భ, మహిషి, ఋచిక, వంగ, కాశి, కళింగ, అంగ, దండక, గోదావరి, ఆంధ్ర, పుండ్ర, చోళ, పాండ్య, కేరళ, సహ్యాద్రి, కావేరి, తామ్రపర్ణి, జలనిధి—ఇట్లు వాల్మీకి రామాయణమున వివరింపబడినవి. ఈ వివరణమంతయు ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుగుణ్యమై యున్నదని చెప్పవచ్చును.

౨. అయితే తిరుగాతను హనుమదాదులు చేసిన ప్రయాణము వివరించుపట్టున పైవివర మెంతమాత్రము కానరాకపోవుటయే కాక ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రవిరుద్ధముగా వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణపుఅంచుననే సముద్ర మున్నటుల కన్పించుచున్నది. హనుమదాదులు కిష్కింధనుంచి ప్రప్రథమమున వింధ్యపర్వతములయందు ప్రవేశించి వెదకివెదకి వారి కొసగబడిన గడువంతయు వింధ్యపర్వతములమీదనే గడపినట్లును వారు ప్రవేశించిన ఋక్షబిలము వింధ్యపర్వతముల లోనిదే అయినట్లును ఋక్షబిలమునుండి తిరుగ వింధ్యముమీదికే వచ్చినట్లును సంపాతితో సంభాషణము వింధ్యపర్వతముల మీదనే జరిగినట్లును ఆ వింధ్యపర్వతముల దక్షిణపు అంచుననే సముద్రమును జూచినట్లును ఆ దక్షిణసముద్రపు ఉత్తరతీరముననే కపులు ప్రాయోపవేశము చేసినట్లును హనుమంతు డచటినుండియే సముద్రమును దాటినట్లును వాల్మీకిరామాయణమున చెప్పబడినది.

౩. యుద్ధానంతరమున సీతాసహితుండై శ్రీరాముడు అయోధ్యకు వచ్చుచు భరద్వాజాశ్రమమునుంచి ముందుగా తమ రాక వృత్తాంతమును దెలుపుటకు హనుమంతుని భరతు కడ కంపినపుడు భరతునితో హనుమంతుడు శ్రీరామవృత్తాంత మంతయు తెలుపు పట్టున వింధ్యపర్వతము ప్రక్కనే సముద్రమును జూచినట్లును అచ్చటనే సముద్రమును దాటినట్లును చెప్పబడినది.

౪. సుగ్రీవుడు శ్రీరామునితో తాను అన్నిదేశములను జూచినవృత్తాంతములను దెల్పు సందర్భమున దక్షిణదిశయందు వింధ్యాద్రిని నందనవనమును మాత్రమే చూచినటుల చెప్పియున్నాడు. ఇందువలన ఆపైని సముద్ర మనియే భావము తేలుచున్నది.

౫. సంపాతి అంగదునితో నిశాకరఋషికిని తనకును జరిగిన సంభాషణమును జెప్పునపుడు దక్షిణాబ్ధితీరస్థమైన యీ వింధ్యపర్వతమని విస్పష్టముగా చెప్పబడియున్నది.

౬. హనుమదాదులు సముద్రమువద్దనుంచి తిరుగ కిష్కింధకు ప్రయాణము చేసినపట్టున సముద్రము వ

నుంచి బయలుదేరి కొంత ప్రయాణములోనే మధువనమున ప్రవేశించినటుల చెప్పబడినది. ఆ మధువనము కిష్కింధలోనిదే.

౭. పైవిషయము లన్నిటిని పరిశీలించగా సుగ్రీవుడు హనుమదాదులకు మార్గమును వివరించుపట్టున తప్ప తక్కిన ఎల్లచోటులను కూడ వింధ్యాద్రులకు దక్షిణతీరముననే దక్షిణసముద్ర మున్నటుల చెప్పబడియుండుటను విమర్శకులు గ్రహించగలరు.

౮. ఒకవేళ దక్షిణసముద్రము వింధ్యపర్వతముల వరకు కూడ రామాయణకాలమున వ్యాపించియుండెనేమో యని ఊహించుటకు సుగ్రీవుడు చెప్పిన మార్గవివరణము అందుకు వ్యతిరేకముగా ప్రస్తుతానుగుణ్యమై యున్నది గదా! నిజమునకు వింధ్యపర్వతములకు పశ్చిమమున పశ్చిమసముద్ర మంటియున్నది గాని దక్షిణమున దక్షిణసముద్ర మంటియుండలేదు గదా!

౯. వాల్మీకి రామాయణమును బట్టియు బ్రహ్మాండపురాణమును బట్టియు కిష్కింధ వింధ్యపర్వతముల కుత్తరమున నున్నదనుట నిస్సందేహము. అటనుండి దక్షిణమున చాలవరకు వింధ్యపర్వతము లుండుటకూడ నిస్సందేహము. ఆ వింధ్యపర్వతములకు దక్షిణముననే సముద్రమని రామాయణము దెల్పెడలను (ఒక్కచోట మాత్రము తప్ప) కాన్పించుచుండుటకును ప్రస్తుతభూగోళశాస్త్రానుగుణ్యముగా ఎట్లు సమర్థించెదరో యని విమర్శకోత్తములను ప్రార్థింపుచున్నాడను.

కొచ్చర్లకోట వెంకటరామయ్య

లిపిచిత్రములు

ప్రాచ్యదేశముల యందు లిపితో చిత్రములను చిత్రించుటయు నొక లలితకళగ పరిగణింపబడుచున్నది. అరబ్బీవా లందుకు చాల తగియుండును. మృగములు, పక్షులు, పుష్పములు, మొదలయినవి లిపితో చిత్రింపబడును. మహమ్మదీయులు వీనిని చిత్రింతురు. అరబ్బీ లిపిచిత్రమునకు 'తుగ్రా' అని పేరు. ఇట్టిచిత్రము లొకవాక్యముననో, పదముననోగల అక్షరములతో చిత్రింపబడును.

ఢిల్లీ నివాసియు, ప్రసిద్ధ లిపిచిత్రకారుడు నగు 'అమీర్ పుంజకాష్' అను మహమ్మదీయుడు లిపిచిత్రములను తాము దొలుత పర్షియను లిపితో చిత్రించెను. ఇవి అలంకార చిత్రములుగను, రాజముద్రికలును, ఉండును. అవియు చాలరకములు; కాని, వానిలో పూవులు, మృగములు ఎక్కువగా నుండును. కురానులోని వాక్యములనో, ఇతరమత నీతిగ్రంథములలోని వాక్యములనో, గైకొని వానియందలి యక్షరములతో నివి చిత్రింపబడును. మహమ్మదీయులు ఇతరచిత్రముల నుపయోగింపరామిచే వీనితో దమయిండ్ల గోడల నలంకరించుకొందురు. వీనిని చూచినమాత్రమున వారికి పవిత్రములగు నుపదేశవాక్యములు స్మృతిపథమున ప్రత్యక్షమగుచుండును. గృహాలంకారములు, నీతిబోధకములు నయి యీచిత్రములు పేరుగన్నవి. రోగములు, ఇతరపీడలు నశించు చున్న విశ్వాసముతో వీనిని మహమ్మదీయులు రక్షాబంధములుగ గూడ నుపయోగించుకొనుచుందురు. జంతుచిత్రములలో నధికభాగము సింహచిత్రము లుండును.

ఈలిపిచిత్రములుకొన్ని ఈసంచికయందుగలవు.

ప్రాచీన శిల్పచిత్రములు

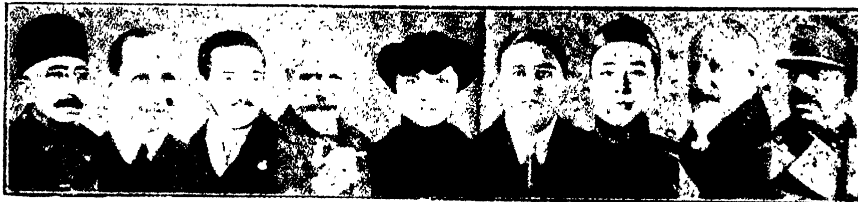
౧. పాండవసింహాసనము

ఇది చరిత్రప్రసిద్ధమైనది. ప్రకృతము మైసూరు మహారాజుగారి స్వాధీనమున నున్నది. విజయనగర సామ్రాజ్య ప్రతిష్ఠాపకులు దీనిని పెనుగొండవద్ద భూగర్భముననుండి త్రవ్వితీసిరి. అదిమొదలుకొని దీనినిపై కృష్ణరాజు లధిష్ఠించిరి. ఇది తొలుత పాండవులదని గుర్తింపబడినది. అత్తికఱ్ఱతో, దంతముతో నిర్మించిన దీనిపై బంగారు తాపటముకలదు. సింహాసనము గొప్ప సామ్రాజ్య చిహ్నము. దానిమహిమ అమూల్యము. పాశ్చాత్యులకు కిరీటమెట్లో, హిందువులకు, ముసలుమానులకు సింహాసనమట్లు. చిన్నసామంతరాజు సైతముస్వాతంత్ర్యము పొందినతోడనే సింహాసనమును స్థాపింపగోరును.

౨. వేలూరి కొండలోని దేవాలయము

ఇది వేలూరిలోని ప్రధాన సుందరదృశ్యము. పూర్వ మిది ఆయుధాగారముగా నుండెడిది. దీనిని రాతితో చెక్కిన కథలపుస్తక మనదగును. దీని మొగసాల నున్న స్తంభము లొక్కరాతితో చెక్కినవి. వానిపై సుందరములుగను, సున్నితములుగను చెక్కిన శిల్పచిత్రములు గలవు. అది ఈ తరుశిల్పవిధానమునకు నిదర్శనము. తూర్పు ఇండియాసంఘము (East India Company) వారు మున్నొకపుడు దీనిని బ్రైటను (ఇంగ్లాండు)నకు కొనిపోవదలచిరట.

[24-3-1929 మార్చి టైమ్స్ ఆఫ్ ఇండియా.]

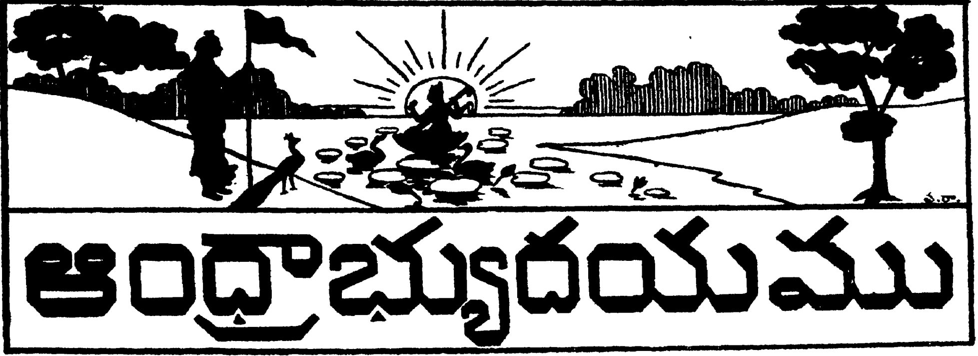
సింహాసనభ్రష్టులయిన చక్రవర్తులు

ఎడమవైపునుండి మొదలు:—తుర్కీదేశపు పూర్వపురాజు, గ్రీకుదేశపు జార్జి, పోర్చుగల్ దేశపు మాన్యుఅల్, జర్మనీదేశపు కయిజర్ విల్ హెల్మ్, ఆస్ట్రియాదేశపు పూర్వపు రాణి జీటా, పెర్షియాదేశపు షా, చైనాదేశపు బాలచక్రవర్తి, బల్గేరియాదేశపు ఫెర్డినాండ్, ఆఫ్ఘనిస్థానపు అమనుల్లా.

'స్టార్ ఫిష్' నాట్యము

ఇట్లు నాట్యముసల్పి చూపరుల మెప్పించిన 'డేసరీ కన్య' యను పాశ్చాత్యనర్తకి.

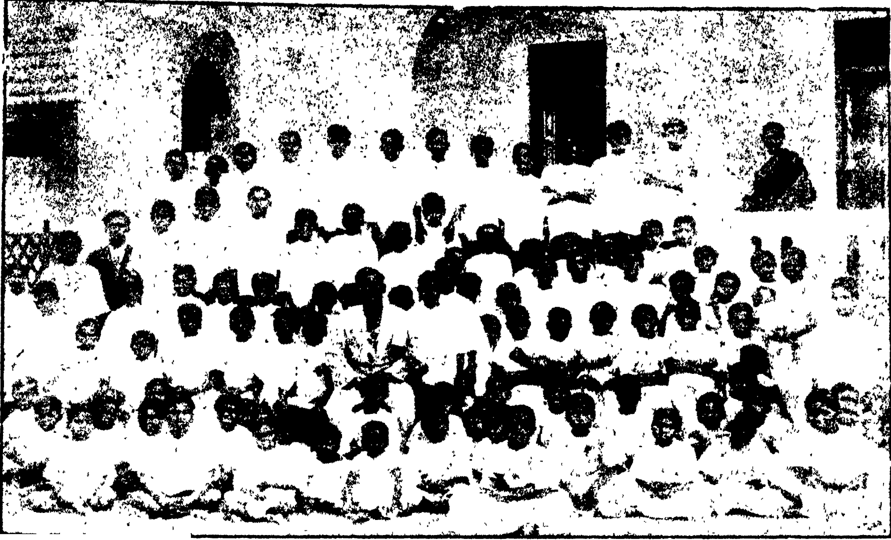

శ్రీయుతులు ప్రొఫెసరు తణికెళ్ల వీరభద్రుడు యం. ఏ. గారు
ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున ఇంగ్లీషు ప్రొఫెసరుగ నియమింపబడియున్నారు.

భారతీయమహిళామండలి

హిందూ స్త్రీల లక్ష్మీవిలాససభ, తిరువళిక్కేణి
మదరాసునందలి యీ సభయొక్క వార్షికోత్సవ మీమధ్య జరిగెను.

చెన్నపురి తండియార్ పేటయందలి శిశుసంరక్షణాలయమునందుగల పిల్లలు (ఆంధ్ర. మార్చి 18-9)

సంగీత ప్రవీణులు

దక్షిణఇండియా మ్యూజిక్ ఎకాడమివారు జరిపిన సంగీతపుపోటీపరీక్షయందు బహుమతులు పొందినవారు.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్ర సంగ్రహము

రచయిత: కవిత్వవేది. ప్రకాశకులు: వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

ఈవాఙ్మయచరిత్రమును ప్రకటించి వావిళ్లవారు ఆంధ్రలోకమునకు గొప్ప యుపకారమును గావించిరి. అనర్ఘనూతనగ్రంథకుసుమములతో భాషాదేవిని నిరంతరము అర్చనసల్పు వీరివ్రతము ప్రశంసనీయము.

ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రమునందు నూతనయుగము ఆరంభమై నడుచుచున్నది. ఈనూతనయుగపు చిహ్నములలో చరిత్రరచన ముఖ్యమైనది. దేశచరిత్రలు, స్థానిక చరిత్రలు పెక్కులు రచింపబడినవి. వాఙ్మయ చరిత్రలుగూడ కొన్ని బయలు వెడలినవి.

ఈవాఙ్మయచరిత్రలు నన్నయకాలము నుండి నేటివఱకును గాలక్రమమున జనించిన యాంధ్రకవుల యొక్కయు, వారిగ్రంథముల యొక్కయు జాబితాలతో నిండియున్నవి. అట్టి జాబితా నొక్కదానిని ఆంధ్రలోకమునకు వీరేశలింగం పంతులుగారు ప్రసాదించియున్నారు. ఇప్పటికి తెలుగు విమర్శకులకు కవులజీవితముల మూలమున శ్రీపంతులువారు భిక్షము పెట్టుచునేయున్నారు. అయితే కవులజాబితాలు వాఙ్మయ చరిత్రముగాదు. వాఙ్మయ మెట్లు ఉత్పత్తియైనదియు, ఎట్లు ఏయే కారణములచేత పెరిగి నూతనరూపములను ధరించినదియు, ఎట్లు క్షీణించినదియును, అట్టి క్షీణదశకు గారణము లెవ్వియైనదియు, వాఙ్మయచరిత్రమున ముఖ్యముగ వర్ణింపదగిన విషయములు. ఇంతవఱకు ప్రకటితములైన వాఙ్మయచరిత్రలందు పైవ్రాసిన విషయములు ప్రస్తుతము పరామర్శింపబడు గ్రంథమునందువలె, చక్కగ వర్ణింప బడియుండలేదు. ఏతత్కారణమున నిది ఇతర వాఙ్మయ చరిత్రలకంటె మేలైనది అని చెప్పవచ్చును.

గ్రంథరచనమున 'కవిత్వవేది' అనుసరించిన మార్గము మంచిది. వాఙ్మయచరిత్ర నంతటిని యుగములుగ, ఇతరచరిత్ర కారులవలె విభజించెను. ఇందు నూతనమేమియును గానరాదు. ప్రతియుగవాఙ్మయ చరిత్రమును వర్ణించునప్పు డవలంబించిన పద్ధతియం దించుక నూతనత్వము గన్పించుచున్నది. ప్రతియుగ వాఙ్మయచరిత్రయు మూడు భాగములుగ విభజింప బడినది. మొదట వాఙ్మయాభివృద్ధికి దోడ్పడిన రాజకీయ మతసాంఘికోద్యమముల చరిత్రయు, పిమ్మట పైయుద్యమములు వాఙ్మయాభివృద్ధి కెట్లు తోడ్పడినదియు, కడపట ఆయాయుగముల వాఙ్మయములలో గమనింపదగిన విషయములను వ్రాయబడియున్నవి. ఈపద్ధతి వాఙ్మయ చరిత్రరచనకు కొంత యనుకూలతను గలుగజేయుచున్నను చెప్పిన విషయమే మరల రెండు మూడు పర్యాయములు చెప్పవలసి వచ్చుటచేత పునరుక్తిదోషమున కెడమిచ్చుచున్నది.

మనగ్రంథకర్త సాధారణముగ మిక్కిలి జాగ్రత్తతో వ్రాయువాడైనను అచ్చటచ్చట కొన్నిప్రమాదముల పాలైయున్నాడు. ఇందుకు దార్కాణగా నొకటి రెండు విషయములను జేర్కొనుచున్నాము.

౧. గ్రంథముయొక్క ౮ వ పుటయందు "తెల్లంగువాడని నిర్ధరింపబడిన గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి" యను నొకవాక్యము గలదు. గౌతమీపుత్రుడు తెల్లంగు వాడనుట కాధారము లేవి? వీరభద్రరావుగారి రాజరాజనరేంద్రసంచికలోని వ్యాసమేనా? అట్లగునేని రావుగారి యద్భుతకల్పనాశక్తిని ప్రకటించు నీవిషయమును సత్యాసత్యభేదమును గుర్తింపజాలక కవిత్వవేదిగారు పరమ

ప్రమాణముగా గొనుట యాశ్చర్యము. వీరభద్రరావు గారి వాదమును చూడుడు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి బ్రాహ్మణుడు. శాతకర్ణి నామము కులనామమై యుండవచ్చును. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో కర్ణకమ్మలను తెగ యొకటి గలదు. "వీరిని కరణబ్రాహ్మణు"లని వీరభద్రరావుగారన్నట్లు తోచుచున్నది. "ఈకరణబ్రాహ్మణులు తెలగాణములోని వారు" కావున గౌతమీపుత్రుడు తెల్లంగువాడు.

గౌతమీ పుత్రుడు బ్రాహ్మణుడగుట నిజమే; శాతకర్ణిుయనునది కులనామమా? అగునని యంగీకరించినను అట్టి కులనామములను వ్యక్తుల నామములతో జేర్చుకొనుట యాచారమా? పూర్వము యిట్టి యాచారము లున్నవనుట కాధారములు లేవు. ఇప్పుడు "ఇంటిపేర్లు" వ్యక్తులపేర్లను వెనుకకు నెట్టి ముందుకువచ్చినను, కులము పేర్లు, తెగలపేర్లు వచ్చినట్లు గాన్పింపదు. ఉ. జి. కె. దుగ్గిరాల అన్నారుగాని, జి కె. ఆరువేల్ అనలేదు. శాతికర్ణుడనునది కులసూచకమగు నామ మనుటకంటె వంశసూచక నామమనుట సమంజసముగ నున్నది. వాదమునకై కులనామమని యొప్పుకొన్నను, 'శాతకర్ణులు', 'కరణబ్రాహ్మణులును,' నొక్కరనుట కాధారము లేవి! 'శాతకర్ణ' శబ్దము తన 'శాతి' నెప్పుడు బోగొట్టుకొని ఉత్త "కర్ణ" యైనది? ఈప్రశ్నలకుఁ దగు సమాధానముల నిచ్చుదాక పైవాద మంగీకృతము కానేరదు. సందేహాస్పదమగు నీవాదమును వేదవాక్యముగ నంగీకరించి దానిమీద నూహాసౌధముల నల్లుట చరిత్రకారుని లక్షణము గాదు.

౨. 'ఆరవశతాబ్దమున జయసింహవల్లభుడు వేంగి నుండి పశ్చిమతీరము వఱకు స్వతంత్రరాజ్యమును స్థాపించి ప్రథమ చళుక్యుడాయెను.!' అన్నది కేవలము ప్రమాదజనితము. జయసింహ వల్లభునికిని, వేంగిదేశమునకు ఏలాటి సంబంధమును లేదు. పట్టాభిషేక సంచికలో నిట్టివాక్యమున్న నదియును తప్పే. కావున, పునర్ముద్రణమున గ్రంథకర్త యీతప్పును దిద్దుకొనునని తలచెదము.

ఆంధ్రోత్పత్తిని గురించిన వీరియభిప్రాయ మిది: లిపిభాషా జాతివృత్తములచే నితరములకంటె నెక్కుడు సన్నిహితత్వముఁజూపుచున్న కన్నడముం జూచి, కర్ణాట త్రిలింగ భాషలకొకమాతృకయనియును, నాయాదిభాష హాలె తెలుగన్నడములుగా జీలి, తెలుఁగే దెలుఁగై పిదప నాంధ్రమయ్యెననియు సిద్ధాంతపఱచు టుచితము." పుట ౧౨.

"తెల్గు సీమలో" చాళుక్యపరిపాల నారంభకాలములోనే తూర్పున నుండువారికిని, పశ్చిమమున నుండు వారికిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నున్నవారిభాష హాలెగన్నడమనియు, తూర్పున నున్నవారిభాష. తెలుగన్నడ (తెలుఁగు) మనియు వ్యవహారనామములఁ బొంది ప్రత్యేకసారసత్వముల సృష్టికి హేతుభూతములై" యుండెను. పుట ౧౧.

"తెలగాణము మొదట నితరనాడులవలె నొకనాడనియు, బ్రాహ్మణాదిభేదము లెన్నియున్నను, తెలఁగ లందఱును పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రవాసులే యనియు, వీరు ప్రాముఖ్యమును బట్టియే తెలుఁగునామము భాషకు సిద్ధించినదనియు, అసలు తెలుఁగుసీమ వీరిదే యనియు పూర్వోత్తరాంధ్రులు తెలుఁగువారుగా నేరకపోయినను నేకభాషావలంబకు లగుటవలన తెల్లంగు లాంధ్ర గణములోఁజేరిన దానివలన నన్నదమ్ములే యనియు, దేలుచున్నది." పుట ౭.

ఇందు గమనింపదగ్గ విషయములు.

౧. కర్ణాటకులు, తెల్లంగులు, ఆంధ్రులు, ఈమూడుజాతులవారి భాష యొక్కటియే.

౨. చాళుక్యుల కాలమున హాలెకన్నడ, తెలుగన్నడము లను నూతనభాష లేర్పడినవి.

3. పశ్చిమ దక్షిణాంధ్రమే తెలగాణము. తెలుఁగువా రచ్చటి వారు. అసలు తెలుగు సీమ వీరిది.

౪. తెలుగువారి యొక్కయు, ఆంధ్రులయొక్కయు భాష యొక్కటి యగుటచేత తెలుగువా రాంధ్రులలో నొక తెగవారుగ పరిగణింప బడవలసినవారై యున్నారు.

ఈవాదము గూడ శ్రీవీరభద్రరావుగారివలన పుట్టినదే.

"అందలి ప్రజలే కర్ణాటులైరి గావున గర్ణాటులు నాంధ్రులలోని వారే. చాళుక్యపరిపాల, నారంభకాలమున నాంధ్రులలో దూర్పున నుండు వారికిని పశ్చిమమున నుండువారికిని భాషాభేదము లేర్పడి ముదిరిపోయినందున పశ్చిమమున నుండువారి భాష హళెగన్నడమనియు దూర్పున నుండువారి భాష తెలుగన్నడమనియు (తెలుగు) వ్యవహారనామములను బొంది ప్రత్యేక సారస్వతములకు హేతుభూతమైనవని కొందఱి యభిప్రాయము."

ఈవాదము ఆధార రహితము. ఆంధ్రులు కర్ణాటులొక్కరే యనువాదమును నిల్పుటకు వీరు తెచ్చిన సాక్ష్యము చాలదు. కావున నిది యొప్పుకొనదగినది కాదు. వీరభద్రరావుగారు హళెకన్నడమునకు ప్రతిగా తెలుగన్నడమును సృజించినారు. ఇట్టి పేరుగల భాషయొకటి యుండెననుట కాధారము లెవ్వియు గానరావు.

అజ్ఞాతయుగపు కవిత్వమును వర్ణించు సందర్భమున, నన్నయ్యకుపూర్వ మాంధ్రమున గ్రంథము లుండెనా? యను ప్రశ్నవేసుకొని దానికి గ్రొత్తసమాధానము నిచ్చియున్నారు: నన్నయ్యకు పూర్వము దెనుగున కవిత్వము లేకపోయినను, "ఆంధ్రులగు పూజ్యపాదుడు, ఆదిపంపకవి, నాగార్జునుడు, మోళిగయ్య, భీమకవి మొదలగువారైదవశతాబ్దమునుండియు కర్ణాటకమున కావ్యములను, లక్షణగ్రంథములను నిర్మించుచు వచ్చిరి." వీరు స్వభాషయందు గ్రంథములు రచించిన రచించియుండవచ్చును. కాబట్టి యాకాలమున ఆంధ్రగ్రంథములు వ్రాయబడి యుండవచ్చును. ఆగ్రంథము లేవైనవని యడుగ, జైనకవికృతము లగుటవల్ల పరశురామప్రీతి చేయబడినవని యుత్తరమిచ్చి, యంతటితో దృప్తినందక "ప్రథమశతాబ్దికే, యనగా చాళుక్యులకు బూర్వమే హళెగన్నడ తెలుగన్నడ భేదములు పుట్టియుండనగు"; "తెలుగన్నడము ప్రత్యేకించిన పిమ్మట కొంతసారస్వతము పైవాదమున కనుగుణముగ పెరిగియుండవచ్చును. కాని యుత్తరమున నుండిన ఆంధ్రులుమాటలాడుచున్న ప్రాకృతములో తెలుగు (తెలుగన్నడము) చెరసిపోవుచుండిన కాలదిని సహజమగు నూత్న మిశ్రభాషా విరసనముతో మొదట మిన్నకుండిన జైనులు చాళుక్య ప్రభుత్వారంభ సూచనలు, బ్రాహ్మణ మతాధిక్యము వర్ధిల్లిన కాలదిని యాలోచించుకొని కర్ణాటకము తమకు జన్మస్థానమువంటిదిగాన, నక్కడకె వలసపోయి యుండవచ్చును. ...... త్యజింపకున్న బ్రాహ్మణమత ప్రవిష్టులు బలవంతపెట్టి వెళ్లగొట్టి యుందురనుట యనుభవవిరుద్ధము గాదు." "తెలుగు... ప్రాకృత సంపర్కము గారణముగా, నయిదవ శతాబ్దికనగా చాళుక్యప్రభుత్వారంభకాలమునకు నాంధ్రముగా మారియుండనగును." ఇట్లు పరిణమించిన యాంధ్రభాషలో మొదట రచియించిన గ్రంథము నన్నయ్యయాంధ్రభారతము.

హళెకన్నడమును, తెలుగును ఒక్కమాతృక నుండి చీలి వేర్పడిన భాషలనుట కాధారములు లేవు. నన్నయ పూర్వపు కవిత్వస్వరూపము నన్నయకవిత్వము వంటిదే. ఇది శాసనస్థమగు గద్యపద్యములవల్ల దెలియవచ్చుచున్నది. కావున తెలుగన్నడ ముండెనని వాదమున కొప్పుకొన్నను వానిజాడ యెచ్చటను గాన్పించదు.

పెక్కురు కర్ణాటకవుల జన్మస్థానము వేంగియనుట నిజమే. వారాంధ్రులనుట సాహసము. చాళుక్యులు కన్నడదేశస్థులు. వారు వేంగి నాక్రమించుకొనిరి. కుబ్జవిష్ణు వొంటరిగ నాంధ్రదేశమునకు వచ్చియుండునా? అతనివెంట కర్ణాటులెవ్వరేని వచ్చియుండగూడదా? అట్లు కన్నడరాజవంశముతో నాంధ్రదేశమునకు వచ్చిన కన్నడిగులు దమమాతృభాషయందు కవనము చెప్పియుండగూడదా? మధుర తంజావూరు ఆంధ్రనాయకులకడ ననేకులు తెలుగు కవీశ్వరులును, గ్రంథకర్తలునుండిరి. వీరు ద్రావిడదేశస్థులు. ఆంధ్రమున గ్రంథములు రచించిరి. ఏతత్కారణమున వీరు రాజభాషయగు నాంధ్రమున గ్రంథములు రచించిన ద్రావిడులనుట యుచితమా? కావున వెంగిదేశజులగు కర్ణాటకకవులు చాళుక్యులతో నచ్చటికి వచ్చిన కర్ణాటకులనియు, వారి మాతృభాష కన్నడమనియు, ఆంధ్రభాష కాదనియు, వారు తెలుగు భాషయందు కవనము చెప్పియుందురను యూహకు ఆధార

ములు లేవనియు తలచుట యుక్తము. మనరక్తముతో బుట్టిన జాత్యభిమానముచేత దక్షిణదేశములోని గొప్పవారందఱును నాంధ్రులనియే మనము చెప్పుచున్నాము. సత్యాసత్యములను గుర్తెఱుంగ నేఱక యిట్లు 'సర్వమాంధ్రమయం జగ'త్తనుటవలన నవ్వులపాలగుచున్నాము. అయితే నన్నయ్యకు పూర్వముండిన ఆంధ్రవాఙ్మయమేమైనది? అను ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది. అది నన్నయ్యచే దహింపబడినదని యనేకుల యభిప్రాయము. వాఙ్మయమంతయు నన్నయచే దహింపబడియుండదు. తనభాగమునకు అథర్వణభారతమును దహించెను. నన్నయ్యవంటి వారనేకులు తక్కిన జైనకవికృతవాఙ్మయమును దహించిరి. నన్నయ్యవంటి వాడిట్టి యకార్యమును చేయునా? యని కొందఱమాయకుల ప్రశ్న. నన్నయ్యకంటె సర్వవిధముల గొప్పవాడును, ఇంచుమించుగ నన్నయ్యకు సమకాలీనుడును, మతసంస్కర్తయు, మహాత్ముడును నగు మల్లిఖార్జున పండితారాధ్యునివంటివాడు

> "శివనిందా విషయం బగు
> నవమానము సెప్పునట్టి యప్పుస్తకముల్
> అవిచారంబున గాల్పగ
> నవు జెప్పెడి వాని జంప నగు నీశానా."

అని తనశిష్యులకు ఉపదేశము చేసెను. వైదికమతాభిమానులగు నన్నయ్యాదులవైదికమతస్థుల గ్రంథంబుల నగ్నికి ఆహుతి జేసియుందురనుటకు సందేహింప బనిలేదు. వీరు "దీనిచే నింద్యులుగారు; మతావేశ మెట్టిపనినైన గావించును."

ఆంధ్రగద్యచరిత్రము నన్నయ్యతోడనే యారంభమైనదని వ్రాసినారు. పద్యచరిత్రకు శాసనములలోని పద్యము లుపయుక్తములైన గద్యచరిత్ర రచనయందు శాసనము లేల పనికిరావు? క్రీ. శ. ౭ శతాబ్దమునాటివి ఆంధ్రవచనశాసనములు కొన్ని గలవు. తరువాతివి పెక్కుగలవు. కొన్నిటియందలి భాష నన్నయ్యభారతములోని వచనములను బోలియున్నది. శాసనములోని వచనము వాఙ్మయములో చేర్చదగినదా? యన్న ప్రశ్న రావచ్చును. చేర్చదగినదనియే మాయభిప్రాయము. ౭ వ శతాబ్దమునాటి యాంధ్రభాషాస్వరూపమును తెలుపు దాఖలాలెవ్వియు లేవు. మనకున్న ముఖ్యాధారములు శాసనములే. కావున ఆంధ్రగద్యచరిత్ర రచనయందు శైశాసనముల ప్రస్తావన యుండుట యవసరము.

ఆంధ్రనాటకములను గూర్చి మిక్కిలియు సంగ్రహముగ వ్రాయబడియున్నది. విపులముగ వ్రాసియుండవచ్చును. గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయము లనేకులకు రుచింపక పోవచ్చును. నవయుగమును గూర్చియు, నూతనకవనమును గూర్చియు గ్రంథాంతమున కొంత వ్రాయబడియున్నది. భావకవిత్వచరిత్రమును సూక్ష్మముగ వ్రాయుచు 'కృష్ణపక్ష' కర్త కృష్ణశాస్త్రిగారిని గ్రంథకర్తగారు విశేషముగా పొగడియున్నారు. వీవారి కవిత్వములో భావములకంటె మాటలజబర్దస్తీ యెక్కువగ గన్పించుచున్నది. 'లోకో భిన్నరుచిః' అన్నారు గదా పెద్దలు. మఱియు "ఎంకిపాటలు...మోహనశృంగారపరంపరకు జేరునేమో!" అన్న సంశయము కవిత్వవేదిగారిని బాధించుచున్నది. "మోహనశృంగారపరంపర" "సంఘనీతికి బాహ్యము" అని వీరు చెప్పుచున్నారు. ఎంకిపాటలో నేమి నీతికి దూరమగు విషయము గలదో మాకు గాన్పించుటలేదు. అభిప్రాయభేదము.

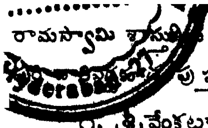
ఇంతవఱకు గ్రంథకర్తకును మాకును గల యభిప్రాయభేదమునుగూర్చి ముచ్చటించితిమి. ఇట్టి యభిప్రాయభేదములు గల స్థలములు కొన్నిమాత్రమే. గ్రంథము చక్కగ వ్రాయబడినది. శైలి సులభము. ఇంపైనది. ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర నెఱుంగగోరువారు దీని నవశ్యము జదువవలయును.

వేం. ర.

గృహప్రవేశం

గ్రంథకర్త: రవీంద్రనాథ టాగూర్ గారు. అనువాదకులు: శోభనాదేవి, వైకుంఠరావుగార్లు. క్రౌనుసైజు ౧౨౩ పుటలు. వెల ౧౨ అణాలు.

ఇది విశ్వభారతి గ్రంథమాల ౧వ పుష్పమైన నాటకము. ౧౯౨౭ జనవరిలో ప్రచురింపబడినది. వలయువారు 'విశ్వభారతి ఏజెన్సీ, ౨, ఫిలిప్ వీథి, జార్జిటవున్ మదరాసు' అని వ్రాసిన బడయగలరు. వావిళ్ల

రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్న [illegible] పుస్తకాలు దొరకును.

౧. శ్రీవేంకటశాస్త్రి స్మృతి-భక్తమందార శతకము. డెమ్మీసైజు. ౩౬ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

౨. శ్రీసూర్యనారాయణ స్మరణ, ఆపదుత్తారక స్తవము. డెమ్మీసైజు. ౨౮ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

౩. శ్రీవేణుగోపాలక స్మృతి; భక్తకల్పద్రుమశతకము. డెమ్మీసైజు ౩౮ పుటలు. వెల తెలియదు.

ఈ పైమూడు పద్యకావ్యములును ఆలమూరు గ్రామ కాపురస్థులు శ్రీ నరసింహదేవర వేరుశాస్త్రి గారు వ్రాసినవి. వారి ద్వితీయపుత్రుడు, తృతీయపుత్రుడు, నాలవకుమారుడును నవయౌవనమునందే ఒకరి తరువాత నొకరు కీర్తిశేషులు కాగా నాదుఃఖమును తండ్రి భరింపలేక పైకి వెళ్ళబోసికొనిన కొంతశాంతికదా యని యీపద్యకావ్యములను వ్రాసిరి. కీర్తిశేషుల ఫోటో చిత్రములుకూడ చేర్పబడినవి.

పుస్తకములు వలయువారు గ్రంథకర్తకు, ఆలమూరు, రామచంద్రపురము తాలూకాకు వ్రాసిన బడయగలరు.

నివాళి

కర్తలు: వేంకటకాళిదాసకవులు, ఆంధ్రగీర్వాణ సాహిత్య సమ్మేళనము, విజయనగరము. ఇది శ్రీకొల్లూరు ధర్మరాయ కవిగారు సంపాదించు 'పూజాపుష్పములలో' మొదటిది. క్రౌనుసైజున ౩౮ పుటలుగల యీఖండకావ్యముల 'నివాళి' మూల్యము ఒకరూపాయి. ఆంధ్రదేశమున పెక్కురివలె వీరును బాహ్యమూల్యమునే యెక్కువ గణించినట్లగపడును. గ్రంథము వ్యాప్తిలోనికి వచ్చుటకిది చాలఆటంకము గూర్చును. వెల తక్కువయైనచో గ్రంథములోనివిలువ తగ్గదు: ఎక్కువతో హెచ్చదు.

ఇది అనేకవైఖరుల ప్రణయపథముల ద్రొక్కిన కావ్యావళి. ఒక ఉదారమగువాణి—ఈప్రణయయాత్రయందు హృదయము అధిగమించిన, సమ్మతమగు, ఉత్కృష్టకవితను సమీపించునట్టిది—ఏదియు నిందు వినబడదు. కవిహృదయము పరిణతిలేక క్రిందిమెట్టుననే తిరుగాడుచున్నది. ఇంకను ఊహాపథముననే కాని హృదయపథమున వంకరగతులు కన్పడవు. భావనయు తరుచు నీరసతకు బలియగుచున్నది. దీర్ఘసమాసములు తరుచుగ భావగతికి అడ్డుపడుచున్నవి. ప్రధానభావ ప్రవాహమునకు నిరోధముగూర్చుట యనులోపమును సమాసములు తమ స్నిగ్ధతచే తొలగింపజాలవు. అవి సార్థకత బడసినచో కవులకు శీఘ్రాభివృద్ధి సూచించును. తెలుగు నుడికారము, హృదయము గరగించు రసావలంబనము వీరి కవితకు నవ్వులనున్నవి. భావయందు తూగు తక్కువగనున్నది. 'నేత్రాంతర పక్ష్మశాంబలములు' మున్నగు అర్థస్ఫూర్తిలేని ప్రయోగములును కొన్ని గలవు. శ్రీకారాదుల పునరుక్తి మితిమీరియున్నది. నాడుకలోలేని, ఇంపుగూర్పని, శ్రీవిలేని తద్ధితాదులు కొన్ని ప్రయుక్తములైనవి.

అధ్యయనమునను, రచనాప్రయత్నములను, కవితా పరిశీలనాదికమునను వీరికవిత క్రమమున వృద్ధిగాంచవచ్చును.

వర్ణన రత్నాకరము

౧, ౨ భాగముల సంపుటము. డిమ్మీ సైజు. పుటలు ౬౦౮. వెల రు. ౩-౮-౧.

శ్రీవాసరి లక్ష్మణస్వామి గారు సంధానించిన యీ సంపుటమున దాదాపు మూడువందల ఆంధ్రపద్యకావ్యములనుండి యేర్చికూర్చిన వర్ణనముల పద్యములు, రెండువందలకు పైబడు విషయములకు సంబంధించినవి కలవు. ఇంకను రెండువందల విషయముల గూర్చిన వర్ణనములు గల ౩,౪ భాగముల సంపుట మచిరకాలమున వెలువడనున్నదట.

అపారమగు నాంధ్రసారస్వతమున వెలసిన పద్యకృతు లనేకములు. తద్వర్ణితవిషయము లనంతములు. తత్తద్విషయవర్ణనవైఖరియు వివిధముగ నుండును. అన్ని కృతుల నామూలాగ్రము చదివి విషయముల దెలియ గుతూహలమున్నను ఈ కాలమువారి కవకాశము, ఓపిక

చాలినంత లేదు. ఆంధ్రసారస్వత ప్రపంచమున విహార ముచేయువారికి-అందును క్రొత్తపుంతల ద్రొక్కువారికి-ప్రాతపుంతల బాగుగా దెలిసియుండు టావశ్యకము. కాని యది యెట్లు సాధ్యమగును? ఈ వర్ణనరత్నాకరము మూల మున నది సాధ్యము కాగలదు. ముద్రితములు,నముద్రితము లునయి యిపు డుపలబ్ధములగుచున్న సమగ్రాంధ్ర పద్యకావ్యములను—పదునొకండవ శతాబ్దము మొదలు ఇరువదవ శతాబ్దము వఱకుగల కాలమున నుత్పన్నములయిన వానిని-ఆమూలాగ్రము చదివి, వానియందలి యెల్లవిష యములను భిన్నభిన్నవిషయముల వర్ణించు పద్యములు విష యానుక్రమముగ నిట్లొక గ్రంథరూపమున శ్రీలక్ష్మణ స్వామిగారు ప్రకటించిరి.

ఇందు సంధాత పరిశీలించిన గ్రంథములయు, గ్రంథకర్త లయు పట్టిక గలదు. కవులుండిన * శతాబ్దములసంఖ్యయు కలదు. ఆశ్వాస సంఖ్యయు పద్యసంఖ్యయు గలవు.

సులభజీవిక నభిలషించు నీకాలమున స్వయప్రయాసములను సహించి ఓపికపట్టి యీరత్నాకరమును కూర్చిన లక్ష్మణస్వామిగారి నెంతయు నభినందింప నగు నురు. ఆంధ్రభాషయందు దొకించు ప్రవేశముగల ప్రతియాంధ్రునుపాశియుండవలెను నీగ్రంథము కల్పకము. ప్రతిగ్రంథ భాండాగారమునకు ఒక నూతనాలంకారము. సహజము గనే పరిమితమైన దీని మూల్యము ప్రయోజనముతో బోల్చిచూడ నత్యల్పమగుట నిస్సంశయము.

ఆంధ్రలోకము మీగ్రంథముయొక్క విలువను గుర్తించి ప్రయోజనమును బడయునేని సంధాతృపరిశ్రమము సఫలము గాగలదు. దీనితోపాటు 3,4 భాగ ముల సంపుటమునకును ఆంధ్రలోకము స్వాగతమును చెప్పునుగాక.

గుంటూరు నల్లమస్తాన్

గ్రంథకర్త: సంద్రమాళి చిదంబరరావుగారు. సం పాదకుడు: పంగులూరి వీరరాఘవుడు, అప్పికట్ల, బాపట్ల తాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. ఇది భక్తిలతా గ్రంథమాల చతుర్థ కుసుమము. డెమ్మి 1/8 సైజు ౨౦ పుటలు. వెల 3 అణాలు.

సుమారు 33 ఏండ్లక్రిందట గుంటూరునందు సిద్ధిపొందిన మస్తాన్‌సాహెబుగారి చరిత్ర,ఆనోటనానోట వినినది-మానవాతీతమగు,నమ్మశక్యము కాని- అద్భుతకా ర్యములతో నిండియుండుకథ నిందు వర్ణించిరి. చనిపోయిన మనుష్యులను, జంతువులను బ్రతికించిరట మస్తాన్‌గారు!

ఆసేతు కైలాసపర్యంత సంపూర్ణభారతదేశ సవ్యప్రదక్షిణ తీర్థయాత్రా ప్రదర్శిని

గ్రంథకర్త: ఇరింకి నరసింహమూర్తిగారు, తోలేరు, వీరవాసరంపోస్టు, భీమవరంతాలూకా, పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా. డెమ్మి 1/8 సైజు ౯3 పుటలు. వెల ౧ రూపాయి.

ఇందు గ్రంథకర్తగారి గ్రామము తోలేరు మొదలుకొని 3౧౭ ప్రదేశముల విశేషము వివరింపబడినది. వివరణము మాత్రము సంపూర్ణముగాను, ఇంపుగాను, సరి గాను లేదు.

అల్లాహో అక్బర్

గ్రంథకర్త: భోగరాజు నారాయణమూర్తిగారు. ఇది విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాల 3౭ వకుసుమము. ఇది గ్రంథమాలవారి పౌరాణికోషిక చారిత్రక నవలయట. క్రౌను సైజు ౪౦౪ పుటలు గలది. వెల చందాదారు లకు రూ ౧-౮-౦, ఇతరులకు రూ ౧-౧౪-౦ ను. వలయువారు బెజవాడకు వ్రాసిన గ్రంథముల బడయగ లరు. ఇందుపై విమర్శ ముందుముందు ప్రచురింపబడును.

ఆంధ్ర నవీనవాచకములు ౧-౬.

ఆంధ్రనవీన ప్రథమవాచకము: క్రౌనుసైజు ౬౧ పుటలు. 3 అణాలు.

ఆంధ్రనవీన ద్వితీయవాచకము: క్రౌను సైజు ౬౮ పుటలు. 3 అణాలు.

ఆంధ్రనవీన తృతీయవాచకము: క్రౌను సైజు ౮౪ పుటలు. ౧-3-౬.

ఆంధ్రనవీన చతుర్థవాచకము: క్రౌనుసైజు ౧౦౭ పుటలు. ౪ అణాలు.

---

* కవులకాలము విషయమున అభిప్రాయభేద ముండవచ్చునుగాని అది గ్రంథప్రయోజనమును కుంచింపబోదు.

ఆంధ్రనవీన పంచమవాచకము: క్రౌను సైజు ౧౦౧ పుటలు. ౫ అణాలు.

ఆంధ్రనవీన షష్ఠ వాచకము: క్రౌను సైజు ౧౧౨ పుటలు. ౬ అణాలు.

ఇవి మొదటి తరగతినుండి మొదటిఫారం వఱకు నుద్దేశింపబడిన వాచకములు. మాక్మిలన్ అండ్ కంపెనీ వారిచే ప్రకటింపబడినవి. వీని గ్రంథకర్తలైదుగురు: చావలి సూర్యప్రకాశరావు, హరి వేరయ్యశాస్త్రి, శ్రీ రామగిరి రంగరావు, జనమంచి శేషాద్రిశర్మ, సం॥ శేషాచలశాస్త్రిగార్లు.

ఇవి ౧౯౩౨-౩౩ సంవత్సరములనుండే నూతనముగా ప్రచురింప బడినవి. వీనిని గూర్చినవిమర్శ ముందు ముందు ప్రచురింపబడును.

ఇష్టాగోష్ఠి

డిమ్మిసైజు పుటలు. ౨౨౩ వెల రు. ౧-౪-౦.

పుస్తకమునకు గ్రంథకర్తగారిపేరు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా, తాడేపల్లిగూడెమునకు వ్రాయవలెను.

ఇది శ్రీయుత యద్దనపూడి వెంకటరత్నము గారు రచియించినది. "ఇది పైకి వినోదార్థముగ నుండి నను లోకవృత్తమును జక్కఁగాఁ దెలుపునట్టి గ్రంథమై యున్నది. కొంతహాస్యరసము, కొంతవేదాంతము, కొంతధర్మశాస్త్ర, కొంతనీతి మొదలుగున వన్నియు నిందు సందర్భోచితముగ నిమిడియుండుటచే నిది చదువరులకు సంతో యానందము గలిగించుటయే గాక నూతనవిషయముల నెన్నో బోధింపఁజాలియున్నది"—అని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు ఈ గ్రంథపీఠికలో వివరించి యున్నారు.

కాని గ్రంథము శ్రీవారు మెచ్చినంత శ్రేష్ఠముగా లేదు. గ్రంథమునందలి శైలి బహుళముగా గ్రాంథికమే కాని వాడుకమాటలుకూడ చాల నున్నవి. ఆమాటలు గ్రాంథికశైలితో 'మేలుకలయిక' నొందక వేఱై యున్నవి. కావున శైలికి తగినసాఫీ లేకపోయినది. ఒక్క శైలి విషయముననేగాక ఔచితివిషమున గూడ నీగ్రంథము వినుకబడుచున్నది. పుట 41-లో 'పితృకార్యమునకు సంబంధించిన వంట'లో తగిలియున్న యువతి మగనితో గవసినట్లుగా వర్ణించిన ఘట్ట మనౌచిత్యపారము నంటుచున్నది: ఇట్టి సందర్భములు మఱి రెండుమూడీగ్రంథమున నున్నవి. కథానివేదనావసరమున ఒక ఘట్టములోనె కొంతసేపు ఉత్తమపురుషము, మఱికొంతసేపు ప్రథమపురుషము ఉపయోగింపబడుట మాడ (పుట 45-48) వెంకటరత్నముగా రీగ్రంథమును రచించుటలో (పాండిత్య) కౌశల్యముకంటె కుతూహలమునే యెక్కువగా చూపిరని చెప్పుటకు ఎడము కలుగుచున్నది.

(ఆంధ్ర శేషగిరిరావు, బి. ఎ.)

నవీనచిత్రకథలు

ఇదియొక చిన్నకథల పుస్తకము. గ్రంథకర్తగారొక 'సుప్రసిద్ధాంధ్రపండితులు'. దీని వెలరు ౧-౬-౧. వలసినవారు కె. మునుస్వామి నాయుడు అండు కంపెనీ, బుక్కుసెల్లర్సు అండు పబ్లిషర్సు, 286, చైనాబజారు రోడ్డు, మదరాసు అని వ్రాసికొనిన బడయగలరు.

ఆంధ్రభాషలోని గద్యగ్రంథములయందలి కథలు ఎక్కువగ పురాణాదులనుండి "గ్రహింపఁబడి పలుభంగుల రచియింపఁబడిన" వగుటచే తాము "మనదేశాంగ్రవాఙ్మయమున నూతనాంశములను బోధించు గద్యగ్రంథము లుండుట యత్యావశ్యకమని యాంగ్లభాషయందున్న కొన్ని చిత్రకథలను" దెలుగున వ్రాసినట్లు పీఠికలో గ్రంథకర్తగారు వ్రాసికొన్నారు. కథలు 'చిత్ర'కథలే కాని యివి బోధించు 'నూతనాంశము' లేవో తెలియ వచ్చుటలేదు. ఇట్టి చిత్రకథలు తెలుగులో "భారత భాగవత రామాయణాదీతిహాస పురాణములనుండి" గ్రహించిన కథలలో కావలసినన్ని యున్నవి. రాక్షసులు, దేవతలు, గారడీలు-వీనికన్నిటికి మనపురాణములలోను, చిన్నపిల్లలకు అవ్వలు, తాతలు చెప్పుచుండు కథలలోను గొరతయేమియు లేదనుట యెల్ల రెరిగిన సంగతియే. అందుచే నీ'నవీనచిత్రకథలు' విద్యార్థులకు బోధించు'నూతనాంశము' లెవ్వియు లేవని మాయభిప్రాయము.

పుస్తకముశైలి మొత్తముమీద మిగుల సరళముగ నున్నమాట నిజమే. కాని యది గ్రంథకర్తగారు తలచినట్లు "రెండవ మూడవ నాలవపారము" లవరకుగూడ జాలి యుండునని మేము తలంపజాలము.

శుక్లనామ సం॥ సిద్ధాంతపంచాంగమ్

విద్వాన్ తొగర్చేటి భాస్కరశాస్త్రి గారు, పెసరవాయి వెంకట్రామ సిద్ధాంతిగారు గుణించినది.

డిమ్మీసైజున నున్నది. మామూలు చేటసైజున నున్న యప్పుడు తక్కిన పంచాంగముల కంటె నిది మేలుగ నున్నది. ఇందు వానిలోకంటె నిత్యోపయోగవిషయములు హెచ్చుగ గలవు. అట్టివి ఇందును సంస్కృతము ననే యున్నవి: తెనిగించియుంచిన బాగుండును.

దశావతారములు

క్రౌనుసైజు; పుటలు ౧౧౧. గ్రంథకర్త: వంగిపురం రంగస్వామి అయ్యంగారు. ప్రకాశకులు: ఎడ్యుకేషనల్ పబ్లిషింగు కంపెనీ, నుంగుంబాకం, మదరాసు. పుస్తకమువెల రు. ౦-౨-౦.

ఇది యొక వచనగ్రంథము. శ్రీమన్నారాయణుని పది యవతారములు నిందువరుసగ వర్ణింపబడినవి. ఇంచుమించు ఈకథ లన్నిటిని గ్రంథకర్తగారు భాగవతము నుండియే తీసికొన్నారు. సందర్భానుసారముగ నందందు భాగవతములోని పద్యములుగూడ చేర్పబడినవి. రామకథయు, కృష్ణకథయు పుస్తకములో చాలభాగము నాక్రమించినవి. ఇం దనుచితమేమియు లేదు. కాని, తక్కిన కథలలో గొన్ని చేర్చవలసిన యంశములు విడువబడినవి. పరశురాముని కథలో నతనికి కర్ణునితోడను, భీష్మునితోడను గల సంబంధమును గూర్చిన కథాభాగమును గ్రంథకర్తగారేల విడిచిపైచిరో తెలియదు. ఇట్లే బుద్ధచరిత్రకు సంబంధించిన యంశములు గూడ కొన్ని యుపేక్షింపబడినవి. ఇట్లగుటచే నీరెండు కథలు గొంతవరకసమగ్రములుగ గన్పడును. శైలి ధారాళముగ నున్నది. కాని సంస్కృతపదముల సందడి యెక్కువ. 'సముత్కోరికల' (౧౩వ పుట), 'అంగవిహీనముచే' (౬౦వ పుట) మున్నగు వ్యాకరణమునకు సరిపడని ప్రయోగము లచ్చటచ్చట గలవు.

అశోకచక్రవర్తి ధర్మశాసనములు

గ్రంథకర్త: శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావుగారు, యం. ఏ., యల్. టి. డిమ్మీసైజు పు. ౨౧౧. వెల రు ౨-౦-౦.

ఉపనిషత్తులు

(తెనుగున ఛందోబద్ధములయిన) ఈశావాస్య, కేన, ఐతరేయకములు. అనువాదకుడు శ్రీ ఆత్మానంద యోగి. డిమ్మీ ౧౬ పుటల సైజు; పు. ౭౨; వెల రు ౦-౬-౦.

ప్రాచీనహైందవప్రజాస్వామికప్రభుత్వము

గ్రంథకర్త: శ్రీ దేశిభట్ల లక్ష్మీనరసింహముగారు, యం. ఏ, యల్. టి. క్రౌనుసైజు పు. ౧౨౪; వెల రు ౧-౧౦-౦.

సంస్కృతలోకోక్తులు

శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు (యం.ఏ. యల్. టి.) గారి ఆంధ్రవివరణము గలదు. డిమ్మీసైజు పు. ౨౧౪; వెల రు ౧-౦-౦.

ఛత్రసాలుడు ౧, ౨ భాగములు

అనువాదకులు: శ్రీ ప్రతివాది భయంకరం రంగాచార్యులు గారు, కొంపెల్ల జనార్దనరావు గారు. డిమ్మీసైజు పు. ౨౨౪-౨౨౨. విలాసము: ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథమాల, పిఠాపురము. వెల: ఒక్కొక భాగము ౧-౮-౦.

ఈనవల తొలుత మహారాష్ట్రభాషయందు జననమందినది. కర్త: శ్రీయుత బాలచంద్ నానాచందషాహ వకీలుగారు. దాని హిందీఅనువాదమున కిది తెలుగుచేత. ఇందలిగాథ ఔరంగజేబు శివాజీ సమకాలమునాటిది.

కథానాయకుడు ఛత్రసాలుడు; శివాజీమహోపదేశమును బొంది తనదేశమగు బుందేలు ఖండమును ఔరంగజేబు అధికారమునుండి తొలగించి

యచట స్వాతంత్ర్యపతాకమును నెలకొల్పిన మహావీరుడు. ఒకవంక కథానాయకుడు, అతనితండ్రి చంపతరాయలు స్వార్థమునకు స్వస్తిచెప్పి, దేశకల్యాణమును కాంక్షించి స్వాతంత్ర్యమును బడయుటకై విశ్వప్రయత్నము గావించుచుందురు. ఇంకొకవంక వారిబంధువులు, ఇరుగుపొరుగురాజ్యముల ప్రభువులు నగువారు వ్యక్తిద్వేషము, స్వార్థము కారణములు కాగా దేశీయులలో కలహములను బెంచి దేశమును నిరంతరదాస్యబంధమున నుంపప్రయత్నించుచున్నారు. రెండవపక్షమువారి దుష్ప్రయత్నములన్నియు హీరాదేవి యను నొకస్త్రీయొక్క దురాశచేతను, దుస్తంత్రములచేతను నయినవి. తుదకు స్వాతంత్ర్యపక్షమే గెలిచినది. రెండుపక్షములను గ్రంథకర్త సమంజసముగా నిర్వహించినాడు.

వీరరసప్రధానమయిన ఈనవల శృంగారరసమును కూడ నింత చవిచూపును. ఎచటనెడగల ప్రకృతివర్ణనమపూర్వమే యైనను చాల క్లిష్టముగ నున్నది. దేశస్వాతంత్ర్యము పరమార్థముగ నెంచి శత్రువులతో పోరిపోరి ప్రాణముల నర్పించిన చంపతరాయలు, శివాజీచక్రవర్తి ఛత్రసాలునకు బోధించిన రాజనీతి చాలవిలువగలది. దేశస్వాతంత్ర్యప్రాప్తికి ప్రజల యన్యోన్యానుకూల్యమే మూలసూత్రమని యీనవల గట్టిగా చెప్పుచున్నది.

మూలగ్రంథమున పదియవప్రకరణమునకు తర్వాత కథ కొంత లోపించునట్లుండెననియు, దానిని అనువాదకులు తాము కల్పించి పూరించితిమనియు దానిని ఉపోద్ఘాతమున జెప్పియున్నారు. కల్పితభాగము కథలో కథగా హత్తుకొనిపోయియుండుట అబ్బురమును గొలుపకపోదు. ఇది అనువాదకుల కల్పనాశక్తికి నిదర్శనము. తెలుగుచేత నిర్దుష్టము; కాని సంస్కృతపదబహుళముగ, ప్రౌఢముగ నున్నది. హిందీమూలమునకు ప్రత్యక్షానువాదమగుటచేతను, క్లిష్టకల్పనములకు ఆకరమగుటచేతను శైలి కటువుగా నున్నను సజీవముగా నున్నది. ఇట్టిశైలి వినోదముకొఱకు నవలలను చదివి యూవల పడవైచువారికి రుచింపదు. కాని ఓపికపట్టి చదివినచో కథతోపాటు కొంత భాషాపరిచయము నిది గలిగించుట సత్యము. కావున ప్రాచీనప్రబంధప్రపంచమున నాముక్తమాల్యదకు గలస్థానము నేటి నవలాప్రపంచమున నీనవలకు గలదనిన నతిశయోక్తి కాజాలదు. ఈనవల పాఠశాలలయందు-హైస్కూళ్లు, కాలేజీలు - అవశ్యముగ చదువవలసిన గ్రంథము (detailed text)గా నిర్ణయింపదగినది. *

పాఠ్యగ్రంథనిర్ణయ సంఘమువారు గుణభూయిష్ఠమయిన యీనవలను పాఠ్య గ్రంథములలో జేర్చిన విద్యార్థులకు కొంత మేలు చేసినవారగుదురు. అనువాదకుల రసనమున జీవకళ నిండారియున్నది. అయ్యది క్రమముగ పుష్టిని జెంది ఇతోధికసుందరగ్రంథరచనాపక్షము గాగలదు. అనువాదకు లీశుభలక్షణమును గుర్తించి అభిజ్ఞతను, రచనాసౌష్ఠవమును, అవకాశమును పెంపొందించుకొనుచు సముచితరీతిని భాషాసేవను, తన్మూలమున దేశసేవను గావించుచు చిరజీవులయి వెలయుదురు గాక! —భారతి.

సీమంతిని

ఐదంకముల నాటకము. గ్రంథకర్త: గూడూరు వెంకటశివకవిగారు. ఆదిశైవ గ్రంథమాలయం దీపుస్తక

* ఇపుడు పాఠశాలలలో చదువబడుచున్న పుస్తకములు చాలవరకు శబ్దదోషములు, వాక్యదోషములు, అసంగతవిషయములు మొదలగువానితో నిండి బాలురకు భాషానభిజ్ఞతాజాడ్యము నాపాదింపజేయుచున్నవి. ఈ జాడ్యమునకు పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణయసంఘము (Text book Committee) వారు బాధ్యులగుదురు. ఆ సంఘమునందలి సభ్యులు భాషాపాండిత్యము, లోకజ్ఞతగలిగి, బాలురబుద్ధిస్వభావము, పరిణామక్రమమును దెలియగలవారుగ నుండదగుదురు. అట్టివారును తామునిర్ణయించుగ్రంథములను గ్రంథకర్తలయు, ప్రకాశకులయు ప్రోత్సాహప్రార్థనములకు లోనుగాక సవిమర్శనముగా పఠించి, వానిమంచిచెబ్బరలను గుర్తించిమంచివానినే నిర్ణయించుట శ్రేయము. ప్రస్తుతమున్న పుస్తములను చూడ సంఘము, తత్కార్యనిర్వాహవిధానము తృప్తికరముగ నున్నట్లు చూపట్టదు. ముందయినను ఇట్టి లోపములు తొలగుట పరమావశ్యకము. దీనికయి ప్రజలు తీవ్రముగ ప్రయత్నింప దగుదురు.

మారవది. ఇంపలికథ పౌరాణికము. నలచక్రవర్తి మనుమ డగు చంద్రాంగదుడు దీనికి నాయకుడు. సోమవార వ్రత మాహాత్మ్య ప్రతిపాదకము. ఈ పేరున నొక ప్రబంధ మాంధ్రమున గలదు. అది పదునేడవ శతాబ్దికి జెందినది. ఇటీవల ముద్రితమయినది. ఈ "గ్రంథకర్త లిదివఱ కనేక నాటకములు కృతియొనరించి యుండుట"ను గ్రంథమాలాసంపాదకులు సంపాదకీయ భూమికయందు సెలవిచ్చియున్నారు. అట్టివారి కవిత్వమునందలి రసము నాస్వాదించుటకై యుద్ధరించిన యీ క్రింది మచ్చు గద్య పద్యభాగముల పాఠకులు పరికింపదగుదురు:

'కం. నగపాలచంద్ర ! మీచేఁ
బరిపాలనఁ జేయునట్టి పట్టణ మిపు డా
సురపాలు నగరురీతుగఁ
గర మొప్పెను సుజనకలిత ! సౌఖ్యం బలరన్.

ఆ. వె. భోగికులశశాంక ! భోగభూషణానకు
భోగిశయనునకును పోరుమాటి
తిండిబోతుతండ్రి మెండుగా దమకీర్తిఁ
బొగడఁజాల రెంత బొగడ నేను.

ఐన నాకోచినటుల వర్ణించెద వినుండు. ఇవ్వనలక్ష్మికి మాలూరఫలంబులే నిబ్బరమగు గబ్బిగుబ్బలును, ఇంపలిసరస్సునంగల వికసించిన కమలపత్రంబులే నేత్రంబులుగను, యివ్వనంబునం గల మదేభంబులే గమనంబులుగను, మత్తబంభరసంఘంబులే శిరోరుహంబులుగను, కలకంఠంబుల కలవరంబులే మృదుమధుర భాషణంబులుగను కన్నుని కప్రపుదిన్నెలే పరిమళోపేతంబగు శరీరంబుగను, అంటిమహీరుహంబులే యూరువులుగను, తీవియగు పల్లరుల పెంపకమే మిరుమిట్లుగొను కాంతిగల భుజములుగను, పల్లవితంబగు నవపల్లవ ప్రకరంబులే పాణితలంబులుగను, పగడంపు తీవియలే తీవియగు కరంబులుగను సారభోన్నత విభవంబగు పుష్పంబులే చిఱునవ్వుగ నొప్పి ప్రత్యక్షంబుగ నివ్వనలక్ష్మి వీక్షించువారలకొక్క చక్కెరబొమ్మరీతి నెక్కుడు మక్కువఁ బొడమునట్లు గన్పట్టుచున్నది. ఏమీ యివ్వసంతునిమహిమ? ఇంతని జెప్ప నేరికశక్యమగును? ఇప్పుడు నా మానసారవిందంబు పరమానందమై వికసించినది. అమాత్యవరా మితిలేని యానందమందితి.'

ఇట్టికై సేత యాంధ్రవాణి కెంత యానంద దాయకమో ! భాషాస్వరూప మెఱుగకయే గ్రంథకరణమునకు దొరకొను నిట్టి మహనీయు లెందఱో యభినంద్యులు.

అభిజ్ఞాన శాకుంతలము

గ్రంథకర్త్రి: విద్వత్కవి తిలక (?) కాంచనపల్లి కనకాంబగారు. మహాకవి కాళిదాసకృతియగు నభిజ్ఞాన శాకుంతలమున కిదివఱకే తెలుగున ననువాదములు పెక్కులున్నవి. వానిలో గొన్ని యుత్తమములయి యొప్పియున్నవి. ఉపరి నేడిది యొక క్రొత్తయనువాదము. సుప్రసిద్ధమయిన ఈ నాటకకథను గూర్చి యిచ్చట విస్తరించుట పనిలేనిపని.

ఈ క్రిందిపద్యములను బట్టి సహృదయులగు పాఠకు లీయనువాదవైఖరిని గుర్తింపదగుదురు:

శా. ఏగు న్నేఁడి ది తా శకుంతల యనన్
హృత్తీము నుత్కంఠ యా
నాఁగన్ బాష్పము లెల్లురాల్పడియె మాం
ద్యం బందెఁ జూడ్కుల్ వగన్
రాగం బాకుల పెట్టు నన్నె యి టగ
ణ్యస్థున్, గటా, యింక నే
లాగున్ గేస్తులు వంత నోర్తు రాకా పి
ల్లన్ గ్రొత్తఁగాఁ బంపుచోన్.

మూలము: యాస్యత్యద్య శకుంతలేతి హృదయం
సంస్పృష్ట ముత్కంఠయా,
కంఠ స్తంభిత బాష్పవృత్తికలుష
శ్చింతాజడం దర్శనమ్;
వైక్లబ్యం మమ తావ దీదృశ మహో
స్నేహా దరణ్యౌకసః,
పీడ్యంతే గృహిణః కథం ను తనయా
విశ్లేషదుఃఖై ర్నవైః.

మ. తొలుతన్ మీరు గ్రహింప కెవ్వరి తె తాఁ
దోయంబులం గ్రోలదో

తలి రేస్త్రీ ప్రియభూమ యయ్యును భవ
త్సఖ్యంబునన్ గోయదో
యలరుల్ పుట్టఁగఁ దొల్త మీ కవతె కా
నానంద మాయీ శిశుం
తల ప్రాణేశ్వరనింటి కేగెడు నను
జ్ఞన్మీర లిం డెల్లరున్.

మూలము: పాతుం న ప్రథమం వ్యవస్యతి జలం
యుష్మాస్వపీతేషు యా,
నాదత్తే ప్రియమండనాపి భవతాం
స్నేహేన యా పల్లవమ్;
ఆద్యే వః కుసుమప్రసూతిసమయే
యస్యా భవ త్యుత్సవ
స్సేయం యాతి శకుంతలా పతిగృహం
సర్వై రనుజ్ఞాయతామ్.

ఉ. మమ్మఁ దపోధనాఢ్యుల స
మంచిత రీతిఁ దలంచి యెంచి స్వీ
యమ్మగు సత్కులమ్మునల
యయ్యది నీయెడ నీమె కల్గొ చు
ట్టమ్ము లెఱుంగకుండఁ గడు
డక్కిన కూర్మి గణించి దీని న్భా
యమ్మ సపత్నులట్ల గన
నవ్వలఁ గల్గుఫలం బదెల్ల భా
గ్యమ్మనఁజుమ్మ దాని నగు
నా? వచియింపఁగ నింతి బంధుసుల్!

మూలము: అస్మాన్ సాధు విచింత్య సంయమధనా
నుచ్చైః కులం చాత్మన
స్త్వ య్యస్యాః కథమ ప్యబాంధవకృతాం
స్నేహప్రవృత్తిం చ తామ్;
సామాన్యప్రతిపత్తిపూర్వక మియం
దారేషు దృశ్యా త్వయా,
భాగ్యాయత్త మతఃపరం నఖలు త
ద్వాచ్యం వధూబంధుభిః.

మ. గురుశుశ్రూషయొనర్పుమా సవతులన్
నెమ్మి సఖీవృత్తితో
వరుఁ డేభంగ నొనర్చినే నలుక మా
ర్వల్కన్న దే మానుమా
పరివారంబు గడుం గృపం గనుము సం
పద్గర్వము నీఁడు తా
లురు రామల్ గృహిణీపదం బిటు పెరల్
మాడన్ గులాధుల్ గదా.

మూలము: శుశ్రూషస్వ గురూన్ కురు ప్రియసఖీ
వృత్తిం సపత్నీజనే,
భర్తు ర్విప్రకృతాపి రోషణతయా
మాస్మ ప్రతీపం గమః;
భూయిష్ఠం భవ దక్షిణా పరిజనే
భాగ్యే ష్వనుత్సేకినీ,
యాం త్యేవం గృహిణీపదం యువతయో
వామాః కులస్యాధయః.

ఆ. వె. చూతమంజరి నటు నూతనాసవపాన
లోలుపుఁడవు నీవు గ్రోలి గ్రోలి
కమలవసతిమాత్రఁ గడు నిర్వృతిం జెంది
మఱచితెట్లు దాని మధుకరంబ.

దీనికి పాఠాంతరముగ,

మత్తకోకిల— నూతనాసవ లోలుపుండవు నోటివింపుగ
[నీవుమున్
జూతమంజరి నవ్విధంబునఁ జుంబనం బొనరించి య
బ్జాతగర్భనివాసమాత్ర నపారనిర్వృతి నొంది యే
రీతి దాని స్మరింపకుంటి వరే ద్విరేఫ! విరాళిమై.

మూలము: అభినవమధులోలుప స్త్వం,
తథాపరిచుంబ్య చూతమంజరీమ్;
కమలవసతిమాత్ర నిర్వృతో,
మధుకర విస్మృతో ఽస్యేనాం కథమ్.

ద్రవ్యశాస్త్రము

గ్రంథకర్త: యద్దనపూడి వెంకటరత్నంగారు. డిమ్మీ సైజు; పుటలు ౨౨౩. వలయువారు "యద్దనపూడి వెంకటరత్నంగారు, తాడేపల్లిగూడెం, పశ్చిమగోదావరి జిల్లా' అని వ్రాసిన బడయగలరు.

బాలవ్యాకరణ గుప్తార్థ ప్రకాశిక

గ్రంథకర్త: శ్రీ॥ శే॥ మహోపాధ్యాయ కల్లూరి వేంకటరామశాస్త్రులుగారు. డిమ్మిసైజు. పుటలు ౫౬౭ వెల రూ. ౫-౦-౧. విలాసము: కల్లూరి రామచంద్ర మూర్తిగారు బి. ఏ., బి. ఇ. డి., రాజమండ్రి.

సుప్రసిద్ధులగు గ్రంథకర్తగారిని గూర్చి కాని, గ్రంథమును గూర్చి కాని ఆంధ్రలోకమునకు క్రొత్తగా నిప్పుడు చెప్పవలసిన దేమియు లేదు. ఈగ్రంథము వెనుక రెండు భాగములుగ నుండినది. ఇప్పుడా రెండుభాగములును కలిపి ఏకముగ ముద్రింపబడినవి.

పెద్దాపురము ముట్టడి

'ఆంధ్రచారిత్రాత్మక సమవాకారము.' గ్రంథకర్త: బుద్ధవరపు పట్టాభిరామయ్యగారు, గాంధినగరము, కాకినాడ. డిమ్మిసైజు, ౧౦౭ పుటలు గలవు. వెల. రు ౧-౦-౦.

దీనిపై విమర్శ ముందు ముందు వెలువడును.

కవితాసమితి వార్షిక సంచిక

క్రౌను ౧ సైజు; ౧౧౪ పుటలు గలవు. వెల అంచెకూలితో రు ౧-౮-౦.

సంచిక ముచ్చటగా నున్నది. ప్రసిద్ధులగు పండితులు, కవులు, ఐతిహాసికులు- సమర్థులగు రచయితలు వ్రాసిన చక్కని పద్యగద్యవ్యాసములతో నిది చదువుటకును, ఇంపుగ నున్నది. ఈసమితి సదాశయములు అధ్యక్షులగు శ్రీ మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారు ఈసంచికయందు తెలియజేసిరి. అవి యెంతయు కొనియాడదగినవై తెలుగువారి సానుభూతికి ఈసమితిని పాత్రము చేయుచున్నవి.

ఈసంచిక వలయువారు సమితి కార్యదర్శులగు శ్రీ పురిపండా అప్పలస్వామిగారికి విశాఖపట్టణము వ్రాయవలయును.

వెరవు?

పింగళి వెంకటసుబ్బారావు గారు

ఈ విషాదాంతరంగము నెల్ల నరసి, - ఉండు చోటెరుంగక కలగుండు వడుచు
చెదరిపోయిన హృది నెట్లు చిక్కబట్ట - వచ్చు నయ్యయో! నీదయ వచ్చుదనుక.

ఓడ నీరేవు జేరెడు జాడ గాన; - వెడలినారలు నావికుల్ విడిచిపెట్టి;
వెలువు దోపదు; సంద్రమా వెలుపు గొల్పు, - ఏడుగడవని నమ్మితి జూడు గృపను.

చిరిగె తెరచాప, ఓరగా నొరగె కొయ్య,-బిగువు దప్పెను చుక్కాని, పగులు జూపె
కూర్పుబల్లల నీరెమొ కొలదికొలది - లోన కేతెంచుచుండుట గానవేని,
రాదు, ముప్పు దప్పింపగారాదు పిదప.

సాభిప్రాయ విశేషములు

వర్తమాన ప్రపంచపరిస్థితులు ధర్మాత్ములకు పరమ విషాదమును గలిగించుచున్నవి. ఒక వైపున నానాజాతిసమితి సమావేశములు, కెల్లాంగు-ఒడంబడికలు, కార్మికసమితులు, విశ్వవిద్యాలయములు, దానధర్మములు, శాంతి వాఙ్మయములు ప్రబలుచున్నవి. వేరొకవైపున సంగ్రామములు, సంగ్రామసన్నాహములు, పరపీడనము, స్వార్థపరత్వము, ధనస్వామ్యము, జాతీయాహంకారము, రోషావేశములు విజృంభించుచున్నవి. ఈ వివిధసిద్ధాంతములను బోధించెడి గురువుల సంఖ్యకు మితిమేరలు లేవు. ఎవరి నోటినుండి యైనను మాట వెలువడిన వెంటనే తంతివార్తలమూలమునను, వాయువార్తల మూలమునను వెలువడిన మాటలు వేదవాక్యములవలె ప్రపంచమునం దంతటను పత్రికలద్వారా వ్యాపకమునుగాంచుచున్నవి. గురువులుమాటలాడుటకుజంకుచున్నను పత్రికాప్రచారకులు బలవంతముచేసి వారి యభిప్రాయములను వెల్లడిచేయుట యాచారమైనది. పత్రికలకు విలేఖరులుగా నుండుటయును, నాయకుల యభిప్రాయములను చతురముగ గనుగొనుటయును ఘనకార్యముగ పరిగణింపబడుచున్నది. అసంఖ్యాకములైన పత్రికలు నాయకాగ్రేసరుల యభిప్రాయములను వెదజల్లుచున్నవి. ప్రజలకు నాయకాభిప్రాయములను, చదువుటకుగానిచదివినదానిని మననము చేయుటకుగాని అవకాశములు లేకున్నవి. సామాన్యప్రజలయందును, నాయకులయందును జిజ్ఞాసయే పోయినది. పత్రికాభిప్రాయములే సుకరముగ జనాభిప్రాయములగుచున్నవి. ఏలండనుటైమ్సో, డెయిలీమేలో, ఇయాసీరో, హిందూపత్రికయో ప్రకటించిన భావములు పాఠకులు వారివారి సంస్కారముల కనురూపముగ తమ యభిప్రాయములుగ గ్రహించుచున్నారు. శ్రవణ మనన ధ్యాసలు లేకుండ స్థిరాభిప్రాయములను వెలుపుటకును, పరులయభిప్రాయములను ఖండించుటకును సులభసాధనము లేర్పడినవి. ముఖ్యముగా నీ దురవస్థ రాజ్యాంగ విషయములందు దినదినప్రవర్ధమానం బగుచున్నది.

రాజకీయవిషయములందు పరిజ్ఞానముగాని, పరిచయముగాని, యనుభవముగాని యవసరము లేకున్నది. మాటలాడెడివారందరును నాయకులు, ధీరులు, దేశభక్తులు. మంచి వాగ్ధోరణి, ఖండనసామర్థ్యము, పరివాదసామర్థ్యముగలవక్తలు, లేఖకులు నాయకులై జనాభిప్రాయమును నిర్ణయము చేయుచున్నారు. ఈ విషమ దశయందు జిజ్ఞాసువులకు చేయదగినదియు కనుపడకున్నది.

చీనాయందు ప్రబలుచున్న స్వాతంత్ర్య సంగ్రామము సంగ్రామాభిలాషను పురికొల్పు

చున్నది. ఆఫ్ఘనిస్థానమునందు వ్యాపించుచున్న మతసంగ్రామము మతాభిమానమును ప్రజ్వలింపజేయుచున్నది. రుష్యాయందు ప్రబలుచున్న సాంఘిక ధర్మాభిమానము సాంఘిక ధర్మమును పురిగొల్పుచున్నది. అమెరికాయందు ప్రబలుచున్న ధనాగమనాభిమానము ధనాశను ప్రోత్సహించుచున్నది. ప్రపంచవ్యాప్తమైన రాజ్యాధికారాభిలాష అధికారతృష్ణను పురిగొల్పుచున్నది. స్వాధీన రాజ్యములందు సంకుల సంరంభములను గలుగజేయుచున్న సంకీర్ణభావములు పరాధీన రాజ్యములందు మహోపద్రవమునకు మూలము లగుచున్నవి. అస్థిరమును, అసహజమును నైన రాజ్యాంగస్థితియందు మహాపరివర్తనము దుర్లభమైనను సహజముగను గనుపడుచున్నది.

బాధ్యతాయుత ప్రజాస్వామ్యము వర్తమానయుగధర్మముగ నున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వమునకు నిలయములైన రుష్యా, తుర్కీ, చీనా, పరిష్యా మొదలగు దేశములందు ప్రజాస్వామ్యము స్థిరపడినది. పరాధీన రాజ్యములన్నియును స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై మహాప్రయత్నములను చేయుచున్నవి. విశ్వవ్యాప్తమైన స్వాతంత్ర్యవాతావరణ మితరదేశములను వలె భరతఖండమును నావరించినది. ముప్పదిమూడు కోట్ల ప్రజలును, ప్రాచీనసభ్యత్వమును, మతాభిమానమును, అహింసాధర్మ పరత్వమునుగల భరతఖండము నందు స్వాతంత్ర్యాభిలాష వాయువేగ మనోవేగములతో వ్యాపించుట సహజము. సంకీర్ణములైన హిందూదేశ పరిస్థితులు స్వాతంత్ర్యవాతావరణమును భిన్నరూపములను వ్యాపింపజేయుచున్నవి. నిరంకుశాధికారవర్గము స్వీయస్వత్వములను సంరక్షించుకొనుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేయుచున్నది.

హిందువులు, మహమ్మదీయులు, బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరులు, నిమ్నజాతులు వారివారిలాభములకై మహాతంత్రములను పన్నుచున్నారు. నిరంకుశాధికారవర్గము సాంఘిక విభేదములను మిత్రభేదమునకై వినియోగించుచు స్వీయాధికారమును సంరక్షించుకొనుచున్నది. వివిధసంఘములును కర్తవ్యమును నిర్ణయింపజాలక పరస్పరకలహములకు బూనుకొనుచు ఆత్మనాశనమును జేసికొనుచున్నవి. దేశమునందు వ్యాప్తములైన పరస్పర కలహకారణములు దేశదౌర్భాగ్యమునకు వినియోగపడుచు ప్రతిపక్షులకు సంతసము గలుగజేయుచు, నిర్బంధవిధానవ్యాసనమునకు, వినియోగపడుచున్నవి.

* * * *

ఢిల్లీ ముస్లీము మహాసభ

ఢిల్లీయందు గూడిన ముస్లిము మహాసభావృత్తాంతమును, సూరతునందుకూడిన హిందూమహాసభా వ్యవహారములును, లక్నో, ఫరక్కాబాదు, కతియావాడు రంగపురములందు గూడిన రాజకీయసభలును దేశావృతములైన మహాసంక్షోభస్థితులను సువ్యక్తము చేయుచున్నవి. మహమ్మదీయ సంఘమునందు జిన్నాపక్షము, ఆలీసోదరులపక్షము, అబ్దులుకలాము అజాదు

పక్షము మొదలగు పక్షములు ప్రబలి దేశ ప్రయోజనములను, మహమ్మదీయ ప్రయోజనములను నిరర్థకము చేయుచున్నవి. ఒకపక్షము వారు నెహ్రూనివేదిక నామోదింప గోరుచున్నారు. వేరొకపక్షమువారు నెహ్రూనివేదికను నిరాకరింపగోరుచున్నారు. మూడవ పక్షమువారు రెండుపక్షములవారికిని రాజీనామాను కుదుర్చుటకు గోరుచున్నారు.

నెహ్రూ నివేదికను నిరాకరింప గోరెడు పక్షమొకవైపున సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును, రెండవ వైపున సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును గోరుచున్నది. ఆలీ సోదరు లీపక్షమునకు నాయకులు. వీరి మతమునందు హిందూ దేశమునందు మహమ్మదీయాధికార వ్యాపనము ప్రధానము గాని బాధ్యతాయుత పరిపాలనము స్థాపించుట ప్రధానము కాదు. మహమ్మదీయేతరులు కాఫరులు. సర్ ఆలీ ఇమాంగారు వీరివిషయమై తెలిపిన భావములు భారతచరిత్రయందు శాశ్వతప్రతిష్ఠను బడయగలవు. మహమ్మదీయ ప్రాతినిధ్యమును, మహమ్మదీయాధికారమును స్థిరతరము జేయదలచిన మహమ్మదీయులు స్వరాజ్యమును,స్వప్రయోజనమును దూరస్థము చేయుచున్నారు. మహమ్మదీయులను సామదానోపాయములను సంతృప్తులను జేయుటకు హిందువులు సంసిద్ధులుగా నుండినను హిందువులసంసిద్ధికిని మితిమేరలు గలవు. గాంధిమహాత్మునివంటి త్యాగమూర్తులు హిందువులు మహమ్మదీయులనుపూర్తిగ సంతృప్తులనుజేయుటకు మహాత్యాగము చేయవలయునని విశ్వసించినను, సామాన్య ప్రజానాయకుల కించిత్ప్రవృత్తి విశ్వసనీయము గాకున్నది.

నెహ్రూ నివేదిక మహమ్మదీయాభిప్రాయమునకు విశేషానుకూల్యమును గలిగియున్నది. సింధురాష్ట్ర నిర్మాణమును, పశ్చిమోత్తరరాష్ట్ర నిర్మాణమును, శాసనసభలయం దధికతర ప్రాతినిధ్యమును, హిందువుల క్షేమమునకు ప్రతికూలమైనను, నెహ్రూ నివేదిక అంగీకరించుచున్నది. రాష్ట్రీయాధికారమును, సామ్రాజ్యాధికారమును విభజించుటయందు నెహ్రూనివేదిక చూపిన దూరదృష్టి విచక్షణోపేతముగ నున్నది. హిందూదేశపారతంత్ర్యమునకు మూలబీజమైన రాష్ట్రీయ సామ్రాజ్యాధికారముల సంరంభమునకు స్థానము లేకుండచేయుట భారతరాజ్యాంగ నిర్మాణమునకు ప్రాణముగ నున్నది. మహమ్మదీయ నాయకులు సంకుచిత దృష్టితో రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యమును విస్తరింపజేయ గోరుట సంరంభములకును, దేశారిష్టములకును మూలకారణము గా గలదు.

ఢిల్లీ మహమ్మదీయ సభయందు మహమ్మదీయ నాయకులు ప్రతిపాదించిన ఈ సవరణ నెహ్రూ నివేదికయందలి ముఖ్యవిషయమును పాడుచేయుచున్నది. ఈ మార్పు వలన మహమ్మదీయులకు తాత్కాలికముగ స్వల్పప్రయోజనములు సమకూడినను కాలక్రమమున మహమ్మదీయులకును, దేశమునకును పరమానర్థములు సంప్రాప్తములు కాగ

లవు. మహమ్మదీయులు వారి లక్ష్యమును భారతీయులకు మూలాధారమైన మాతృదేశమునందులగ్నము చేయుట వివేకముగాని మహమ్మదీయ సంఘమునందును, మహమ్మదీయ మతమునందును, మహమ్మదీయ రాజ్యమునందును లగ్నము చేయుట వివేకము గాదు. డిల్లీయందు గూడిన సభయందు స్వరాజ్య నివేదిక ఒక పక్షము చేసినైనను, సవరణలతో నైనను, నామోదింపబడుట వివేకోదయమునకు శుభసూచకముగ నున్నది. అయిన, షేర్వానిగారిట్లు చూపిన బలివితేటల వలన విషయనిర్ధారణ సభయందును, బహిరంగసభయందును స్వరాజ్య నివేదిక సవరణలతో సంగీకరింపబడుట ప్రశంసనీయముగ నున్నది. కాని భేదాభిప్రాయములతోడను, సంక్షోభముతోడను నడచిన సభయందు తీర్మానములు నామోదించుటవలన విశేషమైన ప్రయోజనము గలుగదు. సంక్షోభమునకు ప్రధాన కారకులగు ఆలీసోదరుల ప్రవర్తనము మహమ్మదీయులకును, హిందువులకును పరమ విషాదమును గలుగజేయుచున్నది. ప్రాజ్ఞులైన జిన్నాగారును సంక్షోభమునకు కారకులైన ఆలీసోదరులకు స్థానము నొసంగుట యనుచితముగ నున్నది. జిన్నాగారు మహమ్మదీయ సభ సక్రమముగా జరుగలేదని నిర్ణయించుటయును సన్యాయముగ నున్నది. భిన్నపక్షములనాయకులు స్వాభిమాన భరితులై స్వపక్షమతమును సమర్థింపగోరునపు డేపక్షమైనను సభావ్యవహారములు సవ్యముగా జరుగలేదని యాక్షేపించుట సహజము. నెగ్గనిపక్షము మీ ఆక్షేపణను జేయుట సాధారణ విషయము. మునల్మానులందు షాఫి, ఆలీసోదరులు, అబ్దురు రహీముగారులు మొదలగువారు కేవలము మహమ్మదీయాధికారమును, మహమ్మదీయాధిక్యమును గోరుచు స్వరాజ్యనివేదకను ధ్వంసము చేయగోరుచున్నారు. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును ప్రతిపాదించి స్వరాజ్యనివేదకను నిరాకరించుటయును, శాసనసభలయందు సాంఘిక ప్రాతినిధ్యమును, ప్రత్యేకనియోజకవర్గమును గోరుటయును విపరీతస్థితియగు [illegible]యును, మూలోచ్ఛేదకరమైన పాండిత్యప్రకర్షణ [illegible] యును ప్రాజ్ఞులంగీకరింపగూడదు. జిన్నాపక్షము భారతజాతీయ మహమ్మదీయ పక్షము. ఈపక్షమునకు మహమ్మదీయ లాభము కనుకూలమైన స్వరాజ్యనివేదిక అనుకూలముగ నున్నది. అఖిలభారత దేశమున కనుకూలమై పక్షపాతరహితమైన స్వరాజ్యనివేదిక డాక్టరు ఆలము, అజాదు, షేర్వాని, మొహమ్మదాబాదు మహారాజాగారులు మొదలగు మహమ్మదీయనాయకుల యామోదమును బడయుచున్నది. వీరి యామోదమును బడసిన విధానమునందును మహమ్మదీయ ప్రయోజనముల కధికమైన ప్రముఖత గలదని హిందూనాయకు లాక్షేపించుచున్నారు.

* * * *

హిందూమహాసభ

శ్రీయుత రామానంద ఛటర్జీ గారి యాధిపత్యముక్రింద గూడిన హిందూమహా

సభ స్వేహ్రూనవేదికపట్లను, కాంగ్రెసు తీర్మాన ముపట్లనుజూపిన తిరస్కారభావ మసహ్యముగ నున్నది. అలీసోదరుల వలెనే మూంజీగారును సమరోత్సాహమును ప్రకటించుట యనుచిత ము. మహమ్మదీయనాయకులు స్వప్రయోజన పరాయణు లగుటవలన హిందూనాయకులు సమరోత్సాహమును జూపుట యధర్మము. మహమ్మదీయు లధిక ప్రాతినిధ్యమును గోరుట వలన హిందూనాయకులు మహమ్మదీయా శయములను నిరోధించుట యనుచితము. సింధు పశ్చిమోత్తర రాష్ట్రముల విషయమునను, స్థాన సంరక్షణ విషయమునను, సంయుక్త నియోజకవర్గవిషయమునను హిందూమహా సభ యామోదించిన తీర్మానములు సంకుచిత లక్ష్యమును విశదముచేయుచున్నవి. హిందూ నాయకులైనను విశాల హృదయమును జూపించి మహమ్మదీయులను త్యాగమూలమున హిందూదేశ లక్ష్యమునకు లగ్నముచేయుట శ్రేయస్కరము. హిందువులు మహమ్మదీయుల మీద నాగ్రహించి మాతృద్రోహమునకు బూనుకొనజాలరు.

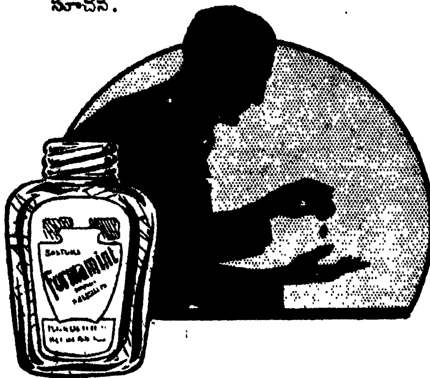
లక్నోయందు గూడిన మితవాదులసభ స్వేహ్రూనివేదికను సంపూర్ణముగ నామోదిం చుచున్నది. బాధ్యతాయుత స్వపరిపాలనము వెంటనే స్థాపింపవలసిన యవసరమును బెజం టమ్మగారును, మితవాదనాయకులును విశద ముచేసిరి. చింతామణిగారు, జగతునారాయణ గారు సంయుక్తరాష్ట్రముల పక్షమున ప్రభు త్వాధికారులు సమర్పించిన రాజ్యాంగవిధా నము పురోభివృద్ధిని జూపుటలేదని వెల్లడి చేసిరి. ఫరకాబాదునందు జవహరిలాలు స్వేహ్రూగారి యాధిపత్యముక్రిందను, రంగపుర మునందు సుభాసుచంద్రబోసుగారి యాధి పత్యము క్రిందను గూడిన రాష్ట్రీయసభలు స్వరాజ్యసంపాదనమునందు భారతీయులకుగల దృఢసంకల్పమును విశదము చేసినవి. గాంధి మహాత్ముని రాజ్యాంగ రంగమునందు ప్రవే శము స్వరాజ్యసంరంభమునకు నూతనోత్సా హమును గలుగజేసినది. నిరంకుశ ప్రభుత్వ మెన్ని నిర్బంధములను గల్పించినను స్వరాజ్య ప్రస్థాన మతివేగమునను జరుగుచున్న విధ మును దేశపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

*   *   *   *

నిర్బంధవిధానము

గాంధిమహాత్ముడు రాజ్యాంగ రంగము నందు ప్రవేశించుటయును, విదేశవస్త్ర బహి ష్కారమును, విదేశవస్త్రదహనమును నిరం కుశ హృదయమునందు భయభ్రాంతులను గలుగ జేసినవి. విదేశవస్త్రదహనమునకై గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధించుటయును, శిక్షిం చుటయును ప్రభుత్వదౌర్బల్యమును ప్రకటిం చుచున్నవి. శ్రద్ధానంద పార్కును రాజమార్గ మని నిర్ధారణచేయుటయును, గాంధిమహా త్ముని శిక్షించుటయును క్షీణించుచున్న ప్రభు త్వప్రతిష్ఠను మరింత క్షీణింపజేయుచున్నది. కలకత్తా మేజిస్ట్రేటు తీర్మానము, పోలీసు కమి

గొంతునొప్పి అనునది
అంటువ్యాధులు వచ్చుటకు
సూచన.

ఫార్మమింటు

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

ఇన్‌ఫ్లూయంజా, విషజ్వరము, గవదకాయనొప్పి మొదలైనవాటిని సంభవింపజేయు చిన్న చిన్న క్రిములను ఫార్మమింటు సంహరించును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వెంటనే ఫార్మమింటు బిళ్ల నొకటిని సేవింపుడు. ఫార్మమింటు మీ గొంతునొప్పిని పోగొట్టుటయే కాకుండా అంటువ్యాధులను దరి జేరనీయదు.

నేడే
ఒకసీసాను కొనుడు

FORMAMINT

కెమిస్టు లందరివద్దను (1)
స్టోరు లన్నిటియందును దొరకును.
క్రిమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిబిళ్ల.

ఆయుర్వేదశాస్త్రి, అష్టావధాని,
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు,
ఎం. డి. ఎ. గారి

कामामृतम्

కా మా మృ త ము

ఈయౌషధము ఇండియాయందంతటనేగాక సౌత్ ఆఫ్రికా, స్ట్రెయిట్స్ సెటిల్‌మెంట్సు, ఫెడరేటెడ్ మలయాస్టేట్సు, ఫిజి అయిలెండ్సు, లండను మొదలగు విదేశములలోఁగూడ ప్రఖ్యాతిఁ బొందుచున్నది. రాత్రిపూట ఒక్కమాత్ర పుచ్చుకొనిన ఎంత నిస్సారమైన శుక్లమైనను వెంటనే సంసారసౌఖ్యము నీయఁగలదు. 5 దినములలో మూత్రములోఁ గలిసిగాని, ముందు వెనుకలఁగాని, నిద్రలోఁగాని, పోయెడివీర్యమును దృఢముగా నిలిపివేయును. మధ్యనపుంసకులు, నరముల బలము తగ్గినవారు ఈమందునే పైకి పూతగాగూడ నుపయోగించిన మిక్కిలి శక్తివంతులు కాఁగలరు. యోగ్యతాపత్రములనంతముగాఁ గలవు. మీయుత్తరములు రహస్యముగా నుంచబడును. 20 మాత్రలు సీసా 1-కి 2-0-0.

అమృతాశ్రమము, నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

తెల్ల కుష్ఠము

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును. 3 దఫాలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే అద్భుతమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయినచో ధరకు రెండింతలు వాపసుచేయుటట్లు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, లేక బెంగాలి, లేక హిందీ భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK
No. 7, Darbhanga.

చెన్నపట్టణమునకు సమీపమున ఆరోగ్యపద్ధతులననుసరించి చికిత్సచేయుటకు చక్కని ఆశ్రమము

ఆవడి ఆరోగ్యాశ్రమము

నూరడుగులయెత్తును, చక్కనినీడలును, పచ్చనిబయళ్లును, నిర్మలమైననీరును, ఇసుక నేలయును గల్గి వనప్రదేశమైనను నివాసయోగ్యమై ఋష్యాశ్రమముబోలు నీప్రదేశము మిక్కిలి ఆరోగ్యసంకీర్ణమైయున్నదని డాక్టరు ముత్తు మొదలగు ప్రకృతిశాస్త్రవేత్తలు హెచ్చుగా కొనియాడియున్నారు.

డాక్టరు ఆ. లక్ష్మీపతి, బి.ఏ., ఎం.బి., సి.ఎం. భిషగ్రత్న, మేనేజింగు డైరెక్టరు,
19, హారిసురోడు, మదరాసు అని వ్రాయవలెను.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

ఇది రోచనుండను రాజకుమారుడు మందారమాల, మదనమాల, మదనసేన, వసంతసేన, మదలేఖ, చందనలేఖ లను విద్వద్రాజకన్యారత్నంబులను బరకీయాభావంబునం బరిణయమయిన శృంగారచరిత్రము. పద్యములును శ్లోకములును గలసియుండు మనోహర వచనము.

మొదటిభాగము	0-12-0
వినోదకథాకల్పవల్లి	3-0-0
కాళిదాసచరిత్ర, ప్రకరణము	1-0-0

ఇవిగాక అనేక వైద్య, జ్యోతిష, వేదాంతగ్రంథములు మొదలగునవి దొరకును. కాటలాగు ఉచితము.

పిడుగు వెంకటకృష్ణారావు పంతులు,

యూకలిప్టస్ ఆయిల్

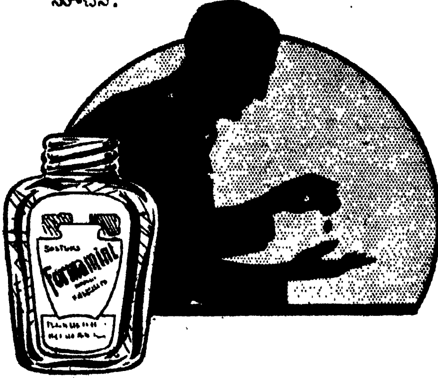
స్వచ్ఛమైన నీలగిరితైలము

ఇన్ఫ్లుయంజా, ప్లేగు, కలరా, వీటికి పరమౌషధము.

వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒకవైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈతైలము వాంతిభేది, ప్లేగువ్యాధి, తేలు మొదలైన విషజంతువుల కాటులు, కత్తి మొదలైనవాటి గాయములు, నరములచురుకు, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగెడు అనేకవిధములైన వ్రణములు, ఇంఫ్లుయంజా, మలేరియా, అనేక విషజ్వరములు, దగ్గు, ఉబ్బసము, వాయువల్ల కలిగెడిపోట్లు, నొప్పులు, పల్లునొప్పి, తలనొప్పి, ఒంటితలనొప్పి, కండ్లమంట, శీతభేది, ఉష్ణభేది మొదలైన వాటికి అనుభవసిద్ధౌషధము. 1 ఔ. బుడ్డి 1-కి రు. 0-4-0 వి. పి. చార్జి రు. 0-4-0 1 ఔ. బుడ్డి 12-కి రు. 2-8-0 వి. పి. చార్జి రు. 0-12-0 1 ఔ. బుడ్లు గ్రోసు 1-కి 28-0-0

టి. సి. నాగలింగప్ప అండు కంపెని,

గొంతునొప్పి అనునది
అంటువ్యాధులు వచ్చుటకు
సూచన.

ఫార్మమింటు

అపాయకరమైన అంటు
వ్యాధులనుండి రక్షించును.

ఇన్‌ఫ్లూయంజా, విషజ్వరము, గవదకాయనొప్పి మొదలైనవాటిని సంభవింపజేయు చిన్నచిన్న క్రిములను ఫార్మమింటు సంహరించును.

గొంతునొప్పి ఆరంభించిన వెంటనే ఫార్మమింటు బిళ్ల నొకటిని సేవింపుడు. ఫార్మమింటు మీ గొంతునొప్పిని పోగొట్టుటయే కాకుండా అంటువ్యాధులను దరి జేరనీయదు.

నేడే

ఒకసీసాను కొనుడు

FORMAMINT

కెమిస్టు లందరివద్దను (1)
స్టోరు లన్నిటియందును దొరకును.
క్రిమిసంహారిణియగు గొంతునొప్పిబిళ్ల.

कामामृतम

ఆయుర్వేదశాస్త్రి, అష్టావధాని,
కందుకూరి వేంకటసుబ్బారావు,
ఎం. డి. ఎ. గారి

కామామృతము

ఈకామామృతము ఇండియాయందంతటనేగాక సౌత్ ఆఫ్రికా, స్ట్రెయిట్స్ సెటిల్‌మెంట్సు, ఫెడరేటెడ్ మలయాస్టేట్సు, ఫిజి అయిలెండ్సు, లండన్ మొదలగు విదేశములలోఁగూడ ప్రఖ్యాతిఁ బొందుచున్నది. రాత్రిపూట ఒక్కమాత్ర పుచ్చుకొనిన ఎంత నిస్సారమైన శుక్లమైనను వెంటనే సంసారసౌఖ్యము నీయఁగలదు. 5 దినములలో మూత్రములోఁ గలిసిగాని, ముందు వెనుకలఁగాని, నిద్రలోఁగాని, పోయెడివీర్యమును దృఢముగ నిలిపివేయును. మధ్యవపుంసకులు, నరముల బలము తగ్గినవారు ఈమందునే పైకి పూతగ గూడ నుపయోగించిన మిక్కిలి శక్తివంతులు కాఁగలరు. యోగ్యతాపత్రము లనంతముగాఁ గలవు. మీయుత్తరములు రహస్యముగా నుంచబడును. 20 మాత్రలు సీసా 1-కి 2-0-0

అమృతాశ్రమము, నెం. 2, ఏలూరు, పశ్చిమ గోదావరి.

తెల్ల కుష్ఠము

ఒకేదినములో నిజముగా కుదురును. 3 దఫాలు ఉపయోగించినచో తక్షణమే అద్భుతమైన గుణముగలిగి తెల్లమచ్చలు మారును. అట్లు గుణ మియ్యకపోయినచో ధరకు రెండింతలు వాపసుచేయు నట్లు పూచీపడెదము.

బుడ్డి 1-కి ధర రు. 3-0-0.

ఇంగ్లీషు, లేక బెంగాలి, లేక హిందీ భాషలలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

PANDIT MAHABIR PATHAK
No. 7, Darbhanga.

స్త్రీ పురుష ప్రేమ రహస్యములు

ఇందు స్త్రీ పురుష జాతులును, ఏయేజాతి పురుషు లేయేజాతి స్త్రీకి దగునదియు, స్త్రీ ... పరచుకొనవలసినదియు, ప్రేమ, లజ్జ, అనురాగము, కామము వీటియొక్క భేదములు, ... లేక భర్త యని యెట్లు నిశ్చయించుట, సంయోగకాలములో స్త్రీ పురుషులు తెలుసుకొనవలసిన అనేక ... పతుల సరససల్లాపములు, శుక్లనష్టము, కొన్ని సమయములలో స్త్రీలు కలియుట కిష్టపడకయుండుట ... దాని నివర్తింపుమార్గము, ఋతుగర్భము, వీటినిగురించి స్త్రీలు తెలుసుకొనవలసిన విషయములు, స్త్రీ పురుషుల గోప్యాండతనమును పోగొట్టువిధము, వేశ్యలతో కలియుటవల్ల గలుగు లాభనష్టములు, కాముకులు గమనింపవలసిన విషయములు స్త్రీరోగములు, వాటిని తప్పించుకొనువిధములు ఇంక ఎన్నియో మర్మములు–రహస్యములు–వశీకరములు చదువనగును అత్యద్భుతములు. మరియు దీనియం దనేక అప్టోన్ వినోదచిత్రపటములు పొందుపఱుపబడినవి.

వెల రూ. 1. రెండుపుస్తకములు కొనువారికి పోస్టేజి లేదు.

మా చిరునామా:—మహారాజా బుక్ డిపో., అరుణాచల మొగలి వీధి, మదరాసు.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మూత్ర వ్యాధులకును శగ (గనేరియా) వ్యాధికిని క్రొత్తగా కనిపెట్టబడిన దివ్యౌషధము.

గనోకిల్లర్ (రిజష్టర్డు)

ఈ యౌషధము శ్రేష్ఠతమము. ఇంగ్లీషుమందులను దేశీయములగు నౌషధములను పుచ్చుకొనినను గుణము కలుగనియెడలను, యింజక్షనుల వలనను వాక్సీనులవలననుగూడ లాభము లేక పోయినయెడలను కడపటి ప్రయత్నముగా ఈ గనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుము. ఎక్కు యేండ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను ఏరకము శగ సంకటమైనను మరెట్టి మూత్రవ్యాధులనైనను స్త్రీలకైనను పురుషులకైనను గనోకిల్లరు తప్పక కుదుర్చును. మూత్రము ధారాళిగా వెడలును. మూత్రము పోవుచున్నపుడును కలుగుమంట తగ్గిపోవును. మూత్రనాళము నందలి వాపుతీసిపోవును. శగవ్యాధి (గనోరోకము)వలన మూత్రము బొట్లుగా వడుట, మేహరోగమువలన మూత్రద్వారమునుండి పోవు తెలుపు, యూరెత్రిటీసు, ప్రోస్టాటిటీసు, సిస్టిటీసు, లంకోరియా, మున్నగు వ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గనోకిల్లరువలన కుదురును. వీర్యము (సెగను) పోవుట, స్త్రీలు గర్భవతులుగా నున్నపుడు కలుగు మూత్రవ్యాధులు మున్నగునవిగూడ దీనివలన కుదురును. 50 మాత్రలుగల సీసా ఖరీదు రు.8-0-0 వి. పి. చార్జీ ప్రత్యేకము. ఒక్కసారి 8 సీసాలు తెప్పించుకొనిన వి. పి. ఛార్జీ మేమే భరించెదము.

అడ్రసు:—డాక్టర్ డి. యస్. జస్సాని, 137 కికావీధి, గులాల్‌వాడి, బొంబాయి 4.

Tel. Add. "GONOKILLER" Dr. D. N. JASANI, 137 Kika Street, Gulalvadi, Bombay, 4.

మద్రాసు సిటీ ఏజెంట్లు దాదా అండు కంపెనీ, 260 చైనాబజారురోడ్డు.

లోధ్ర

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధమగు ముట్టుకుట్టు – కుసుమరోగము, సోమరోగము – అకాలబహిష్టి, బహిష్టి నిలిచిపోవుట, గర్భస్రావము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధులకిది అభయప్రదాత. మేహజ్వరములను, జలుబును, దగ్గును, బలహీనతను, రక్తహీనతను, అజీర్తిని నమ్మకముగ కుదర్చగలదు.

వెల పెద్దబుడ్డి రు 3 లు; చిన్నది 1-10-0 అన్ని మందులషాపులలో దొరుకును.

కేసరికుటీరం, ఆయుర్వేద ఔషధశాల, ఎగ్మూర్, మద్రాసు.

విషయానుక్రమణిక

త్రివర్ణచిత్రము—"అభయహస్త"

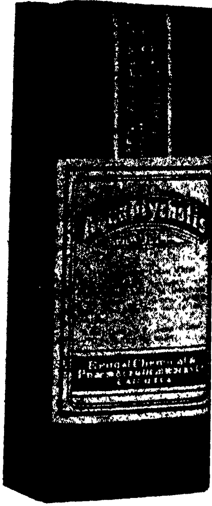
సాధారణచిత్రములు—హొయ్సల శిల్పచిత్రములు ౬; ('మైసూరు పురాతనశిల్పకళ' అనువ్యాసమునకు సంబంధించినవి.) అజంతాచిత్రములు ౪; ఇతర చిత్రములును.

* ఈసంచికలో పుటలసంఖ్య తప్పుపడినది. దిద్దుకొన ప్రార్థితులు.

బెంగాలు కెమికల్స్‌వారి
3 దివ్యౌషధములు

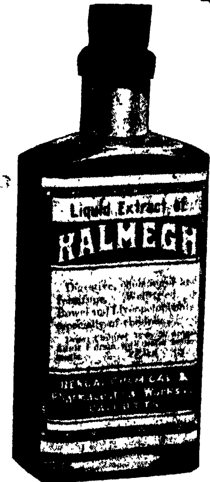
అక్వపిక్కోటిస్ కాంక్

అజీర్ణవ్యాధి, మందాగ్ని మొదలైన ఉదర సంబంధమైన వ్యానులకు దివ్యౌషధము. నిత్యము భోజనానంతరం సేవించిన కలరా రానీయకుండ కాపాడగలదు.

పిక్కోటిస్ బిళ్లలు

అక్వపికోటిస్ కాంక్‌నకు బదులు తయారైనది. ఒకబిళ్ల సేవించినవెంటనే బాధ నివారణమగును.

లిక్విడ్ ఎక్‌స్ట్రాక్ ఆఫ్ కాల్‌మెగ్

లివర్ సంబంధమైన వ్యాధులకు గుణమివ్వగలదు. పెద్దలుకూడ సేవింపదగినది.

బెంగాల్ కెమికల్‌వారిచే తయ్యారైన ఔషధములనే కోరుడు. మట్టపురకం కొనకుడు.

బెంగాల్ కెమికల్ అండ్ ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు లిమిటెడ్, కలకత్తా.

" అభయహస్త "

చిత్రకారుడు: శ్రీ వై. సుబ్బరావుగారు, రాజమండ్రి.